Kristina Sabaliauskaitė

DANIELIUS DALBA

&
kitos istorijos

baltos lankos

Kristina
Sabaliauskaitė

DANIELIUS DALBA

&
kitos istorijos

baltos lankos

UDK 821.172-32
Sa-05

Viršelio dizainas Kristinos Sabaliauskaitės
Meninis apipavidalinimas Audris Šimakauskas
Maketavo Audris Šimakauskas
Viršelio fotografijos autorius Liudas Masys

Nenorminės, neteiktinos ir netaisyklingos kalbos formos kūrinyje vartojamos kaip autorės stilistinės priemonės.

Tai yra grožinės literatūros kūrinys. Bet kokie sutapimai ar panašumai į realius įvykius ar asmenis yra atsitiktiniai.

Antroji laida

ISBN 978-9955-23-625-2

Turinys

Juodieji Franko perlai

Jeigu šiandien Vilniuje ko nors paklausite, kur yra Karalienės Jadvygos mokykla – niekas nė nežinos, apie ką kalbate. Vieninteliai karališki dalykai šiandienos Vilniuje yra Karaliaus Mindaugo tiltas ir šalia jo esantis paminklas, kuriame vienintelis legendinis lietuvių karalius įamžintas taip, kad, pasak šiandieninių jaunų humoro nestokojančių vilniečių, žiūrint tam tikru kampu, regis, šis laiko ne kalaviją, o smaginasi timpčiodamas savo paties karališką daiktą. Bet Karalienės Jadvygos mokyklos niekas nebus girdėjęs. Ir ją jums parodyti galėtų nebent gidas vaiduoklis, prisikėlęs kur nors iš Rasų, Bernardinų ar Saulės kapinių, tiesiai iš kapo su virš jo palinkusiu apsamanojusiu angelu.

Vilnietiškoji Karalienės Jadvygos mergaičių gimnazija iki Antrojo pasaulinio karo buvo devynioliktu numeriu pažymėtame name, Šventosios Onos gatvėje. Beje, Šventosios Onos gatvės jums šiandien irgi niekas neparodys. Ir jūs jos nerasite miesto plane. Nebent turėtumėte ypatingą miesto planą – visiškai kito Vilniaus, dingusio ir nematomo. Vaiduokliško Vilniaus planą, kuriame gyvena tik mirusios sielos. Miesto su „Bristolio“ ir „Žoržo“ viešbučiais, visais trimis – Baltuoju, Žaliuoju ir Raudonuoju – „Štraliais“, Pohulianka ir Baltaisiais Stulpais, Žydų kredito banku, su tikra vilnietiška ironija įsitaisiusiu Vokiečių gatvėje, su Stepono Batoro

universitetu ir jo studentais aksominėm kepurėlėm. Taigi, tokiame mieste neabejotinai buvo ir Šventosios Onos gatvė, ir devynioliktas numeris, ir mergaičių gimnazija. Šiandien nieko to nebėra, nes atėjo laikai ir žmonės, kuriems kunigai tapo svarbesni už šventuosius, tad Šventosios Onos gatvė pervadinta į kunigo Maironio, šventoji karalienė Jadvyga išnyko iš žemėlapio ir atminties kartu su gimnazija, o pačios gimnazistės jau beveik visos seniausiai gieda dangiškajame chore. Nors, jeigu būtumėte jas geriau pažinoję, nebūtumėte tuo tokie tikri. Kai kurios iš jų jau anuomet nebuvo angelėliai, tad šiandien veikiausiai gieda ne rojuje, o traukia šansonetes pora aukštų žemiau – velniškajame pragaro kabarete. Kas, kad virš daugelio jų kapų palinkę romantiški apsamanoję angelai... Tai anaiptol visiškai nieko nereiškia – čia Vilnius, pirmas įspūdis čia dažnai apgaulingas.

O kaip jūs jas įsivaizduojate? Štai jos, dešimtmetės, išsitempusios kaip stygos – tada, kokiais 1935-aisiais, dar iš tiesų tikri angelėliai – mokyklos kapeliono diriguojamos gieda angeliškais balsais pačiam maršalui Pilsudskiui mozūrišką dainelę „*Kukułeczka kuka*“ – apie tai, kaip gegutei kukuojant chlopakas ieško sau panelės, ir maršalo aky net blizga ašara nuo tokio nekalto grožio. Dešimtmetė Jadvyga sutiko kukuoti solo dalį – su sąlyga, kad nereikės stovėti priekyje, todėl dabar saugiai slepiasi trečioje choro eilėje. Bet gudrybė nepavyksta. „O kurgi pati gegutė?“ – numeriui pasibaigus klausia ponas maršalas. Per chorą nuvilnija tylus kikenimas, ir į priekį stumte išstumiama blyškutė, mažutė, nupiepusi mergaitė su kirpčiais. Didžiam draugių, o labiausiai – panelių mokytojų – pavydui, didysis maršalas Pilsudskis nusišypso ir net paglosto skruostelį. Bet mažajai Jadzei tai nepalieka įspūdžio – ji apskritai nemėgsta, kai ją liečia nepažįstami, maršalai ar ne maršalai. Ir dar labiau ji nemėgsta, kai ją išstumia iš choro gretų į priekį.

Apskritai, šios Karalienės Jadvygos gimnazijos klasės plikom rankom nepaimsi. Vaikystė vaikyste, bet štai jos jau šešiolikametės.

Prieš keletą metų į Vilnių atėjo lietuviai. Keista, kai susimąstai, jog neseniai gatvėse skandavo „*na Kowno, na Kowno*" – toks skanduojantis srautas, milžiniškas choras prie Katedros aikštės buvo kartą pagavęs ir Jadvygą – ji ėjo namo, turėjo kirsti aikštę, suko link Tilto gatvės, ir jie, žygiuojantys, ją įsiurbė, pagavo už parankių, vienas kitas pažįstamas veidas minioje, jauni daugiausia veidai, degančios akys ir šimtai pražiotų burnų, leidžiančių tą vibruojantį, gaudžiantį ošesį, lūžtantį į aplinkinių namų sienas tarsi audringos bangos į krantinės mūrą, ir ji nepastebėjo, kaip šitaip, įkalinta už parankių, pražygiavo bemaž kvartalą, ir jį įpusėjus jai ėmė trūkti oro, ji užsimanė išsiveržti, bet kažkieno aštrios alkūnės bedė į šonus, skaudžiai smigo į šonkaulius, ji šiaip ne taip išsinėrė, vos nenuplėšusi švarkelio rankovės, keliskart vos neparklupusi, vargais negalais nusiyrė iki šoninės gatvės, kur atgavo kvapą. Blogiausia buvo ne aplamdyti šonai, ne prairusi rankovės siūlė ties petimi, bet suvokimas, kad kelias akimirkas buvo visiškai paskendusi, išnykusi toje žmonių jūroje ir, atrodo, pati to net nesuvokdama, šaukė kartu su ja. Nuo tos dienos, iki pat gyvenimo pabaigos, ji nekęs ir baiminsis chorų ir didelės minios. Taip, kaip kai kurie baimingai ir nepaaiškinamai nekenčia aidžiai lašančio čiaupo ar pirštu braukiamo stiklo garso. Kaip pirštas, braukiamas per stiklą, ar kaip plyta, trinama į plytą, dabar gatvėse skamba nauja, tiesa, ne tokia gausi, minia, lietuviškai šaukianti „Vilnius mūsų". Ji irgi baugi, bet, į Vilnių atėjus lietuviams, kai kas pagerėja, ir niekas dėl to nesiginčija – Vilniuje, po kelis metus trukusios blokados, padaugėja geros dešros ir šiaip skanių mėsos gaminių – kumpių, vyniotinių, kapotinių, skilandžių ir polendvicų; lietuviai yra geri ūkininkai, geri fabrikantai, geras gyvenimas jiems, visų pirma, yra geras maistas, ir dabar jiems garbės reikalas Vilniui parodyti, kas tai yra geras gyvenimas naujoje Lietuvoje. Tiesa, į vietinius jie žiūri labai įtariai – šeimos nepritekliaus prispaustai Jadvygos motinai, kas, kad mokančiai kelias kalbas ir naudotis spausdinimo mašinėle, dabar pavyksta gauti

tiktai arbatos pilstytojos darbą – kas, kad pačiame Lietuvos banke. „Kažkada buvau *pani*, dabar – *pani od herbaty*“, – juokauja ji, nors šiais neramiais laikais septyni beveik suaugę vaikai nėra juokinga, kai dirba tik vienas tėvas.

Bet mokyklos chore Jadvygai vis dar tenka dainuoti. Tiesa, dabar pati savo noru, nesibaimindama stoja priekyje, solo – tik taip gali įveikti choro baimę. Kai choras už nugaros, ji žino, kad jos nepraris – pakanka jai sulėtinti ar pagreitinti tempą, ar žinoti, jog gali bet kuriuo momentu nulipti nuo scenos ir kils suirutė; žinoti, kad ji gali būti viena, kad jos nepraris. Todėl vėl taip pat kukuoja „*Kukułeczką*“ – taip pat išrikiuotos, pačios jau panos. Už lango – jau prasidėjęs karas, bet nemanykite, kad toks niekis kaip karas gali atimti iš jų gyvenimo malonumą. Kas, kad šioje nuotraukoje, išrikiuotos, jos atrodo neįspūdingai – tamsiom uniformom, blyškios, vis dar vaikiškom šukuosenom, liesutės, nieko įdomaus.

Tačiau tai tik optinė apgaulė, tik *trompe-l'oeil*, kaip sako panelė prancūzų kalbos mokytoja. Kaip ir daugelis dalykų Vilniuje – mieste, kur po tinko sluoksniu glūdi neįtikėtinos senovinės freskos ir kur virš gatvių kybo nepraeinami tiltai-arkos, jungiantys tik sienas, bet ne namus ir jų gyventojus. Niekas šiame mieste nėra tai, kas gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Jums tos mergiotės nuotraukoje atrodo neįdomios, užguitos peliukės? Nė velnio. Pusė jų pačios tikriausios užsimaskavusios *femmes fatales*.

Štai niekas, išskyrus kelias bendraklases, nežino, kad Hanka po savo tamsia uniforma segi tikrų tikriausią prancūzišką kūno spalvos atlaso korsetą su juodais prancūziškais nėriniais. Prie jo, prie prašmatnių kilpučių su dryžuotais kaspinėliais, yra prisegtos ne šilkinės, o paprastos, prastos medvilninės kojinės – kad mokytojams nekiltų įtarimo. Penkiolikmetė skaistuolė korsetą įsigijo iš sutaupytų kišenpinigių, nes tokį matė filme su Pola Negri, ir tai jos paslaptis. Tokias pat kojines segi ir Urszulka, bet po pamokų jas įsigudrina nusimauti ir įgudusia ranka ant plikų blauzdų nu-

sipiešia siūles – prieš tai kojas patrynusi kažkokiu (jos paslaptis!) rusvu tepalu, kad atrodytų lyg mūvinti kojines. Kaip tikra dama. O štai ši, panaši į tamsų buliuką, užsispyrusia žema kakta ir abipus karančiom juodom mergaitiškom kasom – Zorika. Jos tėvas kilęs iš Montenegro, motina – vilnietė, bet juodkalnių kraujas aiškiai ima viršų, nes Zorika, visų vadinama paprasčiausiai Zośka, baisiai pasiutusi ir net į mokyklą kartais ateina pasidažiusi akis. Pusė jų jau rūko – dėl ką tik prasidėjusio karo tėvai kiek mažiau rūpinasi savo panelėmis, be to, vienas Jadzės brolių dirba tabako parduotuvėje, ir ji, begėdiškai naudodama įvairius šantažo metodus, iš jo iškaulija cigarečių. Pati rūko tik geriausias, *papiroski damskie* „Femina“, tas, su raudonu blizgančiu popierėliu ant galo, kad nesimatytų lūpų dažų pėdsako. Štai ir dabar jos kišenėje guli vos praimtas pakelis. Betgi fotografijoje to nesimato, ir, žinoma, niekas to nežino. Niekas nežino – bet tuoj sužinos, kad ji ką tik, prieš ketvirtį valandos, prikalė vinimis tikybos mokytojo kaliošus prie grindų. Bus juoko, kai jis, po pamokos, savo senu įpročiu į juos įsispirs ir pabandys eiti. Bet kol kas dar niekas to nežino. Kaip niekas nežino ir to, kad Jadzė slapta svajoja būti šnipe – kaip Mata Hari iš filmo su Greta Garbo. Tik taip liūdnai tai jau savo gyvenimo nebaigs, tai jau ne! Meilė ir špionažas – nesuderinami, šnipės širdis turi būti laisva! Jadzės širdis niekam nepriklausys, o būsimą amatą kol kas praktikuoja tyliai šnipinėdama savo abi seseris ir keturis brolius, ypač vyriausiąjį, kuris studijuoja skulptūrą Vilniaus meno mokykloje ir kaip dera tikram menininkui daužo gražiosios lyties širdis į kairę ir į dešinę.

Menas ir meilė yra neišvengiamai susipynę – prie tokios išvados jos, mergaitės iš skaisčiosios Karalienės Jadvygos gimnazijos, prieina stebėdamos Jadzės brolio pasisekimą tarp damų. Sugriešyti su viltimi tapti mūza ir būti įamžintai bronzoje ar bent jau gipse – tai juk kažkaip oriau, nei šiaip banaliai nusidėti. Menas ir meilė neišvengiamai susiję – arba kad ir ne meilė, o „tai“, apie ką jos kuždasi puse lūpų ir dėl ko grūmoja kunigai iš sakyklos kiekvieną sekmadienį, o savaitės

dienomis po pamokų jos tyliai suslenka į Jadzės tėvų namus prie Šventojo Jurgio bažnyčios, tyliai tyliai, kol nieko nėra, į jos brolio skulptoriaus kambarį – žiūrėti meno albumų. Ir skulptoriams skirtų anatomijos atlasų. Kol kas jos „tai" matė tik popieriuje, tik knygų puslapiuose, tik Mikelandželo Dovydo, ant vienos kitos graikų skulptūros ir vienoj kitoj paveikslo reprodukcijoj, dažniausiai – Rubenso, dažniausiai – vos išnirusį iš po kokio riebaus fauno pilvo. Jos dar vis negali apsispręsti, ar tatai yra šlykštu, ar pavojingai žavu.

Tiesa, Basia jau bandė bučiuotis. Tiesa – nesėkmingai. Władekas, slapčia parlydėjęs ją namo iš kino *na Podwalu*, Pylimo gatvėje, tarp žiedais apsipylusių alyvų, tarsi muilo reklamoje, ją ūmai pabučiavo. Dargi ir pabandė įkišti liežuvį tarp lūpų. „Ir kaip?" – „Kaip *wielorybas*, kaip banginis. Fu, net apseilėjo", – Basia nesupranta, kodėl visi kino filmai baigiasi bučiniu. „Neverta", – sako žinovės tonu. Bet mergaičių konsiliumas nusprendžia, kad gal Rudolphas Valentino ar Clarkas Gable'as, ar Ramonas Novarro bučiuojasi kitaip. Ak, svajonių vyrai. Jų pačių svajonių vyras, neabejotinai, yra žavusis ponas Wedelis – garsiojo Varšuvos šokolado fabrikanto Wedelio sūnus, vadovaujantis firmos filialui Vilniuje. Jadzės sesuo, gražuolė Janina, dėl kurios prašmatnių, vešlių plaukų alpsta visas Vilnius, jį pažįsta – lankosi tuose pačiuose baliuose. Jadzė, šeimos jauniausioji, su pavydu žiūri, kaip Janka ruošiasi į *soirée* Tiškevičių rūmuose ir savo ilgus, beveik žemę siekiančius plaukus suka į įspūdingą kuodą, prie kurio skoningai prisega kekelę aromatingų violetinių alyvų. Jadzė nesupranta, kodėl Janka nieko nedaro ir neapsuka Wedeliui galvos – iš bėdos poną Wedelį galėtų priimti kaip svainį. Bent jau šokolado niekada namuose netrūktų. Tiesa, ponas Wedelis jau yra vedęs. Tačiau tai atrodo visiškai nereikšminga smulkmena, visiškai lengvai įveikiama – bent jau kino ekrane.

Viskas priklauso nuo to, kaip pažiūrėsi. „Paleistuvė" dar neseniai buvo didžiausias įžeidimas, o dabar, po to, kai vyriausioji Jadvygos sesuo Helena tapo paleistuve, atrodo visiškai nieko baisaus. Šitaip

ją pavadino patsai arkivyskupas, po to, kai septyniolikmetė Helena nebaigusi mokslų metė Karalienės Jadvygos gimnaziją ir, paėmusi slaptą šliūbą, ištekėjo už gražiojo leitenanto Konrado, prieš pat jam išeinant į frontą; tam, kad abu spėtų, kaip sakoma, paragauti saldžių meilės vaisių. Taip jo ekscelencija ir pasakė Jadvygos tėvui, dabar dirbančiam kurijos kirpėju, jį išsikvietęs: „Kadangi tamstos dukra – paleistuvė, tai nuo šiol ponui mokėsim mažiau." Bjaurus tipas tas arkivyskupas, mano sau Jadvyga. Betgi tėvas nepyksta, apskritai jis – nekerštingo būdo, nes argi antraip galėtų darbuotis ties jo ekscelencijos ir jo prelatų išmuilintais pagurkliais su skustuvu rankoje? „Svarbu, vaikai, nors spėjot pasidžiaugti vienas kitu", – mįslingai sako jis Helenai, kuri dabar gyvena aštuoniolikmetės gyvanašlės gyvenimą gražučiame Konrado bute viename iš olandiškų Montvilos namų prie Lukiškių aikštės. Aplink ją tarsi įkapių šydas tvyro toks vaiskus sielvarto ūkas, o ir pati ji tokia perregima ir išblyškusi, kad Jadvyga nė nedrįsta nieko klausti apie meilės vaisių saldumą.

Karo išvakares ir pačią jo pradžią, jos – tos, kurios, žinoma, išgyvens, – vėliau kažkodėl prisimins kaip alyvų ir jazminų aromato pritvinkusius šiltus ankstyvos vasaros vakarus. Šitaip Vilniuje dar ir šiandien tebekvepia geidulys, kuris kasmet pavasarį pakimba ore – alyvom, jazminais, dar – šviežiai sulytom senamiesčio dulkėm ir pro bažnyčios durų prieangį tarsi *memento mori* išnyrančiu pelėsių ir smilkalų kvapu. Ak, taip, bažnyčios ir vienuolynai – panelė vienuolė, kuri mergaitėms veda kai kurias pamokas ir kartu truputį šviečia apie moteriškus reikalus per auklėjimo valandėles, sako, kad padorios merginos turi akylai saugotis ir stebėti, ar vaikinas jas gerbia, ar ne. Nedeginkit žvakės dieną, mielos panelės, sako vienuolė. Viskam savas laikas. Nueiti į kiną pažiūrėti padoraus filmo (geriausia – kronikos, o ne kokio su bučiniais, nes jaunuolį tai gali įaudrinti) yra priimtina. Jei jaunuolio ketinimai rimti – priimtina yra ir paduoti ranką ar net eiti už parankės. Tačiau merginos ranka turi laikytis oriai ir elegantiškai, jokiu būdu nedaryti jokių judesių,

spustelėjimų ar kitų ženklų. Neduok dieve brūkštelėsi pirštu jaunajam ponaičiui per delną – jis tai gali suprasti kaip ženklą, kad mergina yra lengvai prieinama, o tada tik ir lauk bėdos. Nereikia nė sakyti, kad po šio instruktažo didžioji dauguma Karalienės Jadvygos gimnazijos klasės kine, per pasivaikščiojimus po žydinčiom alyvom, vakaro skersgatviuose viltingai braukia piršteliais tiems Vilniuje dar likusiems vyrukams per delnus.

O jų mažėja. Karas Vilniuje prasideda keleri metai iki jį paskelbiant – kaip beprotiška vargšės Gailestingosios Dievo Motinos seserijos vienuolės virėjos, kažkokios Faustinos, vizija. Kaip ir Elektra, ja niekas netiki – kur ten patikėsi virtuvės pastumdėle, daržo ravėtoja, į vienuolyną priimta be kraičio, be išsilavinimo ir be pasiruošimo, ir savo vizijas turbūt matančia, kaip juokauja kitos vienuolės, išblizgintame puodo dugne. Jos, panelės vienuolės iš gerų šeimų, tikrai negailestingos. „Sesuo Faustina vėl su Ponu Chrystusu šnekasi", – kikena kaskart užtikusios vargšę Faustiną šveičiant puodus. „Vėl mačiau mūsų Viešpatį, bus didis karas, kruvinas karas, Vilniuj neliks akmens ant akmens, melskimės Viešpačiui Jėzui, pasitikėkim juo", – ta Faustina tikrai įkyri, zyzia savo nuodėmklausiui apie Viešpaties Malonės atvaizdą su spinduliais iš širdies, kurį turintį nutapyti ir užrašyti „Pasitikiu tavimi", ir nuodėmklausys, žmogus protingas, žino, kad su tom vizijom geriau nejuokauti, Vatikanas nemėgsta, ir todėl paskiria tai Faustinai medicininę psichiatrinę ekspertizę. Bet ką daryti, kai paaiškėja, kad daržo vienuolė – sveikut sveikutėlio proto, ir dargi prašosi pas patį arkivyskupą, kurį turi perspėti, būtinai privalo perspėti dėl tuoj tuoj prasidėsiančio karo?

Tad Vilniuje apie Antrąjį pasaulinį žinota dar gerokai prieš jam prasidedant. Tik štai vilniečiai – panikuoti nelinkę žmonės, o gal paprasčiausiai – tiesiog aptingę, tad kantriai sulaukia karo pradžios ir kantriai tveria, kai karas pradeda reikštis kaip nedideli, kasdienį Vilniaus gyvenimą trikdantys nepatogumai – pradžioje, grąžinus

Vilnių lietuviams, su nesibaigiančiu tankų paradavimu pirmyn atgal ir naujai geltonai žaliai raudonom vėliavom, su spontaniškais, nežinia iš kur kylančiais maršais ir šūkavimais, tokiais pat juokingais, kaip andainykščiai rėkavimai „*na Kowno, na Kowno*“, ir vėliau, su vokiečių tankų kolonom, su jų apgyvendintais viešbučiais, jų it nulietom baugiai elegantiškom uniformom gatvėse, po truputį, pamažu pamažu ima smelktis tarsi nuodas į kūną. Pirmiausia ima dingti žydai, vienas po kito. Puse lūpų kalbama, kad juos varo į getą – į užtvertą kvartalą, prasidedantį tuoj už Mėsinių gatvės. Ant naujai pastatytos tvoros – užrašai, įspėjantys apie gresiančią epidemiją, ir draudimai įžengti. Niekas per daug ir nesiveržia. Ten, už tvoros, pradingo Esė ir jos motina, geroji kaimynė ponia Rachelė. Prieš porą metų, kai Jadvyga įstojo į gimnaziją, o tėvai jai, septintai iš visų vaikų, vargais negalais sukrapštė už mokslus, ponia Rachelė ją kviesdavosi primatavimų – Esei siuvo uniformą, o ji juk baisiai užimta – tai fortepijono pamokos, tai prancūzų, tai šiaip gaila laiką švaistyti stovėjimui ir badymui smeigtukais. Kai uniforma buvo baigta ir per paskutinį primatavimą Jadvyga stovėjo visu grožiu galvodama apie tai, kaip pasisekė Esei, kad turės tikrą uniformą, ponia Rachelė tik mostelėjo kandikliu su rūkstančia cigarete; „O dabar nešiok į sveikatą“, – ir atkišo žandą bučiniui, mat toji gera moteris užsakė dvi uniformas – ir Esei, ir jai. O paskui vieną gražią dieną jos tiesiog ėmė ir dingo, kartu su visais žydais. Jie tik matė, kaip iš pat ryto iš ponios Rachelės namų vokiečiai ir lietuviai neša daiktus – pianiną, servizus, kilimą, dėžes, dėžutes, ryšulius, net palmes vazonuose, o dailiuose drobiniuose maišuose su pakabomis, tarsi lavonus įkapėse – gražiuosius ponios Rachelės sabalų ir juodsidabrių lapių kailinius, pirktus Varšuvoje, ir, turbūt, kažkurioje dėželėje, tarsi karstelyje – jos kandiklį... O tada viskas dingo, liko tik tuščias butas. Tuščias butas ir išaugta dovanota uniforma.

Vėliau ateina jaunų vyrukų eilė dingti. Kalbama, kad juos išveža „darbams“ į Vokietiją, bet kas ten žino, kaip yra iš tikrųjų, nes niekas

kol kas iš ten negrįžo ir laiškų nerašo. Vokiečiai, lig tol buvę pirkėjais ir klientais, virsta tuo, kas yra – priešais. Generolo Hingsto adjutantas, anksčiau pirkdavęs papirosus Jadzės brolio parduotuvėje, dabar vis dažniau juos ima šiaip, nesusimokėjęs, kaip karo kontribuciją, ir ką tu jam padarysi. Kitas, kapitonas, susižavėjo Jadvygos tėvo levrete Ada – dailute, grynakrauje, grakščia it iš renesansinio paveikslo. „Pone Wojciechai, pirksiu, sakykit kokią tik norit kainą", – sako kapitonas, šiurkščiai braukdamas, beveik spausdamas prie žemės patikusią kalę. „Pone kapitone, atsiprašau, bet ji – neparduodama, ji mūsų šeimos narys", – kaip galėdamas mandagiau sako tėvas. Kapitono plaštaka, ant kurios bevardžio piršto – žiedas su kaukole, dar keliskart, dabar jau švelniai, lyg glamonėdama, perbraukia per grietinėlės spalvos kailį. Tada neskubėdama pakyla prie juosmens, iš dėklo ištraukia „Waltherį" ir nušauna Adą vietoje. „Tikiuosi suprantate, kad tas pats gali atsitikti ir jūsų šeimos nariams", – sako tempdamasis plonutės ožkenos pirštinę. Ir išeina.

Tačiau ir tarp vokiečių yra žmonių – pavyzdžiui, austras kapitonas Morka, *Marchewka*, kaip jį čia visi vadina dėl jo ryžumo. Jis perspėja kiekvieną kartą, kai turi žinių apie rengiamas ofenzyvas – vilniečių namų šukavimus, ieškant stipraus ir sveiko jaunimo „darbams" į Vokietiją. Taip kaskart išsisuka Jadzės broliai. Ir sesuo. Galbūt todėl, kad kapitonas Morka yra beviltiškai įsižiūrėjęs Janką, kuri jo nė nepastebi. „Ar panelei Janinai nors truputį patinku?" – klausia jis Jankos. „Patinkat man kaip pupelių sriuba", – juokdamasi atšauna toji. Morka ateina triskart per savaitę skustis pas jų tėvą. Kažkurią dieną jis prisiblatinęs, lyg netyčia, klausia jų motinos: „Ponia Julija, o ar panelė Janina mėgsta pupelių sriubą?" Toji pradeda juoktis: „Ką jūs, mielas pone, nė burnon neima!" Bet vargšas Morka ir toliau ateina triskart skustis. Ir toliau perspėja apie ofenzyvas. Kažkurią dieną jis įdėmiai nužvelgia Jadvygą – prieš metus ji dar buvo vaikas. Dabar jau – nebe. „Geriau, kad panelės irgi nesimatytų", – sako. Keliskart,

kai vokiečiai ieško itin nuožmiai, Morka jas abi, Janką ir Jadvygą, slepia ne kur kitur, o pačiame vokiečių štabe, teisingiau – jo katilinėje. Užsiglaudusios kamputyje, už katilų, jos stumia ilgas valandas pletkindamos. „Jancia, o ką tu manai apie Morką?“ – „Pff, šitą ryžą? – niekinamai purkšteli toji ledinė gražuolė ir papurto savo gražųjį kuodą, net kruopščiai ant kaktos susukti „rolmopsai“ sudreba. – Nė už ką!“ – „Net jei reikėtų išgelbėti tėvą ir motiną, brolius ir seseris?“ – „Net ir tada!“

Dar pernai toks klausimas būtų nė neįsivaizduojamas. Dabar gi garbės paaukojimas gelbėjant save – ar vien tik nuduodant, kad ką nors gelbėji – vis dažniau ir dažniau mieste pasitaikantis dalykas. Kai nulyja lietus ir ant Vilniaus grindinio nusėda dulkės, sucementuotos varvančiais kvapiais liepžiedžių sakais, virš gatvių tarsi svaigus tirštas ūkas pakimba beviltiškas, beatodairiškas geidulys. Tik išėjus iš smilkalais dvelkiančios bažnyčių vėsos, po atgailos, po išrišimo, jis smogia tarsi protą jaukianti tropinė epidemija, tarsi pats gyvenimas, tarsi virš miesto pakibusi mirtis, kurią lengviausia pamiršti bent kelioms sekundėms su kitu kūnu, baimės ir palaimos surakintame glėbyje. Taip, mirties baimė yra pats geriausias afrodiziakas, geresnis už aistringiausią kino filmą, už šokoladą, austres ir šampaną, ir kitas jau metų metus neregėtas gėrybes.

Mirties baimė dabar tvirkina vilniečius, ir tie daro dalykus, apie kuriuos dar neseniai nė nebūtų galėję pagalvoti. Juk ne paslaptis, jų kvartale gyvena ponas X su gražuole žmona ir ponu Y. Jadvygos motina pašnibždomis tą trijulę vadina kažkaip prancūziškai, kažkaip *ménagerie à trois* ar panašiai. Žodynas nieko nepaaiškina, kas gi galėtų būti tas trijų žvėrynas, bet – vėlgi iš nusiklausytų nuogirdų – ponas X yra impotentas, tačiau taip myli savo žmoną, kad neprieštarauja, jog jam padėtų ponas Y. Ponas X baiminasi, kad visiems jiems liko nedaug, tad... koks gi dabar skirtumas? Padorumas dabar kaip tas infliacijos banknotas – anksčiau turėjo vertę, o dabar tėra veik bereikšmis popierėlis.

Karalienės Jadvygos gimnazijos mergaitės irgi bijo. Slapti bučiniai, su liežuviu ar be liežuvio, ar piršto krustelėjimas delne dabar atrodo toli toli, kaip pernykštis sniegas. Ką gali padaryti vieni metai... Per vienus metus, o gal net ir per trumpesnį laiką, gal net per akimirką, kurios pakanka spragtelti pirštais, iš vaiko galima virsti moterimi. Anatomiškai, mediciniškai jos dar skaistuolės, tačiau galvose – jau tarsi senos, mėtytos ir vėtytos koketės, kurioms kūnas – patikimiausia gyvenimo valiuta. Ką reiškia nekaltybė tarp kojų, jei sielos nekaltybės – jau seniausiai nė kvapo? Ją seniausiai kaip baikštų neišvaizdų žvirblį nubaidęs karas, alkis ir baimė. O labiausiai jos bijo to, kad gali nesulaukti karo pabaigos, kad gali taip niekada ir neišbandyti, kas tai yra meilė. Dabar Jadvyga kuo puikiausiai supranta Heleną, nereikia nė klausti. Supranta ir netgi pavydi jos orios gyvanašlystės olandiškame name, nes ji bent jau žino, kas yra meilė. Meilė yra melsvai pilkšvi šešėliai paakiuose, meilės nakties ir ilgesio metami šešėliai.

Viena po kitos tais metais, žingsnis po žingsnio, diena po dienos, kiekviena savaip, kiekviena kitaip jos vienaip ar kitaip praranda vienokią ar kitokią nekaltybę. Basia – su Albertu, iš pasigailėjimo, nes jis bijo, kad jį išveš „darbams“. Tad atsiduoda iš gailesčio, ir dar dėl to, kad kitų norinčių be jo neatsiranda. Basia apie tai beveik nieko nepasakoja, bet jaučiasi išdidi tarsi gailestingoji seselė, fronto ligoninėje palengvinusi sužeisto kario kančias. Jos, mergaitės iš Karalienės Jadvygos gimnazijos, vis rečiau ir rečiau susitinka slapčia parūkyti kieno nors palėpėje ar kiemo užkaboryje, prie aptrupėjusios sienos, už kokio nors krūmo, nes dabar geriau mažiau vaikščioti gatvėmis. Bet jos vis dar puošiasi. Tiesa, sagę – ar net kelias – dabar tenka segti į atlapą ten, kur kruopščiai suadytos nudilusio audinio skylutės. Cigarečių „Femina“ su blizgančiais raudonais popierėliais seniai nebėra, ir joms pasiseka, jei Jadzė nugvelbia paprasčiausių aitrių pigių papirosų. Kartais tenka dalintis vieną. Jos, ištempusios ilgus lieknus kaklus, vainikuojamus

kruopščiai virš kaktos susuktų garbanų ir į kriauklę suraitytų kuodų, leisdamos per rankas vieną papirosą, vis tiek jaučiasi tarsi kino žvaigždės filme apie karą, tarsi gretos garbo ir polos negri. Jadzė toliau svajoja apie šnipės karjerą, bet iš tiesų vis dažniau ir dažniau slepiasi katilinėje, kur iš užkaborio mintyse žudo, nuodija ir kitais rafinuotais būdais išguldo visą vokiečių štabą. Arčiausiai prie Matos Hari, tiesą sakant, priartėjo Zorika-Zośka. Toji pasiutėlė tiesiog žydi – žydi begėdiškai ir vešliai kaip kapinių rožė. Slaptas dažymasis vos išėjus iš namų padaro savo – juodasis buliukas Zorika, vos užtrenkusi namų duris, varo tiesiai į sandėliuką ir ten, išsipynusi vaikiškas kasas, brūkštelėjusi tušu, ružu ir lūpų dažais, virsta tikra Karmen, kuri varo į neviltį ir išbadėjusius miestiečius, ir vokiečių karininkus. Aš ne kvaila, sako Zorika, traukdama cigaretę, rinksiuosi aš pati.

Ir ji išsirenka. Tiesą sakant, niekas jo, Zorikos mylimojo, taip ir nematė, tad tenka tikėti jos žodžiais, nors kitos merginos ir žino, kad Montenegro kraujas yra apgaulingas. Zorika išsirenka ne bet ką – o tikrą ispanų generolo Franko sūnėną, iš jos pasakojimų kaip du vandens lašai panašų į Ramoną Novarro. Apie jį pasakoja per Dankos, kuri, vargšelė, mirė nuo džiovos, laidotuves. Ten, Rasose, užsiglaudusios už senos koplyčios, tarp kruvinai raudonų rožių, jos šešiese dalijasi dvi cigaretes. Taip, ji jau darė tai su Franko sūnėnu – ir žinot, tik ispanas yra tikras vyras, o jis pats sako, kad katalonai – dukart vyrai, ir ji svajingai užsitraukia dūmo, palikdama savo drauges spėlioti, kas vyksta, koks žemės drebėjimas ar ugnikalnio išsiveržimas, kai lovoje Montenegro susitinka su Katalonija. „Jis žadėjo mane išsivežti, ir manau, kad tikrai išsiveš“, – sako Zorika užtikrintai. Jadvyga, dviem pirštais perėmusi cigaretę iš Zorikos, drįsta tuo suabejoti: visi vyrai taip sako, kai nori savo. Ir tada Zorika padaro kai ką, nuo ko kitos praranda žadą. Apsidairiusi į šalis, ar niekas nemato, ji abiem pirštais atsega baltą nekaltą savo palaidinės apykaklę ir abiem rankom atsmaukia megztuko iškirptę.

Vėliau, praėjus daugeliui metų, liudininkių pasakojimai skirsis. Sklerozė, pavydas, o gal dešimtmečių migla neleis sutarti, kiek jų ten buvo – viena ar dvi eilės, ir ar sagtelė buvo nusagstyta tikrais mažais deimančiukais, bet faktas lieka faktu – generolo Franko sūnėnas Zorikai buvo padovanojęs ne ką kitą, o tikrą juodųjų perlų vėrinį. Ir dar dailią bučinio mėlynę virš jo – tokios pat juodųjų perlų spalvos.

Nepasakytum, kad Karalienės Jadvygos gimnazijos gimnazistės lig tol nebūtų mačiusios gerų papuošalų – kai kurios savo motinų ir seserų dėžutėse buvo regėjusios visai neblogų, tiesa, nykstančių, tiesa – vis dažniau ištraukiamų išmainyti į maistą. Bet viena yra matyti šeimos brangenybes, o visiškai kas kita – tikrus juodus Taičio perlus, ir dar ant Zorikos kaklo, ir dargi – nuo generolo Franko sūnėno. Viena yra skaityti Ignaco Kraszewskio romaną *Juodasis perlas*, o visiškai kas kita – matyti Zoriką besiskleidžiančiam amžiaus romane, čia ir dabar. Nieko nuostabaus, kad paskui galima ir neatsiminti, buvo ten ta deimantų sagtelė ar ne.

Juolab kad deimantų sagtelė tėra toks niekniekis, kai tavo vardu ateina šaukimas „darbams" į Vokietiją, kaip kad nutinka Jadzei. Čia vėl gelbsti nenuilstantis Morka – jis pataria per pažįstamą gydytoją susiveikti medicininę pažymą, kad Jadvyga serga tuberkulioze – iš tiesų, ji tokia liesa ir išblyškusi, jog, atrodo, tuoj perlūš. Pažymą gauti – vieni niekai, ir ja nešina Jadvyga stoja prieš *Arbeitsamto* komisiją, sudarytą iš vokiečių ir kelių lietuvių specialistų. Vokiečiai – praktiški žmonės. Lietuviai – darbštūs ir uolūs. Komisijos vokiečiai apžiūri išdžiūvėlę Jadvygą – kam gi vežti tokią gaišeną Vokietijon, juk net transportavimas neatsipirks. Komisijos gydytojas lietuvis suabejoja išdžiūvėlės lenkės džiova ir kolegos pažyma – „Prašom, eikšekit, padarysim rentgeno nuotrauką", – sako jis ir vedasi ją į kabinetą koridoriaus gale, kur įrengtas gydytojo priimamasis. Rentgeno nuotrauka parodo visą tiesą – sveikutėlius Jadvygos plaučius tarp plonučių it šukų

dantys šonkaulių. „Turiu jums gerą naujieną – esat kuo sveikiausia, prašom atgal pas komisiją", – sako dėl paneigtos diagnozės džiugiai šypsodamasis gydytojas, dėdamas ant dokumento spaudą „darbams tinkama", ir Jadvyga klusniai išeina pro duris, tik pasuka ne kairėn, o dešinėn – tiesiai pro laukujes duris, į laisvę, tolyn, drebančiom kojom, ieškoti austro Morkos ir išsigelbėjimo katilinėje. Žingsnis, dar vienas žingsnis, ir širdies dūžiai, tokie garsūs, kad juos gali išgirsti už uždarų koridoriaus kabinetų durų. Kur jau ten deimantų sagtelė, kur jau ten juodųjų perlų eilės, kai tavo linkstantys žingsniai – lyg gyvsidabrio rutulėliai, ir jei nepaskubėsi, tavo visas kūnas iš baimės subyrės į riedančius juodo sidabro, juodų perlų lašus.

Bet faktas yra faktas – Jadvyga su pažyma „darbams tinkama" išėjo tiesiai pro *Arbeitsamto* duris, dienos aky. Faktas yra faktas – nors visi vėlesni pasakojimai nesutaria dėl to, kiek būta juodųjų perlų eilių, bet sutaria dėl vieno: generolo Franko sūnėnas iš tiesų Vilniuje įsimylėjo juodkalnietę Zoriką iš Karalienės Jadvygos gimnazijos ir ją išsivežė su savim. Kur? Šiandien niekas to nežino. Kaip ir to, kuris generolo Francisco Paulino Hermenegildo Teodulo Franco y Bahamonde sūnėnas ten buvo – gal jo brolio Nicolaso, visą gyvenimą buvusio Francisco ir kito brolio, garsiojo lakūno Ramono, šešėlyje? Bet tikrai ne Ramono, mat tasai turėjo tik dukrą. O gal – jų sesers, Marijos del Pilar Jerez? Apmaudu, bet ponia Jerez 1989-aisiais pasimirė, o juk gal būtų ką žinojusi. Bet ar būtų derėję klausti, ar toji kartais nepažįsta, ar bent nėra girdėjusi tokios vilnietės Zorikos-Zośkos, kilusios iš Montenegro? O betgi ir koks galėtų būti atsakymas – „O taip, žinoma, tai – mano marti, o legendiniai juodieji perlai – iš mūsų šeimos skrynelės"? Vargu bau. Gyvenimo logika kužda, kad romantiški pabėgimai labai retai virsta tvariomis santuokomis, o juodieji perlai, ispanų karininkų dovanojami aistringoms gimnazistėms tolimuose šiaurės miestuose, labai retai būna iš šeimos brangenybių skrynelės...

Bet Vilnius toks miestas – gyvenimo logika čia ne visuomet veikia. Čia, tarsi Bermudų trikampyje, yra kažkokia magnetinė anomalija, kuri žmogiškosios prigimties kompasą labai dažnai išmuša iš vėžių, priversdama rodyklę suktis it patrakusią tarp visuotinai priimto gėrio ir blogio ir krėsti keisčiausius dalykus, kurie įprastame pasaulyje, įprastom aplinkybėm nė nešautų į galvą. Čia išnyksta tautybės ir lieka tik žmonės, lieka tik gėris ir blogis, atmintis ir nuoskaudos, bet galų gale išnyksta ir jos, išnyksta net patys atsiminimai. Niekas neatsimena austro Morkos tikrojo vardo ir uoliojo lietuvio gydytojo pavardės, ir netgi pono arkivyskupo ganytojiška ekonomika pasimiršo, ypač po to, kai 1945-aisiais Jadvyga sutiko jį gatvėje, po trijų mėnesių kalėjimo ir enkavėdistų tardymo, neatpažįstamai laibą, kaip skeletą, kaip sudžiūvusią šventojo mumiją, ir ant jo tiesiog nebegalima buvo jau pykti, net jei ir visas pasaulio skaistuoles būtų išvadinęs paleistuvėmis.

Taip, Vilniuje nutikdavo ir nutinka tikrų monų. Galbūt iš tiesų generolo Franko sūnėnas įsimylėjo Vilniuje merginą, ją išsivežė ir padarė garbinga moterimi? Galbūt iš tiesų Vilniuje buvo generolo Franko sūnėnas, o ne koks mitrus katalonų apsišaukėlis? Kas ten žino, juk gyvenimas kartais krečia keisčiausius pokštus. Štai Jadvyga, su nepriklausoma šnipės širdim ir neapykanta iki grabo lentos uoliam anam lietuviui gydytojui, mirs iš meilės – ar ne likimo ironija? – kitam lietuviui, sugraužta galutinio išsiskyrimo ilgesio. Gražioji Janina irgi mirs, praėjus daugiau nei penkiasdešimčiai metų – nežiūrint visų sudaužytų širdžių taip ir netekėjusi, taip ir nevalganti pupelių sriubos, tolimame gotikiniame Lenkijos mieste, ir visa, kas iš jos liks, tebus tik blunkantis nuo užmaršties pasakojimas apie jos grožį, apie jos pragaištingą poveikį vyrams ir ilgus, violetinėmis Vilniaus alyvomis kvepiančius plaukus – tokius ilgus ir tankius, kad kai miesto pirtyje juos išleisdavo, galėdavo nuoga po jais pasislėpti tarsi po apsiaustu, it šventoji Agnietė iš Riberos paveikslo. Vilniaus vienuolyno virėja, sesuo Faustina Kowalska, kuri išpranašavo karo

pradžią, jo pradžios nė nesulaukė, nes mirė trisdešimt aštuntaisiais, bet dutūkstantaisiais tapo pirmąja XXI amžiaus šventąja katalikų pasaulyje ir penktąja, gyvenusia Vilniuje. Bet atėjus sovietams bet koks šventumas ilgam laikui išėjo iš mados – freskos ant Vilniaus bažnyčių pusę amžiaus buvo vis uždažomos ir uždažomos, nes to neleido naujasis režimas, kuris išdabino visas pakampes politbiuro veidų ikonomis. Tik štai jums kiekvienas vilnietis pasakys, kad tos freskos – stebuklingos, nes ant jų nesilaikė net kibiausi dažai, nuo jų nueidavo net tinkas, ir jos vis išlįsdavo ir išlįsdavo į paviršių, kaip sąžinės priekaištai; tiesa, metams bėgant vis blyškesni priekaištai ir vis blyškesnės freskos, ir todėl šiandien pažvelgęs dažnai nebeatskirsi, kur pasileidėlės plaukai, o kur – šventosios ašutinė; kur tiesa, o kur – tik įtikėtas pramanas... Ką jau ten kalbėti apie juoduosius Franko perlus ir juos segėjusių Vilniaus moksleivių baltus kaklus, seniausiai virtusius pilkomis dulkėmis.

Mirtis Vilniuje

Kai sužinau, kad šiandien mane priskyrė padėti pačiam techninio aptarnavimo viršininkui... Suprantat, tas bičas yra legenda. Aš jį žinau tik iš matymo. Bet daug apie jį girdėjau. Pirmiausia tai, aišku, iš mergų. Mergų srityje jis legendinis – net mano amžiaus grupė apie jį girdėjusi. Viena legenda net pasakoja, kad vienu metu net trys jo pistos panos buvo ant žurnalų viršelių – vieną ir tą patį mėnesį, jaučiat? Kai aš jo, progai pasitaikius, paklausiu, ar tai tiesa, jis tik nusižvengia. Tai ar tiesa? „Jo, bet tiktai ne trys, o keturios." – „Tai kurios?" – „Jeigu tau taip įdomu, tai eik į biblioteką. 2007-ųjų gegužė", – džentelmeno vertas atsakymas. Nėra taip, kad aš pats šitoj srity būčiau koks lūzeris, šiaip tai dėl panų nesiskundžiu, bet čia tai lygis, keturi viršeliai, reikia pripažinti. Aš, bliamba, jo vietoj būčiau nusifotkinęs prie spaudos kiosko su visais tais viršeliais ir įsidėjęs į feisbuką. Be komentarų, kad, kam reikia – ir taip suprastų. Geriausias bajeris tai būtų buvęs toks, kad kiekviena iš mažulių ant viršelių atskirai būtų galvojusi, kad čia viskas dėl jos. Nors ne, o jeigu paskui snukiaknygėj visos keturios pakomentuotų ką nors? Šūdas, bloga idėja.

Bet aš čia nukrypau nuo temos. O tema tai tokia, kad tas bičas yra legenda. Aš apie jį girdėjęs tokių istorijų... Šiaip tai visose kartojasi tas pats motyvas – kad jaunystėj tai jis buvo su labai rimta

chebra, visokie ten rimti reikalai, o gal net ir dar rimčiau, pasak kai kurių. Vienu žodžiu, su tokia chebra, apie kurias kriminalinės kronikos net nerašo. Dėl šito tai aš nežinau, bet faktas yra faktas, kad jis visada žino, kur gauti, jeigu suprantat, ką turiu galvoj. Ir ne šiaip sau kūdikių mišinėlio ar tos pudros šiknai pasibarstyt, kaip ji ten, talkas, a, jo, talko. O gero šlamšto, nuo kurio darosi gera, nes dabar toks šūdas po miestą vaikšto, dabar į šlamštą tokio mėšlo primaišo, kad paskui nuo pusės apsivemi, o nuo kitos pusės – gali apsitriest. Tai čia dar jeigu pasiseka ir nenusiperki to talko arba dantų miltelių, arba kūdikių mišinėlio, kaip jau minėjau. Aš apie parūkymą jau nekalbu, nes dabar kažkoks cheminis vaikšto, nuo kurio ir bloga, ir šiaip, nueini nuo jo į blogą vietą, į tamsų kambarį, taip sakant. Brrr... Tai va, o tas bičas visada žino, kur gaut geriausio, tikrai kokybiško šlamšto, ir parūkyt, ir čia, tipo, viena iš priežasčių, kad jeigu atvažiuoja Holivudas, tai jis iškart, kaip sakoma, *from day one*, visų geriausias draugas. Būna visuose jų vakarėliuose, ir viešbutyje, ir tūsuose, ir apie *wrapping-up party* jau nekalbu, nes būtinai. Sako, ir su aktorėm ten irgi fici mici yra buvę. Aš tai nelabai galiu patikėt, nes, na, mūsiškės panos – tai jo, bet tos, kur atvažiuoja, tai į mus, lietuvius, nežiūri visiškai. Dabar darom serialą, tarptautinę koprodukciją, tai yra ten jų pagrindinė, jauna visai, bet jau tokia nosį užrietus, kad ką tu, ką tu... neprieisi. Na ir tegul užsipisa pati su savim, graži, bet ne visai mano skonio, per daug pasikėlusi, vaidina princesę seriale, na, bet kai pasifilmuoja, tai galėtų ir nusileist ant žemės. Velniai jos nematė, ateis laikas, nukabs papai, neprisiprašys, nebent už pinigus. Žiauru, šiaip, kai pagalvoji, būt moterim, man jų kartais gaila. Rimtai. Trisdešimt, ir, laikyk, galiojimo laikas pasibaigęs. Bet šiaip aš myliu moteris. Rimtai.

Tai va, bet aš ir vėl nukrypau. Tai bet jo, darom dabar tą serialą, ir jis – kaip visada techniniam servisui vadovauja, čia jo sritis, tai mane jam ir priskyrė padėt; tipo, dabar turėsim maltis iki vėlumos, ir nežinia, kada šiandien baigs, nes šiaip jau nespėja ten kažko. Bet

aš visai nieko prieš, nes šiaip visai įdomu pažiūrėt į legendą iš arti. Ir ką aš jums galiu pasakyt – jau nebe pirma jaunystė, iš pažiūros trisdešimt jau tikrai yra, gal ir daugiau, gal jau net ir keturiasdešimt, nes pilna žilų plaukų, nors plikt dar nesiruošia. Bet galima suprast, kodėl boboms patinka. Toks kaip katinas. Slidus, matosi, suktas, bet gali pasidaryti toks, kad nors prie žaizdos dėk. Patinas katinas, va, čia, turbūt, ir yra paslaptis. Sėkmės. Tarp moterų, ta prasme. Tai va, o ir šiaip – aukštas, be pilvo, kas šitai amžiaus grupei mūsų šalelėj jau stebuklas, formoj, toks visai ant bangos, bet ir solidesnis tuo pačiu. Sunkiai šiaip nupasakojamas. Jo, kai pagalvoju, kai aš sulauksiu jo amžiaus, irgi gal visai norėčiau toks būt, bet dabar, kol man dvidešimt penki, tai dar toli iki to.

Labiausiai kas užknisa šitam darbe – kad didžiąją laiko dalį praleidi laukdamas. Kol filmuoja. Kol viską suveža, kol visi susirenka – lauki, lauki. Dublis po dublio, tada pertrauka, tada vėl – lauki, lauki, tada viską atgal išrinkt. Gerai, jei lauke ir yra sąlygų parūkyt ar šiaip, bet jeigu šalta kaip dabar, tai nekas, nes pirštai gali nukrist berūkant. Lapkritis, ko norėt. Mano vadas, šiaip, matosi, atidirbęs derinuką – viską greit, pavadovauja, paorganizuoja, mes padirbam, jis kažkur dingsta, tada vėl atsiranda, ir vėl pakimba ant telefono. Su dabartine žmona, paskui dar su kažkuo – virina, virina. Reikalai. Šiaip legenda su manim bendrauja normaliai, bet diena praėjo be didesnių įvykių. Mūsų princesę mačiau dukart, su pūkine striuke, su dideliausiu kapišonu, vos buvo matyti iš po kailio, pasipūtusi, kaip visada. Graži, kalė...

***

Šiandien gavau pagalbininką – tokį žalią jaunuolį. Jau girdėjęs apie keturis viršelius – negi tuo ir įeisiu į Vilniaus neformalų folklorą? Būtų gaila, jei vien tik tuo. Kartais jau pagalvoju, kas po manęs liks... Liks, žinoma, mano vaikai. Teisėti. Ir neteisėti. Ką aš galiu

padaryti, kad jie joms užkimba? Galbūt todėl, kad visas jas mylėjau – tomis akimirkomis, žinoma. Reikia mylėti akimirką – visos jos tą jaučia. Mes visi iš akimirkų, mes visi mirksniai, žvilgsniai, susitinkančios akys. Šiandien buvo du žvilgsniai – jaunuolio ir aktoriukės. Jaunuolis – patinėlis, truputį primena mane, kai buvau jo metų; žinoma, kiek skystesnis. Dabar jaunimas skystesnis, nei mes buvom. Po velniais, jau kalbu kaip koks senis. Laimei, toks dar neatrodau. Ir ilgai neatrodysiu. Su aktoriuke viskas aišku. Jai nuobodu. Jiems visiems čia nuobodu, kai atvažiuoja, tik nepasakoja apie tai jokiuose interviu. Ypač blogai jiems lapkričio mėnesį, kai pliurzė ir šalta. Gruodį būna pertrauka, nes Kalėdos. Sausį, vasarį ir kovą – irgi blogai. Vyrams dar šiek tiek geriau – bent jau į mūsų panas pasižiūri. Arba ne tik pasižiūri. Yra į ką pasižiūrėti. Ir ne tik. Vienas iš ankstesnio filmavimo pasakojo, kad pirmą dieną, kai išėjo į Vilniaus gatves, pamanė, kad numirė ir pateko į rojų. Visos – ilgakojės, ilgaplaukės, gražuolės. Po dviejų savaičių akis apsiprato su vaizdu – normalu. Dar po dviejų savaičių – jam buvo, kaip jis sakė, „dežavu". Sakė: kokios jos visos vienodos, vienodai apsirengusios, vienodais plaukais, vienodais veidais, vienoda antakių forma... Ne ten žiūrėjo; aš, pavyzdžiui, nesiskundžiu – randu, į ką žiūrėti. Bet ir suprantu, ką jis turėjo galvoje. Kartais ir šitai gali užknisti. Tai net jeigu vyrukams čia pavažiuoja stogas, ką kalbėti apie aktoriukes. Joms net nelabai į ką yra pasižiūrėti. Irgi nesiskundžiu – mažiau konkurencijos. Bet šitai čia akivaizdžiai nuobodu. Niežti, o nelabai yra su kuo... Bet ji bent jau jauna, ištvers, jai viskas priešaky...

Negaliu pamiršti anos. Velnias, o juk nemažai jau metų praėjo. Ji buvo to amžiaus, kai jau pradedama vysti. Turbūt jau tą suvokė. Nors negali žinot. Kitaip nebūtų susidėjusi su juo. Tas buvo už ją jaunesnis. Atpažįstu tokius kaip jis. Kaip sakė tam filmuke apie Mauglį: „Aš ir tu – vieno kraujo." Galbūt todėl kažkaip ir susibendravom, jis ir aš. Man jis patiko. Ir ji patiko. Ką aš galiu padaryti, aš myliu moteris. Ji buvo graži, nors jau su raukšlelėmis – jaunystėje

buvo visiškai pribloškianti mažulė; pažiūrėjau nuotraukas internete kažkada neseniai, pats nežinau, kas man užėjo. Bet kai ją pamačiau, bruožai jau buvo bepradedą prarasti kontūrus, tirpti, gal jau kažką buvo dariusi veidui, nežinau. Kaip ten bebūtų, su trupučiu chirurgo pagalbos ar tik su makiažu, kamera ją vis dar mylėjo. Man ji patiko – trapi, perregima, truputį vaiduokliška, truputį vaikiška... kas, kad vyresnė. Tokias norisi globoti, apkabinti, bet jos tarsi katės – niekada nežinai, gali atšiauriai numesti tavo ranką nuo pečių, ir viskas. Tos tautos moterys paslaptingos. Moterys legendos. Gana nenuspėjamos. Akimirksnių moterys – vieną akimirką gali būti tokios, kad baisu ir prieiti, o po mirksnio – pasiųsti tokį žvilgsnį, kad viskas tampa aišku... Tame ir visas įdomumas.

Manau, kad buvau ją įsimylėjęs – keletą akimirksnių. Laimei, užteko proto neprasidėti. Iš pat pradžių buvo matyti, kad ta pora susipainiojusi kaip reikiant. Per daug bagažo. Per daug eks-vyrų ir eks-žmonų. Per daug skirtumų – ji iš per daug turtingos ir garsios šeimos, jis – iš pernelyg eilinės. Atvirkštinis variantas gyvenime kartais suveikia, bet toks – tikrai ne. Nors princesės dažnai ir mėgsta gangsterius, plėšikus ir blogiečius. Turbūt kažkoks susinaikinimo sindromas. Arba bent jau aštrių pojūčių ilgesys. Visi nori trupučio skausmo ir pažeminimo, nes tuomet – pats didžiausias malonumas. Bet geriau, kai tokie dalykai lieka nuotykiu, o ne tampa gyvenimo būdu.

Dar, tiesa, buvo šlovės klausimas. Labai aštrus. Manau, kad mano atvejis vis dėlto geriausias – na ir kas, jeigu aš asmeniškai į istoriją įeisiu kaip anoniminis vietinio folkloro personažas su keturiom panom ant žurnalų viršelių... Irgi gerai. Aš neturiu nieko prieš anonimiškumą, anonimiškumas irgi turi savo žavesio. Prisižiūriu tos šlovės pakankamai su jais besimaldamas. Nesuprantu, kaip visi nori tos šlovės, verčiasi per galvą dėl kiekvienos laikraščio antraštės, o paskui ji, ta šlovė, juos suvalgo. Suvalgo ir išspjauna tik apgailėtiną vynuogės odelę. Išnarą, kitaip tariant. Jeigu manęs paklaustumėte,

tai aš asmeniškai manau, kad šlovė yra blogiau už heroiną. Mačiau, kas darosi tiems, kurie negauna. Arba kai bando mesti. Praktiškai neįmanoma mesti. Bet šlovė – dar blogiau. Tai toks kaifas, kuris meta tave, ne tu jį. Dėl to – dar pavojingesnis.

Jie abu buvo išmokę gyventi su savo šlove kaip su priklausomybe. Kai žinai, kad tau reikia, bet ir žinai, kaip nepadauginti. Kontroliuojamas, civilizuotas kaifas. Retai, bet taip būna. Turiu galvoje, ji buvo tokia garsi, legenda... Jos šalyje jos visas gyvenimas buvo kaip serialas – keturi dešimtmečiai tautos akivaizdoje, serija po serijos, romanas po romano, vyras po vyro... Jis irgi – roko dievaitis, nuo kurio ošė stadionai. Minia gėrė nuo scenos trykštantį jo prakaitą kaip religiniai maniakai vyną per mišias. Minia, beje, jį vėliau ir nukryžiavo. Ne veltui Jimas Morrisonas fotografavosi išskėstom rankom kaip Kristus, trūko tik įpjauto šono. Šitas irgi buvo iš Morrisono serijos, su mesijo charizma, kaip sakoma. Panos vien jį pamačiusios drėkdavo, o jeigu jis dar į kurią ir pasižiūrėdavo... iškart gaudavo orgazmą. Juokauju, žinoma, bet arti to...

Man atrodo, kad šlovė buvo gerai jų santykiams. Truputį kaip cementas. Ta prasme, jam pridėjo svarbumo – juk buvo su tokia moterim, dėl kurios visa tauta masturbavosi jau tada, kai apie jo egzistavimą niekas dar nė nežinojo. Jai irgi buvo gerai – apie ją jau buvo beužmirštą, o ji nutvėrė šio momento dievaitį, galintį turėti bet kurią. Tam tikra prasme jie buvo vienas kito trofėjai. Aš nesakau, kad tai buvo pagrindinis dalykas, bet man atrodo, kad tai buvo svarbu. Nors svarbiausia, turbūt, buvo tas juodas jųdviejų geismas. Toks juodas, kad kaip pelkė galėdavo įtraukti ir kitus žmones, visai ne prie ko. Turbūt galėjo įtraukti ir mane, bet, laimei, kažkaip man užteko proto su ja neprasidėti. Ir su juo taip pat. Bet man užteko proto ir niekada neprasidėti su heroinu. Savisaugos instinktas, turbūt. Turi jį arba ne. Aš iš tų, kurie turi.

Aš ne psichologas. Ir ne psichiatras. Ir ne detektyvas. Bet man atrodo, kad jie atvažiavo į Vilnių, o atsidūrė lyg Bermudų trikampyje.

Matot, čia tokia vieta, kur daug kam, ypač silpnesniems, sugenda kompasas. Pradeda nebeveikti. Truputį kita galaktika, su visai kitokia gravitacija. Čia ne jiems vieniems taip nutiko. Kiti, beje, irgi patiria panašių simptomų. Bent jau jų abiejų kompasai tai stabiliai nustojo veikti. Neliko jokių inkarų, jokių socialinių plūdurų... Liko tik vyras ir moteris; jis – dar jaunas, ji – jau pradedanti senti. Neliko šlovės. Tik paranoja. Visiška paranoja. Totali.

Tiesą sakant, man buvo šiek tiek graudu žiūrėti. Iš pradžių ji save apgaudinėjo, kad ją praeiviai atpažįsta. Ji slėpėsi po tamsiais akiniais, po vasarine kepure. Jai kartais vaidendavosi, kad gatvėmis slampinėjantys lenkų turistai su fotoaparatais – tai paparacai. Iš tikrųjų niekas jos neatpažindavo. Niekam ji nerūpėjo. Jokių paparacų nebuvo. Paparacai buvo tik vėliau... Niekas neatpažindavo ir jo – jo supergrupės čia niekas nežinojo ir niekada nesiklausė. Niekas net prikišus pistoletą prie smilkinio nebūtų galėjęs paniūniuoti nė vieno iš jo hitų, nė paties garsiausio. Aš jums sakau, niekas čia jų neatpažindavo, čia jie visiems buvo eiliniai užsieniečiai turistai. Bermudų trikampio turistai.

Ironija. Tikra ironija, kai prisimeni istoriją „visiškai slaptai“: kaip jos vadybininkas jiems rinko viešbutį Vilniuje. Vėliau atsisakė tos idėjos, ir išrinko jiems aptarnaujamus apartamentus. Neva viešbutyje negalima būtų buvę užtikrinti privatumo, galinčios nutekėti asmeninio gyvenimo detalės. Išvertus į žmonių kalbą – bijojo, kad viešbutyje kambarinės būtų skaičiavusios išgertus tuščius butelius ir valiusios kokius nors „kompromatus“. Jėzau, lyg čia kam nors tai rūpėtų, kambarinės tuose viešbučiuose, kur apsistoja kino žmonės, dar ne to prisižiūri. Žvaigždžių žmonos ir vyrai išvažiuoja, o jos, tos kambarinės, lieka rinkti svečių kelnaičių. Yra buvę tokių bordelių ir debošų... Bet nereikia ir bordelių. Kai kam ir be bordelių nuvažiuoja stogas. Vieną Holivudo žvaigždę viename Vilniaus viešbutyje buvo vidurnaktį ištikęs isterijos priepuolis, nes tasai sumanė... žūtbūt lyginti marškinius ir pradėjo lakstyti po koridorius ir reikalauti

lyginimo lentos. Finale net apsiverkė, kol pagaliau personalas jam suveikė tą suknistą lyginimo lentą. Vidury nakties. Tada buvo ramu, nes stovėjo ir lygino tuos pačius savo marškinius iki pat paryčių. Aš tikrai nežinau, kas jam pavarė tokio šūdo, kuris sukėlė tokią paranoją. Tikrai ne aš. Aš imu tik kokybišką.

Aš niekada nepasakoju, kam ko gaunu. Ne mano reikalas. Konfidencialumas šiame reikale – svarbiausias. Čia ne biznis, ir aš – ne baryga. Sakyčiau, gal labiau lyg humanitarinė pagalba. Žmonėms reikia atsipalaiduoti, ypač jeigu jie jautrūs ir silpnų nervų, o menininkai dažniausiai tokie. Aktoriai – dar ir narcizai. O dar jeigu jie priklausomi nuo šlovės... Ir atsiduria Vilniuje... Čia su „Oskaru" gali nebent išsivalyt užsikimšusį unitazą, su Venecijos „Liūtu" – paremti duris, o su „Palmės šakele" pasikasyti nugarą. Čia visa tai nieko nereiškia – koks nors benamis gali tave čiupt už skverno, apspjaut, ir jam nė motais visi tavo oskarai... Tiems dviem, mano galva, irgi reikėjo atsipalaiduoti. Reikėjo kokio nors gero šlamšto, kuris nesukelia paranojos. Taip, jiems reikėjo atsipalaiduoti. Gal tie apartamentai iš tiesų ir buvo bloga idėja. Vadybininkas norėjo kaip geriau, bet išėjo blogiau. Galbūt iš tiesų kam nors reikėjo skaičiuoti išgeriamus butelius. Tie apartamentai buvo labai geri, bet *jiems* jie buvo labai blogi, visiškai netinkami tokiai porai kaip jie. Jiems gal reikėjo ko nors jaukaus, su minkštom sofom, daug pagalvėlių, knygų, gal net ir židiniu su plastikinėm malkom, ir kitos turistų romantikų butaforijos, kad galėtų įsijausti į įsimylėjėlių vaidmenis. Tipiško viešbutinio kičo, kuris turistavimą po Bermudų trikampį būtų pavertęs tiesiog užsitęsusiu romantišku savaitgaliu eiliniame fotogeniškame Rytų Europos mieste. O jų apartamentuose viskas buvo nauja, minimalistiška, balta, kažkaip nuoga... Visiški „Žvaigždžių karai". Ir šviesa: kaip operacinėje. Žodžiu – ligoninė. Visiška palata, su gražiais Senamiesčio vaizdais pro langus. Su garsais ir kvapais anapus. O viduj buvo sterilu. Ten, tam bute, jie stovėdavo vienas prieš kitą, nuplėšta, nunerta šlove, apnuoginti, tiesiog vyras

ir moteris. Nuogi net ir su drabužiais. Aš nežinau, ar suprantat, ką turiu galvoje. Jeigu būčiau rašytojas, gal pasakyčiau kaip nors geriau. Bet kuriuo atveju, šviesa ten buvo kažkokia bloga, matydavosi visos jos raukšlės. Keletą kartų, rūkydami, buvom užsidegę žvakes, bet irgi negelbėjo. Ir buvo dar šviesi odinė sofa – matėsi, kad klaikiai brangi ir šiaip klaiki, nes tada buvo vasara, ir atsisėdus kūno oda tiesiog prisilydydavo prie jos. Su šortais ir mini sijonėliais ten geriau buvo nesėdėti.

Žodžiu, ta vieta jiems netiko. Ypač jai. Aišku, nepadėjo ir tai, kad niekas neskaičiavo butelių, jie būtų galėję išgerti nors ir vonią, nors ir cisterną. Kartais, jai nesifilmuojant, jie neišeidavo iš ten ištisom dienom. O kai išeidavo – būdavo dar blogiau. Jai. Jos niekas neatpažindavo ir nepastebėdavo. Jo neatpažindavo, bet pastebėdavo. Turiu galvoje mergas. Jos, kad ir nežinodamos, kas jis toks, kad ir negirdėjusios nė vienos jo dainos, tiesiog lipte ant jo lipo. Baruose, per vakarėlius. Ant jos nelipo niekas. Ir niekas nežiūrėjo. Vilnius nėra miestas brandžioms moterims. Čia – ne koks nors Paryžius ar Madridas. Ir laikas buvo blogas – vasaros pabaiga. Per daug nuogo kūno gatvėse. Ji buvo elegantiška. Ji saugojo savo baltą odą. Dengė ją paprastučiais drabužiais, kažkokiais visiškais maišais, kas, kad, spėju, kainuojančiais bedieviškai brangiai ir iš geriausių parduotuvių. Veidą slėpė beisbolo kepurės ar skrybėlės šešėlyje. Slėpėsi, nes jos kūnas nebebuvo svarbiausia. Sakykit ką norit, bet ji buvo asmenybė. Ar net šis tas daugiau. O čia, vasaros pabaigos Vilniaus gatvėse, buvo vieni kūnai, vieni mergų kūnai, be jokių ten asmenybių – įdegę, grįžę iš atostogų. Abiturientės, studentės ir šiaip šliundros; viskam visada pasiryžusios, ir tos, su kuriom reikia gerai padirbėti. Kilometrinės rudos kojos ir kilometrai nuogo juosmens, bambos su auskarais ir be auskarų, iš džinsų išlindusios kelnaičių juostelės, džinsai su laikra, su plėšytom skylėm, didesnėm už likusį audinio plotą, ir marškinėliai, mažesni už liemenėles... Be didelių subtilybių, pigiai, gerai ir efektyviai. Greito maisto ekvivalentas, tik

anam galui. Nuolaidų akcija, didysis išpardavimas sekso prekybos centre „Vilnius". Tiesiai į veidą ir per kiaušus; man patinka tas metų laikas Vilniuje. Saldus, prisirpęs, įdegęs. Geras laikas.

Bet ne visiems. Jai nebuvo saldu. Baruose jos trynėsi aplink jį be jokios gėdos. Išgirsdavo svetimą kalbą ir pradėdavo sukti ratus. Braukdavo nuogais klubais, eidamos pro šalį. Braukdavo ilgais plaukais jam per dilbį prašydamos pridegti cigaretę. Šnekindavo laužyta seksperanto kalba, nekreipdamos dėmesio, kad ji stovi greta. Ji iš pradžių laikėsi, bet šitai ištverti buvo neįmanoma. Stengėsi nieko neparodyti ir iš pirmo žvilgsnio jai sekėsi – juk buvo aktorė. Bet prasiveržsaid. Ir prasiverždavo kada labiausiai nereikia. Visokiom paslėptom formom.

Aš nežinau, ar jis kada nors... Aš su žvake prie jo nestovėjau... Nors jei reikėtų kirsti lažybų, statyčiau, kad „taip". Nors niekada negali žinot. Bet faktas buvo ir tai, kad jis buvo įklimpęs į ją iki ausų. Kita vertus, juk viena kitam netrukdo. Juo labiau kad ta porelė buvo iš tų, kuri trečiuosius asmenis naudoja kaip afrodiziakus – pavartoja, pasidirgina, paskui vėl neria viens į kitą, su dar didesniu įkarščiu. Aš nesakau, kad taip viskas buvo. Aš ne psichologas. Bet man liko toks įspūdis. Nors gal ir klaidingas. Kaip minėjau, aš ne psichologas ir su žvake nestovėjau.

***

Šiandien su jaunuoliu truputį parūkėm. Neplanavau, ir darbo metu paprastai – niekada, bet taip išėjo. Buvo žiauriai šalta ir šlykštu. Šiandien filmavo netoli Dominikonų gatvės. Mūsų gražuolę šaldė kaip reikiant, buvo graudu žiūrėt. Iš pradžių buvo dar žvitri, paskui jau – visiškai nekas; visiška šaldyta menkė. Nors jeigu reikėjo vaidinti dramatinę sceną, tai gal ir gerai; nors kokia ten vaidyba tuose serialuose... Vis lakstė į furgonėlį, šildytis ir siuntinėti žinučių kažkam. Net neabejoju, kuo tas kažkas užsiima – naudojasi proga, kad

ji išvažiavusi filmuotis kažkur į niekur. Visada taip būna. Grimerė ten, furgonėlyje, trynė jai rankas degtine, tarp telefono mygtukų spaudinėjimo, bet nepadėjo. Turbūt rytoj sirgs. Na, bet toks jos darbas – ne vien raudonas kilimas, pati norėjo. Žinau, kas galėtų ją sušildyti. Matosi – nori, bet visiška sausra. Vienatvė, svetimam šaltam mieste. Užtat jaunuoliui – visiškas gaisras. Kelnėse. Varo ant jos kiekviena proga – irgi požymis. Jaunimas... ne nuo ten pradeda. Mokėti su moterimis – menas, ir nereikia gėdytis. Reikia mokėti perskaityti signalus. Šita – jau transliuoja, iš neturėjimo ką veikti.

Bet parūkiau ne dėl to. Vėl kažkaip pradėjau galvoti apie aną. Kažkoks keistas šitas filmavimas, vis išlenda prisiminimai. Dabar vėl pasivaideno tas paveikslas. Buvo keista jį pamatyti. Paskutinį kartą jį kaip tik ir mačiau, kai buvo ji. Pats paveikslas – nieko ypatinga, Jėzus Kristus. Kičas kažkoks, kaip iš turgaus – bet aš nesu meno specialistas. Tada kaip tik ėjom trise – jis, ji ir aš, ir lygiai toj pačioj vietoj tą paveikslą kažkur nešė iš Dominikonų bažnyčios. Buvo visiška sumaištis – minia gatvėje, raudos, protestai, plakatai, lenkai katalikai draskėsi. Dabar vėl jį pamačiau – visai kitoj vietoj, toj pačioj gatvėj pro praviras kažkokios koplyčios duris. Nė nežinojau, kad ten kažkokia bažnyčia. Bet paveikslas – tikrai tas pats. Išskirtinis kičas, dviejų tokių nebūna. Tada gerai įsižiūrėjau. Ji norėjo stabtelėti. Buvo labai keista matyti ją surimtėjusią, pasakė kažką, su savo gražiu akcentu. Gaila, kad neatsimenu ką, atsimenu tik, kad buvo labai keista kažką panašaus išgirsti iš jos – niekada neatrodė, kad tokios moterys gali būti religingos. Arba – kai kurie žmonės gal tiesiog nujaučia savo galą ir pasako ką nors nebūdingo. Taip, mažiausiai galėjai tikėtis ko nors panašaus. Šiandien vėl pamačiau tą paveikslą ir supratau, kad reikia atsipalaiduoti. Jis man sukėlė kažkokią įtampą. Nejaukumą.

Ir mane, ir jaunuolį pramušė ant šnekos. Kažkaip paskendom momente, pradėjom kalbėtis apie gyvenimą. Šiaip, plepalai apie nieką. Žolininkystė. „*Herba-life*“. Nieko ekstremalaus. Vienintelės,

kam žolininkystė nerekomenduojama – tai poros, kurios turi problemų. Štai jas pramuša ant tokių šnekų, kokių nereikėtų vartyti. Visos poros turi savo problemų, praeity ar šiaip kur giliai, bet kartais geriau, kai tos problemos sau guli ten užbetonuotos ramiai. Kartais geriau prie jų nelįst. Sakau iš savo patirties. Jeigu netikit, pasižiūrėkit filmą „Plačiai užmerktos akys". Ten ta scena, kai vyras ir žmona apsirūko – ne iš piršto laužta. Bičas, kuris suko tą filmą, žinojo, apie ką šneka. Apsirūkius geriau santykių nesiaiškint. Gal Tomas Cruise'as ir Nicole Kidman irgi parūkydavo, kai vyko filmavimas. Gal dėl to paskui ir išsiskyrė? Kas ten žino... Bet gaila, kad niekas tokio gero filmo neatvažiuoja daryti į Vilnių. Techninė bazė ne ta. Bet aš jiems galėčiau parodyti tokį naktinį Vilnių, kad būtų ne prasčiau už Niujorką. Įskaitant ir nepilnametes. Bet būtų gerai, jei bent panašus lygis atvažiuotų – dirbčiau be atlygio, vien dėl garbės prisidėti prie šedevro. Kita vertus, visi režisieriai, kai prisigeria ar apšyla, skundžiasi, kad nėra gerų istorijų šiais laikais. Aš, jeigu būčiau režisierius, padaryčiau filmą apie jį ir apie ją. Gatavas siužetas. Pavadinčiau „Mirtis Vilniuje" ar dar kaip nors panašiai. Nors ne, neoriginalu, turbūt pilna filmų ir knygų tokiais pavadinimais – yra juk jau *Mirtis Venecijoje*, *Meilė ir mirtis Veronoje* ir turbūt krūvos kitų. Nenustebčiau, jeigu jau yra kokios dešimt knygų, pavadintų *Mirtis Vilniuje*... Nelabai originalu. Bet gal todėl aš ir ne režisierius – trūksta originalumo. O gal šiais laikais nebeįmanoma sukurti nieko nauja? Vos tik ką nors sugalvoji, pasižiūri internete – jau yra. Įrodinėk paskui, kad ne plagiatas... nors visą naktį galvojai ir kūrei... o pasirodo, kažkas jau tai seniausiai padarė – tik visai ne taip, kaip tu sugalvojai, o tu sugalvojai geriau, bet dabar tai jau niekam nebeįdomu. Sunku tiems režisieriams. Dar, kai pagalvoji, režisierius privalo turėti storą odą. Sukurti filmą apie tai būtų sunku. Juk, po galais, jie buvo tikri žmonės su jausmais. Privatumas ir taip toliau. Teisinės sankcijos, pagaliau. Nesinorėtų nuklysti į lankas prifantazuojant, ko nebuvo. Aš nenorėčiau jos įskaudinti, nors gal jai jau visiškai tas pat.

O gal kur nors iš viršaus jie, mirusieji, viską mato – ką gali žinoti. Mato ir arba sprogsta juoku, arba keikiasi ir vemia nuo to, kaip jie pavaizduoti ir kokių kliedesių apie juos prifantazuota... Kita vertus, koks menas be fantazijos... Slidu. Ne, manau, aš negalėčiau būti režisierius. Kuriantis lėlių teatrą. Iš gyvų žmonių. Apie kitus gyvus arba mirusius žmones. Nė už ką. Ir nenorėčiau, kad mano gyvenimą kas nors ekranizuotų ir koks nusmurgęs pimpis vaidintų mane. Nors mano gyvenimo istorija – irgi nebloga. Bet, kaip minėjau, norėčiau padaryti gerą filmą apie jį ir apie ją. Nes, bent jau čia, juos visi jau užmiršo... Nors aš iš tiesų ir nežinau, kas ten atsitiko.

Niekas iš tikrųjų nežino. Kai viskas įvyko, manęs nebuvo. Aš turiu alibi. Aš buvau prie jūros. Visą savaitę. Prieš išvažiuojant, tiesa, nemažai laiko leidom kartu. Jie paskambindavo, dažniausiai jis, bet porą kartų skambino ir jinai. Parūkydavom, ant tos nelaimingos depiliuojančios odinės sofos, prie kurios lipo įkaitusios šlaunys. Pagerdavom. Kartais būdavo dar kas nors iš filmavimo grupės, kartais vykdavo visai dideli baliai, su atidarytais langais į apšviestą Senamiesčio aikštę, nuo kurios tarsi tamsūs latakai žemyn leidosi apgriuvusios gatvės, ir jomis sroveno vasarinis kvapnių įdegusių kūnų paradas. Keletą kartų jis pagrojo porą savo gabalų. Atsimenu. Galėjai suprasti, kodėl iš proto eina stadionai, nors jis varydavo negarsiai. Bet muzika jam buvo kaip seksas. Aš nelabai supratau, ką jis dainuoja, bet supratau *apie ką*. Kaip minėjau, tarp mūsų buvo kažkoks tarpusavio supratimas nuo pat pradžių. Ir ją supratau. Jai buvo sunku. Ji jautėsi nesaugiai, dėl daugybės priežasčių. Ji buvo iš tų moterų, kurios niekad nesijaučia saugiai. Per daug bagažo, per daug dramų praeityje, per daug skausmo. Visą laiką ant ašmenų. Abu visą laiką ant ašmenų. Kai įprastoj aplinkoj – dar nieko. Bet čia, Vilniuje, nebeliko saugumo. Jautėsi nesaugi. Čia daugiau pirmykštė teritorija, viskas paprasta: patinai, patelės... O ji buvo asmenybė. Ji jautėsi vieniša. Čia jai nebuvo vyrų. Dėl to tapdavo nepakenčiama. Ypač jeigu išgerdavo ir parūkydavo. Tada tie jų

apartamentai tikrai virsdavo operacine – mėsinėdavo tarpusavio santykius iki pat skeletų. Nejauku buvo klausyt. Moterys kai kurių dalykų niekada neturėtų sakyti. Gyvenime. Vyrai – irgi. O ten jie varydavo be stabdžių. Smeigdavo iki pat kaulo. Buvo patyrusi, daugiau subrendusi ir žinojo, kur tiksliai smeigti. Man atrodo, kad ji žinojo, jog žaidžia su ugnimi. Gal to ir norėjo.

Aš niekad nesu pakėlęs rankos prieš moterį. Ne mano stilius. Nors ir žinau, kad kartais truputį pakankinti yra gerai. Kartais malonumui reikia trupučio skausmo. Bet pridaužyti – ne, niekada. Ne mano kaifas. Manęs tai neveža. Negalėčiau paskui pažiūrėti į tai, ką padariau. Bet pažįstu tokių, kuriems taip susipisę galvoj, kad be to negali. Kai pradeda – paskui nebegali sustot. Taip pat būna tokių, kurie visą gyvenimą to nedaro, o paskui jiems kas nors nuneša stogą, ir vieną gražią dieną pradeda. Bet, kaip minėjau, aš ne psichiatras. Šiaip, tik pastebėjimai...

Bet manęs tada Vilniuje nebuvo. Aš grįžau jau po visko. Ji jau buvo mirusi, jis – suimtas. Štai tada ir atsirado paparacai – turbūt kokie du šimtai, iš viso pasaulio. Chebra iš filmavimo grupės dalino interviu į kairę į dešinę. Visi buvo labai svarbūs, kiekvienas viską žinojo, ir kiekvienas tą vakarą kalbėjosi su jais paskutinis. Gėrė, rūkė, susipyko, nes ji parašė SMS žinutę savo eks-meilužiui. Šituo tai aš galėjau patikėti – kaip minėjau, jai čia, Vilniuje, nebuvo su kuo būti neištikimai. Net nebuvo su kuo nueiti kairėn. Tai, turbūt, ir yra totalinė vienatvė... Visa kita – paistalai... Daugeliu kitų nesąmonių negalėjau patikėti... Na bet, žodžiu, kiekvienas gavo penkiolika minučių savo šlovės kaifo. Visas Vilnius turėjo penkiolika minučių šlovės per visus pasaulio TV kanalus. Visi čiabuviai pasakojo savo versijas ir istorijas, visi čiabuviai įsijautė, braukė ašaras ir klausėsi jo dainų, kurios staiga tapo visų mėgstamiausios nuo neatmenamų laikų, o panos baruose, net ir žvairos, kreivos ir storos, pašnibždom pasakojo turėjusios su juo reikalų. Apskritai, Vilniaus mergoms tas visas reikalas buvo Kalėdos, Velykos ir gimtadienis viename – dėl

užsieniečių reporterių, kurie po darbo vakarais jas girdė baruose ir tratino savo naujienų agentūrų užsakytuose viešbučiuose; tikra Napoleono armija Vilniuje, „dežavu", kaip anas sakė... Paskui visas reporterių cirkas išvažiavo, ir Vilnius iš visatos centro vėl virto Bermudų užkampiu. Paskui visi pamiršo ir jį, ir ją. Jau nekalbu apie jo dainas. O jos filmų čia ir taip niekas neprisiminė...

Aš buvau ne prie ko, manęs apskritai tada Vilniuje nebuvo. Kaip minėjau, neturiu nieko prieš anonimiškumą, ypač šiuo atveju. Aš ne psichologas, ne psichiatras, ne režisierius ir ne rašytojas... Tiesiog ta istorija mane sukrėtė. Praėjo tiek metų, o aš vis dar prisimenu. Man jis patiko. Ir ji. Po velniais, aš jų negaliu pamiršti. Yra mirtis Venecijoje, Verona turi savo Romeo ir Džuljetą, o Vilnius turi juos. „Mirtis Vilniuje" būtų geras pavadinimas scenarijui, čia tikras Vilniaus scenarijus. O dar geresnis – „Mirtis nuo Vilniaus". Man kartais atrodo, kad miestas juos ir sunaikino. Šitas miestas – ne silpnų nervų žmonėms, bet man jis patinka. Čia daug gerų scenarijų su žiauriais pagrindiniais vaidmenimis. Tik aš nenorėčiau vaidinti. Aš galėčiau būti geras režisierius. Ir pasirodyti kur nors epizode, kaip statistas, dešimtąją sekundės dalį. Kad žinočiau tik aš ir tie, kurie buvo kartu tame dublyje. Tačiau bet kuriuo atveju man gera būti ir tuo, kas esu. Aš neturiu dėl to jokių problemų. Man čia gerai. Nors aš ir ne režisierius, ne rašytojas ir apskritai ne menininkas. Aš – tik techninis servisas. Mano darbas – jiems padėti. Savanoriška humanitarinė pagalba. Gaila, kad manęs tada nebuvo ir aš negalėjau padėti.

***

Šiandien su techniniu servisu truputį parūkėm. Darbo metu. Eina sau. Tikiuosi, niekas nepastebėjo. Išėjom valandai. Visiškai. Totalus autas. Bet manau, kad niekas nepastebėjo, nes filmavimas kaip ir link pabaigos, mūsų reikia tik darbo dienos pradžioj ir pabaigoj.

Per pietus ėjom Dominikonų gatve, ir jis kažko susierzino. Pasakė, kad reikia parūkyt. Radom vietą. Parūkėm. Eina sau. Pritvojo kaip reikiant. Ypač jį. Pramušė ant kalbų. Jį, ta prasme. Aš klausiau. Jis varė – kažką apie santykius, šlovę, vyrus, moteris ir apie tai, kas yra kino menas; jaučiau – žiauriai protingai. Kartais taip būna – atrodo, kad niekas neturi prasmės, o paskui kalbiesi, ir staiga visi galai susieina, ir viskas įgyja prasmę. Tipo, totalią prasmę. Na, kosminę prasmę. Lyg pasižiūrėtum iš kosmoso ir pamatytum, kad viskas iš tikrųjų pasaulyje turi prasmę, kaip totalinis scenarijus. Tai va, jis ten pasakojo žiauriai protingai. Aš tik klausiau, klausiau ir jausmas buvo – *wow*, nerealu. Ypač apie meną, apie tuos scenarijus. Tipo, iš pagrindų. Klausai ir supranti, kad tai ir yra esmė. *This is it*. Gaila, kad dabar visiškai neatsimenu, ką jis ten kalbėjo. Tuščia. Galvoj liko nulis. Visiška amnezija. Bet buvo nerealu. Žiauriai protingai. Pagarba. Aukštasis pilotažas. Nors dabar ir nieko iš viso to neatsimenu.

O paskui pakišo man kiaulę. Bet – negaliu pykti. Grįžom ten visko pabaigti, jis kažkur dingo, paskui atsirado. Tada atvažiavo mašina – vienas iš filmavimo grupės limuzinų, o jis man ir sako: tu, jaunuoli, čia pabaigsi be manęs. Aš jo klausiu, kur jis važiuoja, o jis – važiuoju atlikti techninio serviso. Ir – pats į limuziną. O spėkit, kas ten sėdi viduj? Didelė striukė, kapišonas su kailiu... Mačiau savo akim! Va taip va, sėdo ir kažkur su ja nuvažiavo. Suteikti techninio serviso. Nerealu. Lygis. Čia irgi yra menas, tam tikra prasme.

Filomena važiuoja į Londoną

Filomena į Londoną pradeda ruoštis jau prieš dvi savaites. Likus penkioms dienoms iki kelionės – popietėm jau reikia gurkštelti valokordino, nes baladojasi širdis, vakarais – valerijonų, nes negali užmigti, vis įsivaizduoja, kaip viskas bus. Tai suprantama, ji jaudinasi. Tai jos antra didelė kelionė į užsienį, pirma buvo į Paryžių, su Tezė maldininkais, bet ana nesiskaito, nes ten jų buvo visas autobusas, ir vaikščiojo jie kolektyvine banda, kaip kokie sovietiniai žmonės. Dabar ji bus visiškai viena; viena ir savarankiška. Vieniša keliaujanti dama, tarsi iš romano. Kelioniniai drabužiai – jau tvarkingai sudėlioti. Tvido švarkas su zomša apkraštuota apykakle („Humana“, penkiolika litų), dvi poros batelių (nenauji, bet išblizginti iki nudėvėto kilnumo), du geriausi megztukai, natūralaus šilko palaidinė šalikėliu surišama apykakle („Humana“, septyni litai), natūralaus šilko skarelė su medžiotojų šautuvais ir kurapkomis (ten pat, litas keturiasdešimt, su trisdešimties procentų nuolaida per laimės valandą; Helen Mirren filme „Karalienė“ ryšėjo labai panašią – tada, kai jos džipas įstringa kalnų upelyje) ir tikros krokodilo odos rankinukas, pirktas už penkis litus Varėnos aikštės skuduryne, kai pernai buvo grybauti su Stasele. Ir upės perlų vėrinys – gavo jį iš

pažįstamos pardavėjos „Maximoje", žuvies skyriuje, buvo kažkokia akcija perkantiems jūrų šukutes su geldelėmis už nesvietišką kainą, betgi kam tokiems, kurie gali sau tai leisti, šniūrelis upinių perlų? Tad pardavėja, pamerkusi akį, tuos perlus iš po prekystalio atidavė jai, ir štai – dabar juos pasiims į Londoną, dėl visa ko, jei kokia proga pasitaikytų. Skaityti kelionėje – Agatos Kristi *Dešimt negriukų*. Ji pati nežino kodėl, bet keliauti į Britų Salas ji bevelija inspektoriaus Bloro, o ne Mis Marpl ar Erkiulio Puaro kompanijoje. Nors Erkiulis Puaro jai labai patinka kaip vyras – tas iš filmo iš tiesų grieko vertas, kaip gaila, kad tos jo vienintelės tikros meilės būta nelaimingos. Ir tie jo senoviniai ūsiukai, ir manieros tokios malonios – tikras džentelmenas; tikras anglas, tai yra – belgas. Ji atsidūsta ir parausta. Visa tai tik filmas, su Deividu Sušė. Bet tą jo smetonišką namą iš filmo Londone ji būtinai susiras, juk matė, virš durų užrašas – „Heron House". Gal net nunešt ten gėlių? Juk literatūros paminklas, kaip ne kaip.

Ji nekalba angliškai, bet moka *yes*, *no*, suskaičiuoti iki dešimt, *please, hello, good afternoon, thank you* ir dar kelis žodžius iš bendro išsilavinimo – jų mokykloj anais laikais anglų nedėstė, ji mokėsi vokiečių, bet jos širdžiai Anglija labai artima. Net būdama mergaitė, skaitydama Dostojevskio *Lošėją*, ji įsimylėjo būtent misterį Astlį. Tikras vyras, džentelmenas. Taip, tie anglų džentelmenai... nuosaikūs, tiesios povyzos, o kaip ant jų guli kostiumai, smokingai ir frakai! Bibliotekos su besikūrenančiais židiniais, lietingos sutemos už lango, vistas ir bridžas, viskis ir tvidas. Pilys be gynybinių sienų, stūksančios tarsi pilki tortai vidury žalių laukų – nes kam gi tos sienos, toj gražioj karalystėj, netremptoj jokių svetimtaučių priešų ištisą tūkstantį metų? Balti Londono namai, su laipteliais ir juodų pinučių tvorelėmis, juodos ir raudonos durys su žalvario belstukais. Penktos valandos arbatėlė su biskvitais, visai kaip iš *Džeinės Eir*. Lietus už lango, šiapus – plati pagalvėlėmis išklota palangė, tokia patogi romanams skaityti... Filomena kartais pasiguodžia Staselei

ir Vidai, kad praėjusiame gyvenime turbūt buvo gimusi ir gyveno Anglijoje. Tos, kartais dėl ko nors supykusios, ją šiepia ir pravardžiuoja, sako: „Mūsų Anglijos karalienė."

Filomenai gėda prisipažinti, bet kartais ji iš tikrųjų jaučiasi kaip Anglijos karalienė – ta iš filmo su Helen Mirren. Kaip kad dabar, kai ją Gatviko oro uoste pasitinka jos Marta su Algiu.

– Nu mūsų mamulia ir atrodo – kaip iš praėjusio amžiaus, – sveikindamasi į savo tvirtą kineziterapeutės glėbį ją meiliai suima dukra, – tiesiu taikymu tave į „Primark", nors kedukus kokius nusipirksi vaikščiot po miestą.

Ji aiškina, kad jai nieko nereikia, bet jie jos neklauso, o Algis apskritai nelabai turi balso. Filomena jaučiasi kaip Anglijos karalienė, iš to filmo – lyg ir pasaulis, ir jos sportbačius avinti keturiasdešimtmetė dukra su žentu būtų nuėję kažin kokiu, ne jos, keliu, pakeliui prasilenkdami su bet kokiu sveiku protu. Nors kai Marta su Algiu sugalvojo emigruoti, nes medikams specialistams čia geriau moka, ji net džiaugėsi – nors mano vaikas pamatys Angliją, galvojo ji.

Jie eina į metro, ir pakeliui, minioj, ji mato viską, tik ne Angliją, ne tvidus ir angliškus lietpalčius – spalvingus sarius ir raudonus taškus ant kaktų, turbanus; štai kažkoks tamsaus gymio eina su baltais „kalisonais" ir juokinga balta vąšeliu nerta kepurėle, kokiomis Lietuvoj puošia mažus vaikus per dainų šventes ir folkloro festivalius, tik šiojo akys kažin kokios baisios, barzda – ilga ir juoda, ir nepanašu, kad imtų ir uždainuotų „Du gaidelius" – toks veikiau gali išsitraukti riestą kardą iš po skverno ir rėkdamas „Alach akbar" nurėžti galvą, kaip koks Ali Baba. Siauros akys, priplotos nosys, Pietų saulės amžiams nurudinta oda, o štai čia, dieve šventas, tarsi juodas vaiduoklis prasiūruoja stora musulmonė, kuriai ant mažyčio tarpelio akims dar ir užkrioglintas geltono metalo snapas, tarsi iš Venecijos karnavalo. Dar už kelių žingsnių – plikis, kaip iš pragaro, su milžiniškom ištampytom kiaurom skylėm ausyse, pro kurias laisvai prakištum penkis centus, ir dar su kažkokiu metalo

spygliu, styrančiu tiesiai iš po lūpos, o iš po marškinėlių ant kaklo veržiasi juodos tatuiruotos liepsnos. O viešpatie – jam ant kaktos, tiesiai iš plikės, stūkso du metaliniai ragiukai – ir kaipgi jis ten juos prisiklijavo? Svieto pabaiga.

– Maam, nu nežiūrėk tu taip, nemandagu, – sako Marta.

– Jo, visko čia dar spėsit prisižiūrėt, palaukit, – patvirtina Algis.

Metro vagone, kuris turi nuvežti juos juoda linija iki *South Clapham* stotelės, kur yra Martos ir Algio namai, Filomenos žvilgsnį patraukia tukli jauna juodaodė su kūdikiu, kuriam plaukai jau sumazgyti į juokingus mielus pumpuriukus ant galvos, su maža mergyte ir dviem didelėm rudom rankinėm, išmargintom raidėm „LV“. Dieve dieve, Lietuvoj ponios su tokiais rankinukais pozuoja žurnaluose, o čia, prašom – vietoj kelioninių krepšių. Mažoji irgi iš kelionės – vežasi ryškiai rausvą plastikinį lagaminėlį su ratukais, kurio dabar nebegali uždaryti, mat jis sprogsta nuo spalvotų saldumynų pakuočių. Bet juodukė nepasiduoda ir, energingai primynusi koja savo vaikišką lagaminą, pagaliau pergalingai jį uždaro ir atsilupa pakelį saldainių. Visi vagone stebi procesą ir uždarius lagaminą sutartinai nusišypso. Filomena taip pat švelniai nusišypso ir sako:

– Kokia miela negriukė, fainuolė.

Marta jai švelniai, bet tvirtai, kineziterapeutiškai sugnyba dilbį, o Algis pradeda šnypšti:

– Šššš...

Filomena nesupranta, o Algis sako:

– Paskui paaiškinsim.

Visą kelią nuo metro iki namų, nešdami Filomenos lagaminą be ratukų, ir Algis, ir Marta vienas per kitą bando paaiškinti, kad negrų negalima vadinti negrais, nes tai – paniekinantis žodis, galima būti apkaltintam rasizmu arba nuo kokių juodų chuliganų gauti į galvą, arba būti apspjautam. Filomena niekaip nesupranta, nervinasi ir sako:

– Tai kaip juos vadinti?

– Kaip tik nori, tik ne negrais, nes čia visi supras, – sako Marta.

Tada Filomena kažką atsimena, stabteli ir, pasiraususi rankinėje, pergalingai išsitraukia Agatos Kristi *Dešimt negriukų*.

– Va, – sako Filomena, – anglų klasika! Klasikinė literatūra! Agata Kristi! *Dešimt negriukų! Desiat negritiat!* Tai kaip bus angliškai pavadinimas? A?! Ką jūs man čia pasakojat... – pradeda niršti.

Bet jie pagaliau prieina Martos ir Algio namus – mažą raudonų plytų namelį baltais apvadais, begalinėje šonais sulipusių tokių pat namukų virtinėje; už neaukštos tvorelės, priešais mažiuką erkerį, auga didelė dracena tamsiai raudonais lapais.

– Jėzus Marija, pas mane tokia pernai žiemą bute nušalo, o čia – prašom, auga sau gatvėj, – džiugiai stebisi Filomena.

Akis nuslysta mažne už namuką didesniu satelitiniu „bliūdu“ su užrašu „Viasat“ ir dviem skardinėm šiukšliadėžėm, kurių viršus prispaustas gan nemažais akmenimis.

– Lapės, – sako Algis, – padlos naktį viską išverčia, jeigu užuodžia kokį vištienos kaulą.

Martos namai, už kuriuos ji su Algiu moka „mortgeidžą“ („mama, neklausk kiek, tau geriau nežinot“), nėmaž neprimena angliškų namų – veikiau pakelės viešbutėlį, kokiame jie buvo apsistoję pakeliui į Tezė – suzmekusios rusvos odos sofos, šviestuvas – vielinis kandeliabras su plastikinėmis žvakėmis, plikos sienos, didelis plokščias kaip paveikslas televizorius, kurį iškart įžiebia Algis – žaidžia „Žalgiris“ ir „Lietuvos rytas“, krepšinis jau prasidėjęs; jos su Marta pradeda ruošti stalą – Marta padariusi ir baltos mišrainės, ir po karbonadą su bulvėm, tik štai bulvės čia kitokios, reikia žinot, kurias pirkt, nes kai kurios subyra, o iš kitų cepelino neišvirsi, jų, tų bulvių, čia šimtas rūšių, iš pradžių sunku susigaudyt. Vėliau jos aptaria kainas – mėsa čia daug pigesnė už kilogramą, bet kokybės nepalyginsi, vos uždėjus ant keptuvės karbonadas pradeda leisti kažkokį vandenį, tas pats su vištienos filė, kuri čia išvis pigi, sako, „organiška“, tai yra ekologinė, filė to

vandens neleidžia, bet, Martos galva, visa tai tik išsigalvojimas išvilioti pinigams iš neturinčių jų kur dėti.

Visas pirmasis vakaras Londone praeina sėdint prie stalo. Ji norėtų išeiti į miestą, pasižiūrėti vakarinio Londono, nors į Pikadilį, prie tų šviečiančių reklamų, bet ir Marta, ir Algis ją atkalba – toli, jai neapsimoka pirkti „travelkos" vien dėl nuvažiavimo pirmyn atgal, vis vien diena jau baigiasi; ji pavargus po kelionės, jie irgi pavargę, Algiui rytoj anksti į darbą, Marta pasiėmė laisvą dieną – parodys jai, kas kur ir kaip, paaiškins, kaip nuvažiuoti iki centro, o ryt ir poryt – Filomena jau kaip nors pati. Algis, kažką dar prisiminęs ir įspėjamai atkišęs smilių – „tuoj, tuoj", – atverčia ant kavos stalelio gulintį apibraižytą „laptopą" su puodelio paliktu lipniu ratilu ant dangčio.

– Sakiau! – pergalingai sušunka jis po kelių minučių. – Vat ir visai ne *Dešimt negriukų*! Knyga vadinasi *And Then There Were None – Kol neliko nė vieno*; pervadino vos išleidus, nes vadinosi *Ten Little Niggers*, nigeriai – krizena jis. – Vikipedijoj parašyta, vikipedijoj galima rasti viską, – praneša jis.

– Kas per kvailas pavadinimas, – nuliūsta Filomena, – kažkaip man neskamba. Tada suintriguota ūmai paklausia: – O gal ten galima pasižiūrėti, kur gyvena Erkiulis Puaro, tai yra Deividas Sušė?

– Nu, bandom, žiūrim, – išdidžiai sako Algis, pagaliau iš žmonos palydovinės orbitos atsidūręs visatos centre. – Kaip rašosi?

– Deividas Sušė, – sako Filomena. Ji puikiai atsimena diktoriaus balsą serialo titrų pradžioje, bet Algis ją taiso – turbūt bus „Sushe" angliškai.

Paieškos puslapis atšauna, jog tokio nėra. Jo vardą angliškai jiems pavyksta atkapstyti ne iš karto, po kelių rašybos taisymų ir visagalio „Google" siūlymų, bet pagaliau jį randa vikipedijoje – Suchet. Filomena niršta – negali rašyti kaip žmonės, kaip kad taria. Tai gal ir Agata Kristi tuomet visai ne „Kristi"?..

– Nu geras! – ūmai sušunka Algis ir jo akys greitai laksto po kompiuterio ekraną. – Nu geras, jūsų tas Deividas Sušėtas – iš Lietuvos!

Žydas, tėvai iš Kretingos! Nu čia tai geras! – negali atsidžiaugti Algis, bet tuoj priduria: – Nu bet visur tie žydai, ką tu pasakysi.

Filomena jai skirtoje lovoje atskirame antro aukšto kambaryje ilgai negali užmigti – lova čia kažkokia aukšta, su neįprastai standžiu matracu, o ir patalynė kvepia kitokiais skalbimo milteliais; iš už lango, iš gatvės, atskrieja nepažįstami paauglių šūkalojimai angliškai, tada kažkur tolumoje – policijos sirena; jau beveik paryčiais kažkas nužvanga ir pasigirsta neaiškus, keistas, laukinis kiauksėjimas – turbūt tai lapės duodasi po šiukšlių dėžes. Bet ji negali miegoti ne dėl balsų, o dėl kažkokio nenusakomo palšo nusivylimo, sklindančio jos sieloje tarsi baltas pienas, pilamas į anglišką arbatą – čia viskas ne taip, kaip ji įsivaizdavo, lyg būtų ne Anglijoje ir ne Londone; viešpatie, *Dešimt negriukų*, pasirodo, yra visai ne dešimt negriukų, o Erkiulis Puaro – visai ne anglas, ir netgi ne belgas, o žydas iš Kretingos. Bet labiausiai ją trikdo šiandien matyti veidai – tas Babelio bokšto srautas, nieko bendra neturintis nei su misteriu Astliu, nei su Džeine Eir, nei, pagaliau, su Mis Marpl, o ką jau kalbėti apie rūmų personalą iš „Karalienės“, tos visos keistos fizionomijos, ir dar prieš užmiegant jos jau apsiblaususioje sąmonėje dar kartą iškyla tas velnias su metaliniais ragiukais ir juoda tatuiruote ant kaklo; svieto pabaiga.

Ji atsibunda nė kiek nepailsėjusi, ir jos laukia labai sunki diena mieste kartu su Marta – vakare jos grįžta namo abi pragariškai išvargusios, lyg būtų kasusios bulves. Vargina viskas – ilga kelionė sausakimšu metro, kuriame ryte sėdi kiek paburkę, rausvai patinę keleiviai, o vakare – tie patys, tik jau nukabusiais, visai pilkais it mirusiųjų veidais. Bet labiausiai vargina Londono knibždėlynas, netvarka ir nešvara – vėjo kedenamos greito maisto pakuotės, kramtoma guma ant šaligatvio plytelių, nedailios, pigios krautuvėlių iškabos, prieš kurias net Gariūnų kioskai atrodo visai gražūs. Ir tai, kad Marta ją užsispyrus tampo ten, kur jai visai neįdomu – į tą jos išgirtąją „Primark“ parduotuvę (didžiulė, baisi, smirdinti pigia guma, pilna spiegiančių paauglių ir baisių, pigių „ryzų“, kuriuos tos

paauglės tampo nuo pakabų ir be ceremonijų meta žemėn, Varėnos skudurynas – šimtą kartų geriau. Paskui į „Madam Tussaud's“ – bet ten eilė tokia, kad Filomena užsispiria, trepteli koja ir pasako nė už ką nestovėsianti, tegul Marta nė nesitiki. Be to, toje eilėje – pilna lietuvių. Du, o gal net ir trys turistiniai autobusai.

– Aš lietuvių galiu pasižiūrėt ir Vilniuje, – išdidžiai pareiškia, bet jau popietę tarp motinos ir dukros tvyro įtampa, jų balsuose valanda po valandos girdėti vis didesnis irzulys, ir trumpos Martos komandos Filomenai jau skamba kaip pirštas, braukiamas per stiklą. „Viešpatie, kokia ji panaši į savo tėvą“, – akimirką pagalvoja Filomena ir kažkur giliai giliai galvoje, ten, kur niekada balsu neišsakomos mintys – atvanga, kad dukra pagaliau išsikraustė į tą savo Londoną. Vienintelis malonumas Filomenai tą popietę – pusvalandis parke. Jos sėdi abi su Marta ant suoliuko, valgydamos visai neblogus sumuštinius iš trikampių kartoninių dėžučių su ruda duona, majonezu, vėžiagyviais ir rukola, užsigerdamos apelsinų sultimis iš plastikinių buteliukų, ir Filomena žiūri į gražutę porelę ant žolės, pasiklojusią languotą pledą ir atsidariusią stačiakampę pikniko pintinę, iš kurios kyšo šampano butelio kaklelis, o prie dangčio odos dirželiais prisegtos tikros, gal net porcelianinės lėkštės. Filomena pagalvoja, kad būtų smagu taip va su krepšiu ir pledu sėdėti ant žolės malonioj kompanijoj su Erkiuliu Puaro, net jeigu jis ir žydas, o ne anglas ir netgi ne belgas. Skaityti knygas ir svajoti. Bet toji porelė ką tik „perskaitė“ vieną vyno butelį ir atsidaro antrą. Mergaitė, vilkinti madingai apibrizgusią gėlėtą suknelę, staiga savo medaus spalvos šlaunimi kikendama apžergia jaunuolį, ant liesų kojų mūvintį neįtikėtino siaurumo džinsus. Fui, kaip ji prie jo lenda; tikrai lenda, o dar mergina, bjauru žiūrėt. Jis pasimuisto, nustumia ją nuo savęs, bet ji vėl, tiesiog lipa, kaip morčinė. Tada jie dėl kažko truputį pasiginčija, ir ji iš rankinės išsitraukia kišeninį veidrodėlį, kreditinę kortelę ir kažkokį sulankstytą popieriuką, kurį labai atsargiai išlanksto, o išlanksčiusi – pastebimai supyksta. Jis jai

kažką pasako, ji tiesiog įsiunta, pašoka, jau stovi netvirtai ant savo bembiškų stirnelės kojų. „*You're fucking moron, you know that? What the fuck is wrong with you? You fucking bogart, this was my stash!*" – šaukia ji ir jie akivaizdžiai susirieja. Marta prunkščia, šį tą išverčia, ką jie sako, bet nežino visų keiksmažodžių tikslios reikšmės ir todėl taip ir nesugeba paaiškinti, dėl ko jie susipyko, nors ir labai įdomu. Jos pakyla eiti, Filomena paskutinį kartą žvilgteli į porelę – negali jiems atleisti, tokie iš pažiūros kultūringi, o taip nekultūringai išniekino pikniko krepšį. Ką ten pikniko krepšį – pačią pikniko esmę, ramybę ir anglišką kultūrą...

Jos trečioji diena Londone prasideda konfliktu su Marta – Marta jai nori paskolinti savo sportbačius ir primygtinai liepia juos autis, bet ne, Filomena nė už ką, kaip čia atrodys – jos tvido švarkelis, šilko palaidinė, skarelė su kurapkom, perlų vėrinys ir krokodilo odos rankinukas, ir... sportbačiai. Ne – sako Filomena. Marta pyksta, aiškina, kad ji nepratusi tiek vaikščioti, visiems Londone pirmomis dienomis pritrina batai, tegul paskui neverkia, Martos šalia nebus, ji turės nuvažiuoti ir grįžti pati viena; miesto planas – pribraukytas, pažymėtas, tarsi ji būtų mažas vaikas; Marta jai sudariusi dienotvarkę minučių tikslumu ir prisakiusi nuo jos nenukrypti: metro iki *Oxford Circus*, ten persėsti į raudoną liniją, į *Holborn* – kur Britų muziejus; galiausiai dūsaudama į rankinuką jai įdeda pleistrų ir vėl supyksta, kad motina neima jos didelės per krūtinę permetamu diržu rankinės, į kurią tilptų ir buteliukas geriamojo vandens, ir į foliją suvynioti keli naminiai sumuštiniai.

– Kaip čia atrodys, – kartoja Filomena ir purto galvą, – juk nevaikštau su vandeniu ir sumuštiniais Vilniuje. Norėsiu – nusipirksiu, turiu pinigų! Nueisiu į kavinę!

– Tu nežinai, kiek čia viskas kainuoja, – sako Marta ir kantriai ant miesto plano rašo: – „Pret-A-Manger", „Gregg's", „Costa". Jų čia visur pilna, ant kiekvieno kampo. Išsirink ten, ko norėsi. Tik pažadėk, kad nebadausi; nebijok, kompensuosiu, – galiausiai atlyžta.

Filomenos diena prasideda nelabai sklandžiai – persėdusi į *Victoria* liniją pakliūva į metro vagoną, kuriame važiuoja būrys triukšmingų juodaodžių paauglių. Nors dar prieš vidurdienį, bet jie atrodo keistai įsilinksminę ir nuo jų sklinda kažin koks keistas aitrių svilėsių kvapas, tarsi kažkas būtų padegęs pavasario žolę ir dar truputį padangų. Jų balsai čaižūs, skrodžia orą tarsi kirčiai ir bubena giliai gomuriuose, jie kiauksi pavieniais nesuprantamais skiemenimis, kabinėjasi prie keleivių; vienas rankomis pakimba ant turėklų ir kojomis spriegia į orą, vos nenuspirdamas nuo savęs kelnių, kurios jau ir taip nusmukusios žemiau sėdmenų, net kyšo baltos trumpikės ir matyti juodai mėlynas užpakalio ravas; tuo tarpu kiti raitosi iš juoko. Vienas, du, trys, keturi... mintyse juos skaičiuoja. Dešimt, dešimt negriukų. Vienas jų kažką jai sako. Ji, žinoma, nieko nesupranta, tik žiūri suakmenėjusiu žvilgsniu tiesiai priešais save. Geriausia tokiais atvejais nekreipti dėmesio. Kartą ir Vilniuje, kai ji ėjo iš svečių, iš Staselės, jau sutemus, Šeškinėje jai kelią pastojo gauja kažkokių bjaurių paauglių, tada net apstumdė, bet, ačiū dievui, nieko nepaėmė, o juk galėjo ją paskui rasti kur po kokiu krūmu papjautą. Tie paaugliai visur vienodi, visam pasaulyje vienodai šlykštūs. Ji nekreipia dėmesio, nors jau pradeda durti paširdžius. Tas, juodas, toliau kažką sako ir tyčiodamasis ima mojuoti jai rankomis prieš veidą lyg neregei, ir kvatojasi, kvatojasi, dieve, jo tokie dideli žabtai, kad galėtų jam į juos sugrūsti savo krokodilo odos rankinuką, ir, reikia pripažinti, pagunda tą padaryti didelė. Bet ji neišlaiko ir traukiniui sustojus išlipa iš vagono. Tai ne jos stotelė, tai kita – *Green Park*, bet jai nėra kada dairytis, nes keleivių minia perone ją pasičiumpa ir neša it upė šapelį; ji nieko negalvoja, eina kaip visi, daro kaip visi; eskalatorium į viršų, kaip visi; kaip visi įkiša savo „travelką“ į vartų plyšį, ir nė nepajunta, kaip ją kartu su visais Londono metro išspjauna į žemės paviršių, kažkur prie parko, kuris plyti už geležinių vartų, tarp skubančių žmonių; bet ji nebenori į parką, jai jau visi Londono parkai sugadinti, už

tai reik dėkot tai nekultūringai porelei. Jai pasidaro truputį negera su širdim, kažkoks skubantis diedas užkliuvęs vos neužkrenta ant jos, pusiausvyros netekusi jo plaštaka su dideliu auksiniu žiedu ant mažojo pirštelio praskrieja jai pro pat veidą, *fucking tourists*, sako jis; akivaizdu, kad ne džentelmenas. Ir Filomenai nelieka nieko kita, kaip tarsi nesavom kojom, – kurių viena, beje, jau nutrinta bato, kai sėdėjo metro, to nejautė, bet dabar jau peršti, nors ėjo tik nuo Martos namų iki metro stotelės, – leistis nešamai praeivių srauto, kuris kiek išretėja po kažkokio pastato arkada, ten parašyta „The Ritz“, langai tamsinti, dar toliau, per perėją, dar prie didelių stiklo langų su puošniais juodos kaltinės geležies ornamentais. Pro vieną matyti kažkoks lyg ir baras su sukamosiomis durimis, prie kurių stovi malonus uniformuotas šveicorius, ramus, atviro ir gero veido. Jis jai pagarbiai linkteli, pirštinėta ranka stumteli duris, ir ji net pati nesuvokia, kaip atsiduria kažin kokio restorano viduje. Spėja pamatyti, kad lubos aukštos, kaip bažnyčioje, bet viskas vyksta labai greitai, o dar greičiau iš susijaudinimo plaka jos širdis. Prie jos prišoka kažkoks kelneris, kažką pasako, ji nieko nesupranta, bet jam už pečių šone mato stalelius, lyg ir kavinę, ir staiga puodelis arbatos – tik jokiu būdu ne kavos, kai širdis šitaip dunda – atrodo kaip išganymas. Be to, kiekgi gali kainuoti tas puodelis arbatos – ji nenubiednės. Kaip nors jau susišnekės, kas gi čia yra nusipirkti puodelį arbatos, gal neapsuks kaip Prancūzijoje su kava. Ji linkteli, nusišypso, kelneris kažką vėl pasako ir dar – „Madam“, nuo ko jai širdį kažkodėl užplūsta malonus jausmas, net plakti pradeda ramiau, o tada jis mostu pakviečia ją sekti iš paskos; gilyn, į mažą salytę tokiom pat aukštom lubom, su milžinišku langu, juodo medžio stalais, kėdėm ir apdaila, juodo ir balto marmuro grindim, o pačiam vidury, po perregimu gaubtu – tortų tortai, pyragų pyragai ir pyragaičiai.

Kelneris ją pasodina prie mažyčio dviviečio staliuko ir dingsta. Vietoj jo prišoka kitas jaunuolis, su didžiuliu meniu plonomis

vinjetėmis. Betgi ji iš anksto žino, ko nori; tie dideli meniu – tikra pragaištis. Surašo šimtą patiekalų, paskui neįmanoma išsirinkti. Tad ji mosteli jam ranka ir tiesiog sako:

– Hai. Ty. Plys, – tiek, pasakyti labadieną ir paprašyti arbatos, tai jau moka net ir ji.

– *High tea for the Madam, of course*, – linkteli jaunikaitis ir nuskuba įvykdyti užsakymo.

Kol neša arbatą, ji apsidairo, kur šitaip atsitiktinai ir visai neplanuotai pakliuvo. Kavinė tik pusiau užpildyta lankytojų, bet tikrai jokių abejonių nelieka – čia visiška, tikra Anglija. Tikras Londonas. Toks, kaip jos detektyvuose. Toks, kaip filmuose apie Erkiulį Puaro – na, gal tik žmonių apsirengimas skiriasi, betgi nereik daug norėt – pasodink čia Erkiulį Puaro ir jis puikiai pritiks. Jos širdį užplūsta pasitenkinimas, galės vakare papasakoti Martai, kad buvo tikroje angliškoje kavinėje, teisingiau – arbatinėje. Nes čia visi geria arbatą iš blizgančių arbatinukų – dvi jaunos, kaip iš pieno plaukusios merginos prie lango, motina su paaugle dukra kampe – jos visą kampą apsistačiusios ryškiai geltonais pirkinių maišeliais, tyliai čiauška ir šypsosi iš savo juokų ar įspūdžių; dieve dieve, kokie gražūs mamos ir dukros santykiai, čia ne tas dabartinis jaunimas, kurie tik drasko akis ir nieko daugiau, ir ne Marta, kuri elgiasi taip, tarsi būtų Filomenos motina. Dar – pagyvenusi labai angliška pora jai iš dešinės. Malonu pažiūrėt – tyliai sau pamano Filomena, bet čia pat jos mintis pertraukia su padėklu prisistatęs jaunikaitis, jis ištreniruotai, beveik be garso pastato jai baltutėlį puodelį, žvilgantį briaunotą metalo arbatinuką, cukrinę, grietinėlės ąsotėlį, lėkštelę ir dar, tarsi paukščio narvelį, triaukštį daiktą su trim lėkštelėm, prikrautom mažučiukų skanumynų; čia turbūt klaida, ji to neužsisakė, bet jaunikaitis vėl su ja pasisveikina, pasisako, kad atnešė jos arbatą: *hai, ty, for ze madam*, o, be to, kaip pasakyti, kad čia gal klaida? Ji apsidairo – visi sėdintys už gretimų stalelių pasistatę tokius pat narvelius su triaukštėm lėkštėm, o kai kurie dar ir turi taures

putojančio vyno. Galbūt tokia ta angliška arbatėlė? Taip, tai turbūt ir yra garsusis „faifoklokas“. Galbūt tie visi priedai priklauso prie arbatos – kaip kad Prancūzijoje, kur užsisakius puodelį kavos duoda sausainėlį ar šokoladuką. Bet tie prancūzai – skrudžų skrudžai, tai ko iš jų norėti? Čia – Anglija, pamano išdidžiai ir nebesipriešina, kai jaunuolis ir jai atneša taurę ir iš butelio įpila šampano. Visi juk turi tą pat ant stalelių – gal šiandien kavinėje kokia akcija, kaip ta „Maximoje“ su perlų karoliais, arba kaip tada, prekybos centre, kur naujos parduotuvės atidarymo proga visus užsukusius vaišino tikru šampanu. Aplinka čia nuostabi, puiki vieta pasižmonėti.

Arbata irgi nuostabi. Ir sumuštinaičiai. Ir maži pyragaičiai. Ir bandutės su razinom, kurias čia visi perpjauna ir tepa kremu ir džemu. Turės ką papasakoti Vidai ir Staselei. Apie tai, kad sumuštiniai – trikampiai, plutelės nupjaustytos. Grįžusi į darbą per pietų pertrauką patieks tokių pat prie arbatos. Reikia nepamiršti nusipirkti lauktuvių tikros angliškos, tokios kaip čia. Galės papasakoti, kaip geriama tikra angliška arbatėlė. O indai, indai... o arbatinuko grožis, o grietinėlės ąsotėlio elegancija. O šaukšteliai. Ji galėtų guldyti galvą, vien pagal svorį, kad čia grynas sidabras. Ir netgi su kažkokia praba, bet angliškos prabos skiriasi; be to, kas gi viešoj vietoj duoda gryno sidabro šaukštelius? Vilniuj būtų išvogti tą pačią dieną. Bet tikrai atrodo kaip sidabras, ji net galvą galėtų guldyti. Bet čia turbūt šampanas kaltas, maloni šampano migla. Iš pradžių paragavo vos lūpų krašteliu, vėliau – kelis gerus gurkšnius, kurie maloniai užliejo krūtinę; atrodo, lyg tie burbuliukai maloniai kutentų iš vidaus visas jos senas kraujagysles. Ji nusprendžia pratęsti malonumą, neskubėti, apsidairyti. Lėtai, liežuvio galiuku mėgaujasi paskutiniais dviem likusiais pyragaičiais. Tokius pat valgo ta pagyvenusi pora jai iš dešinės. Jis – žilas, tikras anglas, su tvido švarku, liemene ir tokiais baltais marškiniais, jog atrodo, kad jie net kvepia baltumu, kaip sniegas. Ji – irgi tikra anglė, su alyviniu megztuku, perlų vėriniu, tik turbūt ne iš „Maximos“ akcijos, kruopščiai susuktu kuodu, kurio kiekvienas plaukelis vietoje.

Raukšlėta, amžius daro savo, bet kruopščiai nusipudravusi, saikingai pasidažiusi. Jis savo delną švelniai uždėjęs jai ant plaštakos, kažką pasako, nusijuokia ir švelniai paglosto jai ranką.

Filomena jaučia, kaip akyse jai ima tvenktis pykčio ašaros. Dar neseniai maloniai vidų kutenę išgerto šampano burbuliukai virsta gyvsidabrio lašeliais – šaltais, slidžiais, nuodingais. Ji atsimena, kada paskutinį kartą juto tuos gyvsidabrio burbuliukus savyje. Ji gurkšteli dar šampano, tik šįkart jis nueina „ne į tą gerklę", ji springteli. Jis, Martos tėvas, tada, prieš penkiolika metų, irgi užspringo. Gal būtų ir išgyvenęs. Kas ten dabar žino. Gal, jeigu ji nebūtų stovėjusi jam už nugaros, būtų puolusi, padaužiusi savo kumščiu jam tarp menčių, viskas galėjo būti kitaip. Bet ne, ji tada stovėjo ir žiūrėjo, prie šonų nuleistom rankom; žiūrėjo, kaip jis keičia spalvą – tampa tamsiai raudonas, tada – beveik slyvos mėlynumo, paskui – baltas, ir zmekteli ten, kur sėdėjo, jų virtuvės minkštame kampe. Stovėjo ir galvojo – taip tau ir reikia, taip tau ir reikia. Už viską. Už kiekvieną jo „nu kas tau užėjo, nelįsk". Už visus tuos metus, kai priėmė ją kaip savaime suprantamą dalyką – kaip baldą, kaip virtuvės kombainą. Už tai, kad atsiradus Martai – o gal net ir prieš tai – va šitaip nėra sėdėjęs su ja vienu du, juokęsis ir laikęs uždėjęs plaštaką. Už viską. Už tai, kad niekada nesikėlė prie Martos naktį, kai ji buvo mažytė. Už tai, kad niekada nebuvo pakeitęs nė vieno Martos vystyklo. Už tai, kad tada, kai jai krūtyje aptiko gumbelį, tą pačią dieną jis jai prikišo, kad kotletai nepavyko, kad ji net kotletų nesugeba padaryti; gumbelis, tiesa, paskiau paaiškėjo, buvo nepiktybinis, tik cista, bet vis tiek. Už tai, kad visada išmėtydavo savo kojines ir triusikus, kur pakliuvo. Už viską. Už tą jo žvilgsnį, tą žuvies žvilgsnį, kurį į ją pakeldavo, jeigu į jį kreipdavosi. Už visa tai ir dar daugiau. Ji tada nieko nedarė – taigi nieko nusikalstama taip pat. Joks, net geriausias seklys čia nieko niekada nebūtų įrodęs. Ne veltui ji per savo gyvenimą buvo perskaičiusi šitiek detektyvų. Atvažiavusiai greitajai, kurią iškvietė jau po visko, irgi nekilo įtarimų. Juo labiau kad buvo

liudininkas – kaip tik tuo metu į duris paskambino iš elektros tinklų, nurašyti skaitliuko parodymų. Jai nieko nereikėjo tyčia sugalvoti, viskas vyko savaime, kai atidarė duris – labai staigiai sumetė, ką daryti. „Tėvai, elektrikas! Tėvai, elektrikas?“, ir elektrikui – „Tuoj.“ O tada tereikėjo nueiti į virtuvę ir surikti nesavu balsu, juo labiau kad tikrai norėjosi. Jis dar buvo šiltas. Elektrikas puolė skambinti greitajai. Ji verkė ir jį kratė – iš palengvėjimo. Ir iš neapykantos. Ji norėtų pamiršti tą apmaudą – bet jis kaip neišgaruojantis gyvsidabris, kartais susmulkėja, kartais išsisklaido mažais lašeliais, bet niekur nedingsta; ir kartais gali vėl subėgti į viena. Dabar jis užpylęs ją visą. Jai ima trūkti oro. Jai reikia iš čia eiti. Reikia susimokėti.

Ji išsitraukia piniginę ir staiga ši spindinčio sidabro ar nesidabro fone atrodo itin graudžiai nušiurusi. Ji apsidairo, pagauna jaunikaičio žvilgsnį, parodo į piniginę, tas vėl atsako už ją:

– *The bill for the Madam? Of course, one moment please*, – ir grįžta su čekiu ant mažučio metalinio padėkliuko. Jame po pavadinimu tėra kelios eilutės: „*Champagne Tea... Service charge 12,5 %*“, ir apačioj: „*Total: 29,75 £.*“ Jai pasidaro bloga. Ji padaugina, kiek tai bus litais. Jai pasidaro dar blogiau. Viešpatie, už puodelį arbatos, tris apipjaustytus mažus sumuštinius, porą mikroskopinių pyragaičių ir purią bandutę, kuri buvo visai neskani. Tiesa, dar šampanas. Gyvenimas, o ypač šitas, angliškas, su visais savo „madam“ ir atvirukiniais pensininkais, glostančiais savo pensininkėms rankas, tėra piktas pokštas. Pikta kapitalistinė apgaulė padoriems turistams. Ji taip norėjo tikėti, kad gyvenime gali būti kas nors gražaus, šviesaus ir nemokamo. Tiesiog šiaip sau, iš geros širdies, be jokių paslėptų kėslų. Kaip šventinė prekybos centro akcija.

Ji sukrapšto dvidešimt devynis svarus ir aštuoniasdešimt pensų. Palaukia penkių pensų grąžos, nes neduos tiems svolačiams uždirbti; iš jos jie neuždirbs nė penkių pensų. Iš kavinės išeina kaip sapne, pro sukamųjų durų vilkelį; jo išspjauta, kaktomuša – ar veikiau pilvamuša, nes atsitrenkia tiesiai į pilvą – susiduria su

mažučiu, liesučiu, blyškiu tarsi pergamentinis popierius pagyvenusiu ponu, paskendusiu duksliame lietpaltyje, susirūpinęs jis puola kažko klausti, vėl su savo tais „madam“ ir „okei“, dar vienas nelemtas veidmainis. Ji, Filomena, jam išdidžiai ir atžagariai atgręš nugarą, štai ką ji padarys. Ji atgręš nugarą visam tam veidmainiškam Londonui ir Anglijai, ir nieko bendra su tikrove neturinčiai anglų literatūrai, skirtai turistams vilioti. Ji iš visos širdies dabar visam šitam, įskaitant ir tą apsimetėlį diedą su lietpalčiu, išdidžiai atsuka nugarą.

Jis įeina pro sukamąsias duris į vidų, kaip ir daugybę kitų kartų. Filomena nebegirdi, kaip miklusis metrdotelis lietpalčiuotajam sako:

– *Good afternoon, Sir, how are you today? Your usual table?* – ir garsėliau, kad girdėtų salės administratorė: – *The usual table for Mister Suchet, please.*

Filomena jau kitapus sukamųjų durų, gatvėje.

Filomena tiesiog nori namo, atgal į Vilnių. Anglų literatūra yra visiškas niekalas, skirtas tik turistams vilioti, ji neturi nieko bendra su gyvenimu. Tai tik komercinis triukas. Ko norėti iš tos ciniškos tautos, kuri gali pervadinti net klasiką. Jeigu ji būtų žinojusi, kad nieko panašaus į misterį Astlį neegzistuoja, gal tada ir būtų trinktelėjusi per nugarą. O gal ir ne. Bet dabar jau vėlu.

Olibanumas

Tai buvo blogas sumanymas, tą ji supranta vos paėmusi atminties raktą į ranką. Trys moterys, jau keturi buteliai vyno ir didelė lova vidury milžiniško buto Vilniaus senamiestyje. Po pirmo butelio jos tik apšilo, po antro – pridegiojo kvepiančių žvakių ant palangių, židinio atbrailos ir stalo, po trečio nusispyrė batelius, atsidariusios ketvirtą – persikėlė ir nusidriekė ant lovos, kaip visada. Lyg pirmame kurse, visos trys bendrabutyje. Ir vėliau – bendrai nuomojamame bute, ant čiužinio, apkloto indiškais užtiesalais ir apiberto žvyneliais siuvinėtomis pagalvėlėmis. Dar vėliau – kaip kada, kaip papuolė, tai pas vieną, tai pas kitą namie, bet visada su vynu ir ant lovos, patogiai susikėlusios kojas; pradžioje – džinsuotas, vėliau – nudepiliuotas, dar vėliau – įdegusias, kruopščiai išrakinėtas pedikiūrininkių ir balzamuojamas kojų jaunystę saugančiais kremais. Pastaruosius kelerius metus – tradiciškai šiame bute, kur gyvena viena iš jų, sėkmės lydima verslininkė, be paskolos, be vyro, be vaikų ir be kitų sunkių piniginių įsipareigojimų. Antra gyvena dideliame name užmiestyje, su dviem vaikais, vyru, šunim, baseinu ir rožynu, tačiau ten jos trys niekada neatsipalaiduoja. Trukdo nuolat nosį kaišiojantis sutuoktinis, visur lendantis lekuojantis šuo, dėmesio reikalaujantys vaikigaliai, o kartais – net ir rožynas su baseinu, nes šeimininkė, būdama savo įprastinėje stichijoje, vis pradeda kalbėti

apie rožių veisles ir vandens filtrų priežiūrą. O ji pati gyvena tai šen, tai ten, kaip klajoklio žmona, paskui savo vyrą, mokesčių bėglį – šimtą aštuoniasdešimt tris dienas per metus Šveicarijoje, Cuge, likusį laiką tai šen, tai ten. Paryžiuje, Londone, Niujorke, Venecijoje. Arba – kurortuose, salose, pakrantėse ir kitose prašmatniose pakampėse. Bet kur, kad tik neprikibtų mokesčių rinkėjai.

Visos trys kartais juokauja, kad jos – kaip trys sėkmės istorijos iš sėkmės istorijų vadovėlio pavydiems nevykėliams. Viena gali papasakoti viską apie tai, kaip sutraiškyti kiaušus versle, bet kam – taip ji ir pasakojo begeriant antrą butelį:

– Svarbiausia, ateini apsimetusi avimi, ir kol jie galvoja, kad tu avis, ir praranda budrumą, tu juos už kiaušų – capt, ir tada triskart pagal laikrodžio rodyklę, o paskui dar triskart – prieš, ir štai! Telieka tik įkalt sutarties kuolelį ir pažymėt savo teritoriją!

Taip, ji nė velnio nepasikeitė nuo antro kurso, jau tada buvo lygiai tokia pat kiaušų traiškytoja su geltonom garbanom ir mėlynom angeliškom akim; kalbėta, kad jau tada viena ranka būtent už tos vietos buvo suėmusi savo diplominio vadovą. Kita gali papasakoti viską apie puikią gyvenimo kokybę – kaip prižiūrėti baseiną ir aplinką, dresuoti šunis ir vaikus, genėti rožes ir vyrą:

– Žinot, kai aš kartais išeinu ryte į sodą, su puodeliu garuojančios kavos, ir pasilenkusi pauostau rožę, suprantu, kas tai yra gyvenimo pilnatvė. Kai viskas – tavo, ir viskas – savo vietoje.

Ji pati niekada nebuvo savo vietoje, ji buvo visada tai šen, tai ten – taip tebėra ir šiandien. Peripatetiškas gyvenimo būdas, stepių žolė, genama vėjo gūsių – jokių šaknis įleidusių rožių, jokių įkaltų teritorijos kuolelių, tik daug lagaminų ir rankinio bagažo, daug viešbučių kambarių ir nuvalkiotos angliškos frazės apie visą pasaulį po kojų, apie pasaulį austrę, kurią tuoj imsi ir nurysi. Tačiau ką daryti, jei esi alergiškas austrėms ir nurijus vieną, gličią ir plekšinčią, po kelių valandų ima pykinti? Bičiulė su rožėmis jai kažkada atsiuntė sąrašą – penkiasdešimt pasaulio vietų, kurias būtina pamatyti

gyvenime. Daugelį jų ji jau aplankė – pati, be sąrašo; ir niekada nenorėtų grįžti atgal. Sąrašas turėtų būti su nuorodomis smulkiuoju šriftu į baisiausiai besikandžiojančius uodus, dizenterinį maistą, pasišlykštėtinus kioskus ir suvenyrų prekeivius prie gražiausių pasaulio panoramų, prišiukšlintas greito maisto pakuotes ant krioklių skardžių; su išnašomis į pasaulio skurdą, į už skverno griebiančius ir žaizdas demonstruojančius pavargėlius prie Tadž Mahalo; su kainų konversija – už kojų nagų išrakimo ir nulakavimo kokiame nors maharadžos rūmuose įrengtame viešbutyje kainą jo papėdės lūšnynuose šeima gali gyventi mėnesių mėnesius. Stounhendžas su prierašu „pati kvailiausia, pati neįspūdingiausia, pati apgaulingiausia turistinė vieta pasaulyje“; Niagaros krioklys, gamtos stebuklas, į kurį žiūrint jai kilo vienas vienintelis egzistencinis klausimas: na ir kas? Ar įmanoma persisotinti pasauliu, ar įmanoma šitaip viskam atbukti?

Marakeše ji buvo gyva, bet, vos prijungus atminties raktą prie kompiuterio ir pirmiesiems vaizdo projektoriaus siunčiamiems vaizdams nusidriekus per visą sieną, ji suprato, koks nevykęs sumanymas buvo sutikti papasakoti joms apie šią kelionę. Viskas dabar tiesiai ant sienos, išdidinta iki menkiausių lig tol nepastebėtų detalių; viskas bene dukart didesnio nei natūralus dydžio; viskas dvigubai skaudžiau. Gyva ir netgi vos vos juda, nes išgertas vynas jau daro savo. Ji dar pakelia taurę prie lūpų.

– Marakeše mane labiausiai apstulbino kvapai, – sako bičiulėms. – Ir tas jausmas vos išlipus iš lėktuvo, kai viskas kitaip, net oro tankis kitoks. Tačiau kvapai ten – pirmykščiai. Prieskoniai, kalnų kalnai prieskonių, raugintų odų kvapas soukuose – turgaviečių labirintuose, ką tik papjautų vištų ir avių kraujo kvapas, o virš viso to – svaiginantis apelsinmedžių žiedų aromatas. Jokie parfumeriai neatkartojo ir neatkartos, kaip kvepia apelsinų žiedai, – pasakoja ji.

Jos darytų nuotraukų vaizdai, besikeičiantys ant sienos, tai liudija – rausvos Medinos gatvelės, odinių kurpių, rankinių ir

kilimų margumynas turgavietėje, kaugėmis supilti ryškiaspalviai prieskoniai, vėl kreivos aklinos gatvelės; *Koutoubia* mečetės sodai, nusėti po medžiais nukritusiais apelsinais, ir virš jų besiskleidžiantys balti mažučiai, bet galingai svaiginantys žiedai, vėl kreivos gatvelės, skaidomos tik aklinai užvertų medinių vartų, kažkuo primenančių senąsias Vilniaus bromas, tokias, kokios buvo jos studentiškais metais...

– Marakeše visas gyvenimas vyksta viduje, – sako ji.

Taip, tas miestas kažkuo panašus į mane – pagalvoja, bet garsiai to neištaria. Aš irgi turiu viską laikyti už užvertų durų; aklinas gyvenimas, viskas už šalto mūro sienų, kaip Marakeše. Vaizdai ant sienos dabar leidžia trumpai dirstelėti į tą uždarąjį pasaulį: restoranus su baseinėliuose plaukiojančiais raudonų rožių žiedlapiais, juodmedžiu ir marmuru; prabangų riadą, kuriame jie buvo apsistoję – kiemą su rožėmis, bananmedžiais ir apelsinmedžiais, plevenančiomis skaidraus šilko užuolaidomis, kilimais, perlamutru inkrustuotais baldais, baltutėliais patalais, sidabruota lova su brokato pagalvėmis, ant kurių nerūpestingai numestas jos ištaršytas lagaminas; vėl restoranai su krištolo karuliais, kavinių staleliai po apelsinmedžiais ir palmėmis *Majorelle* sode...

– Kas tas vyras? – klausia viena iš bičiulių.

Tas vyras... Jie, ji ir jos sutuoktinis, tada jį ir susitiko. Tada, kai jis papuolė į kadrą lauko kavinėje. Jų pašnekesys prasidėjo nuo turistinės banalybės, nuo visiškos klišės; nuo to, kaip pamatyti kuo daugiau neturistinių dalykų. Vėliau jos vyras su juo išsiaiškino turintys bendrų pažįstamų – stambų finansininką iš Londono *City* rajono. Vyriškis, paaiškėjo, buvo kino prodiuseris, o bankininkas kažkada dalyvavo viename jo projektų. Jiedu, jos vyras ir tasai sutiktasis, netgi išsiaiškino lankęsi tuose pačiuose korporaciniuose pokyliuose ir renginiuose. Ji žiūrėjo, kaip abu, jos vyras ir tas nepažįstamasis, kalbėdamiesi vienas kitą lyti žodžiais; baksnodami bendro pobūdžio klausimais lyg čiuptuvais tyrinėja, kuo vienas

kitam gali būti naudingi ateityje; kas ką pažįsta, kas su kuo ir kur studijavo Oksforde, kas kokiuose ratuose, kokiuose miestuose sukasi. Prodiuserio akių vokai buvo užkritę, bet nuo kampučių tarsi vėduoklės driekėsi juoko raukšlės; tatuiruotės žmogaus, kurio verslas reikalauja būti nuolat simpatiškam, patraukti, sužavėti, gauti pinigų. Buvo per daug išmintingas, kad mėtytųsi žymiais vardais, buvo sumaniai diskretiškas, bet nestokojo istorijų apie „vieną žymią aktorę“ ar „aktorių, pagarsėjusį tuo, kad...“, „kylančią karštą žvaigždutę...“ su reikšmingomis užuominomis, beveik atskleidžiančiomis jų tapatybes; tomis pikantiškomis, tvirktelėjusiomis istorijomis tarsi prieskoniais barstė pašnekesį, ir jie gardžiavosi juo, kaip tik gali gardžiuotis bevaikė kartu jau dešimtmetį leidžianti pora, atsiragavusi kelionių, viešbučių ir įspūdžių; pora, savo prėskoje saugioje kasdienybėje baigianti išsemti tarpusavio pokalbių temas. Tas vyras buvo smagus pasakotojas, geras pašnekovas; toks geras, kad jo draugijoje net jie abu pradėjo geriau jaustis ir daugiau kalbėtis, todėl mielai apsikeitė vizitinėmis kortelėmis ir visai nudžiugo, kai tasai atsisveikindamas pasiūlė:

– Kodėl gi jums šįvakar neprisijungus? Turiu šį vakarą didelį stalą restorane, bus dar keletas mano draugų – keletas kino, keletas verslo, keletas meno pasaulio žmonių; nedidelė, bet įdomi kompanija, kartu nuomojamės vilą ir baigiame jau vieni kitus užknisti iš nuobodybės. Tampame tikru šeimos suvažiavimu, – jis pradėjo juoktis. – Mums verkiant reikia naujų įdomių veidų!

Jie sutiko. Restoranas buvo tikrai garsus, pusiau slaptas, rekomenduojamas gastronominių gidų ir pažįstančiųjų prabangųjį Marakešą. Nuolatos pilnutėlis, jie patys bandė jį rezervuoti dukart, abukart nesėkmingai.

Iš vakaro restorane ji teturi vieną kadrą – duris. Juodmedžio vartus, kniedytus keturkampėmis vinimis, nutviekstomis fotoaparato blykstės. Ir restorano darbuotoją su fesu ir senoviniu stikliniu žvakiniu žibintu rankoje. Jo šypsena, baltuojantys dantys, žvilgsnis,

žvairuojantis pro petį: tai jis juos tąvakar pasitiko už kvartalo nuo restorano, taip arti, kaip tik prie painaus siaurutėlių Medinos gatvelių labirinto juos galėjo privežti taksi. Stovėjo ten ir jų laukė, rankoje laikydamas žibintą, tarsi koks Marakešo personažas iš devyniolikto amžiaus litografijos, pasitinkantis europiečius turistus, ištroškusius egzotikos ir aštrių pojūčių. Eidami paskui jį aklinų mūro sienų rezginiu, tokiu painiu, kad joks pirmąkart čia atsidūręs žmogus nebūtų pajėgęs atminti, jie lygiai taip ir jautėsi – kaip aštrių pojūčių ištroškę romantizmo amžiaus turistai: nuojauta, kad tuoj kažkas iššokęs atims jų pinigus, korteles, laikrodžius ir papuošalus, buvo labai stipri. Beveik tokia pat stipri, kaip ir baimė, kad jų restoraninis vedlys gali nuvesti ne kitur, o į plėšikų ar nuožmių beduinų irštvą, kur jie bus lygiai taip pat nustekenti ar gal paimti įkaitais ir išvežti į dykumą ar į Atlaso kalnus, reikalaujant išpirkos... Kai pagaliau jie priėjo prie tų milžiniškų medinių vartų dydžio aklinų durų, ji išsitraukė fotoaparatą. Vedlys atsisuko – pro petį mesta jo šypsena buvo plati, bet negalėjai suprasti: sukta ar atviraširdiška, kviečianti ar perspėjanti; visiškai svetima šypsena – tarsi šypsotųsi svetimas, kitas pasaulis. Senesnis, daugiau žinantis ir todėl atlaidus svetimšalių naivumui.

Tas kadras kaip tik dabar ant sienos, lyg tyčia. Dabar jai atrodo, kad vyras su fesu šypsosi tiesiog su lengva pašaipa: „Na, štai ir restoranas, o jūs bijojote.“ Šitai, apie egzotišką kelionę tamsoje ir savo baimes, ji galėjo papasakoti draugėms. Kas vyko toliau – ne. Juolab kad to vakaro nuotraukų daugiau ir nėra – nėra geras tonas lįsti su fotoaparatu į veidus žmonėms per vakarienę. Ypač žmonėms, matomiems pirmą kartą gyvenime, ir ypač jei jie žymūs. Arba manosi tokie esą. Arba nėra nei žymūs, nei jaučiasi tokie, bet dedasi esą.

Restoranas buvo kur kas mažesnis, nei jie įsivaizdavo, bet nenuvylė savo toli sklindančios reputacijos. Įrengtas mažutėliame riade, jis buvo sukurtas garsaus dizainerio; viskas, pradedant marmuru

ir medžiu, baigiant audiniais, gėlėmis, indais ir stalo įrankiais, buvo aukščiausios klasės, tuo jie galėjo įsitikinti kildami laiptais viršun. Jų naujojo pažįstamo stalas buvo geriausioje vietoje – ant plokščio stogo, terasoje, pro pusiau atvyniotus stoginės audinio ritinius mirgėjo žvaigždės; už stalo, pro kiauraraščius metalo žibintus mirguliuojančioje rausvoje šviesoje, tarp boluojančių veidrodžių, šydų, žvakių ir privalomai nubertų raudonų rožių žiedlapių, taip pat švytėjo kelios žvaigždės. Tiesa, kiek blausiau nei ant žurnalų viršelių ar fotoagentūrų nuotraukose ant raudonojo kilimo; tačiau taip, ten buvo jauna, kylanti aktoriukė – smulkutė, mažutė mergaitė jūreiviška dryžuota palaidine ir brangiai nudažytais aukso geltonumo plaukais, drykstančiais ant veido kaskart prisidegant cigaretę. Dar – garsi aktorių pora, jis ir ji, jau keletą metų neatliekantys jokio svarbesnio vaidmens, priblukę, vilkintys pabrėžtinai paprastai ir nerūpestingai, keletas jaunų plėšriai atrodančių vaikinų, keli tuktelėję vyrai, kurių pilvai ir laikrodžiai bylojo apie gero gyvenimo pomėgį ir galimybes jį sau leisti; neišsiskirianti moteris su juodais akinių rėmeliais ir žnyplėmis ištiesintais plaukais, esanti čia ne dėl gražumo, veikiausiai kokia nors nepamainoma asistentė, nes ir dabar tikrino elektroninį paštą telefone; dar vienas pagyvenęs vyras atlapa marškinių apykakle, su jaunute mergina modeliu, atrodančia taip, tarsi kažkoks inkvizicinis kankinimo aparatas būtų ją ištempęs beveik iki dviejų metrų; tačiau ne, ji negalėjo būti profesionalus modelis – jos ausys buvo stebėtinai atlėpusios, jie su vyru paskui dar aptarė – su tokiomis ausimis profesionali karjera neįmanoma; taigi, neįvykęs modelis su savo *sugar daddy*, su savo cukriniu tėčiu, savo sekso tėveliuku, ir, žinoma, žavingasis prodiuseris ir jo moteris ar žmona, per daug elegantiška, per daug rafinuota šiai kompanijai, akivaizdžiai nepatenkinta, nuobodžiaujanti; viena iš tų moterų, kurios niekada neprakaituoja, kurių drabužiai nesiglamžo, kurių kiekvienas plaukelis savo vietoje ir kurių amžiaus neatspėsi, ypač naktinėje terasoje, žvakių šviesoje.

Prodiuseris pakilo nuo stalo jų pasitikti, sveikindamas ir sakydamas jų laukęs; laukęs, kada galės užsisakyti užkandžius. Užkandžiai užkandžiams – kažką pratarė jo moteris, o gal jiems taip tik pasirodė, nes stalas, nukrautas aperityvų taurėmis ir buteliais, jau maloniai dūzgė ir dzingsėjo. Vakarienė buvo palaiminga, tarsi sapnas – maistas nuostabus, tirpstantis burnoje; kiekviena sudėtinė dalis – mėsa, duona, vaisiai, daržovės – turėjo seniai pamirštą pirmykštį skonį, seniai nužudytą saugių vakarietiškų fermų trąšų, žemės ūkio taisyklių ir genetinių bandymų, o gerai vynu drėkinamas bendravimas lengvai slydo link lengvos, vos vos nusakomos dviprasmybės, link plevenančio geidulingumo, seniai išnykusio iš restoranų ir namų užstalių, bent jau jųdviejų aplinkoje. Ji būtų norėjusi turėti to vakaro nuotraukų, bet ne, deja, nei blykstė, nei naktinis nustatymas nebūtų galėję išsaugoti žibintų šviesoje raibuliuojančių apnuogintų merginų pečių, to, kaip lūžta žvakės šviesa nedideliame deimantuke ant auksaplaukės aktoriukės kaklo, kaip kibirkščiuoja vyrų akys, blyksi dantys tų vaikinų pasitikinčiose šypsenose, virpa raudonas, dėl musulmoniškų mokesčių pragariškai brangus vynas taurėse, ir net blausioji žvaigždžių pora, trumpam kažkur dingsui – pasibučiuoti ar į prabangų restorano tualetą, – dabar ėmė švytėti, taip, kaip moka tik aktoriai, it pagal užsakymą, tarsi kažkas būtų paspaudęs mygtuką ir akimirksniu įjungęs juose šimto vatų lemputes. Atmosfera buvo užkrečianti – netikėtai laisvūniška, padykusi. Net jos vyro ranka staiga atsirado po stalu, jai ant šlaunies; ji pasižiūrėjo į jį, jis juokėsi, šypsojosi, jiedu susižvalgė, jautėsi keistai gyvi. Nebepaminė, kada taip gerai leido laiką, buvo tokie atsipalaidavę, o kartu ir įsiaudrinę, pakylėti nuotykio nuojautos, tarsi kibirkščiuojantys, nušviesti žvaigždžių danguje ir užstalėje. Jie abu juokavo, dalyvavo pokalbyje, kai nenorėjo – protarpiais kuždėjosi vienas kitam į ausį, netikėtai įžūliai spėliodami apie žmonių užstalėje santykius – kaip ir kur susitiko mergina ir jos cukrinis tėtis, kada paskutinį kartą mylėjosi prodiuseris ir jo žmona, kas yra vaikinai – pora, aktoriukę

seksualiai aptarnaujantis personalas? Su kuo jie baigs vakarą? Su kuriuo iš vyriškių, potencialių naujo filmo rėmėjų, nueis aktoriukė? Su abiem? Jautėsi valiūkai, nutrūktgalviai. Pokalbis, vėl ir vėl šlakstomas vynu, nesibaigiantiems patiekalams keičiantis ant stalo, plaukė panašia linkme. Kažkuriuo metu jie, tarsi vaikiščiai, pradėjo žaisti suaugėliškus spėlionių žaidimus, kupinus dviprasmybių ir vaikiško atviravimo: kokiame filme norėtum suvaidinti? Kas norėtum, kad suvaidintų tave, jei būtų ekranizuojamas tavo gyvenimas? Su kuo norėtum permiegoti, jei neribotų nei laikas, nei erdvė, nei istorija? Ir atsakymai įvairavo nuo akivaizdžių banalybių – Julijus Cezaris (manekenė, pataikūniškai žvelgdama į savo aptukusį cukrinį cezarį ir sakydama – „galia yra didžiausias afrodiziakas"), Jimas Morrisonas (jaunoji aktoriukė, provokuojamai, „kad įsitikinčiau, dėl ko buvo visas triukšmas"), Sophia Loren (vienas iš vyriškių; „jaunystėje ar dabar" – tikslinosi klastingai šypsodamasis prodiuseris. „Duokite verčiau man tą blondinę iš „La Dolce Vita", – nusijuokė kitas vyras), Giaccomo Casanova (prodiuserio asistentė, ji pridūrė, kad iš visų ekranizacijų rinktųsi Fellini ir Donaldą Sutherlandą, „po vieną ar abu kartu?" – įsismaginęs juokdamasis šūktelėjo josios vyras) – iki labiau apnuoginančių fantazijų: gulinti nuoga mergaitė iš François Boucher paveikslo (aktorius), su Liudviku XV (aktorė, keršydama, kikendama).

– Tikrai negaliu sakyti, nes tai privatus asmuo, iš dabarties, – tarė vienas vaikinų, geidulingai kimiu balsu, nuoširdžiu ar meistriškai suvaidintu, nužvelgdamas sėdinčiuosius už stalo, bet nesustodamas ties nė vienu iš jų.

– Įtariu, su kuo jis norėtų, bet irgi nesakysiu, – piktokai prajuko jo bičiulis. – Na o aš tiesiog norėčiau atimti kam nors nekaltybę, nerizikuodamas sėsti į kalėjimą už nepilnamečių tvirkinimą – šitai mūsų laikais, kai dvylikamečiai jau tratinasi tarpusavyje, vis retesnė prabanga, – dabar jis juokėsi visiškai nuoširdžiai, savo fantaziją saugiai išsviedęs į visuomeninį kontekstą.

– Tuomet aš norėčiau su penkiasdešimt skaisčių mergelių, kurias žada Koranas islamo kankiniams rojuje, – jos pačios vyras, juokais pridurdamas, kad mielai įsitikintų seksualine fantazija, dėl kurios sprogdinamasi.

Tada atėjo jos eilė ir galvoje buvo tuščia. Ji perkratė visas banalybes, visus mandagaus išsisukinėjimo būdus. Dabar jautėsi lyg per lietuviškas kaimo vestuves, kai primygtinai dainuojama, kad kovo mėnesį gimę turi atsistoti ir su kaimynais pasibučiuoti. Tik kaimo vestuvėse stalo kaimynas, lyg tyčia, pasitaikydavo arba spuoguotas jaunojo draugas, arba koks įraudęs senas diedelis, kuriam iš burnos jau smirda kapais. Čia, už stalo, virpėjo žvakių šviesa, sėdintieji buvo gražūs, reikšmingi, įtakingi. Ji norėjo padaryti jiems įspūdį, išsisukti nederėjo; melagio ar nebuvėlio mėnuo negalėjo išgelbėti; buvo įraudusi, įkaušusi, sudrėkusi, pagauta akimirkos nuotaikos, bet paniškai bijojo apsikvailinti. Jautėsi, lyg ištraukusi egzamino klausimą; klausimą iš kultūros, dailės, kino, muzikos ir asmeninės seksualinės istorijos. Egzaminų komisija laukė jos atsakymo už rožių žiedlapiais nuberto naktinio stalo, tarp puspilnių vyno taurių ir boluojančių išvalgytų lėkščių.

– Aš nenoriu rinktis, – ji pakėlė savo vyno taurę prie lūpų ir nusišypsojo. – Mane labiau jaudintų, jei būčiau pasirinkta – senoviškai pavergta, paimta, Cezario, Morrisono, Casanovos ar Aleksandro Makedoniečio. Kartais nuostabiausia nesirinkti, o tiesiog plaukti pasroviui... – ji suprato visiškai apsijuokusi; paraudo, pasislėpė už savo vyno taurės.

Kažkieno įkaušusi alkūnė slystelėjo nuo stalo, aidžiai kliudydama lėkštę ir stalo įrankius. Prodiuseris žiūrėjo į ją – nedviprasmiškai. Irgi pakėlė savo taurę, nusijuokė:

– Aš irgi žinau, su kuo norėčiau permiegoti. Su kai kuo prie šio stalo.

– Na, o aš... man pakaktų žiūrėti, kaip tu tą darai, – prodiuserio žmona prisidegė ilgą laibą cigaretę ir šypsodamasi išpūtė

dūmus. – Pramoga būtų geresnė už seksą, rimtai, – ji tebesišypsojo lūpų kampučiais. Net jos panieka buvo elegantiška, neprakaituojanti ir nesiglamžanti.

Visa šitai ji dabar būtų galėjusi papasakoti savo bičiulėms, kad ir be nuotraukų. Visa tai buvo egzotiška, dekadentiška, verta pakikenimo, pasakojimo. Pasakojimo, kas darosi už uždarų Marakešo durų, sukniedytų sunkiomis vinimis. Kas buvo toliau – taip pat dar būtų galėjusi papasakoti, iš bėdos. Ne viską, bet truputį.

Sceną vėliau restorane, prie čiurlenančio marmurinio fontano su rožių žiedais, siaurame perėjime tarp vyrų ir moterų tualeto, ji būtų galėjusi papasakoti bičiulėms – kaip kadaise, kai viena kitai pasakodavo savo studentiškus meilės nuotykius. Ji buvo beišeinanti, jis – irgi. Siauriausioje vietoje jos nepraleido, jų klubai susilietė, jo ranka paniro į jos plaukus, atlošė galvą.

– Ar bent nutuoki, kokia esi geidžiama?

Jis kalbėjo visai kitaip nei vaikinai jos studijų metais, sakydavę paprastai, „aš tavęs noriu", ir vaikiškai laukdavę atlygio už savo norėjimą; visiškai kitaip nei vėlesni jos vyrai ir visiškai kitaip nei jos vyras jų santykių pradžioje, karštus prisipažinimus anglosaksiškai tvarkingai lydėjęs įsipareigojimų patikinimais, priesaikomis rūpintis ir senti kartu. Dabar buvo tik ji ir tas šiandien sutiktas vyras, kurio susijaudinimą galėjo justi pro jo drabužius.

– Ar bent nutuoki, ką man darai? – jo plaštaka nuslinko žemyn jos kaklu, o veidas ėmė neišvengiamai artėti.

Ji nepamena, kada jautė tokį geismą, kaip tą akimirką. Gali būti, kad apskritai niekada nieko panašaus nebuvo jutusi. Tai ją gąsdino. Juto baimę, kad jeigu dabar pasiduos norui, jei padarys nors mažiausią judesį, viskas gali griūti kaip užtvanka. Toji baimė buvo pernelyg didelė, vis dėlto didesnė nei geismas. Ji išsprūdo, išsisuko, nusigręžė ir žengė link laiptų aukštyn. Prodiuseris ją keliais žingsniais pasivijo, prigludo prie nugaros ir sušnibždėjo į ausį:

– Paleidžiu tave, bet pažadėk, kad rytoj atvažiuosi.

Išsigando jo kūno, kaip atūžiančios bangos, kuri gali įtraukti atgal; nė nepaklausė, kas bus rytoj.

Ji paknopstom užbėgo atgal į terasą ant stogo, prasislinko į savo vietą prie stalo. Draugija, dar labiau įkaitusi nuo vyno, žaidė toliau: dabar kalbėjosi apie kiekvieno iš jų didžiausią triuką, kuriuo garsėja lovoje. Jos vyras buvo įraudęs, žvilgančiomis akimis, blizgančia kakta ir skruostais.

– Gražiai atrodai, – pasakė pasilenkęs.

– Dabar jūsų eilė, – įsilinksminusieji prie stalo ėmė rodyti į ją.

Laiptų angoje pasirodė ir jo, prodiuserio, pečiai. Tą akimirką dėmesio centre ji jautėsi puikiai. Kaip ant sparnų. Kibirkščiuojanti. Ji nusijuokė.

– Bijau, kad mano triuko nesužinosite, kol su manimi neatsidursite lovoje. Daugiau jokių komentarų, – nusijuokė ji, gurkštelėjo vyno ir vogčiomis dirstelėjo į laiptų angą. Prodiuseris žengė į terasą, paskui jį – dar viena pora.

– Štai ir desertas, – nusijuokė prodiuserio žmona, traukdama cigaretę. Ji irgi buvo jau išgėrusi, tačiau šitai pasireiškė tik tuo, kad dabar jos veidas nebeslėpė ironijos. – Pačiu laiku.

– Visi, susipažinkite su mano mylimiausiais rusais visame pasaulyje! – prodiuseris pirmyn išstūmė karščiui ir Marakešui pernelyg išsipusčiusią apyjaunę blondinę ir jos palydovą, tarsi ką tik nulipusį nuo treniruoklio. Nors jis vilkėjo puikiai pasiūtą vasarinį kostiumą, bet jautėsi taip nepatogiai, kad, jo labui, norėjosi jį vėl apvilkti sportiniu kostiumu. Rusė nužvelgė stalą – žvilgsnis buvo įdėmus, akys šiek tiek žemyn svyrančiais kampučiais – protingos ir liūdnokos, tarsi šuns; jos visiškai nederėjo prie rėksmingo, madingo įvaizdžio.

– Koks vakarėlis be rusų, – pusbalsiu dūstelėjo vyresnioji aktorė, tačiau rusas prodiuserio buvo nuvairuotas ir pasodintas ne prie jos, o prie jaunosios aktoriukės. Tuo tarpu savo žmona užsiėmė pats – pasodino ją tarp savęs ir ironiškosios stalo šeimininkės.

– Mieliausioji, kaip puiku, kad galėjote prisijungti. Mūsų vakarėlis jau į pabaigą, jūs – pačiu laiku, – nusišypsojo toji.

Baigiant desertus, abu rusai jau priminė muses, įklimpusias į medumi varvančius marokietiškus saldumynus – šitai dabar ji galėjo papasakoti draugėms. Trumpai, bendrais bruožais, apie prodiuserio vakarėlį restorane, su kino aktoriais, manekenėmis, finansistais ir kuratoriais, ir kaip meistriškai rusas buvo gundomas mažosios aktoriukės su medaus spalvos plaukais – kaip musė ant medaus, atrodė, net jo brangaus švarko rankovės čeža tarsi sulipę sparneliai, jis pats raudo nuo jos dėmesio, juokėsi ir uždavinėjo vienas už kitą kvailesnius klausimus. Ir apie rusę, prie kurios buvo palinkęs prodiuseris, pasviręs visu kūnu, apraizgęs ją savo galūnėmis, tarsi voras, kuždantis jai kažką į ausį. Bet joms, savo bičiulėms, ji negalėjo papasakoti to, ką jautė tuo metu. Ji negalėjo papasakoti apie fizinį skausmą, bedantį jai dūriais kažkur po šonkauliais, apie graudulį, nusileidžiantį kažkur iš paakių ir surakinantį jos žandikaulius. Ji negalėjo papasakoti, supratusi, kad junta patį tikriausią, net skaudantį pavydą, kad tas vyras, ką tik ją glamonėjęs apačioje, dabar savo dėmesį nukreipė į tą vulgarią rusę.

Ji negalėjo papasakoti, kas buvo paskui – jie skirstėsi, belaukiant taksi skambučio ir palydos link jo, prodiuseris priėjo prie jų atsisveikinti. Jis pakvietė ją ir jos vyrą į nuomojamą vilą rytojaus vakarą; atsisveikindamas suėmė delnais jos plaštakas, europietiškai bučiuodamas į abu skruostus pažvelgė į ją, suokalbininkiškai, o ji – ji vos susilaikė jam nesušėrusi per veidą, nes vis dar negalėjo atleisti, bet nuo to rankų prisilietimo, atrodė, kojos, keliai ir visas kūnas išsilydys ir ištirps tarsi vaškas. Šito ji negalėjo papasakoti. Taip pat negalėjo papasakoti, kaip, grįžus į riadą, jie su vyru vos užbėgo iki savo apartamento, vos spėjo užstumti medinę senovinę drožinėtų durų velkę ir ėmė plėšti drabužius vienas nuo kito. Ji negalėjo papasakoti, kaip būna, kai užsimerki ir akių bedugnėje po vokais iš tiesų matai kitą, visiškai ką kitą nei tas, kurio mintinai žinomas kūnas dabar meistriškai, naujai, it nepažįstamas glamonėja

ir skverbiasi į tave. Ji negalėjo savo bičiulėms papasakoti, kaip būna, kai vaizduotė gali ką nors paversti visiškai kitu žmogumi. Negalėjo, nors beveik būtų ėjusi lažybų, kad jos abiejų draugių gyvenime yra buvę tokių naktų ir jos būtų supratusios, apie ką kalbama. Ji negalėjo papasakoti apie akimirką, kai jos šauksmas paryčiais susiliejo su riaumojančiu kvietimu maldai, sklindančiu iš gretimos mečetės garsiakalbių; abiejuose buvo kažkas pirmykščio, tarsi aukojamo gyvulio; kažkas šiurpaus ir tuo pat metu švento. Negalėjo papasakoti, nes tokie dalykai paprasčiausiai nepasakojami. Taip, Marakešas iš tiesų panašus į ją. Tuo, kad visa, kas svarbiausia, visas gyvenimas vyksta už storų durų, aklinai užšautų sunkiomis sklendėmis.

– Aš myliu Marakešą.

Tai buvo pirmi jos vyro žodžiai kitą rytą lovoje. Žodžiai, pritvinkę tik jiedviem suprantamos prasmės. Ji nusišypsojo, nusisuko nuo jo, užsimerkė. Jautėsi puikiai. Jautėsi, lyg būtų atkeršijusi abiem vyrams, nors nebūtų galėjusi papasakoti, kaip ir dėl ko. Nebūtų net galėjusi paaiškinti pačiai sau, ką jau kalbėti apie drauges. Todėl dabar jau baigia pasakojimą apie negrabius naujuosius turtuolius rusus, pakliuvusius į prodiuserio pinkles restorane. Kad ir kaip būtų, juk tai apsalęs rusas vėliau apmokėjo sąskaitą, reikšmingai ir daug žadančiai duodamas suprasti aktoriukei, jog jam tai – niekniekis. Jos visos trys dabar šypsosi: tikrai, kaip banalu. Atsikemša dar vieną vyno butelį, nuotraukų peržiūra tęsiasi.

Kitos dienos kadrai. Gražios, nepaprastai gražios nuotraukos – tarsi fotokamera irgi būtų pasimylėjusi, o objektyvas – susižavėjęs. Ji besišypsanti – alsiai, akimis, visu veidu, visu kūnu. Jos vyras – taip pat. Vis dėlto koks jis išvaizdus – aukštas, stotingas, solidus. Patrauklus, ypač tada, tą dieną – aptirpdytais įprastinio santūrumo kampais, minkštesnis, jausmingesnis... moteriškesnis. Tądien ją lietė dažniau nei įprastai, jie vaikščiojo Medinos gatvėmis susikibę rankomis. Išdykavo, radę akliną skersgatvį, jame vogė bučinius, dar saldesnius musulmoniškame krašte. Kažkuriuo metu vyrui į mobilų paskambino

jis. Pakartojo savo kvietimą, vakare viloje, bus iš esmės ta pati kompanija, visi savi, tad galima bus atsipalaiduoti, jis atsiųsiąs vairuotoją. Vyras, jos neatsiklausęs, dar kartą sutiko. Buvo savaime suprantama – vakar jie praleido nuostabų, bohemišką, dekadentišką vakarą, kaip ir dera Marakeše. Neturistinį, kaip pasakė jos vyras. Geriausi dalykai vyksta už uždarų durų, štai dėl ko visas pasaulis čia važiuoja. Tikra egzotika. Vakardiena jai atrodė tikrai toli; galiausiai juk nieko tokio neatsitiko; daugių daugiausia visa tai supurtė ir pažadino apsnūdusius jų santykius, taigi nėra ko skųstis. Reikia tik džiaugtis. Ir jie džiaugėsi – gatvėse, restoranėliuose, souke, kur ji prisipirko plonyčių siuvinėtų kaftanų ir kur jos vyras jai nupirko beprotiškai brangius senovinius aukso papuošalus su rubinais ir nešlifuotais deimantais – auskarus ir vėrinį. Bičiulės aikčioja, žvelgdamos į kadrą ant sienos – brangenybės, keliskart išdidintos projektoriaus. Jos šypsena virš jų, beveik nuo vienos kambario sienos iki kitos...

Tai jūs turėjot ten tikrą medaus mėnesį, sako bičiulė su rožėmis. Taip, atsako ji, ta diena buvo nuostabi. Matyti iš nuotraukų, sako verslioji, tikrai kažkas nepaprasto. Jums abiem ant kaktų parašyta „seksas“, vėl sako pirmoji. Ir staiga pradeda kūkčioti: ji jo neturėjusi jau dvejus metus. Ne savo vyro, patikslina, o sekso apskritai. Pasakoja apie tai, kad jis, žinoma, turi meilužę, gal net ne vieną. Ji, deja, negalinti sau to leisti. Per daug pastatyta ant kortos – namai, vaikai, rožės, baseinas ir šiaip visas gyvenimas. Dabar ji jau rauda. Jos abi glosto jai nugarą. Kartais, sako tarp kūksnių, man atrodo, kad taip ir numirsiu, daugiau nepasimylėjusi. Blogiausia tai, kad šiaip jis – geras žmogus, padovanojęs man tokį gyvenimą, kokio visada norėjau, negi viską griausi į šipulius? Bet kad tu žinotum, kaip aš tau pavydžiu, matydama šitas nuotraukas.

– Nėra ko pavydėti. Nė trupučio, – sako ji, jausdama ašarų gumulą gerklėj, kurį užgeria vynu. Čia pasiunta antroji:

– Ar tu bent suvoki, kaip tau pasisekė? Nedrįsk vyti dievo į medį! – kone šaukia ji. – Turėti ir antrą pusę, ir gyvenimą lovoje;

man lieka tik lova! Čia, mūsų metuose, visi nors kiek intelektualiai ar dvasiškai galintys sudominti vyrai – vedę! O jei ir nukrypsta, tai tik su jaunesnėm, kūnais, tinkančiais į dukras, kas lieka man? Nieko nesuprantantys jaunikliai arba gyvenimo nevykėliai, kurių taip ir neprireikė nė vienai moteriai! – apgirtusi draugė siunta, ir vaizdas nėra patrauklus.

Ji purto galvą. Visi turim savo bėdų, visi, patikėkit. Nieko nėra idealaus – sako. Dabar būtų pats metas papasakoti. Dabar. Jos galbūt supras ir paguos. Galbūt ji net pagaliau išsiverks ir jai nors kiek atlėgs. Tačiau kažkas ją stabdo. Pirmiausia pagalvoja apie tai, kad reikėtų daugiau neberodyti nuotraukų, išjungti projektorių, ištraukti atminties raktą iš kompiuterio. Nes toliau seka popietės nuotraukos – kvaili, vaikiški kadrai iš riado. Jie grįžo per karščius, nusnūdo, atsibudę pradėjo ruoštis vakarui. Užsisakė maisto į kambarius, ją pradėjo imti nerimas. Jaudulys, tarsi būtų paauglė, besirengianti į pasimatymą, dvejojanti, ką vilktis – lyg nuo to priklausytų visas likęs gyvenimas. Ilgai mirko marmuro vonioje, tarp kvapių putų, stirksančių tarsi ledkalniai; išgėrė dvi taures baltojo vyno, kruopščiai išsitrynė kūną argano aliejais. Iškraustė spintą, lagaminus. Keitė vieną apdarą po kito. Vyras ją fotografavo – ji paprašė, norėjo įsitikinti, kad drabužiai gerai parinkti, juk nuotraukose išlenda visos kliaudos. Išsirinko paprastutę šilko suknelę, slystančio audinio prisilietimai prie odos ją jaudino, buvo jautresnė nei įprasta. Jautėsi valiūkiškai, pūtė lūpas, šypsojosi objektyvui, traukėsi nuo savo vyro, bandančio ją liesti; vėl juto, kaip lėtai, beveik nepastebimai užplūsta geidulys, nerimas, nežinia, ko tikėtis iš būsimo vakaro viloje; baimė, o gal palengvėjimas suvokus, kad gali nutikti taip, jog anas vyras visiškai jai nieko nebereikš, įspūdis bus išblėsęs, liks tik įprastinė tuštuma. Taip, šių nuotraukų, kur ji renkasi apdarus, bičiulėms nereikia matyti. Nereikia matyti ir jai pačiai. Ir juo labiau ji negali papasakoti, kas buvo vėliau, kai sutartą valandą jie nusileido žemyn ir jų laukė vairuotojas, palydėsiantis

juos per Medinos labirintą link automobilio. Ji nežinotų, kaip tai papasakoti, kaip nusakyti nusivylimą.

Nusivylimas jų laukė jau mašinoje – ji nebuvo tuščia, ten sėdėjo toji pati vakarykštė rusų porelė. Tiesą sakant, ir limuzinas buvo jų – mersedesas iš prabangaus viešbučio, kuriame jie buvo apsistoję. „Lipkit šen", – angliškai jiems pasakė moteris. Tąvakar ji buvo dar labiau išsipuošusi, plevėsavo permatomu audiniu ir žvangėjo karoliais, karuliais ir žvyneliais – brangiai kainuojančia itališka pigaus rytietiškumo fantazija. Keliaujant pokalbis nesirišo, jie važiavo beveik tyloje, kurią drumstė tik beprotiškai kaip vapsvos zvimbiantys marokiečių motoroleriai ir motociklai bei isteriškas automobilių pypsėjimas temstančiose gatvėse. Laimei, vila buvo netoli – atokiau nuo pagrindinių gatvių, bet dar ne užmiestyje, už aukštos mūro tvoros, virš kurios virto palmių vainikai. Kai, vairuotojui trumpai pasišnekėjus vidaus telefonu, automatiniai vartai atsidarė įleisti jų automobilio, jai kažkodėl pradėjo daužytis širdis. Įsivaizdavo esanti filme – trumpas privažiavimo keliukas sutemose buvo apšviestas liepsnojančių alyvos lempų; abipus prieblandoje raizgėsi tankaus sodo brūzgynai, dar vienas pasitinkančio marokiečio veidas – šįkart viskam abejingas, be išraiškos, palyda į vilą; iš išorės sienos – nesupainiojamai rausvo marakešiško tinko, viduje – dažytos baltai, su sueižėjusio senovinio tamsaus, kvapnaus ir sakingo medžio durimis ir baldais. Vieta atrodė kelių šimtmečių senumo, o gal dėl to buvo kaltas viloje tvyrantis egzotiškas kvapas – keistas, stiprus, lyg kažkas degtų, bet ne smilkalai, kvepėjo saldžiau ir šilčiau, nei kvepia bažnyčios Europoje; lyg kažkas gyvo saldžiai sviltų, smelktųsi tiesiai į smegenis. Negalėjai jo pavadinti nei maloniu, nei atstumiančiu, jis buvo ne svaiginantis, o trikdantis, tarsi nuojauta, jog tuoj tuoj kažkas atsitiks.

– Eime, aprodysiu jums šią ypatingą vietą, – juos pasitiko prodiuseris. – Tai labai nepaprasta vieta. Su istorija. Žinot, jeigu tik

sienos galėtų kalbėti... Visas septyniasdešimtųjų „kas yra kas" čia yra apsilankęs, suprantat, čia buvo jų maža slapta žaidimų vietelė. Na, toks lėlių namelis. Mažas slaptas didelių vaikų namelis dideliame, piktų ir tamsių džinų pilname sode, – jis nusijuokė.

Jis, abu rusai ir jiedu dabar stovėjo vidiniame kiemelyje, tarp sofų, tarp padėklų su gėrimų taurėmis, tarp juoko ir tarp vakarėlio svečių, išdrikusių, įsitaisiusių patogiai tarp pagalvių, skendinčių dūmuose. Be vakarykščių veidų, buvo dar keli nauji, jauni. Gorėse kažkas anglėjo ir rūko, skleisdamas tą keistą trikdantį, sąmonę drumsčiantį kvapą.

– Kas tai? – paklausė ji.

– Olibanumas – tikras, pats tikriausias. Argi ne nuostabu? Tyras tarsi Alacho ašara ir toks pat galingas, – jis su pasimėgavimu įkvėpė aromato. – Argi nenuostabu: įsivaizduokit sau medį – kietą, atsparų, kiečiausią medį. Jie padaro įpjovų jo žievėje, tai vadinama apnuoginimu, ir pro jas pradeda sunktis sakai – šitai jie vadina ašarojimu, o kartais net kraujavimu. Kai sakai sustingsta, jų nereikia deginti, pakanka padėti ant įkaitusios gorės su anglimis – ir *voilà* – stebuklingojo medžio apsinuoginimo, kraujavimo rezultatas. Rojaus kvapas, kaip narkotikas, kaip palaima... Kaip simboliška, juk geriausi dalykai neįmanomi be apsinuoginimo, be trupučio kraujo ir skausmo, o mes juk mėgstam palaimą, štai jums truputis kitokios palaimos, *the best of Marrakech*, turėtų būti visose turizmo reklamose... – jis ištiesė jiems suktinę.

Dabar pagalvojus, buvo labai keista. Turbūt vis dėlto buvo kaltas tas kvapas, olibanumas. Niekaip kitaip negalėjo paaiškinti, kodėl jos vyras, nuosaikumo ir saugumo įsikūnijimas, sutiko. Kodėl įkalbėjo netgi ją – nebūk kūdikis, galų gale juk esam Marakeše, jaučiuosi vėl kaip studentas, puikus, autentiškas šlamštas, pabandyk, pažvelk, visi puikiai leidžia laiką. *This is quite glamorous*, šįvakar įsivaizduokim, kad esam Getty dinastijos ainiai, Marakeše, septyniasdešimtaisiais. Ji pabandė, nebuvo didelė tokių dalykų žinovė, nesuprato, kas ją

labiau veikia – ar uždrausto vaisiaus jaudulys, ar patsai jo poveikis, jai patiko; atrodė, kad patinka ir visiems kitiems svečiams – tikrai, viskas buvo gražu, civilizuota, dekadentiška. Jai vėl sugrįžo vakarykštės vakarienės pojūčiai; nepadoraus, bet tuo pat metu valiūkiškai nekalto nuotykio laukimas, it liptų per sodo tvorą vogti kaimynų trešnių; seniai pamirštos akimirkos, kai daužosi širdis, o kojos tampa minkštos, tarsi vatinės.

– Eime, parodysiu jums vilą, – prodiuserio ranka atsainiai apglėbė jos kaklą ir nusileido ant peties. „Familiaru“, – dar pagalvojo ji, bet kita jo ranka lygiai taip pat buvo apkabinusi jos vyrą, draugiškas, neįpareigojantis gestas, ne daugiau, nuvairavęs juos per kambarių labirintą.

Vila buvo su istorija, ir dabar, akivaizdu, išgyveno ne pačius geriausius laikus – tą liudijo šviesios dėmės ant sienų, kur kitados kabėjo paveikslai, pirštų dėmės ir patamsėję kontūrai ten, kur kažkada stovėta baldų; dabartiniai žibintai, užtiesalai buvo pigoki, kokiais prekiaujama turistams, vien tik išlikę įmantrūs, meistriški, senoviški sueižėję medžio raižiniai ant durų, sijų ir angų apréminimų minė geresnius laikus. Kažkuriame iš kambarių jie vėl praleido suktinę per rankas. Jos vyras traukė godžiai, išties studentiškai, suėmęs dviem pirštais atbula ranka, jai dūmas buvo patiektas įmantriau – vedlys, burnon įsikišęs suktinę žioruojančiu galu, aitrią ir karštą srovę įpūtė tarsi bučinį, beveik liečiantis jų lūpoms.

– Myliu šią vietą – ji kažkokia archajiška, magiška, lyg atsidurtum laike, kuriame negalioja mūsų taisyklės, – prodiuseris dabar žiūrėjo į ją, ir geometrinių kiaurarāščio žibinto atšvaitų skaidomoje prieblandoje jo veidas atrodė ir atstumiantis, ir geidulingas. Jos vyras, atsilikęs kitame kambario kampe, pro medinių raižinių pinučius lyg užhipnotizuotas stebėjo kažką kitoje patalpoje. Prodiuseris, tebelaikydamas už pečių, tarsi baldą pristūmė ją prie kitos angos. Už skylučių medyje, už aštuoniakampių žvaigždučių, rombų ir kvadratėlių, kito kambario prieblandoje vyko veiksmas.

– Koks grožis, argi ne? Argi gali būti kas nors gražesnio? – dabar jis ją buvo prispaudęs visu kūnu prie pinučių, jo rankos buvo visur, tarp šilko klosčių, kaip ji šiandien ir įsivaizdavo: visur, tarsi jų būtų buvusios keturios, šešios, aštuonios; o gal tai buvo tik suktinės dūmo apgaulė? Tačiau ne, jo rankos dabar lietė, sliuogė, gnybo, skverbėsi visur; šitai buvo gražu, o ne vaizdas anapus pinučių, kur mažoji auksaplaukė aktoriukė teikė paslaugą žemiau juostos kažkuriam iš vyriškių; rusas ir vienas vaikinų pasistatę *shisha* pypkes stebėjo juos nuo įdubusios otomanės.

– Argi gali būti kas nors gražesnio nei tai, kai žmonės būna savimi, argi gali būti kas nors gražesnio už plaukimą pasroviui su geismu? – jo kuždesys kartu su liežuvio galiuku skverbėsi jai į ausį, ir iš tiesų, ji jautėsi tarsi plauktų, tarsi jai per kūną ristųsi šiltos, bet sausos bangos, vienintelė drėgna vieta visatoje dabar buvo po jo ranka, po galais, ji suprato esanti kaip reikiant apsvaigusi; tai, kas vyko, buvo neteisinga, nederama, negalima. Ne čia, ne dabar, su tais žmonėm už pinučių, ir kai jos vyras vos už kelių sieksnių. Ji negalėjo šitaip rizikuoti. Ne, neįmanoma. Aš bijau. Aš bijau. Negaliu visko prarasti.

Jis atsitraukė, demonstratyviai iškeldamas abi rankas, tarsi pasiduodamas: čia, šįvakar, įmanoma viskas, būkit mano svečiai, vaišinkitės, bet ne – tai ne.

– Čia vieta, kur išsipildo visi norai, nieko nepadarysi, jei aš nesu vienas iš jų. Mėgaukis, – jis apsisuko ir nuėjo; ji iš paskos, vos keletą žingsnių, tačiau sustojo. Jos vyras vis dar buvo priaugęs prie lango pinučių. Geismas, galbūt palaikomas dūmo sukeltų bangų, niekur nedingo. Betgi su vyru buvo visiškai kas kita. Su vyru ji niekuo nerizikavo.

– Neįtikėtina, jaučiuosi tarsi filme, keisčiausia, kad viskas stebėtinai estetiška, ar visa tai iš tiesų vyksta, ne, šitai nevyksta, mes turbūt esam prodiuserio filme, – jos vyras skiedė visiškus niekus, buvo kaip reikiant apspangęs, ir tai ją keistai pralinksmino. Tai beprotiška, bet beprotiška gerąja prasme, niekas nepastebės. Ji suprato, kad vyras

savo svaigulį ir jaudulį nutarė nukreipti į ją. Taip, tai buvo beprotiška, bet visai pozityvu, ir ji jautėsi lyg žmogus, švelniai atkimšęs volę, pro kurią pradėjo sklisti ją perpildęs geismas. Ji leidosi nešama šiltų, siūbuojančių bangų. Šitai yra visiškai beprotiška, fantastiška, totaliai gera beprotybė. Totaliai. Gera. Pojūčiai, prisilietimų potyris buvo visiškai kitoks, ore smelkėsi dūmų ir to olibanumo kvapas, ji jautėsi tarsi egzotiška rytietė vergė, sekso, žinoma, vergė, pagrobta ir nugabenta į visiškai kitus laikus, į kitą pasaulį. Beprotiška, nepakartojama. Ją vėl apėmė keistasis daugelio rankų pojūtis, šitai buvo beprotiškai, išprotėjusiai gera, jos vyras ją dabar ragavo, tačiau tai buvo visiškai kitaip nei šimtus ir tūkstančius kartų prieš tai, dabar šiltos bangos tarsi glamonėjančios rankos keliavo jos kūnu; ar buvo įmanoma bučiuotis vienu metu keliose vietose, bučiuotis visu kūnu; jos vyras buvo ten, žemai, tačiau ji jautė bučinius ant lūpų, godžiai grąžino juos atgal, buvo beprotiškai gera, tarsi sapnas, kuriam nereikėjo niekada baigtis, jausmas neapsakomas, ypač kai glamonėjančios vyriškos rankos susitinka ant tavęs, sunerdamos pirštus ir pasisveikindamos.

Dėl visko buvo kaltas svaigulys. Ji dabar neprisimena, nebegalėtų nuspėti, kiek visa tai tęsėsi ir kada ji pagaliau pastebėjo, ne, nepastebėjo – suvokė esant – jį; ne, ne prodiuserį, o vaikiną, pusiau prancūzą, pusiau marokietį, matytą ten, tarp svečių, ant sofų, o vėliau – kambaryje už pinučių. Dabar ji buvo surakinta tarp jų, ir dabar jai reikėjo kuo greičiau išsivaduoti, dabar jau juto lyg skęstanti tarp bangų, ir jai reikėjo lauk, šalin, oro. „Ne", ji bandė sakyti, „viskas, aš daugiau nebenoriu". Ji jau buvo išsilaužusi iš abiejų vyrų gniaužtų, tačiau dabar jautėsi kaip košmare; jos pačios balsas skambėjo tarsi vandenyje ar sulėtinus garso įrašą, tarsi jos žodžių garsas nebegalėtų prasiskverbti pro smilkalų klampų orą. Turbūt taip ir buvo, jos žodžiai negalėjo jų pasiekti, buvo akivaizdu, kad jie jos negirdi, tai buvo siaubinga, jie buvo įkalinti tame prismilkytame ore, tai tas prakeiktas kvapas juos svaigino, jaukė protą, jie tuoj išprotės, jos vyras išprotės, ką gi jis daro? Pirmiausia ją išdavė balsas,

o dabar ir kūnas. Dabar ji vargiai tegalėjo pajudėti ir tik žiūrėjo, kaip jis, užsimiršęs, patenkintas ir laimingas, glamonėjo ir leidosi glamonėjamas to prakeikto berno; leidosi bučiuojamas, visiškai kitaip, nei kad bučiuoja moterys, – bučiuojamas skaudžiai, madingų dviejų dienų šerių švitrinamais skruostais, bučiuojamas taip, tarsi anas jį norėtų nubausti ar praryti, perlaužti, sulenkti. Jis leidosi, ir jam tai patiko. Jis leidosi ir geidė pats, nes tai jos vyro rankos dabar pešė ir plėšė ano marškinius. Šito negalėjo būti. Tai tik tų prakeiktų kvaišalų iliuzija. Kad jis leidosi ir jam tai akivaizdžiai patiko.

Jai ėmė trūkti oro. Balsas, vis dar taip pat neprasismelkiantis pro aromato tankį, jos vis dar neklausė. Norėjo sušukti, kad liautųsi. Atsitokėtų. Bet pirmiausia reikėjo atsitokėti pačiai. Ji nepamena, kaip išėjo, tik pamena, jog klaidžiojo kaip labirinte tuo prakeiktu kvapu prisodrintais koridoriais, kambariais, užkampiais; kartkartėmis prieblandoje pastebėdama porą ar keletą kūnų, judančių pagal aistros mechaniką, tarsi velenai, stūmokliai ar dantračiai; kiti gi, apimti kvaitaus stingulio, atsišlieję ilsėjosi tarsi išjungti aparatai ar portatyviniai automatonai nusėdusiomis baterijomis; prisukamos Casanovos kanarėlės atsipalaidavusiomis spyruoklėmis, kaip iš Fellini filmo. Kai kurių spyruoklės jau buvo akivaizdžiai trūkusios. Trūkę, jie šliejosi palaimingame laikiname stingulyje. Kiti tarsi radijo bangų signalus siuntė jai pavargusius kviečiančius žvilgsnius, kažkas bandė ją paliesti, griebti už suknelės palankos, ir ji, apimta nepaaiškinamo siaubo, linkstančiomis, besipinančiomis kojomis spruko tolyn.

Kol galiausiai, klupdama, rado laiptus, vedančius į terasą ant stogo. Ten buvo oro.

Ten buvo oro, oro, oro.

Bet dabar oro buvo daugiau nei reikėjo. Tą ji suprato tik išsitiesusi ant pagalvėlėmis nubertos otomanės terasoje. Oro, ir ypač – dangaus, buvo smarkiai per daug. Virš jos – plytėjo lenktas juodo dangaus skliautas, nusėtas ryškiom, svetimom žvaigždėm. Žvaigž-

dėm, matomom kitu kampu, iš Afrikos, ir dabar jos tarsi planetariume judėjo, sukosi, mainėsi. Viskas reliatyvu, netgi žvaigždės. Nieko nėra pastovaus, viskas sąlygina. Viskas priklauso nuo to, kaip pažiūrėsi. Viskas priklauso nuo noro arba nenoro žiūrėti. Ir matyti. Net tada, kai viskas akivaizdu.

Tą akimirką jos galvoje buvo sūkurys. Visiška sumaištis, tarsi girta žiūrėtų į besisukantį planetariumo skliautą. Viena nebaigta mintis užleisdavo vietą kitai. Mintys apie galią – dar prieš keletą akimirkų ji galėjo būti toji skaudinančioji ir išduodančioji, tačiau dabar viskas apsisuko atvirkščiai; prisiminimai apie vaizdus, kuriuos ką tik regėjo; sustabdyti išblukę kadrai iš praeities. Įtarimai, įtarinėjimai, įtarumas iki pat paranojos; pėdsakai, kuriuos galima buvo susekti jau anuomet. Mokslas privačioje berniukų mokykloje. Universiteto brolijos. Kas, kur, kada? Viktorina. Kas, kur, kada – ar dabar buvo pirmas kartas? Ne, veikiausiai ne, juk jis taip akivaizdžiai mėgavosi. Ir jai pačiai girtais studentiškais metais buvo tekę bučiuotis su draugėmis, tačiau niekada iki galo, šitai buvo kas kita, čia buvo ne žaidimas, o tikra pirmykštė aistra. Kiek kartų jis tai darė? Ar darė jai už nugaros? Galbūt tai buvo priežastis, dėl kurios, jiems susipažinus, jis, artėdamas prie keturiasdešimtmečio, dar nebuvo vedęs; nebuvo pagriebtas kurios nors iš savo rato, nežiūrint į jo geidžiamą statusą. Galbūt dėl šios priežasties laimikis atiteko jai, smarkiai, gražiai, išsilavinusiai ir apsukriai atvykėlei iš Rytų Europos. Kodėl ji? Ar ne dėl to, kad per daug nesukdama galvos ir nesureikšmindama paklusdavo jo nestandartiniams įgeidžiams ir prašymams lovoje, nuo pat pradžių? O kas yra standartas? Ar kitos būtų sutikusios? Ar priežastimi netapo tai, jog ji sutikdavo? Ar jis vis dar ten? Ar jis vis dar tai daro? Kiek šitai tęsis? Kas bus po to? Kaip jie bus po to?

Šiltosios bangos ėmė slūgti, užleisdamos vietą šaltai kaip ledas baimei. Dabar ją pradėjo kaustyti panika. Ji vėl nebegalėjo pajudėti, jautėsi, lyg artėtų paskutinioji.

– Man regis, tau reikia išgert.

Balsas, apsunkęs nuo kieto akcento tarsi nuo ledo varveklių. Ir žvangesys, tarsi per sniego plynę į ją lėktų rusiška trikinkė su žvangučiais ir varpeliais, tiesiai po Marakešo dangum. Rusė su savo tilindžiuojančiom itališkom madom ir nugertu buteliu baltojo vyno. Kiek ji čia buvo? Ką girdėjo – ar ji svarstė balsu? Rusė dzingtelėjo ant guolio greta.

– Iš butelio gersi? Taurių tai nepasiėmiau...

Jos ranka vos nulaikė butelį, tarsi būtų pūkinė; pataikyti į burną buvo sudėtinga. Keli godūs gurkšniai nieko nekeitė.

– Gerk, gerk, pamatysi, bus geriau. Aš tai nerūkau – negaliu. Iškart bloga, apsivemiu. Ne mano kaifas, ir tiek. Man geriau išgert. Tik tu nenugrimzk. Kalbėkis su manim. Mačiau, kad dreifuoji. Negerai. Tokiais atvejais reikia kalbėtis, negalima išeit į tamsą. Visada su saviškiu kalbu, jeigu uždreifuoja.

– Jūsų vyras... – ji nė pati nepajuto, kaip piktdžiugiškai išsišiepė. Noras įgelti globėjiškai rusei tapo nenugalimas.

– Žinau, – numojo ranka ji. – Aš gal atrodau kvaila, bet iš tikrųjų esu matematikos mokslų daktarė, ne šiaip sau matematikos – aukštosios. Žinau, ir man nusispjaut. Ne muilas, nesusimuilins. Tegul daro ką nori, svarbu, kad su manim žmoniškai elgtųsi.

Šitai buvo siurrealu.

Taip siurrealu, kad ją beveik pralinksmino. Atlošusi galvą ji dar gerokai sriūbtelėjo iš kaklelio.

– Pirmas kartas?

– Pirmas kartas ko? – dabar bent jau balsas, laimei, buvo ne povandeninis.

– Pirmas kartas su šita linksma kompanija?

– Antras. Pirmas buvo vakar.

– Tai vakar buvo tik vakarienė. Lindo jis prie tavęs?

Nenorėjo atsakyti rusei, todėl verčiau ištiesė ranką į vyno butelį. Tačiau rusei viskas buvo aišku ir be atsakymų. Ji supratingai palingavo galva.

– Prie manęs irgi lindo. Aš šiaip su jais atsargiai, na, bet su juo kažkaip ėmė ir įvyko. Moka įkalbėt. Susuka galvą, gražu žiūrėt. Bet paskui... Nieko gero, aš tau pasakysiu. Neprasidėjai, tai ir neprasidėk. Kas kita – tie bernai. Tie tai – oho! – ji perėmė butelį ir gurkštelėjo dar. – Bet prieit užtai visiškai nemoka. Argi ne juokinga? Arba viena, arba kita. Štai kad rastum tokį, kur du viename... Tu normaliai? Atrodai taip, lyg tuoj atpilsi!

– Seniai juos pažįsti?

– Tu iš kur?

– Iš Šveicarijos.

– Ne, klausiau originaliai iš kur.

Ji pasijuto per daug pavargusi meluoti ar išsisukinėti.

– Iš Lietuvos.

– Žinau! Buvau Palangoj, dar maža. Pasaka, ne kurortas. Jūra, smėliukas. Pigu viskas, o pieno produktai... Pasaka! Geri dalykai ranka pasiekiami – bet ne, duodamės visi kažkur, po visą pasaulį blaškomės. Ir ko? – retorinį klausimą ji užbaigė šliurpsniu ir vėl padavė jai: – Gerk, tau reikia išgert.

Ji išgėrė.

– Na ką? Matau, geriau jau tau. Nebijok, išsipagiriosi, išsimiegosi, ryt vakare būsi kaip nauja. Tikiuosi, su vyreliu savo po kamerom neužsišvietėt?

– Kokiom kamerom?

– Kokiom kokiom... kino. Prikaišiojęs videokamerų visur... Filmuoja jis, svečius savo. Nebūtų kino prodiuseris! – ji nusijuokė papurtydama žvangučius tarsi pašėlusi trikinkė. – Paskui už tai visi ir investuoja į jo filmus, bijo, kad ištrauks į dienos šviesą tuos savo filmukus su jais. Mus irgi šantažavo – o mums ką? Nei mes įžymybės, nei ką – taip ir pasakiau saviškiui. Spjaut mums į šantažus... parašys Rusijoj koks žurnaliukas. Irgi mat rado tragediją, pliką užpakalį kas nors pamatys... durnelis, tfu! – ji paniekinamai nusispjovė. – Pas mus per balius Piteryje dar ne tokių dalykų dėdavosi.

Tik filmuot nepradėdavom, tiek sąžinės tai užteko. Linksmintis, tai linksmintis. Štai mes ir linksminamės – žvaigždės, kino žvaigždės, Marakešas, Afrika... Bus ką anūkams papasakot.

Ji suprato norinti išgerti dar. Nieko nepasakė, bet dar sriūbtelėjo vyno. Ėmė švisti.

– Einu dar vyno į apačią, kol visko neišgėrė. O gal šampano? Už pažintį... Ei, tik tu nepanikuok, pažadi? Viskas bus gerai. Žiūrėk paprasčiau – bus ką anūkams papasakot.

Jos žingsniai ir žvangesys tolo, leisdamiesi laiptais žemyn nuo stogo terasos.

Ant sienos dabar kadras, paskutinis iš kelionės.

Jo veidas, pilkas; fotografuota taksi, kuris atvažiavo jų pasiimti tą rytą. Paskutinis kadras. Neryškus, ją krėtė drebulys. Virpėjo rankos. Išsitraukė fotoaparatą iš rankinės.

Lights. Camera. Action.

Šviesos, kamera, veiksmas.

Šypsokis, tave filmuoja. Ji pabandė į žodžius sudėti visą įmanomą panieką, tačiau svaigulio ir nemigo nakties atoslūgis darė savo. Nuskambėjo blankiai.

„Mes pakalbėsim apie tai vėliau“, – tada, taksi, pasakė jos vyras, žiūrėdamas tiesiai priešais save.

„Vėliau“ niekada neatėjo.

– Štai ir viskas, štai toks buvo tas Marakešas, – sako ji abiem savo draugėms, išjungdama nuotraukų peržiūrą ir ištraukdama atminties raktą.

– Žinai ką? Mes tavęs nekenčiam, ar ne? – juokiasi jos bičiulės. – Esi tikra kiaulė, pernelyg laiminga kiaulė. Ir sekasi gi kai kurioms...

Žeismastis

Jos diena prasideda kaip visada: 7.00. Dušas, grybšnis veido kremo, šukomis fenu per kirpčiukus ir šonus, dulksnis pudros – padėtis įpareigoja, plaukai, rankos, nagai, veidas visuomet turi būti tvarkingi ir nepriekaištingi. Paėmus rankon blakstienų tušą, kaip ir kasryt, galvoje praplevena ta pati mintis: kodėl visos moterys išsižioja, kai dažo blakstienas? Po to klausosi radijo žinių; galop kaip visada įsijungia kompaktą su armonikėlės melodija iš filmo „Amelija iš Monmartro". Kičas, ji žino; bet gera nuotaika visai dienai – garantuota. Gera nuotaika ir jokio sąžinės graužimo dėl banalaus skonio. Ji, Ramutė, irgi tam tikra prasme yra Amelija – dėl to, jog yra išsaugojusi nekaltą, smalsų, džiugų požiūrį į gyvenimą, nors ir nebesitiki, kad pas ją motoroleriu atbirbs koks nors jaunas žavus paryžietis. Be jo būtų ne kas. Be optimistiško požiūrio, ne paryžiečio. Tarp vyrų ji pastaruoju metu nebeturi pasisekimo ir tai suprantama: jie silpni, bijantys protingesnių už save, o ji – stipri, mąstanti moteris, susigyvenusi su savo vienatve ir žvelgianti į ją giedrai ir pozityviai. Žemuogės ant smilgos, iš gatvės prekeivio kopūsto išskrendantis baltas drugelis, lietaus lašų raštas ant lango stiklo, įtrūkimas molio vazone ant palangės, kaip du vandens lašai primenantis mesjė Cattoufo profilį – maži kasdienybės stebuklai, mažmožių ontologija, niekučių filosofija. Kartais, jei nebūna pavargusi vakarais, ji apie

tai rašo esė. Galbūt kada nors prisiruoš ir išleis apsakymų knygelę – emigrantų literatūra dabar Lietuvoje ant bangos, tad reikėtų palaukti, kol ta banga nuslūgs, nes jos apsakymai – visiškai kas kita ir jų nederėtų lyginti su tuo svetimžodžiais ir pretenzingomis tapatybės paieškomis išraibintu popsu, kurio prirašo padienių darbų dirbti atvažiavusios merguželės, kai žlugusios iliuzijos patupdo jas atgal ant žemės. Pretenzijos užkariauti didmiesčius, užmojai pradėti lietuvių literatūrą iš naujos eilutės... Visa tai – banalu. Ap-gai-lė-ti-na. Visa tai – ne jai. Šiaip ar taip, ji – diplomuota lituanistė, jos narsa bus kuklumas, pagarba lietuvių literatūros tradicijai ir drąsa būti nedrąsiai. Prasmingai kontempliuoti kasdienybę ir įžvelgti bendražmogiškus dalykus galima ir žvelgiant į įskilusį vazoną; koks skirtumas, kur, ant kokios palangės – Vilniuje ar Paryžiuje – tas vazonas stovi. Tai ir yra universalios vertybės, tikroji literatūros galia, kai ir vilnietiškas, ir paryžietiškas vazonas savo įtrūkiais byloja tau apie tuos pačius dalykus. Būti tikru rašytoju – tai galėti prakalbinti vazoną, gebėti kalbėtis su vazonais bet kuriame pasaulio krašte. Juolab kad Paryžius ją priėmė, ji jaučiasi čia sava. Tikriausias to liudijimas – pusryčiai apačioje esančioje kavinėje, kur kas rytą, išskyrus sekmadienį, jos laukia šiltutėlis *croissant*, raguolis, ir jos asmeninis kavinėje laikomas dubenėlis, į kurį mesjė Cattoufas arba Magali kasryt jai pagamina kakavos. Mirkydama raguolį ji, kaip kasryt, pasišneka su patronu ir su nuolatiniais. Kavinė kas rytą tampa lyg namų virtuve, kurioje pusryčių susirenka aplinkinių daugiabučių vienišiai, rytinės šeimos iliuzija prieš visiems išsiskirstant į darbus. Taip, ji yra lyg Amelija ir tai yra jos kavinė. Jos kavinė Paryžiuje. Su jos asmeniniu dubenėliu Paryžiuje. Tikru, ne anoniminiu. Tai ženklas, kad ji čia priklauso. Čia jos namai – jei tik tikras rašytojas apskritai gali turėti namus.

Tačiau rašytojas gali dirbti viešbutyje ir būti didis. Antanas Škėma šitai įrodė dirbdamas šveicoriumi Niujorko viešbutyje. Ji irgi skuba į savo viešbutį – tik, priešingai nei didysis lietuvių klasikas,

be kartėlio, be graužaties, be neurozės ir be praeities vaiduoklių. Jai nuoširdžiai patinka jos viešbutis legenda pačiame Paryžiaus viduryje. Čia dirbti – prestižas, ir bet ko ten nepriima. Juolab kad ją įvertino ir paaukštino – dabar ji prižiūri kambarinių pamainos padalinį ketvirtame aukšte. Kartais, tiesa, ir pati patvarko – ji nieko prieš užsidirbti daugiau ir prisidėti prie viršesniosios atlyginimo. Be to, jai patinka jos viešbutis, tas milžiniškas organizmas su bemaž dviem šimtais kambarių. Legenda, įkvėpusi ne vieną didį literatūros klasiką – jie čia gerdavo kokteilius, rūkydavo cigarus ir minėdavo viešbutį savo apsakymuose, naiviai tikėdamiesi nuolaidos ilgalaikei kambario nuomai, nors apdairi administracija geriausiu atveju tik pavadindavo barus jų vardu, nes tai nieko nekainuoja. Ir tai dažniausiai šitai padarydavo tik jiems jau mirus, kad tie nereikalautų nemokamų gėrimų. Išlepę, prabangos išpaikinti prarastosios kartos vakariečiai literatai plevėsos. Ir, beje, – ne tokie jau geri, tiesą sakant. Jei pažiūrėtum – irgi savotiškas popsas, retro popsas su pagiriom nuo šampano, egzistencinėm krizėm nuo neturėjimo ką veikti ir bobiškom savo išlepintų zeldų psichozėm. Ramutė kartais pagalvoja, jog būtinai parašys apsakymą apie savo viešbutį – be pagražinimų, ne iš išskaičiavimo, ne nuolaidos tikėdamasi – parašys lietuviškai; taip, kaip mato ji. Ir tai bus tikra – pagoniškai atvira ir valstietiškai tiesmuka, atskiriant pelus nuo grūdų. Tai bus tikra literatūra – išjausta, išskaudėta, apmąstyta. Su dėmėm ant paklodžių ir svetimais plaukais kriauklėse, virš kurių kaklus nusvarinusios auksinės gulbės čiaupai.

Todėl jos nepiktina nei rudi dryžiai ant patalynės, nei išmėtytos kelnaitės numeriuose, nei svetimų plaukų kaltūnėliai ir nutėkšti tamponai vonios kambariuose. Tai tik patvirtinimas, kad turtuoliai, nežiūrint jų didybės ir puikavimosi, irgi žmogiški padarai, tai yra – eina pėsti ten, kur net karaliai pėsti vaikšto. Blogiausi tie, kurie neseniai praturtėjo – ypač visokių tolimų vienadienių valstybėlių karaliukai ir prezidenčiukai, iš purvų į kunigaikščius,

kaip sakoma. Tieji gali net pridergti į bidė, iš bukumo ir kultūros stokos. Taip, turtuoliai kartais būna tokie buki... Ap-gai-lė-ti-ni. Iš to jų bukumo ir tuštybės viešbutis ir pelnosi. Ramutė mielai aprašytų, kokia iš tikrųjų kambario meniu patiekalų savikaina. Dėl dievo meilės – garintus brokolius, garnyrą, jie parduoda už trisdešimt penkis eurus. Sumoki trisdešimt penkis eurus, pakeli metalinį dangtį, o lėkštėje – jie. Brokoliai. Ir nieko daugiau, tik keli brokoliai, cha cha. Ir kiek viešbutis plėšia net už orą – tai yra už bevielį internetą, kuris šiais laikais nemokamas net pigiausiose kavinėse ir autobusų stotyse. O daugiausia plėšia už iliuziją – už masinės gamybos gobelenų, pseudobarokinių baldelių, kandeliabrų su dzinguliukais, pseudorokokinių terakotos statulėlių, pūkuotų chalatų, kuriuos visi vagia, nuožmių apsaugos darbuotojų, deimantų koridoriaus vitrinose ir gėlių puokščių iliuziją. Ir už garsius kino žvaigždžių ir seniai mirusių menininkų vardus, už kuriuos turtingi kvaišeliai ploja milžiniškus pinigus – tam, kad piniginga vidutinybė nors vieną naktį pasijustų pasaulinės bohemos klubo nare. Miegojau toje pačioje lovoje kaip ir princesė Diana. Šikau į tą patį klozetą kaip Hemingway'us. Naivuoliai. Viskas jau šimtąkart pakeista, atnaujinta. Viskas – visiškas blefas, apgailėtina apgaulė. Tad Ramutė nuoširdžiai mėgsta savo viešbutį. Jo erdvė rimtam rašytojui, siekiančiam kurti vertybiškai svarią literatūrą, yra tikras, neįkainojamas panoptikumas. Kasdienė ekskursija į tuštybės mugę, už kurią tau dar ir mokamas atlyginimas.

Savaime suprantama, ji retai temato pačius viešbučio gyventojus. Kai jos dirba, svečių, savaime suprantama, numeriuose nebūna. O jei ir pamato koridoriuje – joms negalima žiopsoti. Net ieškoti akių kontakto, jei svečias pats nespokso. Šitai joms buvo paaiškinta per instruktažą. Savaitės trukmės mokymai kaip virsti baldu. Kaip akimirksniu susilieti su koridoriaus apmušalais ir pasislėpti už *Phalaenopsis* orchidėjos stiebelio laiptų aikštelėje. Penkių darbo dienų pratybos, kaip esant reikalui akimirksniu virsti aklu, kurčiu

ir uoslės netekusiu nebyliu. Ir kaip neįkyriai atgyti, jei pasitaiko koks nuotaikingas šiaudadvasis, kuris koridoriuose šypsosi ir sveikinasi. Kaip tokiu atveju neperžengti subtilios ribos tarp atgijusio baldo džiugaus mandagumo ir žmogaus, tai yra – mokaus viešbučio svečio. Ramutė dėl to nepatiria jokių problemų, jokių savivertės kančių – juk jie tėra jos stebimi vabzdžiai po kūrybiniu didinamuoju stiklu. Vieną dieną ji juos aprašys kuriame nors savo įžvalgių apsakymų. Subtilios egzistencinės paniekos dūriu, rinktiniais žodžiais prismeigs prie teksto, kaip entomologė vabzdžius prie popieriaus.

Tad jai patinka juos tyrinėti. Nors kambariuose jų ir nebūna. Tačiau įžvalgi Ramutės akis geba atkurti jų socialinį statusą ir apgailėtinų gyvenimų banalias istorijas iš jų daiktų, netgi iš paliktos netvarkos trajektorijos. Arba priešingai – tvarkos. Lyg su liniuote išrikiuota 35 dydžio be galo brangių dizaineriškų batelių eilė spintoje patikimiau už hieroglifus ant lagamino etiketės liudija apsistojus japonę. Tas pats 35 dydis, tik rėksmingesnių, neskoningesnių modelių, neišrikiuotas eile – kinę. Kaip ir kambarys, nusėtas pirkinių maišeliais iš brangiausių parduotuvių. Toks pat paskubom išpakuotų pirkinių chaosas, tik didesnio dydžio drabužių ir batų – naująją rusę. Jų batų dydis – bent jau 39–40-as. Jeigu pamatai 42-o dydžio aukštakulnius – gali beveik kirsti lažybų, kad jie, kartu su pagal matavimą siūtu kostiumu spintoje ir klaikiais bobiškais skudurais lagamine, priklauso kokiam anglui. Kartą iš po lagamino dangčio kyšojo tinkliniai marškinėliai ir odinių diržų raizgalynė, neaiškios paskirties bumbulai, kuolai, spynos – apsistojęs buvo austras, maloni išimtis nuobodybės ir nuosaikybės jūroje.

Ko tik jai nėra tekę valyti... Lūpų dažais išrašytų keiksmažodžių ant veidrodžių, kvaišalų nuo stalelių, actu dvokiančių greito maisto pakuočių šalia tuščių brangiausio šampano butelių, taurių šukių, panaudotų prezervatyvų ir pigių saldainių guminukų maišelių – visą šį rinkinį dažniausiai palieka kokie nors išpindėję, su

sidabro šaukšteliu burnoje gimę paaugliai, nė dienos nedirbę ir vargo nematę. Per savaitgalį viešbutyje jie gali išleisti turbūt tiek pat, kiek ji uždirba per visus metus. Šitie jai atgrasiausi – kvaili mėsos gabalai, be jausmų ir atsakomybės, įsivaizduojantys, jog visas pasaulis priklauso jiems, jog jais visuomet visi žavėsis, jog krūtys visuomet bus stačios, šlaunys – glotnios, pimpalai – styrantys, o kepenys – sveikos. Ramutės literatūrinė vaizduotė kaipmat pradeda kurti jų būsimo gyvenimo scenarijus – su bankrotais, automobilių ir lėktuvų katastrofomis, gydyklomis nuo priklausomybių, psichiatrinėmis ligoninėmis ir frankenšteiniškomis plastinėmis operacijomis. Tačiau paskui Ramutė sustabdo pati save – jaunystės banalybė ir vulgarybė nėra derama tema aukštajai literatūrai. Tikras, plunksnos vertas istorijas gali pasakoti tik raukšlės ir senatvės šlakai. Tiesa, ne visi – jei numeris nusėtas nuskausminančiais vaistais, tvarsčiais, aptirpusiomis šaldytų žirnelių pakuotėmis, gali kirsti lažybų, kad patekai į plastinės chirurgijos pacientės, besigaivaliojančios po eilinės brangios operacijos, valdas. Dažniausiai jos pačios būna numeryje – slepiasi kur nors tarp lovos patalų, šezlongo kamputyje, ar įsispeitusios vonioje; sutvarstytos mumijos juodais akiniais, dienos šviesos bijantys šikšnosparniai prabangių šilko pižamų ir chalatų sparnais. Su jomis reikia būti visišku baldu. Jų Ramutė nekenčia beveik taip pat, kaip ir turtingų geltonsnapių. Jų istorijos irgi banalios.

Ramutė labiausiai mėgaujasi iš daiktų ir įpročių skaitydama turtingų vidutinybių istorijas. Nuosekliai, preciziškai, užsispyrusiai slepiamus neištikimybių maršrutus, alkoholizmą, depresiją, nuobodulį. Socialinio statuso išvirkščiąją pusę, su visom priprakaituotom, šūdinom, išsėdėtom dėmėm. Jie tokie šlykštūs ir apgailėtini. Būtent prieš juos ji, viešbučio kambarinė su aukštuoju, jaučiasi pranašesnė visa galva – ir kaip žmogus, ir kaip kūrėja. Tai jie yra vabalai jos kolekcijoje, objektai jos panoptikume. Kartais ji pagalvoja, jog jei tik norėtų, galėtų šantažuoti – tiek daug galima iš daiktų ir elgesio

viešbutyje išskaityti apie žmogų. Kartais savo perskaitytas istorijas ji pasitikrina – jos, kambarinės, žinoma, neturi priėjimo prie svečių registracijos duomenų bazių, bet turi savų būdų susižinoti. Lagaminų nešikai nėra jų mėgstamiausi žmonės – jie, šitie slidūs niekdariai, paprastai susirenka visus arbatpinigius vien už važelio su bagažu pastumdymą tris minutes, o joms, kambarinėms, už valandinį tvarkymą ne visi arbatpinigių palieka. Tačiau nešikai pasitinka ir palydi, žino ir girdi, kas dedasi registratūroje. Tas pat ir su kambario meniu aptarnavimu. Jie – mato. Dažnai – vidurnaktį, per naktipiečius, kulminacijoje. Arba – iš ryto, per pusryčius, epiloge, o tai – dar įdomiau. Tad ko nežino Miguelis – žino Yusufas. O ji žino tai, ką žino Miguelis, Yusufas, jos pamaina ir ji pati. Dėlionė beveik visa. Jei lygtyje ir būna koks nežinomasis – su jos inteligencija, įžvalga ir išmintimi jį nesunku išgliaudyti.

Tad Ramutė mėgsta savo darbą. Jis – visai intelektualus. Beveik nėra rutinos. Kiekvieną dieną – naujos istorijos. Nauji netikėtumai. Nauji įkvėpimai.

Ir iškvėpimai. Tąryt pamačiusi ją koridoriuje, Ramutė sulaiko kvapą. Iškvepia tik tuomet, kai žingsniai jau nutolę, likęs tik vos vos jaučiamas gerų kvepalų dvelksmas. Ji jos nemato – Ramutė yra profesionalus tapetų chameleonas, stiebelių mimikrija, sustingusi konsolė koridoriaus gale. Bet kuriuo atveju tai – pernelyg netikėta. Tautiečių čia apsistoja nedaug – per jos kadenciją viešbutyje čia būta vos kelių anos kadencijos politikų; verslininkai iš žurnalų ir jų mergelės dažniausiai keliauja į šeštąjį legendos aukštą, arčiau dievų, į mansardą, kur pigiausi ir mažiausi kambariai stogo šlaito nusklembtom lubom. Bet kuriuo atveju pamatyti savo buvusią klasiokę yra neįtikėtina. Dar labiau neįtikėtina ir panašu į sapną yra tai, jog ji nė kiek nepasikeitusi. Vis tokia pat laiba, vis tokiais pačiais vešliais rudais plaukais. Užsikonservavusi. Kaip musė gintaro gabale. Neįtikėtina. Neteisinga. Nesąžininga. Ten turbūt ne ji. Jos aukšte, ketvirtajame.

Kai praeina vidinis virpulys, ji pradeda mąstyti blaiviai. Ten tikrai buvo ne ji. Ji pati tuoj tuo įsitikins. Beje, skirtinguose pasaulio kraštuose kartais galima sutikti stulbinančiai vienodų žmonių. Galbūt – genetika, ar panašiai. Koridoriuje turbūt buvo koks nors toks pasikartojusios DNR pokštas – kaip du vandens lašai panaši keliautoja, nieko neįtarianti apie lietuvišką antrininkę. Be to, ten tikrai negalėjo būti ji – žmonės keičiasi, sensta, o toji – lyg vis dar būtų studentė-abiturientė. Beveik kaip tada.

Bet savęs raminimas neveikia. Juk žino, kad toji į užsienius išvažiavo bene prieš dvidešimtį metų, dar aname tūkstantmetyje. Ji, Ramutė – beveik prieš dešimtį. Kartkartėmis ji bandydavo paieškoti jos pėdsakų internete, bet veltui – turbūt pasikeitusi pavardė, o gal ir vardas. Tokios, kaip taisyklė, pasikeičia vardus. Juo labiau tokį paprastutį, neįkvepiantį – Vida. Ir juo labiau turint galvoje jos praeitį. Šliundros praeitį. Veikiausiai ji jau seniai nebe Vida. Ir veikiausiai koridoriuje buvo ne ji. Bet šituo ji tuoj pat įsitikins.

Kambarys, tvarkymo eilėje pirmas, kampinis, koridoriaus pradžioje – tikrai ne. Vyras, arabas, vienas, „Qatar Airways“ etiketė ant lagamino, ne iš turtingųjų arabų – tokie jų viešbutyje ima apartamentus ar net visą aukštą. Šito kambarį ji sutvarko greituoju būdu. Sekantis – su *prière de ne pas déranger* vis dar ant rankenos, tokių šiuo metu aukšte bus dar keli, keletas popierinių klaustukų ant durų rankenų. Toliau – dvi draugės, beveik paauglės, sprendžiant iš išmėtytų spalvingų kelnaičių, liemenėlių ir kvailų niekučių. Irgi ne, šitą kambarį perleidžia vienai iš kolumbiečių. Viengungis verslininkas, senukų pora, kinas, pora iš Kipro, keli kambariai su tais pačiais gyventojais, kaip ir vakar, užvakar. Dabar, kišdama magnetinę kortelę į plyšį, kaskart jaučiasi tarsi plėštų seifą. Užsimiršusi įkliūva į spąstus – pabeldusi išgirsta silpną „*entrez*“; tai viena iš sutvarstytų šikšnosparnių, besigaivaliojanti po plastinės operacijos. Neišeis tvarkyti greituoju būdu ir ji niršta, šluostinėdama šikšnosparnės kambarį ir kuo mandagiau atsakinėdama į jos

kalbinimus, nes nuobodžiaujanti mumija, dienas leidžianti savo brangiame sarkofage po tūkstantį eurų už naktį, yra išsiilgusi bendravimo. Po jo seka „ne“, „ne“, ir dar vienas – „ne“. Turbūt jai vis dėlto pasivaideno. Dabar su kiekvienu kambariu apima vis didesnis palengvėjimas – jų lieka vis mažiau, lieka vis mažiau tikimybės.

Bedieviško brangumo *deluxe* apartamentas koridoriaus gale, su langais į vidinį sodą – irgi ne. Jis vienas brangiausių, bet nuosaikiausiai dekoruotų, jį ima tik „kremas kremiausias“ – taip juokais Ramutė vadina *crème de la crème*, ir nors jis šiandien užimtas, ir nors jame pakibę švelnūs moteriški kvepalai, Ramutė beveik rami – čia negresia aptikti Vidos vaiduoklio. Šitą apartamentą Ramutė mėgsta tvarkyti, jis jai tikrai patinka. Skoningas, kuklus, su gražia tekstile ir dviem vonios kambariais. Jis patinka dar ir tuo, kad retai būna apdergtas. Blizgindama veidrodines spintos duris, ji pagalvoja, jog beveik nepamena, kad veidrodžiai čia kada nors būtų buvę aprašinėti lūpų dažais. Ne, šitą apartamentą renkasi ne tokio tipo publika. Čia ji visai galėtų gyventi, galvoja apžiūrinėdama savo ir interjero atspindį veidrodyje. Ji atveria spintos duris, už kurių taikiai karo keli kostiumai, marškiniai su inicialais, kašmyro paltas ir keli maišai su suknelėmis. Pora. Veikiausiai pagyvenę – vyriški batai gerai nudėvėti, angliški, užmauti ant spyruoklinių kurpalių, moteriški – medžiaginiuose „miegmaišiuose“ su negirdėtų firmų pavadinimais. Iš įpročio ji pažvelgia į odinį aptrintą lagaminą. Su monograma, su maža karūnėle, bet be adreso etiketės. Antras ilsisi ant stovo, irgi be etiketės, be adreso. Ramutė šypteli – po šitiek metų ji žino, kad šitai dažnai reiškia viena – žmonės skraido nuosavu lėktuvu, kur bagažo etiketės nereikalingos. Padorūs žmonės, veikiausiai kilmingi. Su maža karūnėle. Ji meiliai lanksto vyrišką pižamą, irgi su monograma. Ir moterišką – be monogramos, plonutės egiptietiškos medvilnės, apkraštuotą tokiu dailiu šilko kanteliu, kad verkti norisi; paprastutę, beveik vyrišką, bet matyti – brangią. Žmona. Meilužė būtų su papų nedengiančiais šilkais, nėriniais ar dar blogiau – Ramutė per šitiek metų matė visko,

net kažkokį korsetą, panašų į paukščio narvą, ir juodus lakinius batelius, su kuriais net ir norint negalima stovėti – tokio aukščio pakulne, kad net nėr vietos pėdai atsiremti, tikras kiniškas pėdų tvarstymas. Bet čia ne tokia publika. Viskas padoru, aukščiausios klasės, ir jai smagu, kad „jos“ apartamente vėl vieši verti žmonės. Ne šiaip prasisiekėliai ar vulgarios vidutinybės, pagalvoja braukdama šluoste, bet visgi įdomu, kas tokie. Ant stalelio – keli atplėšti vokai, kvietimai; ji timpteli pirštais neištraukdama jų iš voko. Iš britų ambasados, *Hôtel de Charost, Faubourg St. Honoré*, kažkoks labdaros pokylis *École des Beaux-Arts*, kvietimas privačių pietų kažkur *Neuilly-sur-Seine*. Donui su ispaniška kilometrine pavarde, sukabinta jungtukais „da“ ir „y“ tarsi traukinio vagonai, ir jo poniai...

Ramutė vos spėja nubėgti iki kriauklės, kurią ką tik pati savo rankom išblizgino. Pagaliau nustojusi žiaukčioti ir atsukusi auksinį čiaupą gulbę atbula ranka nusišluosto burną, pakelia akis į veidrodį, kurį dabar norėtų matyti aptaškytą krauju. Jos krauju. Krauju išrašytom keturiom raidėm ant stiklo. Nereikia emocijų. Tai vaikiška. Ramutė susivaldo. Laiko nėra daug. Nėra laiko emocijoms. „Viens, du, trys, aš tarybinis karys“ – kažkodėl prisimena pionierišką skanduotę. Ji įgudusiai nuvalo vandens ir vėmalų lašus nuo kriauklės. Švaru. Ji norėtų palikti kokį bjaurų siurprizą, bet negali – išaiškins pagal magnetinę kortelę ir pamainą. Ne dabar.

Ji dirba greitai ir metodiškai, nepalikdama pėdsakų. Dar kartą pasitikrina – tai tiesa. Ne krauju, bet kaligrafiškai, kursyvu, ranka kvietimuose išrašyta: *Vida*. Reikia spėti perskaityti kuo daugiau. Seifas spintoje užrakintas. Dar prie kvietimų yra pagrindinio viešbučio seifo kvitas sutartis. Kvailiai. Turbūt ten paliko brangius papuošalus, o kvitas štai šitaip numestas. Nėra laiko. Jos miklios rankos eina per daiktus, rūbus, kosmetiką, čekius, receptus; greitai ir įgudusiai, it „Stasi“ kratų specialistas – precizįškai, tvarkingai, vokiškai. Viskas tvarkinga. Jokių nuodėmių. Vonioje, spintelėje – brangiausi šveicariški kremai, su auksu, deimantų

dulkėmis, erškėtų ikrais, vienaragių placenta ir jūrų arkliukų sperma. Vaistai, bet nieko ypatinga – kraujagysles plečiantys ir silpni nuskausminantieji. Tiesa, dar – vidurius laisvinančios tabletės su sena. Užkietėję viduriai nuo gero gyvenimo. Arba toji kekšė duoda analinio sekso savo iškrypusiam donui. Ištisas arsenalas dantims – šveitikliai, skalikliai, plovikliai, gremžikliai; turtingieji iš tiesų prižiūri savo dantis. Viskas jų gyvenime supuvę, išskyrus jų dantis...

Visa kita – švaru. Prabangu. Nerėksminga. Aukščiausios klasės. *Jos* apatiniai. Itališki, vieni brangiausių, dailūs, puošnūs, ne kekšiški. Ramutė su pasidygėjimu apžiūri etiketę. Kelnaitės vis dar „M" dydžio, kaip ir anais laikais. Liemenėlė – taip pat vis dar 75C. Ten, koridoriuje, iš tiesų buvo ji. Ji atsimena net jos liemenėlės dydį, iš anų laikų. Ji nepasikeitusi. Nesustorėjusi. Jos rūbai – 38 dydžio. Tai nesąžininga. Ramutė jau seniai išaugusi savo studentišką dydį. Ji atsidaro spintą, nukabina *jos* paltą ir pabando įsibraškinti, bet į rankovę tegali įsibrukti tik iki alkūnės. Tada pakabina atgal, paima *jos* didelę plonučio kašmyro skarą ir vienu mostu į ją susisupa. Jeigu ją kas dabar užkluptų, ji skristų iš darbo. Ji pažvelgia į veidrodį. Nenuostabu, kad Vida jos nepažino. Amelija iš Monmartro... Ramutė pradeda karčiai juoktis. Aš ne kvaila. Kur jau ten Amelija... Bet aš visada buvau už ją protingesnė. Aš ne kvaila. Aš viską matau – ir gilią gulsčią raukšlę ant kaktos, kurios neslepia trumpi kirpčiukai, ir pagurklį, ir žemyn nusvirusias lūpas. Bet aš visada buvau protingesnė už ją. Ga-bes-nė. Kas, kad ji manęs nepažino. O gal ir apsimetė nematanti. Kaip visada, kai nenori matyti. Kaip tada. Ji dar nepasimokė. Aš ją pamokysiu. Kaip ir tada pamokiau. Šitai nesąžininga, kad viena turi viską, ir aš truputėlį atkursiu pusiausvyrą. Ji nesisveikina su kambarinėm? Ji nesisveikina su manim? Manim? Po šitiek metų? Ji visą laiką manėsi esanti už mane geresnė? Geresnė už visus? Ji niekuo ne geresnė, tik jai labiau sekasi. Tai joks jos nuopelnas. Bet lygiai taip pat gali pradėti nesisekti. Jai reikia nusileisti

ant žemės. Aš jai padėsiu nusileisti ant žemės, aš jai parodysiu, kas yra gyvenimas. Tai aš pasijuoksiu. Aš.

Kai Ramutė po darbo važiuoja metro namo, ją vėl pradeda pykinti. Ji žiūri į veidus apšiurusiame vagone ir jai dingteli mintis: jei tau nepasisekė gyvenime, esi pasmerktas keliauti iš taško A į tašką B po žeme, kaip kurmis. Kaip sliekas. Kirmėlė. Žmonės, kuriems pasisekė, iš taško A į tašką B keliauja žemės paviršiumi. Likimo numylėtiniai – skrenda. Nuosavais lėktuvais. Ką jie išmano apie paprastų žmonių gyvenimą? Apie paprastų žmonių gyvenimą jie sužino tik tada, kai paprasti žmonės nutempia juos iš tų aukštybių ant žemės. Kaip per Prancūzų revoliuciją; kaip reikiant, kad maža nepasirodytų. Kartais jiems sveika, tiesiog būtina paragauti purvo. Springtelti savo pačių kraujais ir baimės ašarom. Kad gyvenimas nepasirodytų per daug gražus.

Nesu piktas žmogus. Čia ne kartėlis kalba, galvoja Ramutė. Esu pozityvi, protinga, turiu subtilų humoro jausmą, nestokoju ironijos, bet įžvelgiu gerus dalykus. Neturiu nieko prieš aristokratus. Tikrus, dvasios aristokratus. Man maloniau skaityti Proustą ir Balzacą nei kokius šiuolaikinio prancūzų girtuoklio ar narkomano žodinius spjaudalus, kad ir apdovanotus Goncourt'ų premija. Tikrai geriau žiūrėti filmus apie normalius žmones, negu apie kokius *Saint-Denis* imigrantus. Aš neturiu nieko prieš nei prieš kilmingus, nei prieš turtingus. Blogiausi yra tokie kaip Vida. Jų aš nekenčiu. Jie – apsišaukėliai. Jie iš tikrųjų – niekas, bet įsivaizduoja turį teisę į viską. Ji lygiai tokia pati kaip aš. Niekuo ne geresnė. Aš – dar ir gabesnė, visada buvau. Bet ji tokia įžūli, visada buvo. Niekuo už mane ne geresnė, bet visuomet elgėsi taip, tarsi pasaulis turėtų jai pulti po kojų. Tokius kaip ji reikia gerai papurtyti, kad vienąkart atsipeikėtų ir suprastų, kas jie tokie yra iš tikrųjų. Aš, kambarinė, tvarkanti jos kambarį? Ne, tai ji apsišaukėlė, esanti ne savo vietoje. Mes abi turėtume tvarkyti kambarius.

Išlipusi iš metro, Ramutė kampinėje krautuvėlėje, kiek padvejojusi, nusiperka butelį degtinės. Iš pradžių čiupinėja įprastinį nebrangų vyną, kurį kartkartėmis perka. Kartais išgeria taurę kitą, vakare prie žvakės ir kompiuterio ekrano. Nepiktnaudžiauja. Bet šiandien nori išgerti degtinės, kaip senais laikais – nejungs kompiuterio, atsipalaiduos, kad krūtinę užlietų šiluma, kad nustumtų tą nemalonų gumulą gerklėje, tą nelemtą pykinimą. Laiptai į viršų, jaukiai pažįstamas rakto trakštelėjimas jos butuko spynoje. Jos butukas, jos kampelis Paryžiuje, jos namai. Nusispiria spaudžiančius batelius, tik tada pastebi, jog nubėgusi pėdkelnės akis. Ką žmonės pagalvojo... Ji piktai nusmaukia suplyšusią išnarą ir išmeta į šiukšlių kibirą, basa linoleumu nušlepsi iki šaldytuvo. Kol ant keptuvės šyla vakarykštis kotletas su supjaustyta cukinija, peržiūri konsjeržės apačioje paduotą paštą. Jokių ten kvietimų į ambasadas, dvi sąskaitos ir ginekologo priminimas rutiniškai pasitikrinti dėl gimdos kaklelio vėžio ir venerinių ligų. Iš kur jai tos venerinės ligos... iš nekalto prasidėjimo? Ji atsuka degtinės kamštį, pirmi gurkšniai kiek nuramina ir sužadina apetitą. Kotletas lenda gerai, o štai cukinijos skonis kaip grindų skuduro. Pažliugę kąsneliai iškeliauja tiesiai į šiukšlių kibirą ir kaip runos nusėda ant pėdkelnių.

Tada nusprendžia nusimaudyti. Pradeda leisti vonią; žiūri, kaip putos burbuliuodamos plečiasi paviršiuje skleisdamos prabangos kvapą, jos viešbučio kvapą – dušo želė, šampūnai, muilai, kūno pienelis – viskas iš ten, iš darbo. Tik skilusios plytelės ir juodas pelėsis sudūrimuose – ne. Kaip ir jos kūnas, iš visai kito nei viešbutis pasaulio. Panirusi ji pasistato stiklą degtinės ant pilvo, tarp nusvirusių krūtų. Kažkada ji buvo net lieknesnė už Vidą, nekalbant apie tai, kad daug gabesnė, ir jos kojos buvo šimtąkart gražesnės, tą ji pamena. Jos gulėjo prie ežero, užmiestyje, su maudymosi kostiumėliais, ir ruošėsi abitūros egzaminams. Šalia kažkokių bernų kompanija, atvažiavusi užsienietišku automobiliu, pliekė kortomis ir gėrė alų, ir, žinoma, jas kabino. Tiksliau – Vidą. Visada taip būdavo, jos nė

nepastebėdavo. Nė pati Vida jos nepastebėdavo, nors dešimt metų mokėsi toje pačioje klasėje. Ji buvo šauniausia, ryškiausia, aktyviausia, gražiausia, nors tikrai ne pati gabiausia. Gabiausia buvo ji, Ramutė, tik kažkodėl visi tai priimdavo kaip savaime suprantamą dalyką. O vos ką nors padarydavo Vida – aikčiojimai, okčiojimai ir katutės. Ramutė gurkšteli degtinės.

Paskutinėje klasėje jos staiga, visiems netikėtai, tapo draugėmis. Mokslo metų pradžioje Vida tiesiog klestelėjo į Ramutės suolą – ar galinti čia nuo šiol sėdėti? Ramutė turėjo sėdėti su visai kita klasioke, tačiau negi pasakysi „ne" pačiai pačiausiai? Tai, į kurią žiūri visi bernai? Į ją nežiūrėjo niekas – galėjo sau žingsniuoti vienui viena tuščiu koridoriumi, ir vis tiek nė vienas į ją nepažvelgdavo. Jau tada buvo kaip baldas. Tapetų gėlelė. Ramutė gurkšteli dar.

Tai dėl to, kad tu esi visiška Ramutė. Nuo šiol būsi Rama. Šitaip pasakė Vida ir iš tiesų iš jos padarė Ramą. Staigiai, per porą savaičių. Kažkurią dieną, joms kartu ruošiant pamokas ir rengiantis stojamiesiems, ją net nukirpo. Suėmė sauja jos pusilgius plaukus, sukėlė ant pakaušio ir čirkštelėjo žirklėmis – gavosi visai madingai iškarpyta šukuosena. Padažydavo, paaiškino, kad jai reikia ryškinti akis. Duodavo panešioti vieną kitą madingą savo drabužį, nors ir ne pačius mėgstamiausius. Imdavo kartu į vakarėlius. Pasakodavo apie savo svajones – baigti anglistiką ir padaryti diplomatės karjerą. Pasakodavo apie meilės reikalus – o ypač apie gerbėją verslininką su džipu. Apie tai, kad nieko kol kas nebuvo. Jis rimtas, jeigu ir bus, tai tik ypatingai. Arba išvis tik po vedybų. Vida buvo fantastiška, gyvenimas šalia Vidos buvo kur kas smagesnis. Vida iš jos tikrai padarė kietą, pasitikinčią savimi Ramą. Net bernai pradėjo į Ramą žiūrėti – tie, kurie likdavo nuo Vidos; jei vienas kabindavo Vidą, jo draugui norom nenorom tekdavo užimti Ramą, o tai jau buvo šis tas. Bet kuriuo atveju, jos buvo draugės. O dabar Ramutė kuopia Vidos kambarį viešbutyje ir toji jos net nemato koridoriuje.

Išlindusi iš vonios, Ramutė įsipila dar degtinės. Na ir kas. Nors žadėjo sau šįvakar nejungti kompiuterio, tačiau neišlaiko. Pažadus pačiai sau kartais reikia sulaužyti. Kartais reikia pabūti įžūlia, savimi pasitikinčia Rama. Juolab kad dabar žino jos pavardę, sukabintą „da" ir „y" tarsi traukinio sąstatas. Traukinio, riedančio bėgiais, kurie baigiasi, ir garmančio į bedugnę. Ir jai taip bus. Anksčiau ar vėliau.

Paieška išmeta atsakymus. Nieko ypatingo. Įrašo „Vikipedijoje" nėra. Nėra kuo pasigirti. Nieko ji nepasiekė, štai taip. Jokių straipsnių apie ją, net nėra kur parašyti kokio taiklaus anoniminio komentaro. Daugiausia fotoagentūrų puslapiai. Vida su savo donu. Štai kaip jis atrodo, nieko ypatinga. Jos gyvenimas paveiksliukuose. Labdaros pokyliai, regatos, polo varžybos, galerijų atidarymai. Kokia tuštybė. Tuščio turtingo gyvenimo chronologija. Vien banalūs vaizdeliai su išsišiepusiųjų pavardėmis. Gyvenimas, nevertas jokio teksto. Kai aš miegojau ant grindų ir kovojau dėl vietos po saule tik atvažiavusi į Paryžių, ji žiovavo operos paramos pokylyje. Kai aš pirmą dieną išėjau į darbą viešbutyje, ji, pasipuošusi deimantais – žinoma, netikrais, – maukė šampaną žirgų lenktynėse. Apgailėtina apsišaukėlė. Vida iš Antakalnio. Vietinė Antakalnio kekšė, apsimetanti aukštuomene.

Aš jai padovanosiu tekstą. Aš ją aprašysiu. Jos apgailėtiną banalią istoriją. Kad žmonės skaitytų ir juoktųsi iš tokių kaip ji. Kad atskirtų, kas yra kas. Kas yra tikra, o kas – tik apgailėtinos apsišaukėlės pretenzijos. Apsakymas apie tai, kaip tokie žmonės lipa kitiems per galvas ir vis tiek niekur nenueina, jų laukia tik bukas tyvuliavimas pertekliuje. Apie tai, kaip jie nepastebi kitų ir juos skaudina, kad jų sėkmė – tik iliuzija, neturinti jokios išliekamosios vertės. Aš visiems parodysiu, kas yra kas. Šitas apsakymas bus tarptautinis bestseleris, jį išvers į visas pagrindines kalbas ir Vida vieną dieną taip pat jį perskaitys. Visi perskaitys ir visi ją atpažins – iš jos tikslaus aprašymo, iš jos manierizmų, ir jai užsitrenks visos durys. Visi iš jos juoksis.

Ramutė įsipila dar. Pradeda kalenti klaviatūra, bet paskui nusprendžia, kad rimtąją literatūrą vis dėlto privalu rašyti ranka, nes tuomet visai kita energija; be to, vis netyčia pasispaudžia arba ne tas klavišas, arba keli iškart. Uždaro kompiuterio viršų, pasiima popieriaus lapą, rašiklį ir pradeda nuo pavadinimo. Pavadinimas turi būti įkaltas kaip vinis. Kad būtų viskas aišku – ir menkybė, ir apsišaukėliškumas, ir skausmas, ir ironija, ir platesnė ontologinė perspektyva, o labiausiai – kad žeisti kitų, eiti per juos kiaurai, nepastebėti jų savasties yra nevalia. Visi yra žmonės ir visi turi būti lygūs. Nėra čia ko vaidinti aukštuomenės, jei kartu sėdėjai mokyklos suole. Pavadinimas turi būti trumpas ir aiškus. Bet žodžiai per skurdūs išreikšti tai, ką ji nori pasakyti. Čia galbūt reikia net visiškai naujo žodžio, bet tokio, kad visiems būtų aiški jo prasmė.

Galiausiai tokį žodį randa. Sukuria. Pati. Jį užrašo – vienu brūkštelėjimu, nedrebančia ranka. Jame – viskas, ko reikia, daugiau parašys rytoj, nes dabar jau dvejinasi akyse. Įsipila dar degtinės, ji jau senka link dugno. Netikėtai nusprendžia parūkyti, stalčiuje susiranda cigaretę, prisidega. Šiaip ji nerūko, bet dabar – puiku, dūmas traukiasi kaip laisvė. Laisvė nuo visko. Įjungia grotuvą – ten, kur sustojo ryte, nuo pauzės, Amelijos dainelėje. Pati nepajunta, kaip pradeda linguoti, šokti. Jausmas geras – galios jausmas. Kūnas jaunas ir lengvas, užvaldytas ritmo, Paryžiaus palėpių šviesos už lango juda kartu su ja, tarsi diskotekoje. Pagaliau ji vėl Rama. Šitaip, iki nukritimo, Ramutė nešoko nuo Ramos laikų. Ir nedainavo. *Je ne regrette rien*, aš nieko nesigailiu ir nesigailėsiu, nebeapgailestausiu, neatsiprašinėsiu; kaimynė iš apačios jau beldžia šluotkočiu į savo lubas, į jos grindis, paskui barbena kumščiu į duris, rėkia, kad paskambins policijai. „Eik tu nachui!" – lietuviškai šūkteli jai visu balsu Rama ir toliau šoka ir dainuoja, daina ir džiaugsmas liejasi iš krūtinės, iš plaučių, iš skrandžio, taip, ji apsivemia, jau antrąkart šiandien, na ir kas, svarbu, kad nebėra jokios sąžinės graužaties, jokių apgailestavimų dėl Vidos, o kažkada juk dar graužbeing sąžinė, kad anąkart jos

kerštas buvo pernelyg didelis Vidos išdavystei; taip, išdavystei, kaip kitaip pavadinsi, juk ji ją išdavė, ja pasinaudojo, taip ir pasakė, jau po stojamųjų: „Metas tau, Ramute, pradėti gyventi savo gyvenimą, nebūk kaip erkė", o ji taip rizikavo, jeigu būtų pagavę sukčiaujant per egzaminus, būtų buvę viskas. Bet ji jai parodė, kad nėra vien knygų graužikė, patogiai tinkama nusirašinėti. Taip, tai ji užsiundė tuos bernus, nelabai pažįstamus, bet meistriškai. Eilinis vakarėlis Žirmūnuose baigėsi neeilinėm linksmybėm, visi tada prisigėrė; buvo taip, taip lengva, pakurstyti. Vienas, du, trys, aš tarybinis karys. Vienam, antram, trečiam į ausį, kad Vida nori su keliais. O tie, negalėdami patikėti savo laime, dar išgėrė dėl drąsos. O tada jau viskas vyko savaime. Visi buvo girti. Visi. Jos irgi. Vida buvo tokia girta, kad net negalėjo priešintis, jai viskas sukosi, ji tik verkė. Paskui tik šiaip ne taip paskambino tėvams, kad nakvos pas Ramutę, ir jos paskui parėjo į Antakalnį, pėsčiomis, nes nebevažiavo troleibusai. Ramos motina buvo budėjime. Vida raudojo, jos abi skalbė ir džiovino jos kelnaites. Ir liemenėlę. Paskui paryčiais užmigo, apsikabinusios. Vida nustojo kūkčioti. Tas kelias valandas, apkabinusi jos pečius, prigludusi šaukštu prie nugaros, Ramutė buvo nepaaiškinamai laiminga. Tai galėjo būti visa ko nauja pradžia. Be nuoskaudų. Su bendra paslaptim. Kartu. Bendras startas. Dabar jau lygiosios, nes viena – pamokyta gyvenimo, kad jis ne rožėm klotas. Bet tai netapo pradžia. Buvo vasaros atostogos ir Vida nebekeldavo telefono. Rudenį, jau universitete, jei atsitiktinai ir susitikdavo Ramutę, praeidavo kaip pro tuščią vietą. Šito tai jai nereikėjo daryti; sunku buvo pasisveikint ir pasakyt nors porą žodžių, ar ką? Šiaip ar taip, jos juk buvo kartu tą vakarą. Paskui nereikėjo stebėtis, kad filologijos fakultetas sužinojo apie jos pomėgį grupiniam. Nereikėjo stebėtis, kad verslininkas su džipu išgaravo kaip išmetamosios dujos. Pati kalta. Jai praėjus universitete visi imdavo kuždėtis. Bernai lįsdavo, bet nepagarbiai. Šansai susirasti vyrą fakultete buvo nuliniai. Pati, pati kalta. Niekas kitas. Negalima taip elgtis su žmonėm. Ypač su drauge. Paskui Vida

dingo. Ramai būdavo smagu galvoti, kaip Vida kamuojasi kokiame apgailėtiname darbe – verčia firmoms angliškas vaistų instrukcijas ar panašiai. Paskui pasigirdo kalbų, kad ji išvažiavo į užsienį. Ir tiek žinių. Bet tada į užsienį važiavo visi, dirbti bet ko. Rama vėl virto Ramute, nes tuo metu parduotuvėse išpopuliarėjo vokiška importinio margarino rūšis „Rama" ir trumpinys nebetiko. Ramutė vėliau taip pat išvažiavo, nes negalėjo rasti darbo pagal specialybę, perėjo visus pragaro ratus čia, nuo nulio. Bet nieko nesigaili. Ji – pozityvus, gero būdo, optimistiškas žmogus su ironišku humoro jausmu. Ir su savo gyvenimu, su savo kur kas mažesniu, bet kur kas prasmingesniu ir dvasingesniu gyvenimu. Į parodas, šiaip ar taip, ji vaikšto grožėtis menu, o ne gerti šampano. Beje, norisi gerti. Ramutė nueina prie čiaupo ir jį atsukusi bando prisipilti stiklinę, tačiau srovė juda, niekaip nepataiko, krioklys kažkoks, ir ji pradeda godžiai gerti šaltą vandenį tiesiai iš čiaupo.

Kitas rytas yra baisus. Skausmingas. Skauda viską, kaip sako prancūzai – skauda net plaukus. *Avoir mal aux cheveaux.* Bet susišukuoti reikia, nes šiandien Ramutei darbo diena. Kai dažosi blakstienas ir prasižioja, atrodo, tuoj vėl apsivems. Blogiausia yra kambaryje pakibęs vakarykštės cigaretės kvapas. Neišjungtas kompiuteris užmigęs ir automatiškai perėjęs į hibernacijos būseną. Jos visas gyvenimas pastaruosius dešimtį metų buvo tikra hibernacija. Aktyvioji Ramos būsena išsaugota nepakeičiant į RAM'ą, į kažkokią ten kompiuterinę atmintį, kad be reikalo nesieikvotų energija. Pakanka vieno klavišo spustelėjimo ir viskas atgyja. Grįžta ten, kur ir buvo. Viskas akimirksniu aktyvinasi. Skauda taip pat, kaip ir tada. Metas veikti. Šalia voliojasi popieriaus lapas su vienu žodžiu. Pavadinimu. „Žeismastis". Gal ir geras. Bet dabar nėra laiko, nes pavėluos.

Bėga laiptais žemyn. Aukštu žemiau, už durų, bruzdesys. Kaimynės akis akutėje. Nėra laiko. Pusryčiams kavinėje – irgi. Nusiperka kavos kartono puodelyje ir sumuštinį iš greito maisto. Nelenda, pusę išmeta.

Važiuodama metro karštligiškai kuria planus. Ką nors palikti kambaryje, ką nors, kas apnuodytų visą dieną ir būtų aišku nuo ko. Arba kaip tik priešingai – visiškai neaišku, bet sutrikdytų. Parodytų, kad jos tobulas gyvenimas turi šešėlį. Kad nelaimė gali atsitikti bet kam. Įeis į jos apartamentą ir sugalvos, ką padaryti. Tikrai ateis kokia mintis.

Tačiau kuo labiau artėja link viešbučio, tuo ryžto lieka vis mažiau. Jeigu kas nors sužinos, išsiaiškins, ji skris iš darbo. Gali net būti sunku rasti darbo kitur. Baigs šlavinėdama kokioj trijų žvaigždučių skylėj. Ji myli savo viešbutį, nors tai daugiau įprotis. Jos amžiuje jau sunku pakeisti viską iš pagrindų. Ir nereikia. Galbūt atsisakyti viso to sumanymo. Galbūt nieko nepakeisi, galbūt Vida nė nesupras, kad čia buvo ji. Ar verta? Neverta. Tikrai geriau nereikia.

Juolab kad kai pakyla su važeliu į ketvirtąjį, Vida yra apartamente. Prašymas netrukdyti ant rankenos nekaba, bet vis tiek ji negali šiaip imti ir įeiti. Ką ji pasakytų? Juolab kad už durų girdėti ir vyriškas balsas, ispaniškai. Ji, vos girdėti, atsako – irgi ispaniškai. Pravertė. Ispanų buvo pasirinkusi kaip antrąją kalbą, lyg žinodama. Jeigu ji būtų viena, Ramutė gal įeitų. Kita vertus – ne. Stovėti prieš ją, su jos itališkais šilkais ir kašmyrais, vilkint viešbučio kambarinės uniformą būtų pats didžiausias įmanomas pažeminimas. Reikia sugalvoti kažką kita. Ramutė tvarko gretimą kambarį, duris palikusi vos praviras, nors to neleidžia taisyklės. Ji nori matyti, kas išeis. Niekas neišeina. Vietoj to atvažiuoja – kambarių aptarnavimas, stalelis su lyg burė plevėsuojančia balta staltiese, jos ir jo pusryčiai, jam – kava, jai – *cappuccino*; jam – po gaubtu, turbūt angliška kiaušinienė, jai – įprastinis banalus moteriškas paukščių lesalas – dribsniai, pjaustyti vaisiai. Turtingo vyro kanarėlė. Su kanarėlės smegenim. Marokietis patarnautojas – irgi debilas, vienas nekenčiamiausių, nuolatos ją nešvankiai užkabinėja. Blogas sutapimas. Bet galvoti nėra kada. Juolab kad jai ką tik į galvą šovė geniali mintis. Tikrai gera.

Ramutė pamoja marokiečiui: paprašysiu kai ką įvežti. Sena draugė. Žinau, kad negalima, bet labai reikia. Prašau, aš sumokėsiu. Man labai reikia, kitos progos nebus. Marokiečio akyse blyksteli nieko gera nežadanti ugnelė. Penkiasdešimt eurų. Ir pabučiuosi. Gerai, tik ji neturinti su savim, uniformoje, pinigų, jie spintelėje persirengimo kambary, duos vėliau. Tada geras bučinys dabar, sako marokietis ir apsidairęs įstumia ją į tvarkomą kambarį, jie uždaro duris, jis ją stumteli į vonią, jo lūpos didelės, šlapios, šiltos, iš gelmės tvoskia rytine kava, baigta, ji atsitraukia, viskas. Ne, ne viskas, – sako tas. Aš sakiau *geras* bučinys, *plus, plus bas*, sako jis ir pradeda sagstytis uniformos klyną. *Plus bas, plus bas et vite*, žemiau, žemiau ir tik greitai, nes įskųsiu.

Čia ne hibernacija, bet kaip vadinasi tai, kai iš pažiūros viskas ramu, miega ir neveikia, o gelmėje tavo ar kompiuterio smegenis purto drebinanti, kurtinanti veika, – galvoja Ramutė, bet ji turi tai padaryti, tad verta pakentėti, laimei, jis baigia tikrai greitai, ji išspjauna į servetėlę, kurią išmes kartu su šiukšlių maišeliu iš vonios, viskas greitai ir tvarkingai. Kol jis stovi ir taisosi uniformą, ji, pribėgusi prie stalo, išplėšia vieną lapelį iš firminio viešbučio bloknotėlio, čiumpa rašiklį ir greitai, bet ramiai, nedrebančia ranka lapelyje įrašo: „Žirmūnai, 1992 birželio 21 naktis.“ Tada lapelį sulanksto į keturias dalis ir pakiša jį po jos kavos puodeliu, ant lėkštelės. Tą datą Vida atsimins net ir mirdama, Ramutė tuo tikra. Be to, jų ten buvo daug, tegul dabar Vidutė paspėlioja, kuris ar kuri ten iš jų. Tobulas sumanymas. To-bu-las.

Ramutė uždaro duris ir stumdama vežimėlį pajuda link kito kambario. Jį tvarkant, krūtinėj ramu, lengva, gera. Norisi niūniuoti. Ji tikrai nekels jokio skandalo, nes tada turėtų paaiškinti savo vyrui, kuo ta data raštelyje skandalinga, kad reikia kelti triukšmą viešbutyje. Ne, Vida ne tokia kvaila, ji to nepadarys. Kartkartėmis Ramutė išlenda į koridorių, klusteli prie durų. Ramu. Jie ir toliau sau ramiai šnekučiuojasi ispaniškai, gaila, kad Ramutė nė žodžio

nesupranta, bet jai ir nereikia. Jai gera. Ramu. Pagaliau. Visiška dvasios ramybė.

Mi Vida, mano gyvenime, kaip tu šiandien, klausia ispaniškai vyriškis už apartamentų durų. Kas čia per raštelis, kas čia parašyta, tiesdama jam sulankstytą lapelį klausia moteris. Nieko tokio, turbūt koks imigrantas patarnautojas ar virtuvės darbuotojas užsirašė priminimą sau ir pamiršo, bet vis tiek nemalonu, neturėtų palikti, kaip apmaudu, kad visur standartai smunka, net ir šiame viešbutyje. Jis suplėšo popierėlį į skiauteles, jas išmeta ir pakartoja: bet kaipgi tu šiandien jautiesi, *mi Vida*? Blogiau, kaire akim vėl nieko nematau, o dešine – tik šviesias dėmes. Mieloji, tu negali pasiduoti, profesorius sakė, kad po operacijos turėtum pagyti, jis geriausias ne tik Paryžiuje, bet ir pasaulyje, pamatysi, viskas bus gerai. Pamatysi.

Vilnerio sugrįžimas

Samueliui Vilneriui jau buvo aštuoniasdešimt penkeri ir jis pats kartais juokaudavo, kad žmonės tiek negyvena. „Žmonės tiek negyvena, – sakydavo jis, – o ir aš pats tebegyvenu tik todėl, kad jau esu pusiau robotas.“ Ir iš tiesų, jo tikrų ir dirbtinių kūno dalių santykis jau artėjo prie „pusiau pusiau“ – jo dantys jau seniai, jau kelis dešimtmečius buvo išimami porcelianiniai ir plastikiniai, akys ir ausys taip pat beveik dirbtinės, nes jau keleri metai kaip reikėjo klausos aparato, o akinių – jau senokai. Jo klubo sąnarys jau buvo iš plastiko, vienas blauzdikaulių – nuo jaunystės suvaržytas metaliniais sraigtais; dar jis turėjo širdies stimuliatorių, įtaisytas spyruokles kraujagyslėse, kartais jį kamuodavo dusulys, tad kišenėje visuomet nešiojosi deguonies inhaliatorių ir visai neseniai jam jau teko padraugauti su dirbtiniu inkstu. Būtent tada, nuobodžiaudamas per dializės seansą, jis ir nusprendė nuvažiuoti į Vilnių. Klinika buvo gera, kėdė minkšta, atlenkiama, patogi, seanso porininkas – neerzinantis, žinantis, kada patylėti, o kada – kalbėti. Jis turėjo nemažą statybų verslą, ir jie aptarė, kad šiais laikais niekas nebemoka statyti, viską daro bet kaip, anais laikais buvę kitaip, niekas šitaip neskubėdavo ir statybinių medžiagų netaupydavo, užtat pastatai ir stovi sau kaip nauji. Tačiau Samuelio Vilnerio atmintyje jo gimtasis Vilnius visuomet buvo apgriuvęs, apiręs, įtrūkusiomis

sienomis, suskilusiomis baliustradomis, girgždančiais parketais, nuo žirandolių, net ir geriausiai prižiūrimų, visuomet driekdavosi koks voratinklio siūlelis; grindinio akmenys ten visuomet buvo nudilę, nusvidinti ir nublizginti kaustytų aulinių batų. Viskas ten buvo sena, nuolatinės irimo būsenos; sena, bet labai gražu ir nemaru. Tada inkstininkas statybų magnatas kažko paklausė apie jo vaikystę, apie vaikystės pravardes – ir Samuelis Vilneris nebuvo pamiršęs, vaikystėje jį Vilniaus gatvių draugai vadindavo Šmulka Frajeriu: jis buvo iš labai vargingos, bet pusėtinai garbingos šeimos ir pernelyg nelinkęs į jų mažus gatvinius kriminalus; dirbo daugiau galva, o ne pirštais.

Ir ten, prie dializės aparato, į jį pradėjo plūsti ilgesys; tiek atsiminimų, tiek kvapų ir garsų, kiek jau seniai nebuvo jutęs. Pasimiršo ir kateteris, ir kiti nemalonumai, nes jis prisiminė žydinčių liepų kvapą, ir tai, kaip saulės šviesa krenta pro jų lapus ant grindinio dulkių, kaip kvepia apsilaupę, įskilę gatvelių mūrai, į sieną dunksi medinis atverto lango rėmas ir monotoniškai barška vėjo klebenamos fortkės kablys, o kažkas, gatvelių labirinto gilumoj, taip pat monotoniškai, klysdamas vis toje pačioje vietoje, skambina neįveikiamąjį Mozarto „Turkų maršą“, ir kažkas kitas taip pat užsispyrusiai spaudžia vidur kiemo stirksančios vandens pompos rankeną, ir vanduo aidžiai, kaip bažnyčios vargonai, pliūpsnių akordais gaudžia į skardinį kibirą. Ach tas Vilniaus vanduo, mąstė Samuelis Vilneris, net saldus nuo nešvaros, amžinai atsiduodantis vamzdžiais ir geležies rūdimis, tačiau toks skanus... Nors jo amžiną atilsį mama visada sakydavo, kad nevirinto geriau negerti, ir jis kažkada vaikystėje dėl to net buvo sugalvojęs handelį, mažą savo versliuką: rinkdavo ir plaudavo tuščius butelius nuo limonado su viela įspraudžiamais porcelianiniais kamščiais ir, pripildęs juos virinto atvėsusio vandens, pardavinėdavo visiems ištroškusiems mugių, religinių švenčių ir karinių paradų metu. Vandens handelis buvo geras, Šmulka Frajeris stovėdavo ir šaukdavo: „Tyras geriamas vanduo, tyras virintas grynas šaltinio

vanduo!“, arba, jei klientūra buvo vietinė – „Tyras košerinis vanduo!“, ir iš tikrųjų reikėjo sugebėti parduoti vilniečiams tokį dalyką kaip jų pačių vandenį, tiesą sakant, ne visada ir virintą, jei paklausa didelė būdavo ir nespėdavo, o kainą jis užmesdavo visai nemažą, bet perkančiajam pasakydavo, kad grąžins dalį kainos, jei tas jam paskui parneš tuščią butelį. Dažniausiai visi susigundydavo, nes norėdavosi gerti, o paskui jau kas kaip – ką mugės ar procesijos srovė nunešdavo tolyn, kas šiaip pamiršdavo, bet pelnas buvo pelnas, jo gerai paskaičiuotas: net ir grąžinus pirkėjui pinigus už tuščią butelį, vis tiek jam šis tas likdavo. Kadangi handelis gerai ėjosi, vėliau tą patį principą Šmulka pritaikė ir žiemos sezonui pardavinėdamas arbatą iš rusiško samovaro, ypač per Kaziuką, ir arbata ėjo taip pat gerai kaip kitiems karštos bulkutės, meduoliai, barankos ar romo bobos. Ir, priešingai nei kepinius, jo arbatą pirko visi. Nes kas nusipirkdavo bulkutę ar baranką – tam nesinorėdavo valgyti sausai, reikėjo užsigerti arbata, ir net tieji, kurie turėjo pinigų gerai romu įmirkusiai bobai, vėliau norėdavo nusiplauti nuo gomurio saldumą arbata. Na o tie, kurie neturėjo pinigų net barankai, irgi vis tiek pirko iš jo arbatą – paprasčiausiai dėl to, kad buvo daug pigesnė ir gerai šildė žvarboj. Todėl Šmulka Frajeris, nežiūrint pravardės, buvo draugų gerbiamas, ypač po to, kai po metų, nuo kito sezono, jau pats nebestovėjo ir nebepardavinėjo, jam dirbo kiti – tos pačios bobutės bulkučių ir barankų pardavėjos, kurioms tiekdavo vasarą vandenį, žiemą – arbatos samovarus, nes sugebėjo jas įtikinti, kad tokiu būdu parduos daugiau kepinių, pats paskui ateidavo tik pinigų susirinkti, o juk buvo dar tik trumpakelnis berniūkštis, bet jau tikras frajeris. Ir mėgo pinigą, visokį, ne tik naują, bet ir seną: kolekcionavo iš apyvartos išėjusius banknotus, markes, carinius rublius, ypač tuos su Jekaterinom ir Petru Pirmuoju; gražūs jie buvo jam, su dailiais portretais ir ornamentais.

Taip, meilė pinigui ir grožiui lydėjo Samuelį Vilnerį nuo Vilniaus iki pat dializės aparato Niujorke, nes dabar galėjo mokėti už geriausią

kliniką, į kurią jį atveždavo jo vairuotojas, nors būtų galėjęs leisti sau, kad daktarai su visais aparatais atvažiuotų tiesiai į jo miegamąjį, bet verčiau norėjo pasižmonėti, juolab kad seselės klinikoje buvo jaunos ir išvaizdžios. „Ant kapo man užrašykit, – kartais sakydavo Samuelis Vilneris, – taip ir užrašykit: mylėjo pinigą, bet grožį – mylėjo dar labiau." Visas jo vėlesnis gyvenimas buvo to įrodymas. Visą gyvenimą jis vadovavosi vaikystės handelio principu, kuris tapo jo biznio pamatu: duok išgerti ištroškusiam, svarbiausia – čia ir dabar, ir jis sumokės gerą kainą; siūlyk ten, kur didžiausia tikimybė, kad bus ištroškęs, ir pats nestovėk už prekystalio, jei nestovėdamas gali uždirbti daugiau pinigų ir mažesnėm sąnaudom, o geriausias biznis būtų išvis išrasti būdą, kaip pardavinėti patį troškulį. Todėl visiškai dėsninga, kad vėliau atsidūręs Amerikoje Samuelis Vilneris sukūrė ne ką kitą, bet sėkmingą reklamos agentūrą. Ir visą gyvenimą Samuelis Vilneris mylėjo grožį – carinių rublių rinkinį jau senų seniausiai buvo pakeitusi tikra, nedidelė, bet gera kolekcija – keletas Matisse'o darbų, keletas gerų Picasso, mažutis van Goghas ir dar mažesnis Chagallas, net ne Chagallas, o šagaliukas, bet labai vertingas. Vienu metu (ne dėl vertės, bet iš gryniausių sentimentų) buvo pradėjęs kolekcionuoti Mstislavo Dobužinskio darbus su Vilniaus vaizdais, tačiau vėliau, neapsikentęs, juos labai gerai pardavė aukcione – kuo ilgiau žiūrėdavo į savo vaikystės gatves, tuo labiau pykdavo ant Dobužinskio, kad miestas jo paveiksluose pernelyg rudas, pernelyg pilkas, pernelyg blausus. Labiausiai būtų norėjęs to paveikslo, kuriame buvo pavaizduota Stiklių gatvė, *Glezer gas*, su namu, kuriame Šmulka gimė ir užaugo, bet net ir ten dangus virš skersgatvio buvo pilkšvas ir niūrus – joks, bespalvis, kaip oda, boluojanti pro kiaurą kojinę, o Samuelis Vilneris dar paminė, kad dangus virš jo gatvės niekada nebuvo „joks" – kartais jis būdavo rausvas kaip mergaitės skruostai, kartais – žydras kaip neužmirštuolės ar plynas kaip ledas, kartais – pilkas kaip švinas ar nusėtas debesų kamuoliais it duknomis, o prieš audrą būdavo

mėlynai violetinis, kaip rašalas ant mirties nuosprendžio, bet niekad – joks. Ir be to, tas Dobužinskio darbas su Stiklių gatve buvo neparduodamas. Todėl visus savo turimus dobužinskius Samuelis Vilneris vieną dieną supykęs, bet labai pelningai (nes po trumpalaikio pasisvečiavimo kolekcijoje jo vardas paveikslų kilmės grafoje jiems pridavė vertės) pardavė ir verčiau rinkosi žiūrėti į ryškias savo matisų spalvas, o kai jie pabosdavo, jis tyliai nušlepsėdavo iki bibliotekos ir ten dirbančiam jo namų sekretoriui liepdavo internete patikrinti, kiek dar išaugo jų kaina. Bet širdyje vis tiek buvo poetas, kaip ir visi Vilniaus žydai, ir tvirtai žinojo, kad tokie dalykai kaip meilė, artumas, grožis, o ypač – svajonės, yra neįkainojamos vertės. Todėl, vaikams paaugus, Samuelis Vilneris jiems davė patį geriausią patarimą, kurį padiktavo jo ilgametė patirtis. „Paminėsit mano žodį, viskas eina link to, kad geriausią biznį bus galima daryti su tais, kurie ieško kompanijos, su tais, kurie ieško vienatvės, o užvis geriausią – su tais, kurie neturi fantazijos ir patys nežino ko nori. Kompanija, vienatvė, svajonė – štai trys dalykai, iš kurių galima gerai uždirbti." Jo vaikai buvo nekvaili ir į šį patarimą gerai įsiklausė – vienas sūnus perėmė jo Vilnerio reklamos agentūrą, kitas tapo garsiu psichoanalitiku ir ėmė nežmoniškus pinigus už valandas, per kurias palaikydavo kompaniją norintiems nevaržomai išsiplepėti; viena dukra įkūrė sėkmingą SPA ir meditacijų centrą, kuriame moterys, ištroškusios vienatvės, ramybės ir masažo, praleisdavo ilgas brangias valandas, kita dukra išvažiavo į Holivudą ir padarė gerą ryšių specialistės karjerą kino studijoje, pardavinėjančioje plačiaekranes svajones ir fantazijas. Samueliui Vilneriui buvo visiškai ramu dėl savo vaikų, ir jis visiškai sutiko su mintimi, kad tikrasis žmogaus gyvenimas prasideda tik tuomet, kai vaikai išeina iš namų.

Taip, Samuelis Vilneris mylėjo savo gyvenimą, mylėjo pinigą, bet vis dėlto grožį mylėjo dar labiau. Ir todėl visą gyvenimą mylėjo tik gražias moteris, visos trys jo žmonos buvo dailios, visas

tris padarė laimingas, nes visada gyvenime vadovavosi žydiška taisykle – „*happy wife, happy life*", laiminga žmona – laimingas gyvenimas. Todėl, net ir atsiradus eilinei meilužei, žmonos žinodavo, kad visada turi pasirinkimą – būti nelaiminga niurzgančia žmona, būti laiminga, bet išsiskyrusia vieniša moterimi ar tiesiog būti pusėtinai laiminga neniurzgančia žmona, ir visos rinkosi trečią variantą, nes jo moterims šalia jo būdavo gera, jis visada jomis rūpinosi, o visa kita tebuvo smulkmenos, juolab kad jo širdis visada priklausė Esterai, jo Esei iš Sniadeckių gatvės Vilniuje, ir visos jo žmonos, kad ir niekad nė akyse jos neregėjusios, tą nujautė savo moteriška intuicija.

Gal dėl to visos jo vėlesnės moterys buvo šviesiaplaukės, dažytos ar natūralios, kaip jo antroji žmona, visiška *shiksa*, visiška trofėjinė žydo svajonių blondinė (apie tą psichologinį fenomeną jo sūnus iš pirmos santuokos net buvo parašęs disertaciją). Visos jos buvo blondinės, iš tų laikų, kai jam dar rūpėjo greitos mašinos, dideli namai ir kitokie pasipuikavimai. Taigi, visos jo gyvenimo moterys buvo šviesiaplaukės – Vilneris kažkodėl manė, kad priešingu atveju iš jo pusės tai būtų tikra Esteros išdavystė, o šviesiaplaukės nesiskaitė, buvo gražios ir tiek; jis juk mylėjo grožį, o meilė tai juk visai kas kita, meilė, kai negali gyventi be to, kas nebūtinai yra gražu ir tobula; meilė būna tada, kai, net matydamas visą netobulumą, vis vien matai didžiausią grožį pasaulyje. Meilė visuomet yra kažkuo mistiška. Tad vėliau šviesiaplaukes jis mylėjo dėl jų grožio, bet juk tikra meilė – tai visai ne tai, ir jo vėlesnėse meilėse nebuvo jokios mistikos. Vėliau visos jo moterys buvo šviesiaplaukės; visos, išskyrus vieną, tą menų studentę Niujorke prieš dešimt metų. Ten, tame susitikime buvo kažkokia paslaptis, lemtis. Ji buvo kaip du vandens lašai panaši į Esterą ir irgi buvo iš Vilniaus.

Jam tada buvo jau septyniasdešimt penkeri, bet anuomet jis dar buvo puikios formos, dar ne pusiau robotas. Jai turėjo būti tarp dvidešimt penkerių ir trisdešimties, bet dėl moterų amžiaus juk

niekada negali būti tikras. Samuelis Vilneris ją sutiko per parodos atidarymą garsioje galerijoje – ten buvo paskolinęs vieną savo matisų; bet šito, žinoma, jis jai nesakė. Lygiai taip pat ji niekada nesužinojo ir to, kad jis irgi iš Vilniaus. Su tom barakudom iš Rytų Europos reikėjo būti atsargiam: jis dar nebuvo pamiršęs istorijos apie ukrainietę, nuvariusią Teischerį iki visiško bankroto ir infarkto. Bet čia buvo visai kas kita. Kai ją pamatė parodoje pirmą kartą, negalėjo patikėti savo akimis, nors ir suvokė, kad čia kitas žmogus. Bet viskas buvo taip pat – plaukai, akys, lūpos. Net auskarų lašeliai ausyse; net rūbai buvo šiek tiek panašūs, nes, keistenybė, bet moterų mados kartais sukasi ratu – tą jis buvo pastebėjęs per savo ilgą gyvenimą. Toji irgi avėjo lakinius juodus batelius, vilkėjo pilką švarkelį, dilbiu laikė prispaudusi po pažasčia rankinę ir, jam žvelgiant be akinių, atrodė beveik kaip iš keturiasdešimt pirmųjų. Tik paskui keistai suvokė, kad pagal amžių ta mergina galėtų būti Esteros anūkė, nors buvo bene dešimt metų vyresnė už tą, kokia ji buvo išlikusi atmintyje. Kai merginą parodoje užkalbino (kažką pasakė apie paveikslus ant sienų), akcentas jos atsakyme skambėjo šiurkščiai, kietai, kaip metalinis. Balsas buvo visiškai kitas, nors aną buvo girdėjęs kalbant vos keletą kartų. „Iš kur jūs?“ – paklausė Samuelis Vilneris merginos. „*From Vilnius, Lithuania*“, – ir tai nuskambėjo kiek atžariai, tarsi šiek tiek gėdintųsi ar pyktų, kad nuo jos nuplėštas niujorkietės parodos lankytojos kamufliažas ir dabar ji stovi kaip išaiškinta priklydėlė, nepriklausanti šiai vietai, šiai draugijai ir šiai meninei tradicijai.

Samuelis Vilneris vėliau pats stebėjosi, kad nepasakė „Aš irgi iš Vilniaus, ir net moku šiek tiek lietuviškai“, – juk tai būtų buvęs puikus pretekstas pokalbiui, bet jau tuomet, nuo pirmųjų akimirksnių juto, tarsi nuo jos kažkas jį stumtų tolyn. Bet kartu negalėjo atitraukti akių; dar ne dabar, dar ne šią akimirką, dar norėjo į ją pažiūrėti, nes buvo neįtikėtina matyti tą patį gražų veidą po šitiek metų, o Samuelis Vilneris juk mylėjo grožį. Todėl

jis tik pasakė: „Ak, Vilna, girdėjau, tai didis, gražus ir poetiškas miestas, padovanojęs pasauliui daug garsių žmonių." Mergina tik gūžtelėjo pečiais, nusišypsojo. Jis ją pakvietė išgerti į netoliese esančio garsaus viešbučio barą. Kiek padvejojusi, ji sutiko – atrodo, vedama ne simpatijos žilaplaukiui seniui, o smalsumo ir šykštumo – viešbutis buvo tikrai prašmatnus, ne iš tokių vietų, kur, iš visko sprendžiant, ji galėtų sau leisti eiti už savo pinigus. Ten, fone, neįkyriai skambant fortepijono muzikai, jis nelabai klausėsi, ką ji šnekėjo, jam pakako į ją žiūrėti. Ji nelabai turėjo ką pasakyti, daugiausia įprastines banalybes. Su pasigardžiavimu išgėrė vieną taurę šampano, paskui – antrą. Visiškai neturėjo humoro jausmo, nesuprato jo švelnių juokelių ir nebuvo gerai išauklėta – bekalbėdama, porą kartų prasisegusi rankinę kažkam rašė mobiliuoju žinutes; pokalbiui įsibėgėjus, įsijautus, jos balsas tapdavo rėžiančiai garsus, beveik peraugdavo į rėkimą. Pagyvėdavo tik kalbėdama apie save, pasakojo, kad atvažiavusi į Niujorką su stipendija metams, studijuoja tapybą, bet dabar daugiau galvoja užsiimti medijomis, kad ir kas tai būtų. Dar pagyvėjo, kai išsiskiriant jis jai davė savo vizitinę kortelę. Jo pavardė atvykėlei nieko nesakė, bet kompanijos adresas svarbioje gatvėje buvo žinomas net ir jai. Ji nesutiko, kad jo vairuotojas ją parvežtų namo – matyt, gėdijosi savo būsto. Bet jis išprašė jos telefono numerį, jį mergina užrašė ant jo vizitinės kortelės tuščiosios pusės. Taip, čia buvo mistikos, nes net ir jos vardas prasidėjo ta pačia raide kaip ir „Estera" – Ernesta. Kaip ironiška, net vardas melavo – Ernesta, *earnest*, sąžininga. Buvo matyti, kad joje nedaug tėra sąžininga, nedaug tėra tikra, ji iš paskutiniųjų stengėsi būti kažkuo kitu, ne pačia savimi. Jis atsainiai įsimetė tą kortelę į kišenę, įsitikinęs, kad niekada jai nepaskambins.

Bet paskambino jau po dviejų dienų. Antros dienos rytą atsibudo išpiltas šalto prakaito, po košmariško sapno su tuščiu Vilniumi, kuriame vėl, kaip jau daugelį kartų, bergždžiai ieškojo Esteros. Atsibudo nusigandęs, kad tik nebūtų pametęs Ernestos numerio.

Liepė kambarinei rasti jo švarką, kurį vilkėjo prieš dvi dienas. Atlėgo kišenėje užčiuopus aplamdytą savo paties vizitinę su jos numeriu. Paskambino, pasakė vėl norįs ją pamatyti, pakvietė į vieną brangiausių restoranų.

Ji sutiko.

Vakarienė buvo tikra kankynė. Ji jautėsi blogai, jai kliuvo pernelyg įmantrus meniu su nesuprantamais patiekalų pavadinimais, per daug įrankių, per daug dėmesio; buvo pratusi prie paprastesnių vietų, bet nenorėjo išsiduoti ir iki pat galo vaidino rafinuotą, sunkiai nustebinamą didelę ponią. Jis būtų norėjęs verčiau nekreipti dėmesio ir vien į ją žiūrėti, bet reikėjo bendrauti. Ji akivaizdžiai buvo susirinkusi apie jį informaciją – bet ne visą, nes vis dar nežinojo, kad jis gimęs Vilniuje, o gal tokių nereikšmingų, antikvarinių dalykų iš praėjusio šimtmečio pirmosios pusės nė neieškojo, gal pakako žinių apie dabartinį jo biznį, kapitalą ir kolekciją. Koketavo pigiai, nemokšiškai, nevykusiai – juokėsi pernelyg garsiai ir ten, kur nereikia; suko plaukus aplink pirštą, paskui atsitokėjusi slėpė rankas – į jos neprižiūrimas, nušalimo nuraudonintas plaštakas, papuoštas pigiais žiedais, buvo nenuplaunamai įsigėrusios aliejinių dažų ir tirpiklių dėmės. Tada demonstratyviai atstatydavo krūtinę, lenkė galvą, akimirkai net uždėjo ranką jam ant kelio. Kitaip tariant – atidirbinėjo už vakarienę. Siutino Samuelį Vilnerį, juk jis su tokia negalėjo kalbėtis apie liepas, dulkes ir Vilniaus vandenį, tą neprilygstamo skonio Vilniaus vandenį, su kuriuo jis paragavo pirmosios sėkmės ir pasitikėjimo savim... Ar ji būtų supratusi, kokia tai laimė, koks malonumas bėgti Vilniaus grindiniu, tomis pačiomis gatvėmis, pažįstamomis ir jai; bėgti, kai tau penkiolika, su dviem besiteliūškuojančiais vandens kibirais, prileistais iš pompos kieme; bėgti, kai šviečia saulė ir atsispindi vandeny kaip skystas auksas, čirškia žvirbliai, nuo vėjo barška langų rėmai, ir ne tik kaimynai, bet ir visas pasaulis šypsosi ir sako: *Shalom*, Šmulka? Tai buvo jo Esteros pasaulis, jo Esteros Vilnius, Esteros su balta apykaklaite,

su baltomis pianistės rankomis ir lakiniais bateliais, kaukšinčios gatve; su auskarais kaip tyrais vandens lašais ausyse. Kai jis šitaip prisimerkdavo, restoranas išnykdavo, likdavo tik Esteros-Ernestos veidas, įrėmintas tamsių plaukų, su beveik tokiais pat auskarais. Jis nežinojo, kiek tai tęsėsi, bet turbūt ilgai, nes ji nutilo.

„*You have got a Jewish face*, tavo žydiškas veidas“, – tebežiūrėdamas į ją švelniai pasakė Samuelis Vilneris. „*I am not a Jew!* Aš ne žydė!“ – atrėžė mergina, ir jis suprato, kad jai tai – baisus įžeidimas, nors sėdėjo tą akimirką, čia ir dabar, galima sakyti, už žydų pinigus. Ne tik todėl, kad restorane vaišino Vilneris. Likimo ironija, bet ir fondas, skyręs jai stipendiją į Niujorką, priklausė pasaulinio garso žydų filantropui.

Įžeidimas ar ne, bet ji ir toliau su juo susitikinėjo. Dar keletą ar keliolika kartų. Susitikęs jis jos negalėdavo pakęsti, bet alko žiūrėti į ją. Būtų mielai ją užčiaupęs, įšaldęs akimirkoje kaip lede, sustabdęs kaip filmo kadrą, amžinai trunkančioje pauzėje. Vietoj to kviesdavosi ją į brangiausius Niujorko restoranus, į viešbučių barus, nesibaimindamas, kad jį pamatys pažįstami. Norėjo nuskraidinti ją konkordu į Paryžių, nes anuomet dar skraidė viršgarsiniai „Concorde“, bet ji bijojo, kad nebus įleista atgal dėl vizos, tad skaudama širdimi atsisakė. Dovanų nebūtų atsisakiusi. Miegojo su kažkokiu nupiepusiu menininku be pinigų, nerasdavo sau vietos laukdama to jauno *schwantzo*, to nevykėlio pimpio, retų skambučių, bet būtų jį metusi akimirksniu dėl apčiuopiamesnio geresnio gyvenimo pažado, kaip ir jos visos. Jai nebuvo malonūs nekalti atsitiktiniai jo, senio, prisilietimai; bet buvo akivaizdu, jog būtų pasiaukojusi, jei tik jie nebyliai būtų suderėję dėl kainos; gal būtų pakakę išnuomoti jai dailų lizdelį su kišenpinigiais, o gal – sumokėti už mokslus. Jis irgi galbūt būtų nurijęs bet kokią savigarbą, nusižeminęs ir leidęs jai pasiaukoti. Samuelis Vilneris vienu metu švarko kišenėje net nešiojosi viagros, bet taip jos niekada ir nepanaudojo. Suprato, kad nė nenori prie merginos liestis, netraukia. Kad pakanka į ją

tik žiūrėti. Vėliau ir tai pasidarė nebepakeliama, ir jis suvokė, kad metas viską baigti. Bet norėjo kuo nors atsidėkoti tai jaunai svetimai moteriai už jos sugaištą laiką, subtiliai ir neįžeisdamas. Apsilankė net jos studijoje, ketindamas įsigyti kokį tapybos darbą. Bet jie buvo absoliučiai beviltiški. Beviltiški ir labai dideli. Būtų nežinojęs, kur tokį dėti, ir kažkam iš jo patarnautojų būtų tekę rūpintis, kaip juo nepastebimai atsikratyti. Visiška priešingybė jo matisams, mažiems, bet labai vertingiems. Ir netgi Dobužinskiui. Prisiminęs Dobužinskį, paklausė jos, kodėl ji netapo Vilniaus. Ji pasižiūrėjo į jį kaip į silpnaprotį, gūžtelėjo pečiais. „Vilnius man nėra įkvepiantis miestas. Net ne visai miestas. Tik didelis kaimas. Jame nėra nieko konceptualaus." Bet jis negalėjo įsigyti ir nė vienos iš jos konceptualių „medijų", nes, pasirodė, tai tebuvo mėgėjiški videofilmai – valandų valandas negrabiai filmuota uždarame stiklainyje desperatiškai besidaužanti musė. Tada jis pasakė Ernestai: leisk man tave kuo nors palepinti, įgyvendinti kokią tavo svajonę. Paaiškėjo, kad ji neturi jokių svajonių – tik norus turėti įvairių brangių daiktų. Samuelis Vilneris tada suprato, kad Ernestos medijų videomusė yra meno kūrinys, kur kas gilesnis ir reikšmingesnis, nei jam pasirodė iš pirmo žvilgsnio. Vilneris suprato, kad tai yra menininkės autoportretas. Bet jo nenusipirko, pakakdavo jį prisiminti kaskart, kai iš įpročio norėdavo jai paskambinti, ir tas noras iškart praeidavo. Pamanė, kad kūrinys turbūt vis dėlto savotiškai geras, jei jo sukeltas įspūdis taip ilgai išlieka. Ji irgi jam neskambino, tiesiog dingo Niujorke, ir jam kažkodėl buvo tas pat, kaip jai klostėsi toliau.

Jausmas buvo labai panašus į tą, apie kurį jam grįžęs pasakojo Miška Kaplanas, prieš dvidešimt metų, vos tik atsidarė Lietuvos sienos, nuvažiavęs į Vilnių. „Kartais viskas atrodo lyg ir taip pat, bet iš tikrųjų ten visai kitas miestas. Iš ano nieko nebelikę. Net ir žydų beveik nebelikę, jeigu koks dar ir pasitaiko – tai visiškai ne mūsiškis žydas." Miška Kaplanas grįžęs spjaudėsi ir sakėsi kojos ten daugiau nekelsiantis. Sakė, jog ta kelionė buvo didžiausia jo

gyvenimo klaida. Jis pasakojo baisias istorijas – apie su žeme sulygintas kapines, apie iš žydų antkapių pastatytus laiptus į kalną, ant kurio – santuokų registravimo biuras, įrengtas dar ant kitų, taip pat sunaikintų, liuteroniškų kapinių. „Įsivaizduokit sau miestą, kuriame, jei nori susituokt, pirmiausia turi atšvęst tai ant žydų antkapių! Atsikimšt šampaną ir pašokt polkutę! Pats mačiau – jaunavedžiai gėrė šampaną ir šoko polkutę armonikai grojant! Ar tai normalu? Argi normalus žmogus taip galėjo sugalvoti? Tik žvėris, o ne normalus žmogus! Argi mūsų laikais taip būtų galėję nutikti? Tfu, kas per miestas! Negerbiantis net savo mirusių, žydų ar ne žydų! O sinagoga? Ar žinai, kas dabar vietoj didžiosios sinagogos? Vaikų darželis! Snarglini vaikai sėdi ir kakoja ant mūsų didžiosios sinagogos – pats mačiau pro langą, sėdėjo išrikiuoti į eilę ant puodukų ir kakojo! Tas pats ir Didžiajam gete – irgi vaikų darželis, ten, toj pačioj vietoj, kur šaudė žmones! Pastatyt darželį tokioj vietoj! Jie nekenčia net savo pačių vaikų! Jiems nieko nėra švento! Kojos mano ten daugiau nebus, man visiškai tas pats, kas tam miestui nutiks! Nevažiuok ten, Vilneri, nes nebeliks prisiminimų! Bus tik košmarai iki gyvenimo pabaigos!“

Samuelis Vilneris, sėdėdamas prijungtas prie dializės aparato, neturėjo iliuzijų – jo gyvenimo pabaiga, šiaip ar taip, artėjo. Taigi, blogiausiu atveju, Vilniaus košmarai negalėtų tęstis ilgai. Be to, jam norėjosi ten nuvykti, o kartu ir buvo baugu, po Kaplano pasakojimo. Bet iš savo ilgo gyvenimo patirties jis žinojo: kartais tais atvejais, kai labai norisi, bet ir labai baugu, nutinka geriausi dalykai. Arba – blogiausi. Bet kuriuo atveju, jam nebuvo ko labai prarasti. Tada jis sau ir davė žodį: jeigu išsikapstys, jeigu inkstai dar atsistatys, jis, kol dar pakruta ir dar tik pusiau robotas, galutinai neprijungtas prie aparatų, nukeliaus į Vilnių.

Jo inkstų funkcija, laimei, stebuklingai atsistatė.

Samuelis Vilneris patyrė akimirksnį tyro, vaikiško pasitenkinimo, kai jo išsinuomotas lėktuvas sklandžiai palietė Vilniaus oro

uosto nusileidimo taką: pagalvokite tik, Šmulka Frajeris sugrįžta privačiu lėktuvu. Kas iš jo kvartalo draugų anuomet būtų galėjęs pagalvoti, kad Šmulka Frajeris turės tiek pinigų, jog galėtų nusipirkti lėktuvą; ką ten vieną, panorėjęs – net penkis lėktuvus? Kas tada galėjo pasvajoti? Jis nusišypsojo, vėl išvydęs berniūkštį su teliūškuojančiais kibirais rankose, užvertusį galvą į Vilniaus dangų tais laikais, kai aeroplanas buvo retenybė, prilygstanti kometai. Ir paskui, kai lėktuvas danguje tegalėjo reikšti viena: mirtį. Bet, net ir prasidėjus Vilniaus bombardavimui, trisdešimt devintųjų rugsėjį, jie, berniūkščiai, pradžioje, užuot greičiau bėgę slėptis, kelias akimirkas negalėdavo atitraukti nuo lėktuvų akių... Vaikystė... visi vyrai širdy tebėra maži berniukai, iki pat gyvenimo pabaigos. Iki pat gyvenimo pabaigos, net ir tada, kai supranti: kam pirkti lėktuvą, jei jau esi pusiau robotas ir kur nors skrendi vos kartą per metus? Jei sveiku protu suvoki, kad tokiu atveju daug geriau išsinuomoti, bet vis tiek gera žinoti, jog panorėjęs, gali štai taip, imti sau ir nusipirkti. Juk svajonė neturi kainos... Matytų jį dabar kvartalo draugai – Jaška Krendelis, Chaimė Karpovičius, visų vadintas Chaimė Neturiu Grąžos, Vovka Ilgasis... Kur jie? Nė neįrašyti laiptų pakopose, visi turbūt Panerių miške, bevardėj duobėj. Miška Kaplanas, kurio Vilniuje nė nepažinojo ir susipažino tik jau vėliau, Niujorke, – net ir tas jau miręs. Matytų jį Estera, išlipantį kaip kokią Holivudo žvaigždę iš privataus lėktuvo Vilniuje... Ne, to, kaip jo asistentas Davidas ir dėl visa pikta atsigabenta slaugė jį atsargiai, tarsi porcelianinį, veda žemyn už parankių lėktuvo laipteliais, šito tai Esterai nereikėtų matyti. Likimo ironija...

Miška Kaplanas visą gyvenimą buvo žmogus be fantazijos, o todėl ir be ironijos – pagalvojo Samuelis Vilneris, pagaliau prigulęs viešbučio kambary ant lovos. Juk argi ne ironija, kad jo penkių žvaigždučių viešbutis Gaono gatvėj vos už kelių žingsnių nuo jo gimtųjų namų, tiesiai prie *Glezer gas* aikštės, ten, kur jis, Šmulka Frajeris, sezonui pasibaigus parduodavo nereikalingus stiklo

butelius? Istorinė Vilniaus vieta, čia jis, Šmulka Frajeris, garsus Niujorko biznesmenas, pradėjo savo karjerą. Čia ir Utėlių turgelyje, *Durchhoife*, mažučiame pereinamame kieme ten toliau, link sinagogos, kur buvo prekiaujama nudėvėtu šlamštu, tiesiai apipelijusio kiemo griuvėsiuose; ten, kur prekijai išdėliodavo savo šiukšlyno radinius, skarmalus, kiaurus puodus ir skurdo likučius tiesiai sienų įdubose, ant slenksčių, ant palangių. Vėliau, Niujorko „Bergdorf Goodmane" rinkdamas prašmatnias dovanas savo meilužėms, jis kažkodėl kaskart prisimindavo vilniškį *Durchhoifą*, tą universalinę beviltiško skurdo parduotuvę. O čia, kur viešbutis, berods, kiek jis pamena, viename iš butų buvo senojo Zelinskio siuvykla ir kromelis, užsiimdavęs ne siuvimu, bet daugiausia tik lopymu. Paskui čia visur buvo getas, Vilniaus pirmasis, Vilniaus mažasis. Keturiasdešimt pirmaisiais beveik niekas iš čia neišsigelbėjo. Visus išvežė, bet daugiausia iššaudė čia pat, vietoje, kaip Vilnerius. O dabar – šilkas, gėlės, žirandoliai, banketės, kušetės ir kitas prancūziško stiliaus grožis; ant konsolių – nuotraukos su karaliais, karalienėm, prezidentais, Holivudo žvaigždėm ir operos primadonom, ir visi jie dėkoja už neišpasakytą malonumą, kurį patyrė čia lankydamiesi; visi, net pačios Vokietijos kanclerė. Argi ne likimo ironija? Kas būtų pagalvojęs, kad karaliai, prezidentai ir žvaigždės mokės didžiausius pinigus, kad pagyventų senojo Zelinskio kromelyje? Net pati Vokietijos kanclerė... Argi ne likimo ironija? Pats tikriausias įrodymas, kad dievas yra, nes tik dievas, tik žydiškas dievas gali turėti tokį rafinuotą humoro jausmą. *Jo*, turbūt žiūri iš viršaus, kaip jis, Šmulka Frajeris, guli čia kaip koks karalius ant lovos po prancūzišku baldakimu, pas Zelinskį; toks pusiau karalius, pusiau robotas. Žiūri dievas iš viršaus ir tyliai, liūdnai šypsosi...

Slaugė pamatuoja Vilnerio kraujospūdį – daugmaž normalus, bet jis turi pailsėti po laiko juostų skirtumo. Ilsisi ilgai, bet užtat pataiko atsibusti kitos dienos rytą, dar prieš vidurdienį. Papusryčiavęs, neskubėdamas išeina iš viešbučio lydimas Davido; diena

saulėta, bet nekaršta, ir viskas senojo žydų kvartalo gatvelių sankirtoje, atrodo, net spindi, tarsi ką tik nukaldinta moneta. Vietoj buvusios dažų parduotuvės ant kampo – kavinukės po skėčiais, vėjelyje plevenančios vėliavos, raudonos, baltos ir violetinės petunijos vazonuose – viskas dailu, nauja ir svetima; neprimena nei Dobužinskio rusvos pilkumos, nei Vilnerio vaiskių, bet apšepusių prisiminimų – tiesiog gražu kaip atvirukas ir spalvota kaip itališkų ledų prekystalis. Samuelis Vilneris pirštu baksteli į naujovišką senoviško stiliaus iškabą, vaizduojančią stiklapūčius:

– Argi ne ironija? Gyvenime nesu matęs pas Zelinskį nė vieno stiklapūčio, tik skudurus, – sako jis Davidui. – Stiklu prekiavo už kampo – dar ir kiek; stiklas tai visai kas kita. Buteliai, stiklainiai, buteliukai, flakonai, flakoniukai, taurės ir taurelės... – sako jis ir lėtai, pusiau roboto žingsniu pasuka Žydų gatve. – Argi ne ironija? – rodo jis į lietuviško kaimo stiliumi gėlėmis išpaišytas kažkokios folkloro galerijos langines. – Ant senosios Liubos langų, *Jidiše gas**, ant Liubos, kuri čiaudėjo nuo mažiausios žiedadulkės! Langinės čia buvo išpaišytos žydų reklamomis, ten toliau buvo Šifrino kojinių parduotuvė, argi ne ironija? – klausia. Davidas mandagiai pritardamas linksi galva; ech, betgi Samuelis Vilneris moka savo asistentui atlyginimą ne už didžiulės likimo ironijos supratimą, nėra ko norėt, kad Davidas suprastų...

Viršuje, antrame aukšte, bute, kur gyveno Vilneriai, ant pakeistos palangės, tarp plastikinių rėmų, stovi keli gėlių vazonai. Į juos Vilneris nenori žiūrėti; nereikia, kas iš to, kam pilti karštos alyvos ant žaizdos, o ko gi jis tikėjosi – kad lange dieną naktį degs šventoji menora visiems nužudytiems Vilneriams ir jų giminaičiams atminti? Lyg žaizda gatvės vaizdas, atsiveriantis priešais jį – gatvė lyg amputuota galūnė baigiasi ten, kur neturėtų baigtis, jos vietoj – milžiniška tuštuma, plynė, vakuumas, kad ir užpildytas medžiais,

* Žydų gatvėje (jidiš).

kurių ten neturėtų būti, mašinomis, krepšinio aikštele. Kiemas atitvertas namo, kurio anksčiau nebuvo, siena. To, kas buvo – nebėra. Gatvė neveda niekur, baigiasi tiesiog beprasmišku kiemu. Ten, kur turėjo būti Didžioji sinagoga – iš tiesų tas vaikų darželis, apie kurį pasakojo Miška Kaplanas, mažas, purvinas ir nejaukus. O buvo tiek namų, tiek kiemų, tiek iškabų ir reklamų, kromų ir langinių, juoko, šūkavimų ir žingsnių, Utėlių turgelis, Gaono namas, sinagoga, maldos namai ir ješivos. Ten, kur *Jidiše gas* kažkada kirtosi su Vokiečių gatve, buvo garsusis Velfkės, Volfo Usiano, visų pravardžiuojamo Vilkiūkščiu, restoranas: pirmoj salėj gerti degtinės rinkdavosi Vilniaus vežikai ir blatni bernai, antroj – eiliniai vidutinio luomo klientai, o trečioj buvo šokių aikštelė, kurioje savo gražuoles panas pagal radijo muziką šokdino aštrialiežuvė žydų bohema – poetai, aktoriai, dailininkai ir literatai. Kažkada Šmulkos svajonių viršūnė buvo patekti nors į pirmąją salę, o dabar galėtų keliaut nors ir tiesiai į trečiąją, betgi nebėra kur...

Nieko nebėra, tik šalia darželio – paminklas Gaonui, visai nepanašus į Gaoną, koks buvo vaizduojamas Vilnerio vaikystės knygose ir žydiškuose žurnaluose. „Iš kur jiems žinoti, kaip atrodė Gaonas, jei gatvėse – nė vieno žydo?“ – pagalvoja Vilneris. Kažkur kiemo kampe ant tinkuotos sienos raitosi juodų grafičių gniutulai, beprasmės miestų išmatos, nuteršusios viską nuo Niujorko iki Peterburgo. Tarp piktų, neįskaitomų jų gyvatynų Vilneris kampe pamato aiškų ir nė kiek nestilizuotą, paskubom išpurkštą nedidelį įrašą *„Juden raus“*. Vilneris sustoja ir ilgai žiūri į devynias raides. Paskui, pasisukęs į Davidą, mosteli ranka ir sako:

– Argi ne prakeikti mišiuginai* – gatvėse nė vieno žydo, o jie vis dar varo juos lauk?

Dar didesnis baisumas Vilnerio laukia pro kiemą išėjus į *Doiče gas*. Argi ne likimo ironija – juk iki karo visas žydų gyvenimas

* Nevispročiai (jidiš).

buvo Vokiečių gatvėje, o karui prasidėjus vokiečiai juos uždarė gete Mėsinių gatvėje – mąsto Samuelis Vilneris. Kaip ironiška, kaip simboliška: atėjus vokiečiams, žydai iš Vokiečių gatvės atsidūrė Mėsinių skerdykloj. Vokiečiai Vilniuje sunaikino Vokiečių gatvę – ar ne ironija? Jam baisu – *Doiče gas* dabar plyna, nuo jos krašto nušluoti kvartalai, ji dabar lyg bulvaras, lyg dykuma. Vilneris prisėda ant suolelio, Davidas pagarbiai įsitaiso greta. Vilneris dairosi, viskas kitaip, net Šventosios Kotrynos bažnyčios bokštai atrodo kitaip, nes prieš juos vietoj gražiųjų buvusių magnatų namų – kažkoks lenktas betoninis bunkeris. Rotušė stovi atvira, apnuoginta nugriautų pastatų, tarsi senutė, kuri jaukiai gulėjo sau lovoje ir nuo kurios kažkas negailestingai nutraukė antklodę. Atpažįstami tik senoviniai rūmai kitoj gatvės pusėj, bet prieš juos – nieko. Tik kavinės, bet jokio gyvenimo – sėdi jaunimas, geria sau alų po skėčiais, pro juos vaikšto pasipūtusios mergaitės su trumpais sijonais, argi čia gyvenimas? Čia ne gyvenimas, čia tikra nuobodybė, mąsto Vilneris. Kur tie laikai, kai viskas ūžė, mirgėjo nuo prekijų, kai visi vieni kitus pažinojo, sveikinosi gatvėje ir šaukė vardais? Kur maisto kvapai kromeliuose, kur šviežiai keptos duonos kvapas? Kur juokai, kur ilgėliausi pasipasakojimai susitikus, kur besiderantys pirkėjai ir pardavėjai, pinigai, keičiantys rankas? Senas ir jaunas, turtingas ir skurdžius, visi kartu... Čia, Vokiečių gatvėje, jis pirmą kartą pamatė Esterą – ėjo sau kaukšėdama lakiniais bateliais, su motina ir su tarnaite. Buvo akivaizdžiai už jį kiek vyresnė, gal keletu metų, ne iš jų kvartalo, kalbėjo jau lenkiškai, o ne *pošete jidn** kaip jis. Iš turtingos, geros šeimos, tokią būtų reikėję kviesti ne pas Velfkę, o mažų mažiausiai į „Štralį"; ji gyveno dailiam didžiuliam bute Sniadeckių gatvėje prie Adomo Mickevičiaus prospekto, bet tą jis sužinojo tik vėliau, daug daug vėliau... Gražesnės mergaitės už ją nebuvo matęs, įsimylėjo ją iš karto ir visam gyvenimui, tada ir

* Prasčiokų jidiš (jidiš).

nusprendė būt ne blatnu, o padoriu žmogum ir, kaip bebūtų keista, jo visas gyvenimas buvo skirtas tam, kad padarytų Esterą laimingą. Ak, jei tik ji būtų žinojusi, kad jis, Samuelis Vilneris, vieną gražią dieną sugrįš į Vilnių privačiu lėktuvu ir miegos kaip karalius po baldakimu! Visas jo gyvenimas, keista, bet buvo skirtas tam, kad Estera kada nors juo didžiuotųsi, nes tąkart net nelabai žiūrėjo į tokį trumpakelnį driskių Šmulką. Bet nors vieną dalyką jis savo gyvenime padarė – numalšino mylimos moters troškulį, o šitai, sutikit, jau yra daug. „Po kiek vanduo?" – paklausė Estera, o jis, šauniai atkimšęs porcelianinį butelio kamštį, įpylė į stiklinaites – jai, jos motinai ir jų tarnaitei, ir išdidžiai atsakė: „Kaip jums, jaunoji ponia, – po nėkiek, Samuelio Vilnerio handelis vaišina..." Buvo gražu žiūrėt, kaip ji geria, kaip nulaižo vandens lašelį nuo lūpų, kaip rasoja šalto vandens stiklinė jos rankose, o jos deimantiniai auskarai tilindžiuoja kaip tviskantys vandens lašai saulėje; ir pagalvokite tik, viskas vyko čia, Vokiečių gatvėje, beveik šioje pat vietoje, kokia likimo ironija...

Vilneris neskubėdamas dar pasivaikšto po bulvarą. Ten, iki buvusio Žydų taupomojo kredito banko, prie Rotušės. Gražaus pastato nė kvapo, vietoje jo dar vienas neišvaizdus betonas su stiklinėmis pirmo aukšto sienomis. Samuelis Vilneris negali patikėti savo akimis: *jo*, čia tai bent likimo ironija – ant namo, kuris pasirodo besąs meno parodų centras, kažkur jau matytas vaizdas. Ant didžiulės afišos – milžiniška išdidinta musė stiklainyje. Tokia likimo ironija gali būti tik Vilniuje, bet tai – iš tikrųjų tiesa, akys neapgauna, iškaboje – jos pavardė ir jos vardas, Ernesta. Ir jos parodos pavadinimas, nepaliekantis abejonių: „Migruojančios tapatybės. Niujorkas–Vilnius". Tikra likimo ironija, kad baisioji Ernestos musė, persekiodama Samuelį Vilnerį, į Vilnių atmigravo net iš Niujorko, ir nutūpė ne kur kitur, o tiesiai ant buvusio Žydų kredito banko! Samuelis Vilneris neišlaiko – jis pradeda juoktis ten, kur stovi, tiesiog vidury gatvės, ir praeiviai nesuprasdami ar net piktokai žiūri į mažučiuką užsienietį

seneliuką, kretantį iš juoko taip, kad net protarpiais moja ranka; taip, kad net jį prilaiko jo apyjaunis kompanionas...

Vėliau jie abu vėžlišku Vilnerio žingsniu patraukia Vilniaus gatvėmis; senis vietomis beveik pradeda dusti, bet atsisako pailsėti ar išsikviesti mašiną. Pyksta, sakosi norįs nueiti ir nusipirkti tikros, vilnietiškos chalkos. Suirzęs mosteli ore ranka: kas čia per miestas, kur visos kepyklos, kur duonos krautuvės, kodėl iš jų nekvepia duona? Kas čia per miestas, kuriame nėra duonos krautuvių ir nekvepia šviežia šilta duona? Galiausiai užtinka vieną, ten, kur kažkada būta „Raudonojo Štralio", su kavinės staleliais viduje – įėjęs Vilneris rauko nosį:

– Čia netikra duonos krautuvė, čia pyragaičių parduotuvė.

Seniokiškai grebluodamas, bet lietuviškai jis klausia pardavėjos:

– Prašom, ponia, ar turit chalkų?

– Ko? – nesupranta žnyplėmis apsiginklavusi moteris, besidarbuojanti tarp tortų, pyragaičių ir raguolių.

– Chalų, žydiškų chalų, – Vilneris sako piktai, su nekantrumu žmogaus, jau pusę šimtmečio pratusio, kad jo mažiausi įnoriai tuoj pat įvykdomi. – Ar ne likimo ironija – atėjo laikai, kai Vilniuj negali nusipirkt paprasčiausios žydiškos chalos, – irzliai burba. Davidas tuo tarpu mobiliuoju jau skambina į viešbutį ir po akimirkos džiugiai praneša atradęs parduotuvę su duona, visai čia pat, bet viešbutis siūlo nesivarginti, jie galį užsakyti, kad atgabentų tiesiai į viešbutį, kiek ir kokios duonos pageidausim.

– Ne, tai ne tas pat, – sako Vilneris savo palydovui. – Aš septyniasdešimt metų svajojau, kaip grįšiu į Vilnių, nusipirksiu šviežią baltą chalką, atsisėsiu, laušiu, valgysiu sau ir lesinsiu žvirblius.

Galiausiai jie randa maisto prekių parduotuvę: centrinės gatvės prekybos namuose, rūsyje, į kurį reikia nusileisti liftu.

– Kas čia per miestas, kuris duoną pardavinėja konspiraciniame pogrindyje? – piktinasi Samuelis Vilneris ir dar labiau bamba priėjęs prie savitarnos lentynų, kuriose išdėlioti kepalai: – Kas čia

per miestas, kuris savo duoną laiko kaip lavonus, polietileniniuose maišuose? Čia ne Vilniaus duona, čia – negyva duona, negyvėlių duona; duona turi kvėpuoti, džiaugtis saule ir šviesa, blizgėti kiaušinio tryniu nutepta pluta!

Asistentas Davidas diplomatiškai nieko nesako apie tokį ūmų sentimentalaus geriatrinio pykčio priepuolį: kiek jam žinoma, senasis Vilneris jau dvidešimt metų, o gal net ir daugiau, nėra kojos įkėlęs į jokią maisto prekių parduotuvę, tad ko norėti iš žmogaus, kuriam namuose virėjo pagamintas valgis atnešamas ant sidabrinio padėklo? Visa laimė, kad lentynoje jie aptinka baltų chalų, ir dar didesnis stebuklas – kad jos neįvilktos į polietileno maišelius. Samuelis Vilneris, pasikišęs chalą po pažasčia, pergalingai žygiuoja prie kasos.

– Laba diena, – sako kasininkė, – čia irgi jūsų? – mosteli į kito pirkėjo prekes ant konvejerio, nes prie padėklų įpratęs Vilneris, žinoma, nepadėjo skirtuko.

– Ne, – sako Vilneris ir moja Davidui išsitraukti piniginę. – Mano, miela ponia, mano tik šita chalka.

– Kas tokio? – klausia kasininkė.

– Pynutė, pirkėjas norėjo pasakyti „pynutė", – iš eilės galo garsiai sako griežtos išvaizdos pusamžė blondinė su akiniais.

– Py-nu-tė, o ne chalka, chalka – lietuviškai nevartotinas žargonas, – pamokančiai sako ji.

– Fy-gu-tė, aš pats, miela ponia, žinau, ką noriu pasakyt, – sako jai atsigręžęs Vilneris, ūmai vėl pasijutęs penkiolikmečiu Šmulka, ir pasikišęs chalą po pažasčia išdidžiai ištipena iš parduotuvės. – Argi ne mišiugina? – sako jis Davidui, jau išėjus. – Dar palyginti jauna, o jau visai marazmatikė.

Viskas atrodo kitaip, viskas senajame Vilniuje atrodo pernelyg naujai, ir Vilneris, išėjęs iš parduotuvės su savo chala, ne iškart supranta, kur esąs. Tik už kampo pamatęs Šventojo Jurgio bažnyčią ir Oginskių rūmus, supranta, kuriame kvartale esąs – čia dabar vis-

kas atrodo kitaip, dar vienas pilkas lenktas pastatas, kurio nebuvo, kitapus į viršų kylantys nematyti laiptai su fontanais ir kavine. Bet jos namas tebėra – anuomet atrodęs dailus ir naujas, dabar jis stovi senas ir aptriušęs. Ir tuščias. „Išnuomojama" – skelbia didžiulis užrašas ant jos balkono.

Samuelis Vilneris atsisėda ant suolelio prie laiptų, Davidas įsitaiso neįkyriu atstumu ant pakopos jam už nugaros. Samuelis Vilneris atsilaužia chalos, apvalų pynės rutulėlį manko tarp pirštų. Purus, lengvai leidžiasi kramtomas dirbtiniais dantimis. Skonis – kitoks nei pamena. Pagailėta kiaušinių, mąsto. O gal dėl to, kad dantys nebe tie? Gal kad gomurys per daug išragavęs gyvenimo? Viskas lyg ir tebėra, bet viskas – nebe taip.

Be akinių jis mato šiek tiek lyg pro miglą, ir tai gerai, nes smulkmenos neerzina. Pro miglą, atminties akimis, jis beveik gali matyti tą namą. Ir pamatus priešais, Oginskių rūmų pamatus, su tais mažučiais grotuotais langeliais. Ten, rūsyje, kurį laiką buvo jo namai. Ten Samuelis Vilneris kurį laiką slėpėsi – ten buvo jo namai ir prieglobstis tarp pabėgimo iš Mažojo geto ir pabėgimo į mišką. Slėpėsi rūsy kaip žiurkė, kaip nežmogus. Vokiečiai norėjo iš jo padaryti žiurkę, nežmogų; sunaikinti kaip žiurkę. Bet likimo ironija norėjo kitaip, likimas norėjo, kad jis išgyventų, net jei dėl to ir teko pačiam valgyti žiurkes – jau vėliau, miške, kai partizanavo; jeigu nori išgyventi... ir žiurkė *kosher*, jeigu nori išgyventi. Jeigu nori išgyventi, padarai tokių dalykų, kurių nė neįtarei galįs kada nors padaryti... Bet tada, Oginskių rūmų rūsy, jis dar nežinojo, kas jo laukia, dar nežinojo, kad būna ir blogiau... Gal ir gerai? Jie ten slėpėsi keliese, jis buvo jauniausias, pikčiausias, laidė prakeiksmus – vokiečiams, lietuviams, dievui... Įdomu, kas ten dabar tuose rūmuose? Turbūt tikrai nieko gero, nes jo prakeiksmai ten amžiams įsigėrė į sienas. Nors ką gali žinot – Vilniaus sienos patiria visko, štai, tik pamanykit, kas nutiko Zelinskio kromeliui, tapusiam penkių žvaigždučių liuksusiniu viešbučiu... Gal ir ten, virš jo buvusio rūsio, dabar kas nors

šoka, džiaugiasi ir geria šampaną? Bet koks gi skirtumas... Koks gi skirtumas, kas gyvena Esteros bute? Jie buvo turtingi, Esteros šeima. Motina buvo didelė ponia – turėjo prancūziškų suknelių ir skrybėlių apvaliose dėželėse. Turėjo dėžių, skrynelių, dėkliukų, stalo sidabro rinkinių, palmių vazonuose, fortepijoną, knygų ir albumų, paveikslų, kilimų ir kelerius kailinius, kuriuos kaip lavonus maišuose vėliau iš jų namų nešė miestiečiai. Išnešė viską, jis pats matė, visut viską, iki pat paskutinio daiktelio, nepaliko nieko. Išnešė jau kitą rytą, po to, kai dingo visa šeima. Jis taip norėjo tikėti, kad jie dingo patys, pabėgo, tik kad to kvartalo žydus vokiečiai kaip tik išvežė paryčiais. Su pirmuoju getu viskas buvo paprasta – pirma uždarė, paskui iššaudė, vietoje ar išvežę į Panerius. Pasakojo, kad du jauni vaikiai, apsimetę negyvi duobėje, vėliau stebuklingai iš ten grįžo, bet niekas gete netikėjo tuo, ką jie pasakoja, manė, kad tie vaikinai tiesiog išprotėjo, nes negi šitai galėjo daryti vienas žmogus kitam? Niekas iš pradžių negalėjo tuo patikėti, kad galima šitaip nežmoniškai. Jis patikėjo. Todėl iškart ir pasislėpė, nelaukė. Tada iš miesto, kaip razinas iš bulkos, po vieną išrakė visus likusius žydus, išrakinėjo, išrinko ir išvežė į Didįjį getą... Kaip jie žinojo, kaip jie žinojo, kur ko ieškoti? Kas jiems pasakė, kas sudarė tuos sąrašus, kaip – pagal kvartalą? Iš ipotekos? Kas jiems pasakė, kad ten, būtent tam name, gyvena žydų šeima – juk nebuvo labai religingi, kalbėjo lenkiškai, Estera ėjo į lenkišką mokyklą, kol lenkai nepradėjo drausti žydams lankyti jų mokyklų. O paskui ir pačių lenkų mokyklas uždarė rusai. Tada Estera retai jau išeidavo. Beveik neišeidavo. Bet paskutinėm dienom keliskart matė jos lakinius batelius, blauzdas, švytinčias šilkinėm kojinėm, praeinant pro jo rūsio langelį. Būtų galėjęs bučiuoti žemę jai po kojom. Būtų ją gelbėjęs. Bet paskui tik vieną rytą matė, kaip iš pradžių lietuvių policija, paskui jų pakalikai su baltais raiščiais, paskui šiaip miestiečiai neša daiktus iš jos tuščių namų. Vėliau kalbėjo, kad turtingi žydai, kurie turėjo didelius butus su daug kambarių, atėjus rusų bolševikams trisdešimt devintaisiais, bijodami naciona-

lizavimo, savo noru prisiėmė į butus kvartirantų, daugiausia naujų atvykėlių, ir esą paskui tai jie ir skundė namų šeimininkus... Bet Vilneris nenorėjo tuo patikėti, net ir dabar, net ir šiandien – Esteros šeima buvo tokia inteligentiška, tokia kultūringa, turėjo tiek knygų, Estera taip skambino fortepijonu, koks gi kvartirantas ir dėl ko būtų galėjęs įskųsti tokius gerus ir šviesius žmones? Koks gi budelis prieš stojant prie egzekucijos griovio Paneriuose galėjo liepti moterims išsirengti ir nusimauti šilkines kojines, kad galėtų visa tai parduoti priemiesčių kaimuose ar nunešt dovanų kokiai savo mergšei?

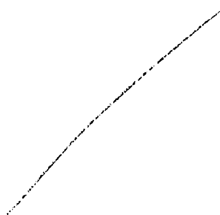
Vilneris atsikanda dar vieno chalos gumulėlio. Ne, skonis nebe toks. Skonis ne chalos, o kažkokios pynutės ar kaip ji ten. O buvo laikas, kai galėjo suvalgyti bet ką, kad išgyventų. Ir išgyveno, padarė karjerą, tapo dideliu žmogum. Tokių, išgyvenusių, iš Vilniaus buvo tik maža saujelė visam pasaulyje. Tikras stebuklas, kai pagalvoja, kad išgyveno ne tik karą, bet ir po jo, nes karas keturiasdešimt ketvirtaisiais jiems nesibaigė. Kai kam vis dar tęsiasi. Laimė, kad karas anuomet jam baigėsi – niekieno miškuose, bet jau Lenkijos teritorijoje. Kas žino, kas jam būtų nutikę, jei būtų likęs miškuose prie Vilniaus. Juk po karo, prie sovietų, žmogui buvo tik du likimai: arba būti vergu, arba vergų prižiūrėtoju. Arba būti tuo, kuris neklausdamas klusniai iš svetimų antkapių stato laiptus, o jei nepaklūsta, pats atsiduria kape. Arba auka, arba budelis. Kaplanas buvo teisus, šitokią sistemą galėjo sugalvot tik žvėris, ne žmogus. Jam pasisekė, kad ištrūko į Britų Palestiną, o iš ten – į Niujorką. Amerika, svajonių šalis... Svajonių apie automobilius, namus, blondines ir milijonus. Jis, Samuelis Vilneris, visada turėjo svajonę, tik ne amerikietišką, o savo, asmeninę, Vilnerio svajonę. Tapti turtingu ir gerbiamu žmogum, ne šiaip kokiu trumpakelniu blatnu gatvės vandens pardavėju. Kad Esterai niekada nebūtų jo gėda, Vilniuje ar kur ji bebūtų.

„Nėra jokios logikos tokioj svajonėj“, – pagalvojo Samuelis Vilneris. Jis puikiai žinojo, kad svajonėms jokios logikos nereikia. Dar nesulaukęs šešiolikos jis jau buvo praradęs viską, ką tik gali

prarasti žmogus. Jau buvo patyręs bankrotą – jo pirmasis gyvenimo kapitalas, susikrautas iš vandens biznio, neatlaikė, kai atėję bolševikai vilnietišką zlotą keitė į savo šiukšliną naują rublį be caro portreto, į rublį, už kurį nieko negalėjai nusipirkti, kurio niekur negalėjai išsikeisti, vienas prie vieno – betgi aišku, jiems buvo patogu už savo šiukšles pirkti kaip už gerą pinigą. Ir neatlaikė vėliau to, kai atėję lietuviai litą, kuris iš tikrųjų buvo vertas beveik lygiai tiek, kiek lenkiškas pinigas, Vilniuje keitė į tris zlotus. Betgi aišku, jiems buvo patogu – juk jie ne pirko, o parduodavo – į naują savo sostinę vežamą lietuvišką maistą, mėsą, dešras. Pernakt vilnietis – nesvarbu, lenkas, žydas ar sentikis – triskart nuskurdo, ir daugelis tapo priversti nešti daiktus, brangius ir pigius, iš namų... Oi, pikti buvo tie lietuviai, o labiausiai dėl to, kad, per bolševikus atgavę savo legendinę sostinę, atvažiavę joje negalėjo susišnekėti lietuviškai... Vis jiems atrodė, kad už nugarų šnekantys jiems nesuprantama kalba juos apkalba ir bando apgauti, su visais elgėsi kaip su priešais, net jei tie nieko bloga ir nelinkėjo. Tada jis, Samuelis Vilneris, ir išmoko lietuviškai, visad buvo gabus kalboms, bet tada, kai norėjosi valgyt, išmoko per rekordiškai trumpą laiką. Tik dabar, va čia, šitaip sėdėdamas, jis, Samuelis Vilneris, staiga pagaliau supranta, ko tie lietuviai buvo tokie pikti. Keista, tam prireikė beveik septynių dešimtmečių ir daugiametės svajonių pardavinėjimo patirties: dabar jis supranta, kad labiausiai lietuviai negalėjo atleisti ir niršo, kad ta jų išsipildžiusi svajonė, svajonė turėti Vilnių, pasirodė visai ne tokia kaip tikėjosi. Jie tikėjosi sugrįžti į legendinę savo Lietuvos sostinę, sugrįžti namo, o pamatė, kad ten nieko lietuviška beveik nėra, tik pora entuziastų teatro būrelių, kad jie ten visai svetimi, kad miestas jiems svetimas, nė nekalba jų kalba ir šaukiamas neatsako, gyvena sau užsiėmęs savais reikalais, jų nė nelaukdamas. Taip, labai svarbu žmogui turėti svajonių, bet kartais geriau, kai jos lieka svajonėmis ir neišsipildo. Kartais būna baisiau, kai jos pradeda pildytis. Kartais svajonės išsipildymas tėra katastrofa.

Taip, sėdėdamas čia, nebeatpažįstamame Vilniuje ant suolelio priešais jos namus, šniokščiant fontano vandeniui, jis, Samuelis Vilneris, dabar supranta, kad žmogui turėti svajonę yra neįkainojamas dalykas. Visai nebūtina, kad ji išsipildytų. Niekas kitas, tik ta svajonė be jokios logikos laikė jį pririšusi prie gyvenimo.

Dabar, štai čia taip sėdėdamas, jau supranta, kad nebeliko svajonės. Liko tik prisiminimas apie tai, kaip jis kartą numalšino jos troškulį. Dabar yra tik prisiminimas apie vandenį ir jo saldų skonį burnoje, vis saldesnį ir saldesnį, ir jausmą, kaip šaltas vanduo gerkle teka į skrandį ir plinta gyslelėmis po visą kūną, o fontanas vis tyla ir tolsta...

Vilniaus vėtrungės

Ji atlošia galvą ir iš galugerklio kimiai sukikena. Nėra gražuolė – atrodo kaip berniūkštis, trumpais, peroksido nugraužtais plaukais, kurie jau rodo savo juodas šaknis. Kiek jai galėtų būti metų? Dvidešimt aštuoneri, trisdešimt? Tada surimtėja, pataiso lašelinės dozatorių, meiliai nusišypso.

– Aš skųsiuosi... – pakartoja senukas lovoje. – Aš skųsiuosi aukštesnėms instancijoms! Aš padarysiu, kad jūs čia rytoj nebedirbsit! Ar jūs žinot, su kuo jūs kalbat? Aš habilituotas daktaras, aš esu valstybinių komitetų pirmininkas ir narys! Ir tarptautinių! Aš skųsiuosi, ir pirmiausia – vyr. gydytojui! – valdingai sako jis. – Aš asmeniškai pažįstu buvusį sveikatos ministrą!

Ji pasilenkia – arti arti. Kelias akimirkas žiūri, tyrinėja raukšlėtą žilaplaukio seno vyro veidą, tarsi tikėdamasi jame kažką rasti, tačiau mato tik įpykusias, įdubusias akis, kuriose jau plečiasi raudonos kraujagyslės. Ramiai atlaiko jo žvilgsnį, iš arti jis net gali užuosti kvapą, sklindantį jai iš burnos: cigaretė, mėtinė kramtomoji guma. Tada atsilošia ir ramiai šypsodamasi sako:

– Buvęs sveikatos ministras – jau vakar diena. O vyr. gydytojas, nepatikėsite, irgi vienas iš mūsų. Irgi – anūkas. Labai apsidžiaugė, kai sužinojo, kad jus pas mus paguldė. Žinot, ką pasakė? „Karma, tikra karma“, – štai taip jis ir pasakė. Vis dėlto yra teisybė

pasaulyje, kažkoks aukštesnis teisingumas. Mūsų čia, skyriuje, yra ir daugiau. Palikuonių. Tiesiog kaip atskiras klubas. Sutapimas, ar ne? Matot, tiek daug žmonių jus prisimena, o jie dar pasidaugino, ir jų vaikai, ir anūkai, nepatikėsite, bet dauguma – vis tiek su aukštaisiais, nežiūrint visko. Taigi – žiūrėkit, ką šnekat su medicinos personalu. Kai kurie mūsų – labai pikti, gali ir nutrūkti. Aš – ne. Aš tiesiog noriu, kad jūs, čia begulėdamas, ramiai viską prisimintumėte. Apgalvotumėte. Gal net papasakotumėte man, kaip viskas buvo iš tikrųjų. Tačiau kitų verčiau neerzinkit. Maža kas gali atsitikti...

– Ką jūs man padarysit?.. – senis ima prarasti pusiausvyrą. – Hipokrato priesaika...

Ji susikiša rankas į balto chalato kišenes ir vėl nusijuokia.

– Kaip tai – ką padarysim? Gydysim ir rūpinsimės, kad pasveiktumėt. Jau dabar gydom. Viskas pagal Hipokrato priesaiką, – ji mosteli į lašelinę, kateteriu prijungtą prie senio rankos. – Tik šie vaistai kartais turi šalutinį poveikį: padidėjęs nervingumas, kartais net lengvos haliucinacijos ar persekiojimo baimė. Todėl žiūrėkit, ką šnekat su medicinos personalu. Kokie nors drastiški pareiškimai tikrai bus priskirti šalutiniam poveikiui. Na o mes, mūsų mažo palikuonių klubo nariai, jus suprasim, bet Hipokrato priesaika juk reikalauja elgtis su jumis kaip su pacientu. Su labai retu ir brangiu pacientu. Juk, praktiškai, jūs mums visiems – lyg šeimos narys, mūsų senelių, tėvų, vadinasi – ir mūsų visų, gyvenimai gal būtų buvę visai kitokie, jei ne jūs. Bet man visuomet galėsite pasipasakoti, tik turite viską prisiminti, nuo pradžios, nuo ko viskas prasidėjo. Psichoterapija – irgi sėkmingo gijimo dalis, taigi pradėkit prisiminti nuo pradžių. Jums atvažiavus į Vilnių ar dar anksčiau? Koks buvo pirmasis motyvas? Kiek jų buvo iš viso? Ar skaičiavote? Ar turėjote kokią nors sistemą? Ką jautėte? Malonumą, galią? Ar kada nors gailėjotės? O dabar ilsėkitės ir stenkitės prisiminti.

Ji apsisuka ir išeina iš palatos.

Jis žiūri į jos nuolaidžius pečius, rankas kišenėse, balto chalato aptemptus sėdmenis, kelnes, baltas įsispiriamas gumines klumpes. Kas ji? Kieno ji anūkė? Jos pavardė, įsegta į chalato kišenėlę, jam nieko nesako. Juk pasikeitė kelios kartos. Gali būti bet kurio, bet kurios. Kiek jų buvo – ar jis atsimenąs? Kas buvo pirmas?

Jis pasisuka ant šono ir prispaudęs galvą prie baltos ligoninės pagalvės žiūri į kapsinčią lašelinę. Ką jam leidžia? Raminamuosius, širdį stiprinančius vaistus, teisybės serumą? Ramiai. Ramiai. Tik be panikos. Čia provokacija. Čia, turbūt, provokacija, pagal seną patikrintą Saugumo metodiką. Tokia pat klasika kaip geras ir blogas tardytojai – vienas žiaurus, kitas – užjaučiantis. Pastarajam visi ir prisipažindavo. Dabar tik reikia ramiai išanalizuoti, kam ši provokacija gali būti naudinga. Kas už viso šito stovi. Reikia prisiminti, ko jį anuomet, prieš penkiasdešimt metų, mokė per instruktažus. Anuomet jis buvo imliausias, visuomet gaudavo geriausią įvertinimą. Buvo gabus, patikimas kadras – toks patikimas, kad prie Brežnevo vienas pirmųjų buvo išleistas ilgalaikės stažuotės į užsienį. Tais laikais tai buvo aukščiausias įvertinimas. Jis buvo geras kadras. Vienas geriausių. Subtiliausių ir kultūringiausių. Nepatikimus elementus visada matydavo kiaurai, kaip nuluptus. Keista, kad negali perprasti šitos mergiotės, jam tinkančios į anūkes.

Jis užsimerkia, stengiasi atmintyje atgaminti jos veidą. Kieno ji galėtų būti? Geltoni berniokiški plaukai juodom pašaknėm, siaura nosis, pailgas veidas. Akys – rudos kaip veršiuko. Staiga supranta, kodėl ją sunku perprasti. Jos akyse nėra baimės. Jos juokiasi. Jos juokiasi – iš jo. Jos akyse nėra baimės. Tik pašaipa.

Akimirką jam pasidaro baisu. Jis jaučia, kaip jam pradeda kilti kraujospūdis. Tačiau tuoj pat nusiramina. Ji nežino, ką pajudino. Klubas, joptvaimatj, koks ten gali būti jų klubas? Mes – ne koks klubas. Mes – buvom ir esam organizacija. Trys raidės, kėlusios siaubą. Ir dabar tebekeliančios. Kas, kad mes jau senukai, mąsto jis.

Mes irgi turime palikuonių ir jie įsitvirtinę geruose postuose, ministerijose ir komitetuose; smagu žiūrėt, kaip vaikai ir anūkai tęsia mūsų darbą. Tiesa, šiais laikais – daug švariau, jiems nereikia taip teptis rankų, kaip mūsų laikais. Dabartiniams pakanka neparašyti rekomendacijos, blogai recenzuoti, pamesti dokumentus, nubalsuoti prieš, neskirti finansavimo – ir nepatikimi ar nereikalingi elementai lieka už borto. Mes stiprūs ir mums nėra ko bijoti.

Bijojo jis vieną vienintelį kartą. Tuomet, kai prieš dvidešimt metų vienu metu visi, lyg susitarę, pradėjo šūkauti apie liustraciją. Jeigu jie anuomet būtų paskelbę organizacijos narių, agentų, karininkų sąrašus... Jis pamena, anuomet buvo tikrai išsigandęs. Nusipirkęs butelį „Stoličnajos" nuėjo pas savo seną bičiulį, buvusį kultūros ministro pavaduotojo pavaduotoją. Rado jį jau sėdintį prie degtinės butelio ir televizinių žinių ekrano, piktą kaip velnią. „Kaip manai, ar mus liustruos?" – anuomet sunerimęs paklausė bendražygio. „Kokia liustracija, tegul pirma išsiliustruoja sau šiknas! – supyko anas. – Kokia liustracija – visus išliustruos, tai kas tada liks dirbti? Durneliai nelaimingi, mūsų gi vis tiek daugiau. Išryškins visus, išvilks į dienos šviesą prie gėdos stulpo, o patys iš kur ims patyrusių kadrų? Kas jiems patiems vadovaus? Todėl tarp reikalaujančiųjų liustracijos yra pilna mūsiškių – kad kontroliuotų ir nukreiptų procesą. Viskas bus gerai, o tu, senas drauge, išsigandai, – jis kvatojosi, užvertęs galvą. – O ir už ką mus bausti? Už tai, kad dirbom Lietuvai? Kad sukūrėm naują rytojų? Tiesėm kelius, statėm miestus ir miestelius? Kad vietoj medinių bakūžių miesteliuose atsirado silikatinių plytų penkiaaukščiai? Elektrifikavom, mechanizavom, kolūkius kūrėm. Pasižiūrėk, – tąkart jį bičiulis pristūmė prie savo buto Lazdynuose lango, nuo kurio vėrėsi žalias Vilniaus slėnis, įrėmintas pilkų vienodų daugiabučių korių. – Gi tavo paties kūrinys, paties atstatytas. Ką, blogai? Dabar tik nesuskysk, nesupasuok, ir viskas bus gerai, – jis paplojo jam per petį, susidaužė stikliuku degtinės, išlenkė jį. – Gyvuok per amžius, būk laiminga, brangi Tarybų Lietuva! O kad

naujas amžius... nieko nepadarysi! Reikės – ir bažnyčion nueisim, reikės – įsisegsim tuos jų Vyčius į atlapus, susivyniosim į trispalvę ir giedosim tautišką giesmę! Bus ta pati mergelė, tik kita suknelė!" Mintis, kad gali tekti eiti bažnyčion, jam nepatiko ir priminė vieną jo buvusių darbų – juk jis kovojo su opiumu liaudžiai. „Bet juk tai – išdavystė?" – nepatikliai tąkart paklausė bičiulio. „Kokia čia išdavystė... Ne išdavystė tai – tik mokėjimas eiti koja kojon su laiku, tam, kad išliktume! Viskas bus gerai!"

Iš tikrųjų viskas vėliau buvo gerai. Viskas ir buvo taip, kaip sakė jo senas bendražygis. Niekas jo neišliustravo. Priešingai, kartu su ateinančia senatve jam ėjo ir postai, vienas po kito, vienas už kitą garbesni – komitetų, tarybų pirmininkų, garbės komisijų narių. Iš tikrųjų, juk nebuvo už jį labiau patyrusių, labiau kvalifikuotų jo srities kadrų. O ir kas būtų galėjęs paprieštarauti, kai per balsavimus ir rinkimus sėdėdavo arba vien buvę bendražygiai, arba jų vaikai, arba jauni iš provincijos atvažiavę teliukai, kurie apskritai neturėjo nuovokos, kas yra kas, ir kurių vienintelis tikslas buvo kuo greičiau įsilieti, įtikti ir pritapti, kad sklandžiai kiltų karjeros laiptais. Nepatikimi ir neprognozuojami elementai buvo beveik išnykę iš akiračio, nes jau daugelį dešimtmečių niekas jų net artyn neprileisdavo. Arba sėdėjo sau tyliai, savo mažose prišnerkštose virtuvėse, tarp savo nudriskusių Kafkos ir Camus tomelių, gėrė pigų vyną ir tyliai, pusbalsiu skundėsi gyvenimo neteisybe. Jų tėvai buvo pakankamai gavę per sprandą, kad šitie dar suvoktų, jog geriau sėdėti ir nesiputoti, nes bus tik blogiau, vis vien jie nieko nepakeis. Bet štai anūkai, pasirodo, pradeda kelti galvas... Keista, jis buvo tvirtai įsitikinęs, jog dabartinei kartai jau turėtų neberūpėti senos nuoskaudos. Išvis turėtų neberūpėti praeitis. Nešvari, dulkina, sujaukta praeitis. Juk vien jis pats, asmeniškai, kaip istorijos saugotojas, visą gyvenimą stengėsi, kad liktų tik tie praeities atsiminimai, kurių reikia.

Bet ne, dabartiniai viską nori žinoti; lenda į praeitį ten, kur nereikia. Ten, kur neišmano. Romantikai... Matot, parūpo jiems

istorija. Kaip tie, kurie pradeda kapstinėtis kad ir po Vilniaus istoriją – lenda į ją, nežinodami, kad gali pajudinti tokį atminties širšyną, su kuriuo patys negalės susidoroti. Parūpo jiems mat daugiatautis Vilnius... Koks daugiatautis Vilnius... Vilnius – lietuviškas, ir tai didžia dalimi ir jo, kaip ilgamečio istorijos saugotojo, asmeninis nuopelnas. Jo kūrinys.

Jis piktai persiverčia ant kito šono. Norisi gerti. Ant spintelės stovinčioje stiklinėje – vanduo. Tačiau nepamena, kas ir kada jo įpylė. Tokiu atveju – geriau negerti. Gal ten ko nors įpylė ta jauniklė... kokio nors tiesos serumo lašų?

Tiesa... Tiesa – sąlyginis dalykas. Tiesa turi būti teisinga. Jeigu tiesa netinka pasirinktam teisingam tikslui – vadinasi, ji neteisinga. Ją reikia perrašyti. Ne veltui jo laikais pagrindinis laikraštis vadinosi *Tiesa*. Abejoti jo informacija ar ją kritikuoti anuomet reiškė abejoti tarybine tiesa. Viskas labai paprasta. Viskas ir turi būti paprasta. Abejojantieji jam priminė ją. Jo pirmąją.

Žinoma, iki tol būta ir dar kelių. Kitaip nebūtų padaręs karjeros komjaunime, nebūtų po studijų gavęs paskyrimo dirbti ne kur kitur, o į patį Vilnių. Tačiau anie buvo mažučiai, nereikšmingi įskundimai, užsibaigdavę daugių daugiausia papeikimais, jo studentiška praktika, taip sakant. Raumenų apšilimas, rytinė mankšta, ne daugiau. Jo pirmoji buvo Vilniuje. Ir ji norėjo žinoti tiesą, kurios jai nereikėjo žinoti. Ji norėjo atsiminti, o laikai buvo tokie, kad atsiminti buvo pavojinga. Reikėjo viską kuo greičiau ir visiškai pamiršti. Todėl visiems buvo rekomenduojama verčiau svajoti apie šviesų rytojų. Tačiau tai savižudei keistuolei atmintis buvo svarbiau už svajonę.

Ji buvo už jį vyrėlesnė. Jo kaimynė komunaliniame bute, įrengtame buvusiuose žydų fabrikanto apartamentuose. Pamanyk tik, iki karo butas turėjo net dešimt kambarių, dvigubus langus, tarnų įėjimą ir tarnaitės kamarėlę. Šitokius dalykus, šitokius butus – kaip ir baltas staltieses, stalo sidabrą, prancūziškus kvepalus, lygintuvu išlygintus laikraščius ir desertų šakutes – reikėjo kuo greičiau

pamiršti. Tad vėliau iš jo buvo padaryti trys butai su bendromis virtuvėmis, po tris kambarius, išmargintus blunkančiais dažyto tinko raštais, skilinėjančiais lubų lipdiniais ir įtrūkusiomis krosnimis su masyviomis ornamentų karūnomis, nuo kurių žvelgė kriaukle apsuptos moterų galvos. Jos, jo kaimynės, veidas stebėtinai priminė tų puošmenų veidus – taisyklingus, ovalius, su sklastymu garbanotų plaukų centre. Tik buvo labiau pavargęs, su tamsiais maišeliais paakiuose, bet vis dėlto praeities Vilniaus, ikikarinio Vilniaus veidas. Ji neabejotinai priklausė aniems laikams – prieš karą studijavo menų akademijoje, netgi kelis metus mokėsi pačiame Paryžiuje, pas garsų skulptorių. Savo kambarėlyje turėjo keletą net per karą išsaugotų meno albumų, senovinę lempą su šokančia nimfa ir seną raštuotą lovos apklotą; ant jos stalo visuomet buvo nerta servetėlė ir kokių nors gėlių puokštė vazelėje. Atrodė, lyg ten būtų sustojęs laikas. Jis pats norėjo judėti toliau, pirmyn, į šviesią rytdieną – vos įsikraustęs į jam paskirtą kambarį pirmiausia pasistatęs kopėčias nudaužė nuo lubų visus buržuazinius lipdinius, baltai nutinkavo visas sienas. Mielai būtų ėmęsis ir krosnies su moters veidu, tačiau kaltas neėmė kieto lipdinio; paliko tik įkypą randą moters skruoste, vėliau puošnią krosnies karūną tiesiog paslėpė, nuo jos pakabinęs kutais puoštą tamsiai raudono aksomo kilimėlį su išsiuvinėtu Lenino veidu. Kambarys iškart tapo šiuolaikiškas, teisingas, pakilus.

O ji vis ieškojo vakarykštės dienos. Tai jau savaime buvo pavojinga, nes reiškė, jog dabartis jai ne prie širdies ir ji nesvajoja apie šviesią komunizmo ateitį. Karo metais dirbo vieno garsaus, dabar jau mirusio, fotografo padėjėja; kalbėta, jog jie galėjo būti meilužiai, nors jis neįsivaizdavo, kad kas nors būtų galėję ją sieti su tokiu seniu. Lyg apsėsta fotografavo subombarduoto Vilniaus griuvėsius. Senas bažnyčias, senus namus, lipdinius, fontanus ir kaltinio metalo kepurėmis puoštus šulinius kiemuose. Irstančių namų interjero detales, medines sijas senamiesčio lubų perdengimuose. Visa tai,

kas buvo pasmerkta švininiam griaunamosios rutuliui – tą jis žinojo, nes, kaip ir jo kaimynė, jau turėjo savo pirmąjį darbą Istorijos saugumo komitete. Jam buvo nesuprantama, kam fotografuoti tai, kas bus nugriauta padarant vietos naujoms, naujo ir gražaus Senamiesčio statyboms. Jis jos taip ir paklausė: kam fotografuoti tai, kas bus nugriauta. Ji atsakė: tam, kad išliktų nors nuotraukose, juk tai – istorija, miesto ir jos, juk mūsų tikslas išsaugoti istoriją. Bendroje virtuvėje gerdama arbatą, delnais stipriai spaudė puodelį ir sakėsi negalinti leisti, kad miestas, kurį ji pamena, nugrimztų į užmarštį. Jos miestas buvo su dešimties kambarių butais, lipdiniais, sietynais ir gėlių puokštėmis. Visiškai buržuazinis, ne tarybinis. Tas miestas buvo pasmerktas, ateityje niekam jo nereikėjo, tik ji to nesuprato. Nesuprato, jog ta jo istorija buvo visiškai neteisinga. Elgėsi taip pat kvailai, kaip ta moteris jo vaikystės miestelyje, kuri žmonėms, išrikiuotiems sušaudyti aikštėje, nunešė atsigerti vandens. Viešas neklusnumas – pats pavojingiausias. Nereikia nė sakyti, kas nutiko moteriai su vandeniu. Bet dabar laikai buvo kiti. Niekas nebestatė prie sienos, nors, jo asmeniniu įsitikinimu, kai kuriuos ir būtų reikėję. Bet vietoj kulkos dabar pakako skundo. Tiesa, prieš tai jis dar buvo davęs jai galimybę pasitaisyti: prieš imdamas rašiklį į rankas, dėl drąsos šiek tiek išgėręs, pasibeldė pas ją, į jų bendro buto vonios kambarį. Ten, aklinoje tamsoje, užsidariusi ir paklode uždangsčiusi durų langą, ji ryškino eilinius savo negatyvus. Vonioje buvo šilta, ir jo ranka juto, jog ji vilki tik apatinuką, užčiuopė nėrinius, pamanė, kad jos apatiniai – irgi dar iš ano, senojo pasaulio; visa tai jis turėjo sunaikinti, jos pačios labui. Ji buvo gera moteris, tik ją reikėjo perauklėti. Drykstančio audinio garsą palydėjo kitas, skambus. Antausis. „Chamas, – pasakė ji. – Ką jūs sau leidžiat?“ Tąkart jis nusijuokė: „Metas pagaliau suprasti, iš kur vėjas pučia. Naujas vėjas.“ Bet ji taip ir nesuprato. „Išeikit tuoj pat. Chamas...“ Ką gi, ji visiškai nenorėjo būti išgelbėta, ta užsispyrusi atgyvena.

Taip, ji buvo jo pirmoji. Skundas gavosi įtikinamas, motyvuotas, logiškas. „Dirba užsienio imperialistų žvalgybai, kruopščiai renka medžiagą apie dar nespėtus pagal naują sostinės atstatymo planą atstatyti objektus, pateikdama juos nepalankiausioje šviesoje, kad vėliau tas fotografijas panaudojusios priešiškos užsienio jėgos sukompromituotų Tarybinę Lietuvą, o kartu ir visą Tarybų valstybę. Dar didesnį įtarimą kelia tai, jog moka ne vieną užsienio kalbą, iki karo gyveno kapitalistinėse sostinėse, požymiai liudija, jog ten užsienio spectarnybų ir buvo užverbuota, ką patvirtina ir nuolatiniai neigiami arba kritiški atsiliepimai apie mūsų Tarybinę santvarką."

Kitą dieną ją išsikvietė – ne Istorijos saugumo komitetas, o tiesiog Saugumas. Jos kambaryje buvo atlikta krata, visi negatyvai išnešti. Kiek žino, vėliau ji gavo visišką „vilko bilietą" – niekur negalėjo įsidarbinti ir prisiregistruoti gyventi, todėl teko fiktyviai ištekėti už kažkokio alkoholiko, kuris visiškai nefiktyviai ją mušdavo. Vėliau girdėjęs, jog dirbo valytoja, šlavėja. Naujam fotoaparatui susitaupė tik po daugelio daugelio metų. Tačiau tada jau buvo vėlu: to Vilniaus, kurį užsispyrusiai norėjo įamžinti, jau buvo beveik nelikę. Jie viską sėkmingai atnaujino, ji mirė skurde. Kiek jis žino, ji niekada neturėjo vaikų. Mergina iš ligoninės negali būti jos palikuonė. Net nepanaši. Gal tik žvilgsniu. Jų visų žvilgsniuose yra kažkas kitokio, kažkoks kvailas užsispyrėliškas nenuolankumas, nenoras taikstytis su tvarka. Per šitiek metų jis išmoko atpažinti tą žvilgsnį akimirksniu. Kvailiai. Juk jis visuomet norėjo tik gero.

Jis visuomet norėjo tik gero. Lietuvai, sostinei, istorijai. Sau, galų gale. Niekada nebuvo kietos Centro rankos šalininkas. Nenorėjo sprogdinti bažnyčių, rūmų, deginti knygų ir paveikslų – kam naikinti, juk viskas priklauso nuo to, kaip pateiksi. Viską galima pateikti naudingai, palankioje ideologinėje šviesoje. Jo kitas paskyrimas buvo darbas Ateizmo muziejuje, įrengtame vienoje gražiausių Vilniaus bažnyčių, kurio ekspozicija turėjo patikimai

liudyti, jog religija – tai opiumas liaudžiai. Ir liudijo. Inkvizicijos kėdės ir kiti kankinimo įrankiai buvo centralizuotai gaminami Maskvos butaforijos dirbtuvėse ir vėliau paskirstomi po ateizmo muziejus visoje Sąjungoje. Kaip ir vaizdinė pagalbinė medžiaga – religinės priespaudos iliustracijos, kruopščiai atliktos litografijos. Jam ypač patiko viena – scena, kurioje nuožmūs inkvizitoriai plėšė replėmis, plakė rimbais ir kitaip kankino gražias visiškai nuogas moteris. Dar viena – kur ant laužo buvo deginamos feodalizmo laikų raganos; vienos jų drabužiai buvo perplėšti ir labai gerai matėsi krūtys, net speneliai. Prie šių litografijų ilgiau sustodavo ne vien į muziejų atvedamos moksleivių grupės, prie jų jis ir pats mielai pabūdavo ilgiau. Progai pasitaikius, iš Maskvos į pagalbinį rinkinį užsisakė dar po šių litografijų egzempliorių. Laikė jas savo kabinete ir kartais ilgai ilgai grožėdavosi kruopščiu piešiniu, spėliodamas, koks jausmas būtų būti inkvizitoriumi. Prisimindavo fotografę ir susimąstydavo, jog suvokimas, kad pareiga įveikia gyvulišką lytinį instinktą, yra geras ir teisingas jausmas. Šia prasme visai tapatinosi su inkvizitoriumi, stebinčiu nuogas kankinamas moteris – juk jis irgi savotiškai suvokė pareigą, užuot susigundęs ir gelbėjęs gražuolę, kovojo dėl savaip suvokiamo teisingumo. Tačiau pats tuoj pat vydavo tokias mintis šalin, jos galėjo būti pavojingos. Šitaip net galvoti nederėjo. Šitokios mintys galėjo sukelti bėdos. Tarybinis žmogus privalėjo kontroliuoti savo mintis. Privalėjo galvoti, ką galvoja.

Kur kas nuobodesnis darbas buvo inventorinti stirtų stirtas apmūsojusių, apipelijusių šventųjų paveikslų, suvežtų iš uždarytų bažnyčių ir koplyčių – miestuose, miesteliuose, kaimuose. Jų meninis lygis įvairavo nuo Senųjų meistrų kopijų ar net originalų iki kaimo teplioriaus barzdylų su raktais, kreivakojų šventųjų Jurgių, ir daugybės šventųjų Barborų, Kotrynų, Cecilijų ir Marijų. Tos jo visai nejaudino – visos buvo apsirengusios, į dangų užverstomis akimis, o kai kurios dar ir grąžė rankas bei ašarojo; jos jam primindavo

motiną ir jos bereikšmius, beverčius skrupulus, vaikystėje įkaltus kartu su dešimčia dievo įsakymų. Tad dėl paveikslų nereikėjo per daug vargintis, jis nesuprato tų bendradarbių, kurie kruopščiai stengdavosi įminti jau bepamirštamas šventųjų tapatybes ir sukdavo galvas, kur šventoji Barbora, o kur Darata; lyg nuo to būtų priklausęs jų algos dydis. Paveikslų inventoriuje jis tiesiog aprašydavo, ką matąs: „Stovi šventasis su pjūklu ir žalia suknia“, „Virš fisharmonijos oktavos – Marija mėlynu chalatu.“ Kai skyriaus vedėjas, senstelėjęs ikikarinis muziejininkas, prikišęs pirštu paaiškino, jog tai – šventoji Cecilija prie savo ikonografinio atributo, vargonėlių, ir jam priekaištavo dėl aplaidaus darbo, jis direktoriaus akivaizdoje sugebėjo pagrįsti tai ideologinėmis nuostatomis: šventųjų vardai tarybiniam žmogui nėra svarbūs, tai tik feodalinės praeities reliktai, pasakoms apie jų neva atliktus stebuklus tikrai nėra vietos tarybinio žmogaus ateityje, tad kam gi visa tai užrašinėti?

Vadovybė negalėjo nesutikti su tokia ideologiškai teisinga nuostata, o jis pats buvo pripažintas turinčiu didelį potencialą jaunu specialistu ir pakeitė buvusį skyriaus vedėją, prieš tai, žinoma, Istorijos saugumo komitetui parašęs skundą dėl jo įsišaknijusio, su užimamomis pareigomis nesuderinamo religingumo. Be to, kad būtų įtikinamiau, atskleidė visą religinių sektantų tinklą – pasirodo, kelios pagyvenusios muziejaus valytojos šventadieniais slapčia eidavo bažnyčion klausyti mišių, tad gatvėje atsidūrė ir jos, ir jas įforminusi kadrų skyriaus vedėja. Po šio įvykio jis pajuto, jog bendradarbiai jį pradėjo gerbti – jį išvydę nuščiūdavo, išsitiesdavo, pasitempdavo; su juo kalbėjo baimingai nuolankiai ir jam niekada neprieštaraudavo, net kai jis ir pats suprasdavo esąs visiškai neteisus. Nuo to karto jis žmonių žvilgsniuose pastebėdavo pagarbą, su juo kalbėdami jie plačiau atmerkdavo akis, jų vyzdžiai susitraukdavo. Tačiau muziejuje jis neilgai tepadirbo, jo laukė kur kas didesni, svarbesni darbai. Ir, žinoma, jo didysis gyvenimo darbas – Vilniaus istorinio saugojimo vizija.

Miestą jis ir mylėjo, ir nekentė jo tuo pat metu. Keista, kad dabar vėl prisiminė tą fotografę. Kažkuo – ji ir miestas – vis dėlto buvo panašūs. Savotiškai patrauklūs, bet reikalaujantys nemenko perauklėjamojo darbo ir modernizavimo, pritaikymo dabartiniams laikams ir reikmėms. Ir abu tokie pat užsispyrę. Tiesa, su miestu buvo lengviau – mūrai, akmenys, geležies pinučiai negalėjo jam suduoti antausio ir išvadinti chamu. Tai jis buvo šeimininkas ir valdytojas, tai nuo jo parašo priklausė, kam likti, o kam – išnykti. Miestas buvo lyg medis, kurį reikėjo gerai nugenėti, nupjauti senas šakas ir palikti tai, kas jo akiai buvo gražu, ir vietomis įskiepyti šio to naujo, ko niekada nebuvo, bet kas galėtų prigyti lyg Mičiurino priauginta nauja veislė. Išmintinga idėja, patvirtinta Istorijos saugumo komiteto nutarimu, jog fotografuojant Vilniaus senienas būtinai turėjo dominuoti naujojo Vilniaus elementai, priklausė taip pat jam. Fotografuojant Šventosios Kotrynos bažnyčią būtinai turėjo matytis tarybinės poetės vardu pavadinta nauja mokykla, Šventojo Kazimiero – naujas kino teatras „Maskva“, Šventojo Jono – naujas tarybinių žmonių daugiabutis gyvenamasis namas, buvusią Rotušę – nauji Dailės parodų rūmai, miesto panoramose turėjo dominuoti nauji, šviesūs daugiabučių daugiaaukščių gyvenamieji rajonai; ten, kur neišvengiamai vyravo senienos, reikėjo panaudoti fotomontažą ir naująjį, tarybinį, Vilnių padidinti.

Jis niekada nebuvo didelių griovimų šalininkas. Sugriauti – tai lyg sušaudyti. Kam griauti dar gerus pastatus? Nederėjo griauti, verčiau reikėjo perauklėti. Miestą, o kartu ir jo gyventojus. Vis dėlto kai kurie gyventojai ir kai kurie pastatai nesileido perauklėjami.

Jam niekada nepatiko Centro politika kuo daugiau griauti ir sprogdinti, bet vis dėlto savo parašą susprogdinti barokinius Radvilų rūmus Vilniuje jis padėjo. Tai buvo ideologiškai teisinga: nereikėjo, jog jie stypsotų ir primintų apie išdidžius, deimantais apsikarsčiusius didžiūnus, kovojusius su broliška rusų tauta. Be to, pasipūtėlis Jonušas Radvila kaip istorinė figūra jam niekada

nepatiko. Tad Maskvos kino studija jo rūmuose labai sėkmingai nufilmavo sprogimą filmui apie Didįjį Tėvynės karą. Paskui, tiesa, dalį tų rūmų jie atstatė – visai panašiai, tačiau pritaikydami tarybinio žmogaus reikmėms, be jokių buržuazinių elementų, su cemento grindimis, laiptais ir sale su medine scena, kuri labai tiko iškilmingiems minėjimams, prezidiumo posėdžiams ir garbės raštų įteikimams. Tai buvo itin sėkminga rekonstrukcija – viskas lyg ir taip pat, bet iš tikrųjų – visiškai nauja. Niekas, ničniekas viduje nebepriminė buvusių salių, erdvių ir dvasių.

Vilnių reikėjo tobulinti, ir jis tą darė. Mintis uždažyti neskoningas freskas ir šventųjų paveikslus bažnyčių ir pastatų išorėje buvo taip pat jo – juk tikrai, uždažius, architektūrinės formos suskambėdavo dar geriau. Jo mintis buvo bažnyčias versti koncertų ir parodų salėmis, planetariumais, saugyklomis ir sandėliais, kitaip tariant – ne naikinti, o pritaikyti gražius pastatus tarybinio žmogaus reikmėms. Vienintelis dalykas, kurio jam taip ir nepavyko įgyvendinti, nors šiai jo idėjai ir buvo karštai pritarta aukščiausiu lygiu, buvo sumanymas visų Vilniaus bažnyčių kryžius pakeisti vėtrungėmis. Kryžius, kaip religinio opiumo simbolis, neturėjo jokios prasmės ir darkė sostinės veidą. Vėtrungės, kita vertus, turėjo didelę ir svarbią prasmę ir puikiai atliepė tarybinio žmogaus reikmes. Juk tarybiniam žmogui visuomet buvo gyvybiškai svarbu žinoti, iš kur vėjas pučia, ir spėti atitinkamai prisitaikyti prie jo krypties. Tačiau šito nesuspėta įgyvendinti – darbai reikalavo didžiulių lėšų ir aukštų pastolių, ir juos vis atidėliodavo, kol pagaliau viskas pasisuko taip, kad bažnyčios vėl atiteko juodaskverniams. Net jo mažytis sumanymas vietoj šventojo Hiacinto skulptūros ant koplytėlės Raudonosios armijos prospekte uždėti deramesnę vėtrungę su penkiakampe žvaigžde neišdegė. Tačiau jis didžiavosi, kad bent jau atsikratė šventojo Kristoforo.

Nė pats nebūtų galėjęs paaiškinti, kodėl taip nekentė tos senos senojo Vilniaus iškamšos. Ją, jo sumanymu, vieną kartą ir visiems laikams turėjo pakeisti Geležinis Vilkas arba bent jau blogiausiu

atveju kunigaikštis Gediminas. Šventiesiems Vilniuje buvo ne vieta – Vilnius turėjo būti optimistiškų tarybinių žmonių, o ne prietaringų davatkų miestas. Jis pats asmeniškai tikrindavo, ar nenusilupa uždažytos Dievo Motinų ir kitų šventųjų atvaizdų freskos ant bažnyčių. Vaikščiodamas gatvėmis savo įprastiniu žingsniu, už nugaros sunėręs rankas, jis užvertęs galvą tyrinėdavo, ar nėra naujų įtrūkių ar dažų sluoksnio plaišenų uždažytose vietose. Itin užsispyrusios kažkodėl buvo dvi freskos: Marija ant Bonifratrų bažnyčios su bandelę primenančia karūna ant galvos ir nukryžiuotas Jėzus ant Bernardinų. Jas reikėdavo uždažyti kas keleri metai, nes vos uždažius – vėl imdavo luptis, ir vis dar užsilikę prietaringi tamsūs žmonės imdavo kalbėti, jog tai – jų stebuklingumo liudijimas. Su Kristoforu buvo lengviau – pagrindinį miestiečių senąjį Kristoforą, buvusį nišoje judrių gatvių sankryžoje, jis išmetė dar savo karjeros pradžioje. Didžiule asmenine savo pergale laikė ir tai, jog vėliau, po daugelio metų, į tą pačią nišą kitas menininkas savanoriškai sukūrė sargybinio skulptūrą. Skulptorius buvo talentingas, ir, pašnibždomis kalbėta, netgi truputį religingas, tačiau beveik laisva valia sutiko įgyvendinti pasaulietinį Kristoforo pakaitalą. Jam pačiam, kaip Istorijos saugumo darbuotojui, šitai buvo liudijimas, kad jo planas – perkūrimo ir perauklėjimo – vyksta puikiai. Jo tikslas buvo pasiekti, kad žmonės pradėtų elgtis teisingai patys, neuždavinėdami kvailų klausimų ir patys išcenzūruodami savo nederamus ar jiems pakenkti galinčius sumanymus, mintis ir idėjas. Tačiau ne visi tą suprasdavo – jis pats turėjo padėti savo parašą prie kito skulptoriaus pavardės, kuris turėjo kvailumo ne tik sukurti šventojo Kristoforo skulptūrą, bet dar ir pavaizduoti jį su kūdikėliu einantį prieš vėją. Šis atvaizdas, tiesiog šlovinantis ėjimą prieš vėją, jam, kaip Vilniaus vėtrungių idėjos autoriui, buvo lyg asmeninis įžeidimas. Skulptorius akivaizdžiai nesuvokė, kaip svarbu tarybiniam žmogui suprasti, iš kurios pusės pučia vėjas, ir eiti pavėjui, bet savo kūriniu kurstė eiti priešinga kryptimi; ne tik eiti, bet kartu dar ir neštis vaikus. Jis su

didžiausiu pasimėgavimu padėjo savo parašą prie skulptoriaus pavardės dokumente, išmetančiame jį iš Menininkų sąjungos. Paglostė širdį tik tai, jog skulptorius jo kabinete prašė pasigailėti: jo rankos drebėjo, sakėsi turįs du vaikus, prašė pasigailėti, nes negalėsiąs išmaitinti šeimos. „Kitą kartą žinosit, kad prieš vėją – nepapūsi", – išdidžiai pasakė jis skulptoriui. Pasiūlė paieškoti darbo antkapių gamybiniame susivienijime, toliau nuo žalingų meninių idėjų. Šiaip ar taip, jo meninė karjera buvo baigta, nes nepriklausydamas Menininkų sąjungai niekas negalėjo būti menininku, ir labai teisingai. Šį skulptorių jis visuomet prisimindavo labai šiltai – skulptoriaus akyse buvo tiek baimės ir sielvarto; tiek didžiausio jo, kaip Istorijos saugumo darbuotojo, galios ir įtakos liudijimo... Bet taip, jis turėjo vaikų. Kažin, kas jie dabar?

Vėliau jis akylai pastebėdavo nepageidaujamus elementus, norinčius eiti prieš vėją, ir patikimai juos likviduodavo jiems dar nespėjus pridirbti bėdos. Ilgainiui įsigudrino tiek, jog pakakdavo vos pažvelgti – ir atpažindavo iš pirmo žvilgsnio. Daugiausia – iš akių, jos būdavo lyg gilesnės, pilnesnės išraiškos nei kitų, ir iš laikysenos; iš to, kad pamačius aukštesnes pareigas einantį žmogų, net komiteto, tarybos narį ar ministerijos darbuotoją, jų stuburas automatiškai nesusiriesdavo, likdavo tiesus koks buvęs. Jis neskaičiavo, kiek jų pašalino; ilgainiui nė nereikėdavo laukti, kol jie ko nors prisidirbs, pakakdavo tokį atpažinti ir jo paties labui užkirsti kelią būsimam neklusnumui.

Dėl šios priežasties jau vėliau jam didelį malonumą teikė pedagoginė veikla. Kai kuriuos, su įsisenėjusiais neteisingais principais, perauklėti buvo sudėtinga, todėl daug lengviau buvo dirbti tiesiog su žaliava, su jaunimu – lipdyti iš jo būsimus savo perkurto miesto gyventojus. Jį, patyrusį Istorijos saugumo specialistą, dėstyti kvietė ne viena aukštoji mokykla. Kartkartėmis, stovėdamas priešais didžiulę auditoriją, jis iškart atpažindavo jų veidus – aukštom kaktom, nesveikai guviom akim; po paskaitų jie bandydavo užduoti

klausimų, kartais – net polemizuoti su tuo, ką jis pasakė. Jo sistema buvo paprasta, bet efektyvi: vienas studento klausimas po paskaitos – minus vienas balas per jo egzaminą. Po pirmo semestro dauguma nerimstančiųjų padarydavo teisingas išvadas, o protingieji klausimų neužduodavo. Klausdavo tik kvailiai. Protingi – klausydavo. Jiems ir priklausė ateitis, jo numylėtiniams, kurie išvydę jį koridoriuje nė patys nenujausdami net gunkteldavo ir iš pagarbos pritūpdavo. Būta ir saldžių pergalių: kaip tąkart, kai nuvežė vieną savo studentų kursų į Leningrado Ermitažą. Ten, bestovint vienoje Žiemos rūmų salių, po rokokiniais Jekaterinos laikų lipdiniais, tarp da Vinci madonų, Tiziano gražuolių ir Fabergé meistrų stebuklų, vienas studentų pakėlė ranką, ir, kalbėdamas, žinoma, viso kurso vardu, nes pavieniai balsai niekada nesiskaitė, tarė: „Gerbiamas dėstytojau, gal jau eikime kitur? Mums jau bloga darosi nuo visos šitos prabangos. Kokia prasmė? Tarybiniam žmogui tai vis tiek neaktualu..." Jis pažvelgė į nuščiuvusį, savo pačių drąsos išsigandusį kursą, akimirką patylėjo, mėgaudamasis jų išgąsčiu „kas dabar bus?", ir lėtai, neskubėdamas nusišypsojo, stebėdamas, kaip studentams atlėgsta. „Šaunuoliai, teisingai mąstote, – anuomet pasakė. – Tačiau mes turime susipažinti ir su atgyvenusia, neaktualia prabanga tam, kad ateityje nekartotume panašių klaidų", – pridūrė, nes dėstytojas visuomet turėjo būti teisus. Vis dėlto širdyje džiaugėsi: tai buvo įrodymas, kad jo ugdymas skverbėsi kur kas giliau, pro profesinį istorijos saugumo paviršių. Jo studentai, bent dauguma jų, jau suvokė, kad praeitis jiems neturi rūpėti, tačiau suprato ir šį tą svarbesnio: savo pačių ribotumą ir tai, kad neverta švaistyti laiko tam, kas yra už tarybinio žmogaus gyvenimo ribų. Jie jau patikimai buvo įsisąmoninę, jog neverta sukti galvos dėl paveikslų, kurie niekada nekabės virš tavo sofos, ir stengtis perprasti istorinių detalių apie rūmų salių erdves, kuriose niekada pats negyvensi. Jo dėka studentai tvirtai ir patikimai suvokė, kad praeitis priklauso muziejams ir dvelkia naftalinu, o ateities svajonės privalo turėti griežtai nubrėžtas ribas. „Pamirškite

praeitį, nesvajokite apie ateitį, gyvenkite čia ir dabar", – sakydavo jis filosofijos studentams. „Nesukite galvos, kas čia buvo prieš šimtą metų ir kas bus dar po šimto – jūsų užduotis projektuoti taip, kad tarybinis žmogus turėtų kur pasistatyti minkštą svetainės kampą ir virtuvės baldų komplektą", – aiškindavo jis architektams. „Ne taip svarbu, kas ten iš tikrųjų buvo praeityje, svarbiausia, kaip tai galima panaudoti dabarties pergalei paaiškinti", – diegdavo istorikams. Visi įsiklausydavo.

Jaunosios kartos sąmoningumas, su pasitaikančiomis nedidelėmis išimtimis, jį džiugino. Išimtims jis buvo negailestingas. Tačiau tokių pasitaikydavo vis rečiau ir rečiau, nes net ir kvailiausi užsispyrėliai ilgainiui atsitokėdavo – jo įtaka ir galia neapsiribojo vien studijų metais. Jis, patyręs Istorijos saugumo specialistas, profesorius ir habilituotas mokslų daktaras, buvo daugybės tarybų, komitetų, komisijų, pakomitečių, ekspertų grupių narys. Visos šios tarybos, komitetai, komisijos, pakomitečiai, ekspertų grupės vertino tinkamumą, išduodavo leidimus, skirstė pareigybes, teikė premijas ir vykdė atrankas konkursuose. Studentai nuo jo negalėdavo pabėgti netgi ir baigę – jis buvo visur, jis buvo ne vienas, už jo stovėjo organizacija, prie jos jungėsi ir jai talkino jo buvę uoliausi studentai. Išimčių jis kartais sutikdavo kitoje komiteto ar tarybos stalo pusėje. Išimtys žvelgdavo į jį su bejėge neapykanta, vis dar – su baime. Dabar jam jau nebereikėjo vargintis rašant skundus, pasirašant nuosprendžius. Priešingai – dabar jam pakakdavo ko nors nepasirašyti. Kartais – pakelti savo seną išdžiūvusią ranką balsuojant prieš, nors tai dažniausiai tebūdavo formalumas – dar prieš sėsdami balsuoti, visi jau būdavo sutarę ir žinodavo rezultatus, tačiau vis dėlto balsavimas buvo gražus ritualas, graži demokratijos iliuzija. Jo bičiulis anąkart buvo teisus – viskas baigėsi gerai, jam patiko naujieji laikai, naujoji demokratija. Metams bėgant, jam senstant, jo įtaka tik augo – dabar beveik niekas jam nebegalėjo paprieštarauti, jį gynė ilgametės patirties, rango, postų šarvas. Jo

bičiulis buvo teisus – tokie kaip jis tapo nepamainomi. Tokie kaip jis tiek ilgų dešimtmečių kybojo virš mažųjų žmogučių gyvenimų, jog šieji taip prisirišo ir dabar nebegalėjo be jų gyventi. Tokie kaip jis dabar, naujaisiais laikais, tapo patikimumo garantu. Netgi vienos kadencijos prezidentas buvo vienas iš jų – žmonėms reikėjo patikimumo, įpročio, tvirtos rankos.

Vienintelis dalykas, kuris kėlė jam nerimą, buvo dabartinis jaunimas. Jis buvo visiškai ne toks kaip jo laikais. Dabartinis jaunimas buvo toks kvailas ir išlepęs, jog nė nenutuokė, kuo jam gali baigtis neklusnumas. Reikėjo kažko, kas viską jiems paaiškintų iš naujo. Parodytų praktiškai ir gerai pamokytų, kaip būna, kai neklausoma. Jis pats nuogąstavo, kad karta, atėjusi po jo, tam per silpna. Dabartiniam jaunimui reikėjo kietos rankos, bet pats jis jau nebeturėjo nei jėgų, nei, pagaliau, sveikatos ją rodyti. Būtent dėl šios priežasties prieš kelerius metus ėmė mažiau dėstyti, kol galiausiai to beveik atsisakė. Nebeturėjo nei jėgų, nei noro terliotis su dabartiniais studentais – jie per daug klausinėjo, norėjo viską žinoti, norėjo daugiau seminarų, ir, pagalvokite tik, kartais net drįsdavo ginčytis su dėstytoju, vadindami šitai „argumentacija". Kartą, neiškentęs, nutrūko, pakėlė balsą: „Kai būsite mano metų, tada ir galėsite argumentuoti!" – „Bet juk jūs štai negalite argumentuoti!" – šūktelėjo kažkas iš paskutinių eilių, sukeldamas juoko bangą. Jis išėjo iš auditorijos, koridoriuje teko išgerti vaistų nuo širdies. Tačiau nesijautė pralaimėjęs – žinojo visą kursą galįs sukirsti per egzaminą. Vis dėlto tąkart įvyko lig tol negirdėtas dalykas: studentai parašė raštą rektoriui, kuriame buvo skundžiamasi, kad jo skaitomas kursas „morališkai pasenęs, nepakankamai interaktyvus, profesorius ne vien atsisako polemizuoti, bet nė nesiteikia atsakyti į tikslinamuosius klausimus, nesirūpina kritinio mąstymo ir suvokimo skatinimu". Kai prorektorius, vienas jo augintinių, parodė jam laišką, jis negalėjo patikėti savo akimis tokia kvailybe. Kritiškas įvertinimas, kad jis neskatina kritinio mąstymo! Toks popiergalis pakišamas jam, kuris

visą gyvenimą, iš visų jėgų kovojo su kritiniu mąstymu! Jam, kurio parašas po kieno nors pavarde, lydima žodžių „kritiškai atsiliepia apie santvarką / vadovybę / nutarimą", galėjo nulemti ir sunaikinti tą „ką nors"! Kaip jis nepastebėjo, kaip praleido tą akimirką, kai viskas šitaip pasikeitė? Prorektorius jį guodė, jog tai tėra nauji, tušti, madingi, esmės nekeičiantys žodžiai – interaktyvumas, argumentacija, kritinis mąstymas, tačiau net ir jų jis nebeturėjo jėgų mokytis. Ne jo amžiui. Todėl jo kursą baigė vienas jaunesniųjų asistentų, tąkart ir egzaminavęs. Jis pats nustojo dėstyti ir sau tepasiliko kitų dėstytojų priežiūrą – buvo vyriausias, su aukščiausiais moksliniais titulais, jo žodis daug ką reiškė atestacijose; juk užuot kovojęs su kvailų ir įžūlių studentų srautais verčiau galėjo skirti patikimus kadrus, juos auklėti ir ganyti.

Jis apsisuka ant kito šono, nes pradeda diegti širdį. Jam tikrai kažką lašina. Jis pats, būdamas tos mergos vietoje, tikrai ko nors prilašintų jo valioje atsidūrusiam priešiškam elementui. Vieną akimirką jam šauna mintis išsitraukti lašelinės žarnelę iš kateterio. Paskui persigalvoja – gal ji kaip tik ir tikisi, jog jis tai padarys. Galbūt lašelinėje, priešingai – gyvybę palaikantys vaistai? Jis dvejoja. Dvejoti yra baisu. Niekada gyvenime nedvejodavo, visuomet buvo stiprus, visuomet žinojo, ką daryti. Niekuomet neturėjo sąžinės priekaištų – dėl nieko, dėl nė vieno. Jie visi buvo priešiški, tvarką ardantys, kritiški, nepritapę elementai, juos reikėjo sunaikinti, arba, blogiausiu atveju, perauklėti. Galų gale – ką jis darė? Nieko, tik juos atpažindavo, išryškindavo ir nurodydavo. Visu kitu pasirūpindavo sistema. Gera, veikianti sistema. Daugiau ar mažiau veikianti iki šiol. Kas bus ateityje, jis nežino. Dabartinis jaunimas gali privelti bėdos. Tiesa, yra gero, paklusnaus jaunimo ir šiais laikais – tokio, kurį lengva įkvėpti ir pakreipti istorijomis apie išnaudotojus, apie nelygybę, apie kovą už teises ir būtinybę, kad visi būtų lygūs ir vienodi. Nuo ten – tik vienas mažytis žingsnelis, mažytis stumtelėjimas ir jie visi gali pradėti

kovoti prieš kritiškus, nepritapusius ir kitoniškus, tvarkai trukdančius elementus, vadinasi – už teisingą reikalą. Tačiau didžioji dauguma jaunimo šiais laikais – niekam tikę. Išlepę vartotojai, kuriems niekas neįdomu – tenori būti sveiki, gražūs, laimingi ir turtingi, skaniai valgyti, skaityti užsienietiškas knygas ir žiūrėti filmus su kino žvaigždėmis, mylėti, mylėtis ir daryti mažučius rausvus lygiai tokius pat gražius ir kvailus kūdikius, kaip ir jie. Ir dar, žinoma, nori visur, po visą pasaulį, keliauti. Kelionės yra blogis. Ypač – kelionės be patyrusios ideologinės priežiūros, be paaiškinimo. Tokios kelionės visuomet kažką pakeičia, ir ne į gerąją pusę. Jaunas žmogus pradeda lyginti, lygintis, mąstyti ir daryti, dažniausiai klaidingas, išvadas. Jaunas žmogus iškart tampa kritiškas, prisigraibo visokių idėjų, kaip neva galima grįžus gyventi ar padaryti geriau. O geriau – nereikia. Reikia tik išlaikyti tai, dėl ko taip sunkiai kovota. Ne veltui prie tarybų valdžios nieko neleisdavo į užsienį, ir labai teisingai darė. O jeigu ir išleisdavo, tai tik patikimus, ideologiškai subrendusius ir susiformavusius kadrus. Tokius kaip jis. Kai jį išleido į pirmą užsieninę stažuotę, jam tenais, vienoje vadinamųjų pasaulio kultūros sostinių, visai nepatiko. Puikiai matė visą apsimestinį blizgesį, visus tuos niekalus, visą tą nesveiką paviršutinę prabangą, iš principo netinkamą tarybiniam žmogui – galybę stalo įrankių, po skirtingą šakutę kiekvienam patiekalui, rožėm kvepiantį tualetinį popierių, moterų madas, butus su penkiais miegamaisiais ir skirtingas mašinas darbui bei savaitgaliams, bulves ir morkas parduotuvėse, tokias švarias, kad jų rezginėlę galėjai dėti ant išeiginio drabužio. Ir baisiausia – įžūlius, turtingus, iš visko besijuokiančius žmones, kurie su niekuo nenorėjo dalintis ir nebijojo nieko, išskyrus mirtį, ligą ar nelaimingo atsitikimo galimybę. Jie nebijojo valdžios, nekalbant jau apie tai, kad niekas ten nebijojo jo. Šitai – mandagiai, šaltai juo nuslystantys žvilgsniai, žvilgsniai be jokios baimės ir nuolankumo užuominos – jam buvo nemaloniausia. Visą stažuo-

tės užsienyje trukmę jis jautėsi esąs niekas. Neįtakingas niekas, kurio niekas nebijojo. Jis apsidžiaugė po kelionės grįžęs atgal, rašydamas ataskaitą Saugumui įskundė vieną kolegą ir vieną neva prie jų priekabiavusį užsienietį. Iš tikrųjų nieko ypatinga nebuvo įvykę, bet aprašęs tai ataskaitoje pasijuto geriau. Pasijuto grįžęs namo, sėkmingai baigęs kelionę. Prisiminimus apie ją vėliau stengdavosi nuvyti. Kelionės yra blogis, kelionės paverčia žmogų kritišku, arba dar blogiau – kritišku sau pačiam. Taip, jis neabejoja – šiuolaikinio jaunimo suskydimas ir įžūlumas yra nulemtas begalės tų jų kelionių. Pradeda niekuo nebetikėti, iš visko šaipytis, tampa kritiški, nebegerbia vyresnių ir galingesnių...

Žingsniai, žemyn spaudžiamos rankenos girgžtelėjimas.

– Kaip jaučiatės? – ji vėl stovi virš jo lovos, rankos kišenėse, akyse pašaipa. – Kaip sekasi prisiminti?

– Panele, – į šį žodį jis pasistengia sudėti visą įmanomą panieką, – ar jūs bent žinote, ar turite bent žaliausią supratimą, kas aš toks? – grėsmingai sako jis.

– Vėl grįžtam ten pat, užkliuvo senis už varčios ir vėl pasaka iš pradžios... – nusivylusi sumurma mergina baltu chalatu. – Aišku, kad žinome, kitaip manęs čia nė nebūtų. Visi turime po oficialios jūsų biografijos egzempliorių, su visais titulais ir apdovanojimais, bet, žinoma, neoficialioji jūsų biografija mums kur kas įdomesnė. Jūsų niekšybių sąrašą daugmaž taip pat esame atkūrę, bet labiausiai mus domina jūsų emocinė biografija, psichoanalizė... Kaip pasirinkdavote savo aukas? Ar įskundęs gražią moterį paskui masturbuodavotės apie ją galvodamas? O gal jus traukė vyrai? Kaip jautėtės, būdamas pirmąkart užsienyje – ar suvokėte, kaip apgailėtinai atrodėte laisvojo pasaulio kontekste? Ar bent suvokiate, koks apgailėtinas esate dabar? – ji vis dar šaiposi.

– Apgailėtinas? Tai jūs nesuvokiate! Jūs nesuvokiate, prieš ką šokate! Jūs nesuvokiate, kad aš ne vienas! Yra ir kitų! Mūsų čia daug, mes esame visa sistema!

Mergina teatrališkai apsidairo, nusijuokia.

– Atsiprašau, bet tai čia jūs kažko nesuvokiate. Nelabai orientuojatės tikrovėje. Apsidairykite – aš čia matau tik jus vieną. Kurgi tie kiti? Aš matau tik jus vieną. Vienui vienutėlį, be jokios sistemos. Galiausiai, pabaigoje, žmogus visada lieka vienas.

– Ko jūs tikitės? Kad atgailausiu? Nesulauksit!

– Oi ne, ką jūs... Kaip tik šito ir nenorėčiau... Matote, nuoširdi, gili atgaila, kad ir paskutinę akimirką, kartais gali labai daug pakeisti, iš pliuso padaryti minusą, suteikti žmogiškumo, išgryninti per kančią. Mums kaip tik nereikia, kad atgailautumėt – nė trupučio! Tik taip keliausite tiesiai į pragarą. Tiesiai ir iš karto. Į pragarą, kur jums ir vieta. Tiesą sakant, jūs jau pusiau ten, viena koja tai tikrai. Ir seniai.

Jis pasiremia alkūnėmis, šiek tiek pakyla ir, sukaupęs visą orumą, grėsmingai ištaria frazę, kitados priversdavusią daugelį drebėti:

– Panele, jūs nelabai suvokiat, iš kur vėjas pučia...

Ir nutilęs atšlyja, nes vieną akimirką jam pasirodo, kad ji gali smogti jam kumščiu. Bet ji susivaldo ir įžūliai sako:

– Man nusispjaut, iš kur pučia vėjas, nes namo važiuosiu savo mašina, o ten neužpučia.

Tada prieina, iš kišenės išsitraukia švirkštą ir kažko suleidžia į lašelinės maišelį. Senis lovoje pradeda springti:

– Ką... Kas čia? Ko jūs prileidote?

– Tuoj sužinosit. Nebijokit, jūs – tarp mūsiškių.

Iškart už palatos durų ji nusivelka baltą chalatą ir paskubom sugrūda į rankinę, eidama koridoriumi ji girdi, kaip pradeda pypsėti slaugės kvietimo signalas, prasilenkia su viena, bėgančia link palatos, iš kurios ką tik išėjo. Liftu nusileidžia žemyn, išeina pro ligoninės duris, į mašinų stovėjimo aikštelę. Čiaukšteli ir pypteli vienos iš mašinų užraktas. Viduje ji drebančiom rankom sugraibo cigarečių pakelį, išsitraukia vieną, godžiai užsirūko. Kiek aprimusi, jau lėčiau traukdama cigaretę, kažkam paskambina mobiliuoju:

– Padariau.

Kitame gale kažkas irgi čirkšteli žiebtuvėliu, irgi užsirūko. Po pauzės moteriškas balsas sako:

– Tikiuosi, nepridirbai nesąmonių.

– Ne, – sako mergina. – Viskas švaru. Du trumpi užėjimai ir truputis fiziologinio tirpalo. Buvo gražu žiūrėt į jo paranoją.

Danielius Dalba

Danielius Dalba pats nesuprato, kas jį privertė pakeisti nuomonę apie visus rašytojų prieglobsčius, stovyklas, kurortus, rašytnamius, stipendijas ir kitas nesąmones. Jis niekada nepriklausė jokioms literatų sąjungoms, susivienijimams ar idėjinėms estetinėms grupėms, nes tai, jo tvirtu įsitikinimu, yra neseksualu. „Rašymas turi būti kaip seksas, – visuomet manė Danielius Dalba. – Sugundai skaitytoją, įtrauki jį su savimi į knygos patalą, nuvedi iki beprotiško orgazmo ir palieki išdulkintą. Iki kito karto, iki kito teksto. Arba ne. Tavo visiškoje galioje ir malonėje, geidžiantį dar ir dar. Skaitymas turi būti kaip seksas." Arba – narkotikas; kartais jam piršdavosi ir tokia išvada. Juk skaitymas – pats didžiausias eskapizmas. Ir pigiausias. Leidybos verslas iš tiesų parduoda ne ką kitą, o legalius narkotikus protui, sielai ir slėpsnoms. Užaštrinantis kokainas, raminantis heroinas ir viagra viename. Narkomafija, dar pajungianti ir smegenų plovimą bei prostituciją. *Sex, drugs and rock'n'roll.* „Ir aš esu šitos narkomafijos vienas didžiausių baronų. Knygų roko žvaigždė. Esu net išleidęs savo kompaktą su dainuojamąja poezija, nors visiškai neturiu klausos nei balso. Muzikinio balso, ta prasme. Žmogišką balsą tai aš turiu, ir panos leipsta jo klausydamos – tiesiogiai ar iš kompakto. Dar ir dėl to, kad niekas jau seniai neberašo paskaitomų eilėraščių apie meilę – su rimu ir

prasme, o ne „lytis, būtis, lašas, pašas, ša ša ša..." arba „tavo krūtys panašios į voveres..." – dar gerai, kad ne į žiurkes, ne į spanielio ausis arba sunkvežimio greitkelyje pervažiuotas kates; viešpatie, kas dėjosi to vargšo bičo galvoj, kai rašė šitas eilutes. Kertu lažybų, kad jo boba ir atrodo kaip voverė. Jeigu apskritai tokią turi, nes neįsivaizduoju, ką tokia poezija galima sugundyt; greičiausiai turi tik dvi ištikimas penkiapirštes panas, savo kairę ir dešinę. O šiais laikais niekas nebenori pakaitalo. Visi pasiilgę ko nors iš kūno ir kraujo, ko nors tikra. Kai randa tikra – pasiunta. Tikra ir gyvuliška, bet su parengiamuoju smegenų stimuliavimu ir išaugintu geismu, kaip geras seksas. Toks seksas, kuris ne bergždžias ir nuo kurio gali ne juokais pastoti."

„Toks seksas niekada negali būti grupinis – su sąjungom, susivienijimais, bendraminčių būreliais ir stilistiniais judėjimais. Tarp paklodžių, atsiprašau, puslapių, gali būti tik tu ir skaitytojas", – sakydavo Danielius Dalba.

Nieko stebėtina, kad jam niekas niekada nepasiūlė jokios kūrybinės stipendijos nei nemokamo kelialapio į „rašymo dirbtuves" ar „rašytojų poilsiavietę", jau nekalbant apie valstybines ar literatūrines premijas. Kad Danielius Dalba savo plunksnos brolių ir kritikų buvo, švelniai tariant, nemėgstamas – per silpnai pasakyta. Tikrai per švelniai, taip švelniai kalba tik diplomatai. Kas galėjo mėgti tokį, atsiprašant, arogantišką dvimetrinį šiknių su jo naujausiais automobiliais ir motociklais? Su antikvariniu, aukcione pirktu laikrodžiu, kažkada priklausiusiu pačiam Trumanui Capote'i, ir su jo merga Lakme, indų kilmės modeliu ir Mensos bendruomenės nare? O kur dar pernykštis skandalas, kai Danielius su dviem aukštom lietuvėm aukštosios mados manekenėm nusiaubė ir suniokojo numerį Paryžiaus „Ritz'e"? „*When High Literature Meets High Fashion: Cult Lithuanian writer and two models on coke trash the Ritz*", – rašė *The Daily Mail*, – Kai susitinka aukštoji literatūra ir aukštoji mada: kultinis lietuvių rašytojas ir dvi manekenės apsvaigę nuo kokaino nu-

siaubė „The Ritz". Tokiems materialiai apsirūpinusiems, galintiems sau leisti „ricus", Lietuvoje premijos ir įvertinimai paprasčiausiai nedalinami. O kur dar jo pareiškimai žiniasklaidai?

Kaip manote, kuo sužavėjote tokį garsų, pasaulyje žinomą modelį kaip Lakmė?

Tuo, kad būdamas lietuvis be jokio akcento su ja susikalbu sanskritu. Ir, žinoma, savo pimpalo dydžiu.

Kaip apibrėžtumėte savo santykį su lietuvių literatūros tradicija?

Kaip labai netradicinį.

Gal galėtumėte plačiau? Kuriuos lietuvių autorius labiausiai vertinate?

Mirusius. Nors ne visus. Donelaičio nusikaltimo lietuvių literatūrai neatperka net jo mirtis.

Hm, o ką galėtumėte pasakyti apie gyvuosius? Kaip manote, kuo jūsų kūryba išskirtinė, palyginti su jų?

Tuo, kad kuriant mano pirštas – ant pulso, o jų – giliai giliai šiknoje.

Kaip reaguojate į tai, kad jūsų nemėgsta kritikai?

Džiaugiuosi, kad tai – stiprus ir abipusis jausmas.

Bet vis dėlto, kaip manote, kodėl esate taip prieštaringai vertinamas?

Nes turiu didelį bybį ir dar didesnius kiaušus, o gyvename laikais, kai visi nori „vienas dydis tinka visiems" universalumo, bet niekas nesupranta, jog šitai praktikoje, deja, neveikia.

Pafantazuokime: kokį literatūrinį pseudonimą rinktumėtės?

Jobas.

Įkvepia Biblijos personažai?

Ne. Tiesiog būčiau Danielius Dalba-Jobas.

Pafantazuokime: kaip norėtumėte būti įamžintas? Gatvės pavadinime? Skvero? Fontano?

Norėčiau būti įamžintas ant tamponų „Danielius“ pakuotės – garantija, kad visos Lietuvos moterys prisimintų mane bent kartą per mėnesį. Taigi, atsakant į jūsų klausimą, norėčiau būti įamžintas fontanu. Daug fontanų, bet ne visai tradicinių.

Kokio užrašo norėtumėte ant savo antkapio – Nacionalinės, Nobelio premijos laureatas? Ar dar kas nors?

„Iki greito pasimatymo!“

Nereikia stebėtis, kad po šito interviu lietuvių literatūros pasaulis Danieliaus oficialiai pradėjo neapkęsti, o interviu dariusi žurnalistė jam atsidavė. „Žurnalistė padarė interviu, aš padariau žurnalistę“, – pagalvojo Danielius. Kartu – ir jos žurnalo *Protas ir gyvenimas* skaitytojus, nes gerai atbirbintoji, paprastai anemiškais mokyklinio lygio tekstukais garsėjanti korespondentė kitą rytą parašė tikrai įsimintiną straipsnį, kupiną įkvėpimo, sąmojo, aistros, ir pavadino jį „Dalba per lietuvių literatūrą“. Fizinė veikla teigiamai skatina protinę, o saikingai sportuojant gaminasi endorfinai – štai dėl ko Haruki Murakami bėgioja maratonus, o žurnalistėms kartais išeina į sveikatą spontaniškas seksas. Net faktinių klaidų tame straipsnyje beveik nepadarė, o tai šių laikų žurnalistikoje – tikra retenybė.

Bet Danielius Dalba nerimo. Nerimastis, balansuojanti ties savigriovos riba, buvo jo nuolatinė būsena ir įkvėpimas. Vaikščiojimas briaunomis. Lynu. Ašmenimis. Tai jį visuomet geriausiai įkvėpė, bet jau kuris laikas to buvo negana. Ne dėl to, kad jam ėmė trūkti minčių ar idėjų; ne, jis buvo protingas, išsilavinęs individas, su pagyrimu baigęs gatvės *alma mater*, gavęs bakalaurą iš Vilniaus universiteto, o magistrą – iš Jeilio; jo smegenys vis dar veikė gerai, bet ėmė trūkti tikrumo. To, kas tikra ir ką yra tikras iššūkis išreikšti žodžiais. Išversti iš būties kalbos į teksto kalbą. Iš esmių, prasmių, sampratų, vaizdinių ir pojūčių – į žodžius. Tam reikia gero, nuoseklaus vertėjo. Tai yra amžina dilema – štai kodėl Kanto tekstas yra

tokios beviltiškai prastos literatūrinės formos, o galybė įmantrių formų literatūros tėra visiški pezalai. Arčiausiai prie to tikrumo, paslėpto po atsainia, nerūpestinga forma, turbūt buvo priartėjęs Platonas savo *Puotoje*. „Štai su šiuo arogantišku šikniumi būčiau norėjęs susipažinti, – pagalvodavo Danielius Dalba. – Cha, Platonas žodžiui „šiknius" suteikia visai naują atspalvį, ir ne vien dėl to, kad buvo gėjus. Įsivaizduoju dabartinių kritikų *Puotos* recenzijų antraštes: „Akademiko klimaksas", „Platonas vaikosi pigaus populiarumo, filosofiją nužemindamas iki pramogų kultūros", „Banalybės puota, popso orgija?", „Platono puota ar Platono pabaiga?", „Tiesos meilė ar meilė per visus galus?" Štai kas buvo tikrasis maištininkas. Platonas. Jėzau, kada mes tapom tokie nuobodybės?" – Danielius Dalba jausdavosi vis dažniau pavargęs. Vis dažniau ir dažniau. „Galbūt man iš tiesų reikia pailsėti. Išvažiuoti kur nors. Pailsėti sau ramybėje. Priimti vienatvę kaip iššūkį. Nerti tiesiai į nuobodybę ir pabandyti atsispirti nuo jos dugno. Ko aš bijau labiausiai? Aš ne iš tų, kurie dreba, kad geriau nebeparašys. Ko aš bijau labiausiai? Nuspėjamumo. Monotonijos. Rutinos. Taisyklių. Vienuolynas Tibete mane išvarytų iš proto, o katalikiškos rekolekcijos manyje neišvengiamai pažadintų šėtoną. Aš bijau jogos, mantrų ir meditacijos. Pats laikas įveikti šią baimę. Esu atviras viskam. Netgi baimėms. Duokit jas čia, jos gerai inspiruoja. Varykit."

Praėjus porai dienų po to, kai Danielius Dalba pats sau paskelbė atvirumo naujiems iššūkiams ir visam kam programą, jis gavo laišką. „Conqueror" kompanijos vokas, gražus, brangus faktūrinis laiško popierius su kukliu, saikingu šilkografiniu logotipu „Recedentia":

Gerbiamas p. Danieliau Dalba, džiaugiamės galėdami pranešti, kad fondas „Recedentia" atrinko jūsų kandidatūrą kaip visiškai atitinkančią jo paramos tikslus ir principus. „Recedentia" – pelno nesiekianti finansinės ir dvasinės paramos talentingiausiems pasaulio rašytojams labdaros organizacija,

oficialiai įregistruota ir veikianti nuo 1520 metų, neoficialiai savo veiklą vykdanti nuo pat pasaulio raštijos pradžios ir šiandien turinti savo atstovybes visuose penkiuose kontinentuose. Tarp mūsų fondo paremtų rašytojų – tokie garsūs pasauliniai vardai kaip Williamas Shakespeare'as, Miguelis de Cervantesas, Voltaire'as, Marcelis Proustas, Levas Tolstojus, Fiodoras Dostojevskis, Virginia Woolf, Jamesas Joyce'as ir daugelis kitų. Mūsų privataus fondo tikslas – talentingiausiems pasaulio rašytojams suteikti visiškai patogų, jų poreikius ir lūkesčius absoliučiai atitinkantį prieglobstį, užtikrinantį visišką dvasios ir kūno ramybę bei tobulai leidžiantį susikaupti ir kontempliuoti idealų tekstą bei jį kurti. Savo atrinktiems kandidatams suteikiame visišką komfortą neribotam laikotarpiui už tai iš jų nereikalaudami jokių ataskaitų ar atsiskaitomųjų tekstų, išskyrus tęstinę kandidato ambiciją ir pastangą kūrybiškai pranokti patį save. Kaip yra rašiusi Virginia Woolf, „viskas, ko reikia, tėra atskiras kambarys". Mūsų tikslas tokį idealų jūsų kūrybinių svajonių kambarį, visiškai unikalų rašytojų prieglobstį, suteikti jums nepaisant išlaidų, erdvės ir laiko apribojimų. Dar kartą džiaugiamės, galėdami pranešti, jog visiškai atitinkate mūsų atrankos kriterijus ir nuoširdžiai tikimės, jog pasinaudosite mūsų fondo teikiama išskirtine galimybe. Jei jus sudomino mūsų pasiūlymas, prašom skambinti mūsų atstovybės Šiaurės ir Rytų Europoje telefono numeriu, nurodant Lietuvos kodą + 370 ir savo unikalų atpažinimo kodą, sudarytą iš jūsų inicialų bei laiško gavimo datos.

„Pačiu laiku, – pagalvojo Danielius Dalba ir padėjo laišką ant kvietimų į renginius stirtos. – Kodėl gi ne?"

– Tikrai, kodėl gi ne? – pasakė Lakmė, kai jis vėliau, ruošiant vakarienę, jai pranešė svarstąs pasinaudoti fondo siūlymu. – Vienatvė tau gali tapti puikiu paįvairinimu. Nepatiks – visada gali iš

ten išvažiuoti. Važiuok. Ne todėl, kad norėčiau nuo tavęs pailsėti, tiesiog manau, kad kartais sveika sugriauti savo paties stereotipus ir principus. Štai, paragauk, ar skanu? – ji ištiesė šaukštą kažkokio troškinio.

– Mhmm, kas tai?

– Bandymas mano būsimai receptų knygai. Aviena su mėtomis, žaliąja citrina ir kardamonu. Maži indiški užkandžiai, *thalis*, idėja – kad valgantysis vienu metu paragauja daug patiekalų, daug skonių ir jais keičiasi, dalinasi su kitais. Manau, turėtų pasisekimą ir tarp lietuvių.

– Nesąmonė, Lakme. Lietuviai nemėgsta avienos ir sako, kad ji smirdi. Be to, idealus lietuvio balius – prisiėst iš pilnos lėkštės, prisigert degtinės, pasiginčyt dėl politikos, tada dar išgert degtinės ir krist veidu į baltą mišrainę. Arba apsivemt. Ta pačia balta mišraine. Tiesiai į tuščią lėkštę, iš kurios ką tik valgė. Arba sau ant kelnių ir tada apsiverkt ir kaltint valdžią.

– Dani, nebūk cinikas. Negi nepastebėjai, kad lietuviai valgo labai panašiai kaip indai – stalas turi būti gausiai nukrautas užkandžiais, kuriais visi dalijasi, krauna į lėkštę. Karštas patiekalas – veikiau išimtis, ir niekad nebūna prancūziškai – vienas užkandis, sriuba, pagrindinis, tada desertas. Ne, lietuviai kaip ir indai valgo ne patiekalais, o stalais – stalas, karštas stalas ir saldus stalas. Jie amžinai alkani, iš prigimties, savo sąmonėje. Aš įsitikinusi, kad mano valgių knyga bus bestseleris.

– Lakme, nebūk naivuolė. Pirmiausia visi nuspręs, kad gamini nehigieniškai, nes nesusiriši savo ilgų plaukų. Tada sakys: ko čia mus gali pamokyti ta atsibeldusi indė, kuri pati valgo šūdinom rankom. Trečia, tu per daug graži ir bobos iš pavydo nepirks tavo knygos, o ketvirta, kils pasipiktinimo banga, kad neryši prijuostės, – Danielius nužvelgė jos marškinėlius, trumpus nuplyšusius džinsinius šortus, pro kuriuos švytavo rudi jos sėdmenų pusrutuliai, ir ilgas basas kojas su raudonai nulakuotais nagais. – Rimtai, tau

ta kulinarijos knyga reikalinga kaip kulkos skylė galvoj, palik tai chalatinėms boboms, kurios nieko daugiau nesugeba. Tu gi protinga moteris, gali daugiau. Velniam tau brist į visą tą šūdą.

Lakmė užšoko ant virtuvės stalviršio ir atsisėdo nukabinusi kojas. Kurį laiką žiūrėjo į sukryžiuotas savo pėdas, gurkštelėjo vyno iš taurės.

– Dani, tu nesupranti. Aš nebegaunu užsakymų. Viskas, modelio galiojimo laikas baigiasi. Ir taip dar ilgai pratempiau. Aš neturiu nė vieno reklaminio kontrakto – kažkada purkštavau, kad pigūs lūpų dažai ir šampūnai iš supermarketo – ne lygis, bet jie mano versle – sėkmingo pensijos fondo ekvivalentas. Ir aš jo neturiu. Man reikia kažką daryti, išrasti save iš naujo. Aš negaliu grįžti į akademinį pasaulį, nes niekas rimtai į mane nebežiūrės. Nors ir galėčiau. O ką darysiu, kai tu mane paliksi? Žinoma, taip nutiks, anksčiau ar vėliau. Nesiginčyk. Kas tada? Ieškosiu kito kultinio rašytojo? Nerasiu? Tada ieškosiu turtingo verslininko? Dar vieno? Matai, kad kulinarinė knyga – man vienintelė išeitis. Per graži? Skaitytojai nesitapatins su manimi? Ką gi, galiu priaugti dešimt kilogramų, nieko tokio. Man nesvarbu. Kūnas yra tik mano kevalas.

– Tu pernelyg graži. Ir pernelyg protinga. Gaila, bet dabartiniame pasaulyje tai problema. Mes gyvename pasaulyje, kur daugiausia galimybių turi beviltiškos vidutinybės, atrodančios kaip pervirtos bulvės. Jeigu tau yra ko pavydėti – tu, automatiškai, taikinys. Raudonas obuolys ant šakos, kurį reikia žūtbūt numušti žemėn akmenim ir pagaliais. Mes abu savo įvaizdžių įkaitai, mieloji.

Tavo lytis tarsi saldus, prisirpęs, sultingas vaisius, kurį palaima ragauti, – galvojo Danielius tą naktį žvelgdamas į ją patale. Tavo klonis tarsi apvali taurė, visuomet kupina vyno. Tavo lūpos tarsi raudonas kaspinas, dvi tavo krūtys tarsi stirniukai, gazelės dvyniai, besiganantys tarp lelijų. Tavo mylimasis įkišo ranką pro velkės skylę ir tu suvirpėjai, kad jis arti. Tavo mylimasis tarsi obelis miške;

lapus pametusi obelis su vieninteliu raudonu obuoliu, kurį apačioj susirinkusi minia nori numušti akmenimis.

Jis atsisėdo lovoje, nukabino žemyn kojas, atsirėmė į kraštą rankomis ir nulenkė galvą. Jo nugaros raumenys krūpčiojo.

– Aš nebegaliu. Nebegaliu. Nėra jokios prasmės. Visi geriausi tekstai jau seniai parašyti. Visa tai, ką norėčiau būti parašęs, jau yra parašę kiti. Senų seniausiai. Niekas daugiau nebegali būti originalus, niekas nebegali būti pirmas. Šiais laikais originalus tegali būti kurdamas šlamštą ir idiotizmą, visišką kliedesį, kurio niekas kitas dar nesusigalvojo ir neiškliedėjo. Šiandieniniai originalūs ir novatoriški kūriniai tėra įskilę pisuarai, kiauri šaukštai, ąsočiai be dugnų, švarkai su trimis rankovėmis, eilėraščiai be rimo, žodžiai be prasmės, apsakymai be siužeto, filmai be aktorių, romanai be veikėjų ir be meilės linijos. Aš nenoriu eiti šituo debilų keliu. O ten, kur noriu eiti – jau buvo kiti. Buvo ir pažymėjo savo teritoriją. Apmyžo ir apšiko. Šiandien kurti – tai lyg kopti į aukščiausio kalno viršūnę vien tam, kad užlipęs rastum ten dar garuojantį svetimą žmogišką šūdą. Šūdas. Šūdas. Šūdas!

Jis verkė. Ji jį ramino. Pastaruoju metu jis puldavo į neviltį vis dažniau ir dažniau, kartais net savigrioviškai, tačiau štai verkė pirmą kartą. Jie abu nutarė, kad jam metas pailsėti. Dvi savaites, daugių daugiausia. Jei patiks prieglobstyje – gal net ir mėnesį. Tikrai metas. Tai jam neabejotinai išeis į naudą.

Kitą rytą jis paskambino fondo laiške nurodytu telefonu. Atsakiklis kažką sumurmėjo greitakalbe lotyniškai: „...Recedentia“, angliškai paprašė palikti balso žinutę su savo unikaliu vartotojo ir Lietuvos telefono kodu bei savo telefono numeriu. Danielius Dalba, paprastai niekam nedalinantis savo mobiliojo numerio, kiek padvejojęs, jį padiktavo. „Ačiū už laišką, galbūt mielai ir pasinaudočiau jūsų siūlomu poilsiu prieglobstyje, turėčiau daugiau sužinoti apie jūsų siūlomas sąlygas ir numatomus abipusius įsipareigojimus, todėl būčiau dėkingas, jei su manimi susisiektumėte.“

Jam paskambino po kelių valandų. Į mobilųjį. Balsas skambus it diktoriaus, su savo tembru besimėgaujančiojo intonaciniais efektais ir vos vos juntamu greblavimu:

– Laba diena, ar kalbuosi su gerbiamu Danieliumi Dalba?

– Kvailas klausimas, juk skambinat man į mobilų.

Kitame gale pasigirdo išlavintas, saikingas, aktorinis juokas:

– Atsiprašau, tai įprotis. Viskas dėl to, kad paprastai rašytojus mėgstame juokais nustebinti paskambindami į kokį viešą miesto telefono automatą jiems atsitiktinai einant pro šalį. Žinote, tai tokia universali literatūrinė klišė – telefono automatas, skambantis būdelėje tuščioje gatvėje... arba – senas telefono aparatas, džeržgiantis vidury niekur, kokiame apleistame name... Užkimba visi! Nepatikėsite, bet absoliučiai visi protagonistai neatsispiria ir pakelia ragelį, nuo Niujorko iki Vilniaus – nuo nobelistų iki jūsiškės regioninės posovietinės literatūros autorių. Užkimba visi, net juokinga – naujausiais mūsų skaičiavimais, šis motyvas literatūroje jau panaudotas apie trisdešimt tūkstančių kartų. Jokio originalumo šiais laikais.

Danielius Dalba irgi nusijuokė.

– Tai kodėl man – į mobilų? Buvote tokie tikri, kad neužkibsiu?

– Ne, tiesiog šiuo metu Vilniuje neradome nė vieno taksofono gatvėse, kuriomis jūs paprastai vaikštote. Griuvėsių su telefonais, kiek žiūrėjome, irgi ne – arba atstatomi, arba be jokių paliktų telefono aparatų. Nepatikėsite, bet neradome nė vieno. Taigi, pasirinkome visiškai konvencionalų ir neoriginalų būdą su jumis susisiekti. Tikimės, kad nesupyksite. Tačiau žinote, šiais laikais originalumo nesivaikymas kartais ir yra didžiausias išskirtinumas. Mes tai vadiname arbatinuko testu, tačiau apie jį dabar neišsiplėsiu. Betgi grįžkime prie mūsų kvietimo į rašytojų prieglobstį. Kaip minėjome, nuoširdžiai džiaugtumės, jei nuspręstumėte pasinaudoti šia unikalia galimybe. Tikrai galiu patikinti, jog iki šiol nė vienas autorius dar nesiskundė, – iš balso buvo justi, kad tipas kitame ragelio gale šypsosi. – Žinoma, mums vertėtų susitikti ir aptarti visas detales.

Danielius Dalba su juo sutarė susitikti savo studijoje. Turėjo tokią, nors dažniausiai rašydavo kur pakliuvo, bet gana disciplinuotai. Be to, galėjo sau leisti, tad kodėl gi ne. Jam patiko studijos erdvė – viršutinis aukštas sename name prie stoties, su puikiu vaizdu į Senamiestį pro didžiulį pusapvalį vėduoklės formos senovinį langą. Tiesą sakant, tas vaizdas dažniausiai praversdavo ne literatūrai įkvėpti, bet Danieliaus čia atsivedamoms panoms sugundyti. Sutartą valandą į studijos duris paskambino tipas iš fondo. Danielius klausėsi, kaip šis kopia senoviniais laiptais aukštyn, vis sunkiau ir sunkiau, vis lėčiau ir lėčiau, artėdamas, švokšdamas, vis sunkiau daužydamas kojomis į pakopas. Pagaliau jis pasirodė – mažas, pilkas žmogelis su kostiumu, su akiniais siaurais metaliniais rėmeliais ir neblogu ironijos jausmu:

– Uf, – pasakė tvarkingai braukdamas nosine prakaitą nuo kaktos, – jaučiuosi tarsi koks Akmeninis Svečias. Visa laimė, kad atrodau lyg iš Kalbos inspekcijos, nes kitaip jau būčiau lyg visiška literatūrinė klišė.

Danielius Dalba jį pakvietė sėstis. Tas išsitraukė planšetinį kompiuterį, kuriame sušmėžavo klausimyno grafos. Danielius Dalba dar kartą išklausė įžangą apie fondo iniciatyvą. Seriją testo pobūdžio klausimų, apie tai, koks turėtų būti jo idealus prieglobstis, ar jis norėtų vykti kur nors konkrečiai.

– Mūsų tikslas – sukurti sąlygas, visiškai idealiai atitinkančias kandidato lūkesčius. Galite rinktis iš viso pasaulio, kur tik norite. Tiesa, kai kurios pamėgtos ir populiarios vietos, perspėjame, gali būti sausakimšos – romantiškoji *Villa Diodati* Šveicarijoje šiuo metu, deja, perpildyta. Kaip ir senoji dekadentiškoji viduramžių vila prie Fjezolės. Prieglobstis *Shangri-La* slėnyje – irgi toks akivaizdus pasirinkimas, žinoma, ir dėl jauninančios terapijos, kad jau turime ilgą laukiančiųjų sąrašą. Šahriaro rūmų tūkstančio ir vienos nakties atostogoms šiuo metu primygtinai nerekomenduojame – dėl sudėtingos politinės situacijos Irane. Jei mumis

pasitikite, parinktume idealią vietą pagal jūsų atsakymus į mūsų parengtą klausimyną.

– Ar kas nors iš lietuvių jau yra pasinaudojęs jūsų siūlomu prieglobsčiu? – pasidomėjo Danielius Dalba.

– Kaip čia jums pasakius... Iš principo neturėčiau atskleisti jums šios informacijos, nes konfidencialumas ir diskretiškumas – esminiai mūsų fondo veiklos principai. Pasakysiu tik tiek – galima suskaičiuoti ant vienos rankos pirštų. Tikrai maža saujelė, ir tikrai rinktinių autorių. Be to, visi skirtingu metu. Tad prieglobstyje susitikti tautiečių – minimali tikimybė. Nebent pats to nuoširdžiai trokštumėte.

– Tinka. Kada ir kur galiu važiuot?

– Atsiprašau, bet pirmiausia privalome įsitikinti, jog esate tikras, kad norite vykti į rašytojų prieglobstį. Jūs pats turite būti tuo tikras. Ir mes. Todėl ar jūs nieko prieš atsakyti į vadinamąjį Prousto klausimyną? Beje, Proustas – irgi vienas mūsų fondo garbės narių, – tipas, matyt, reklamos tikslais mestelėjo garsų vardą.

Danielius Dalba kažkada, dar prieš pradėdamas savo svaiginančią literatūrinę karjerą, vienu metu, visai neilgai, studentiško vargo spiriamas, buvo priverstas pardavinėti šveicariškus neva neprideginančių puodų rinkinius; amžinus puodus, kuriuose galima virti košę lengvatikiams nors ir iki pasaulio pabaigos, tad šį tą apie prekeivio triukus žinojo. Jis matė to tipo iš fondo manevrą – duok pačiupinėti, priversk tikėti, kad ranka pasiekiama, kad jau tavo, o tada burk, jog tai pirkėjas turi pasistengti įrodyti, kad yra tinkamas produktui. Kad paskui įsigijęs manytų, jog jam smarkiai pasisekė. Todėl, pasiryžęs išprašyti tipą vos tik tas užsimins apie kokį nors finansinį jo, Danieliaus Dalbos, įsipareigojimą, jis kantriai atsakinėjo į klausimus, kurių atsakymus tipas tvarkingai baksnojo smiliumi ar barbeno abiejų rankų pirštais ekrane.

Didžiausia jūsų yda (kad esu vienintelis normalus, kai aplink vieni bepročiai), didžiausia dorybė, didžiausia mizerija, mėgs-

tamiausias poetas (karalius Saliamonas), mėgstamiausias prozos autorius (aš pats, žinoma), mėgstamiausias dailininkas (Caravaggio, nes gerai tapė nužudymus remdamasis praktine patirtimi), mėgstamiausias kompozitorius (tas ant tūkstančio litų banknoto), dabartinė sąmonės būsena (frustracija ir euforija vienu metu), kaip norėtum mirti (akimirksniu) ir taip toliau. Ir dar – blokelis specifinių klausimų iš kūrybinės biografijos, beveik primenantis *Proto ir gyvenimo* žurnalistę:

– Ką jūs laikote geriausiu savo literatūriniu kūriniu?

– Tą, kurį dar parašysiu ateityje.

– Ar tikite, kad aukštoji literatūra gali būti rašoma tik ranka, o ne kompiuteriu?

– Ne, aukštoji literatūra gali būti rašoma tik dantiraščiu molio lentelėje. Arba dar geriau – nematoma ranka ant sienos.

– Ar kada nors patyrėte vadinamąjį rašytojo stabdžio sindromą?

– Ne, o kas tai yra? Kai negali sustoti rašyti, nors jau reikėtų?

– Kaip vertinate savo kūrinių kritiką ir neigiamus atsiliepimus?

– Dėjau skersą, aš pats sau baisiausias kritikas.

– Kaip vertinate tai, kad jūsų tekstai per daug pririšti prie nacionalinių aktualijų?

– Savas šūdas mažiau smirda, o čia jo tiek daug ir tokio įvairiaspalvio. Pasaka! Aukso kasyklos rašytojui. Jeigu tik mokėtų skaityti lietuviškus laikraščius, čia suvažiuotų viso pasaulio literatai. Sulėktų kaip musės ant mėšlo. Lietuva, didžiausias įkvėpimas pasaulyje. Neprilygstama smarvė. Europos centras, blogio kloaka.

– Kaip apibūdintumėte savo idealų skaitytoją?

– Kaip visišką genetinį degeneratą.

– Kas, jūsų nuomone, yra didžiausia šiuolaikinės lietuvių literatūros problema?

– Arba impotencija, arba įsisenėjęs, chroniškas nedapisitas.

Kai tardymas pagaliau buvo baigtas ir stebėtinai nepareikalavo jokio finansinio Danieliaus Dalbos įsipareigojimo, fondo atstovas vienu piršto tapštelėjimu apibendrino testo rezultatus.

– Ką gi, įdomu. Džiaugiamės galėdami patvirtinti, jog esate visiškai pasiruošęs vykti į rašytojų prieglobstį. Jums, gerbiamas Danieliau Dalba, telieka pačiam nuspręsti kada. Kai susiruošite – tiesiog mums skambtelkite, atsakikliui nurodydami savo unikalų vartotojo kodą, suteiksime kelionės instrukcijas ir pasirengsime jus sutikti rašytojų prieglobstyje. Ir dar vienas dalykas: visiems mūsų svečiams primygtinai rekomenduojame prieš išvykstant susitvarkyti užrašus ar kompiuterius. Dėl visa ko. Būtų geriau, jei nepaliktumėte pradėtų, nepabaigtų, nesutvarkytų tekstų. Jūsų kurį laiką nebus, o šiais visuotinio piratavimo ir masinio informacijos nutekėjimo laikais pasitaiko visokių nemalonių atvejų.

– Pavyzdžiui? – susidomėjęs paklausė Danielius Dalba.

– Pavyzdžiui? – tipas aiškiai rinkosi diplomatišką atsakymą. – Na, pavyzdžiui, kartais rašytojo artimieji, aptikę be priežiūros likusius juodraščius, ima ir sugalvoja juos paskelbti. Panyžta rankos, ir ką tu jiems, ypač jei manosi esą vedami vien gerų norų... Nors patsai autorius nieku gyvu nebūtų jų išleidęs tokiu pavidalu... Arba – priešingai, kas nors pašalinis aptinka užbaigtą, bet dar neišleistą tekstą, tikrą šedevrą, tačiau nesuvokia jo kokybės ar tiesiog palaiko jį per daug skandalingu, ypač jei jis turi autobiografinių motyvų, galinčių pakenkti autoriaus, jo artimųjų ar šiaip kieno reputacijai... Įsivaizduokim, ima toks pašalinis ir paspaudžia „Delete“. Arba – rankraštį į židinį. Vienas klasikas yra pasakęs, jog rankraščiai nedega... dega, dar ir kaip. Mačiau savo akimis... – tipas ūmai užsisvajojo, bet tuoj pat grįžo prie dalykiško tono. – Dėl šios priežasties rekomenduojame tokių nebaigtų tekstų nepalikti be priežiūros. Išvykdamas pasiimkite tokius juodraščius su savimi, su jais galėsite sau ramiai padirbėti prieglobstyje.

– Visi mano juodraščiai – mano galvoje, – nusijuokė Danielius Dalba. – Bijau, jų besigviešiantieji turėtų man pirmiausia atlikti lobotomiją.

– Hm, labai logiška mintis, puiku, kad susikalbame. Bet nenukrypkime. Sutarkime, jūsų tekstais laikome tik tai, kas yra išleista. Dėl tos pačios priežasties paprašysime jūsų pažymėti, jog sutinkate su mūsų kvietimo „Terminais ir sąlygomis". Iš esmės sąlyga vienui vienintelė: kol neišvyksite į rašytojų prieglobstį, negalite rašyti nė eilutės. Nė vieno žodžio, nė vieno skiemens. Tai vienintelė pastraipa smulkiuoju šriftu prie mūsų pasiūlymo. Apsidraudimas, ir, manau, visiškai sąžiningas. Kad nesugadintumėte savo esamo literatūrinio įdirbio. Tiesiog jus, kaip rašytoją, kviečiame tokį, koks esate dabar. Nė eilutės daugiau.

– O ką, jei bare nukabinsiu paną ir užsimanysiu jai užrašyti savo telefoną? Kas nors paprašys autografo? Norėsiu sudaryti pirkinių sąrašą? Duoti interviu raštu?

– O, ne, žinoma, šitai galėsite, – nusijuokė fondo atstovas. – Turėjau galvoje tik tai, ką galima laikyti literatūra. Poezija – būkit itin atsargus dėl poezijos, su ja labai lengva viešai ir nebepataisomai apsijuokti, ypač jei rašoma išgėrus ir skiriama siaurai žinovų-sugėrovų rato auditorijai. Proza, žinoma. Na, dar iš bėdos – eseistika. Visa tai, kas potencialiai galėtų išeiti iš leidyklos. Ar jums priimtina tokia sąlyga?

Danieliui Dalbai tai nepasirodė sunku, ir jis suraitė savo vargiai įskaitomą, galybės autografų artrito deformuotą parašą fondo atstovo planšetėje.

– Lyg ir viskas, – pasakė tipelis. – Dabar lauksime jūsų galutinio skambučio. Kai jau susiruošite.

– Ne viskas, – nusišypsojo Danielius Dalba. – Dar žadėjote apie arbatinuką.

– Prašau?

– Na, žadėjote papasakoti apie arbatinuko testą, – priminė jam telefoninį pokalbį Danielius.

– Ak, šitai... Suprantate, testas labai paprastas: įsivaizduokite, kad pilate arbatą iš arbatinuko, ir jei arbatinukas geras, grąžinant

jį į vertikalią padėtį, iš snapelio neturi varvėti. Šitai, taip sakant, ir yra pagrindinė arbatinuko funkcija. Visa kita – tėra jo forma. Mūsų fondas laikosi netradicinio požiūrio, kad arbatinuko forma privalo būti pajungta jo funkcijai ir turi tarnauti visų pirma tam, kad pilant arbatą į puodelį nelašėtų ant staltiesės. Todėl nebijome būti nepopuliarūs ir ortodoksiški, bet štai šituo požiūriu koks nors angliškas Viktorijos laikų nevarvantis rožėmis išpaišytas arbatinis mūsų akimis yra vertesnis už tokią dizaino klasiką kaip „Bauhaus" servizas, iš kurio snapelių, deja, kapsi pro šalį. Galbūt tai galima paaiškinti ir skirtingomis tradicijomis. Arba jų nebuvimu – juk, žinia, vokiečiai negarsėja kaip arbatos gėrovai. O Meiseno arbatinukus jie, deja, seniai pamiršo. Žinote, toji arbatinuko banalybė iš tikrųjų savyje slepia atsakymus į fundamentalius klausimus ir įžvalgas. Todėl mes vadinamąjį arbatinuko testą kartais taikome ir literatūros tekstams. Jūsiškių tekstų forma, neįsižeiskite, gal ir nėra dar visiškai estetiškai tobula, bet mums pakanka, jog jie, metaforiškai kalbant, nevarva pro snapelį. Patikėkite, šiais laikais tai jau didelis dalykas. Mes paprasčiausiai jau esame pernelyg toli pažengę, pernelyg intelektualūs, pernelyg technologiškai išsivystę, kad sukurtume nevarvantį arbatinuką. O gaila.

– Pezalai ir tiek, – pasakė Danielius Dalba. – Pagrindinis reikalavimas tekstui – kad jį būtų įdomu ir nenuobodu skaityti. Visa kita yra šūdas, makulatūra, pretenzijos ir laiko gaišimas.

– Pone Dalba, jūs esate tikras, intuityvus nūdienos grynuolis. Džiaugiamės ne veltui pasirinkę jūsų kandidatūrą. Laukiame jūsų skambučio.

Apsisprendus vykti į rašytojų prieglobstį, Danieliui Dalbai keistai palengvėjo. Lakmė jau buvo išvykusi fotografuotis į kažkokį savo manekeniškos visatos užkampį, ir grįžęs namo jis vakarą praleido gurkšnodamas šaltą alų iš šaldytuvo bei sėdėdamas prie savo dviejų kompiuterių – mažojo ir didžiojo, su milžiniškos įstrižainės ekranu, skirtu pornofilmams žiūrėti – dėl visa ko ieš-

kodamas kokių nors užsilikusių juodraščių ar nepribaigtų tekstų. Tačiau ne, viskas gulėjo tvarkingai surikiuota neutraliame ekrane mažučiuose aplankuose, su atskirais korektūrų segtuvais. Viskas jau publikuota ir pakartota šimtatūkstantiniais tiražais. Tada iš neturėjimo ką veikti užsuko pažiūrėti, kas naujo jo pamėgtoje internetinėje pornografijos svetainėje, ir visai smagiai pats save nudrožė – kad ir nuoširdžiai nekęsdamas literatūrinės masturbacijos, Danielius Dalba neturėjo visiškai jokių neigiamų nuostatų dėl fizinės. Miegojo gerai, paryčiais atsibudęs sugalvojo, daugmaž apie ką bus nauja knyga. Išėjęs iš dušo, galvoje jau turėjo pusę pirmojo skyriaus. Pusryčiaudamas, gerdamas superbrangaus aparato iššutintą kavą, šviežiai spaustas sultis ir valgydamas kiaušinienę su dailia paskrudusio kumpio garbana, galvoje tęsė pirmą skyrių, trečiojo antrą dalį, kai kuriuos septynioliktojo momentus ir bendrą epilogo atmosferą. Mintyse pasižymėjo keturias išnašas – patikrinti kelias technines detales, šį tą apie vieną fizikos dėsnį, kurį norėjo aprašyti, kai kurias tikėtinas psichologines reakcijas, susijusias su personažais, ir vieną medicininį simptomą. Išplovęs indus norėjo sėsti prie kompiuterio ir pradėti rašyti, tačiau prisiminė vakar pasirašytą sutartį su tuo rašytojų prieglobsčio fondu. Pats sau nusišypsojo iš jų naivumo, paėmė popieriaus lapą ir jame, nerašydamas nė vienos eilutės, nė vieno skiemens, nubraižė būsimo romano geometrinės struktūros apmatus. Apie brėžinius jie tikrai nieko neminėjo, be to, šita jo kraigalionė vienareikšmiškai netiko publikuoti. Sulankstęs popieriaus lapą, jį įsikišo kišenėn, tada iš neturėjimo ką veikti paskambino tokiai pažįstamai ukrainietei, jaukiai chochluškei. Ji buvo maža, drūta ir kreivom kojom, negrabi, paprasta ir šilta, kaip jos kepami pyragėliai su kopūstais ir lašiniais, be to, noriai ir be atsikalbinėjimų įsileisdavo jį per užpakalines duris; su ja jis kartais bendraudavo, kai pavargdavo nuo Lakmės tobulumo, tačiau atsiliepė tik atsakiklis. Dar pasistumdė pakampėm, tačiau jausmas, kai nori rašyti, o

neturi galimybės, buvo bjaurus. Kur kas baisesnis už tą, kuriuo visi paprastai skundžiasi – kai atsisėdi rašyti, bet niekaip neišeina, nesinori ir nesirašo.

Tada paskambino į leidyklą ir susitarė susitikti su savo leidėja, kuri tuoj pat pažadėjo jį įsprausti į plyšį savo užimtoje darbotvarkėje. Leidyklos prieangyje naujai įdarbintam apsauginiui pasirašė dvi savo knygas, kurias tasai jau kurį laiką laikė darbe, laukdamas, kada užsuks žymusis autorius Danielius Dalba. Priimamajame jį išvydusi sekretorė išsišiepė ir stryktelėjo, nukiceno aukštakulniais iki kabineto ir plačiai atvėrusi duris įleido autorių pas jo leidėją.

Ifigenija Gold su kažkuo kalbėjosi telefonu, bet nedėdama ragelio draugiškai pamojo Danieliui Dalbai sėstis, kol ji baigs pokalbį. Klausydamasis baigiamųjų pokalbio frazių, jis turėjo laiko apsidairyti ir patenkintas nusišypsoti. Visa tai, ką jis matė, iš esmės buvo jo kūrinys. Ifigenija Gold – irgi. Dabar ji nė kiek nepriminė tos užguitos žiurkikės, kokią pirmąkart, prieš septynerius metus, išvydo Danielius Dalba. Ifigenijai, anuomet dar Ifigenijai Petraitytei, tada tiesiog ant kaktos buvo įrašyta „AUKA". Didžiosiomis raidėmis. Terorizuota mokyklos suole dėl savo vardo (Afigienija buvo švelniausia iš prilipdytų pravardžių), vėliau virtusi prasčiausiais darbais apkraunama pastumdėle kažkada buvusioje didžiausioje Lietuvos leidykloje, ji kentėjo, kentėjo, kentėjo, tylėjo ir viską stebėjo, kol vieną gražią dieną kartėlio burbulas sprogo, literatūros rinką sudrebindamas lig tol neregėtos verslo agresijos pliūpsniu. Nuo kasdien patiriamų įžeidinėjimų jos oda buvo tapusi tokia stora, kad net suragėjo. Danielius Dalba niekada nepamirš tos įspūdingos akimirkos, kai savo akimis matė iš keratininio pažeminimų kokono išsiritantį dabartinės Ifigenijos drugelį. Ką ten drugelį – veikiau kovinį naikintuvą. „Jūsų rankraštį radau išmestą vyriausiojo redaktoriaus šiukšliadėžėje. Abejoju, ar jie jį skaitė. Tačiau šitai jiems netrukdė jums išėjus iš jūsų pusvalandį tyčiotis. Skaitė tik lietuvių grožinės literatūros redaktorė, pripažino „kabinančiu", bet dabarti-

niu pavidalu iš esmės netinkamu leidybai, smarkiai redaguotinu ir perrašytinu normine kalba, – Ifigenijos akys blizgėjo nuo ašarų. – Bet aš skaičiau! Tai nepakartojama! Nieko panašaus lietuviškai lig tol nebuvau skaičiusi! Verkiau! Juokiausi! Čia visa tai, kas glūdėjo manyje, bet pati to nesupratau! Viskas, ko norėjau paklausti, bet nedrįsau! Tai – apie mus visus! Mūsų kalba! Tai mūsų balsas!" – pilku apsibumbuliavusiu megztuku aptempta jos krūtinė, atrodė, net padidėjo dviem dydžiais. Baugščiai apsidairiusi po prišnerkštą pigią kavinę, kurioje buvo pasiūliusi susitikti, ji tada griebė Danielių Dalbą už dilbio: „Danieliau, šita knyga turi išvysti dienos šviesą ir aš ją išleisiu. Parašiau pareiškimą, išeinu iš darbo ir įkuriu savo leidyklą. Pažįstu visus spaustuvėje, pataisysim trupūtėlį važtaraščius, viskas bus gerai, atsiskaitysim iš pirmųjų pardavimų."

Iš tiesų viskas buvo gerai. Danielius Dalba, žiūrėdamas į Ifigeniją Gold, tyrai ir nesuinteresuotai džiaugėsi ir jautėsi it Pigmalionas. Penki jo romanai, dvi apsakymų rinktinės, poezijos rinkinys ir kompaktinis diskas su skaitomais eilėraščiais atvėrė vartus dar keliems Ifigenijos atrastiems jauniems ir ryškiems autoriams, kurių rankraščiai kitose leidyklose būtų buvę pasmerkti arba šiukšlių dėžei, arba numarinančiam redagavimui iki priimtinų ir pageidautinų lietuvių literatūros normų, prilygstančiam mirtinam kraujo nuleidimui iš teksto. Ifigenijos leidykla dabar buvo avangardiškiausia ir pelningiausia, pripažįstama tarptautiniu mastu, ir Ifigenija Gold garsėjo auksiniu Mido prisilietimu. Galima sakyti, kad jis Ifigenijai Petraitytei netgi rado vyrą – nes jei ne jo knygų sėkmė, ji nebūtų atradusi savo aukso vienoje iš tarptautinių knygų mugių, tai yra – nusikabinusi savo Goldo, turtingo ir jaukaus žydų kilmės amerikiečio. Naujos leidyklos patalpos madingame dangoraižyje kairiajame Neries krante (pirmoji Ifigenijos leidyklos būstinė buvo jos vonia, kurioje užsidarydavo su savo kompiuteriu nuo įkyrių buto bendranuomininkių), balta itališka odinė sofa jos kabinete, nauja trumpa šukuosena, deimantiniai auskarai ausyse, netgi sodrus

tikras įdegis vėlyvą pavasarį – viskas iš esmės buvo už Danieliaus Dalbos knygų nešamą pelną. Ji padėjo telefono ragelį.

– Danieliau! Malonu!

– Buvai atostogose? Karibai?

– Šventojo Bartolomėjaus sala, – šiek tiek kaltai nusišypsojo. – Bet! Kokiais pats vėjais?! – ji vis dar kalbėjo šauktukais, kaip ir anuomet, bet tai dabar buvo bene vienintelis bruožas, likęs iš senų laikų. Net ir pagarbų andainykštį kreipinį „jūs" jau buvo pakeitęs neutralusis „pats" – atsikratęs oficialios pagarbos, bet dar nedrįstantis „tujinti".

– Šiaip tai reikalas liečia daugiau reklamos skyrių. Manęs kurį laiką nebus – kokį mėnesį, gal mažiau. Jokių interviu, pasirodymų, fotosesijų. Ten kažkas buvo suplanuota, tai atšaukit.

– Pats išvyksti? Kur nors su Lakme? Gal ir gerai. Žinai, aš ir pati norėjau pačiam skambinti. Kalbėtis. Bet dabar – labai gerai. Matai, norėjau siūlyti pačiam truputį numesti apsukas. Būti mažiau matomam. Kurį laiką... Viešpatie, niekada nemaniau, jog kada nors tai pasakysiu, bet! Kaip čia pasakius! Pats tiesiog daraisi pernelyg sėkmingas. Toks sėkmingas, kad labai gali būti, jau tuoj pradėsi kelti atmetimo reakciją. Reikėtų pačiam kurį laiką pabūti ramiau. Mažiau skandalų. Mažiau pasirodymų. Moterų. Prabangos. Kukliau, ramiau. Arčiau žemės. Mes, žinoma, pardavimais nesiskundžiam, bet oficialią informaciją apie tikruosius parduotus tiražus jau mažinam. Kad neerzintume Lietuvos. Apie kritiką ir kultūros pasaulį mes jau nekalbam, bet tuoj ir skaitytojas gali pačiu persisotinti. Jau yra tam tikrų signalų. Pavyzdžiui, tinklaraščiuose: „Visi jį masiškai skaito, aš neskaitysiu iš principo." Matai, žmonės labai sunkiai tapatinasi su sėkme. Labai, labai sunkiai. Praktiškai – nesitapatina. Bijo jos. Sėkmė jų gyvenimų naratyvuose jiems yra semiotinis svetimas „Kitas". Kas kita – nesėkmė. Nesėkmė yra jauki savastis. Nesėkmių esame patyrę visi. Kančia. Prievarta šeimoje. Išnaudojimas. Apsileidimas. Bėdos dėl pačių durnumo. Mažojo žmogaus sindromas.

Bejėgiškumas. Kaltė. Gėda. Išdavystė. Nešlovė... skamba kaip prestižinės literatūros premijos trumpasis sąrašas, ar ne? – nusijuokė Ifigenija. – Štai su kuo tapatinasi nūdienos skaitytojas, trūksta tik vėžio... Nors... Kita vertus, Lietuvoje aukštosios literatūros romanas tokiu pavadinimu būtų einamiausia knyga... ypač jei dar su autobiografiniais motyvais, – ji kažką puolė skrebenti rašikliu savo darbo kalendoriuje, tačiau tuoj pat grįžo į pokalbį:

– Pačiam, žinoma, to nelinkiu, gink dieve! Bet, Danieliau Dalba, pats jau kuris laikas esi visiems kaip raudonas skuduras bulių bandai. Ir mano, kaip paties leidėjos, pareiga – neleisti, kad patį sutryptų. Todėl, jei pats paklaustum manęs, tam tikra pauzė yra labai, labai geras dalykas. Tad kur pats važiuoji? Ar ilgam?

– Į rašytojų prieglobstį. Vienas specialus tarptautinis fondas. Turėtų būti gerai. Ramybė, vienatvė, susikaupimas. Niekas neknisa smegenų. Jokių pagundų. Tyras oras ir visi kiti šūdai.

– Puiku! Puiku! – Danielius Dalba matė, kaip Ifigenijos Gold akyse, tarsi komikse, užsidegė po dolerio ženklo formos ugnelę. – Ar galiu paklausti... Nedrąsu, žinoma... Bet... Ar galėtume tikėtis paties naujo kūrinio po šios išvykos? Naujo, ko nors kokybiškai, absoliučiai naujo! Kad visi išgriūtų! Bet kad ir paties stilius, pavergęs skaitytojus, būtų neabejotinai atpažįstamas! Danielius Dalba visiškai naujoj šviesoj! Danielius Dalba, kokio neįsivaizdavote jo esant! Dvejojantis! Apimtas nelaimės nuojautos! Gal net – kenčiantis?! Bet! Užtat! Toks! Žmogiškas! Aš manau, kenčiančio Danieliaus Dalbos, krauju, taip sakant, parašytam tekstui paklausa būtų fenomenali! Egzistencinė kančia, nerami nuojauta, apgailestavimas! Pagrindinė kūrinio siunčiama žinia – turiu viską, bet esu dar nelaimingesnis nei jūs! Gyvenimas yra kančia, kankinuosi dar labiau nei jūs!

– Apgailestavimas tėra emocijų švaistymas, o paskutinį kartą rimtai kentėjau, kai tiesioginiame televizijos eteryje buvo panižę sfinkterį, – nusijuokė Dalba. – Romanas. Tai bus romanas. Brendimo romanas, senas geras *Bildungsroman*. Maža tikrai nepasirodys.

Bus ir kančių, ir kankinimų, ir „sado", ir „mazo", kad patenkintų visus skaitytojus. Kraujo ir kitų kūno skysčių. Net truputis ašarų, bet ne mano.

Ifigenija Gold neramiai pasimuistė savo sukamojoje kėdėje ir gynybiškai sukryžiavo rankas ant krūtinės.

– *Bildungsroman?* – nepatikliai perklausė ji, jau nebeliepsnodama entuziazmu. – Paties vietoje būčiau gana atsargi su tokiu žanru. Sunkiai pozicionuojamas mūsų rinkoje. Sakyčiau – netgi nepatrauklus. Nemadingas, neatpažįstamas lietuvių skaitytojams, apie kritikus jau net nekalbu. Sabaliauskaitės debiutinis buvo *Bildungsroman* – ir ką? Ir nieko. Niekas pas mus to net nepastebėjo...

– Sabaliauskaitė yra boba, – numojo ranka Danielius Dalba. – Bobos bildungsromanų nerašo. O aš sukursiu tokį, kad... Bet kuriuo atveju gausi tekstą – galėsi spręsti. Tada jau bus tavo reikalas.

– Kada, sakei, pats iš to prieglobsčio grįžti? Matai, mums leidykloje reikėtų tada pasiplanuoti į priekį, kas ir kaip, pradėti jau galvoti apie anonsavimą. Pozicionuotume kaip tekstą iš vienumos gelmės, taip sakant, *Danielius Dalba de profundis*, – kiek priblausę, bet doleriai vėl sušvito Ifigenijos Gold akyse ir jos smilius pradėjo kedenti darbo kalendorių ant stalo.

Danielius Dalba dar tą pačią popietę paskambino fondo telefonu.

– Laba diena, dėkojame už jūsų skambutį ir džiaugiamės, kad apsilankysite mūsų rašytojų prieglobstyje. Jeigu norėtumėte keliauti tuoj pat, prašom spausti vienetą; jeigu norėtumėte iškeliauti per septynių dienų laikotarpį, prašome spausti dvejetą; jeigu norėtumėte iškeliauti per keturiolikos dienų laikotarpį, prašome spausti trejetą, jeigu norėtumėte iškeliauti per dvidešimt aštuonių dienų laikotarpį, prašome palaukti operatoriaus, tačiau perspėjame, kad tuo atveju gali tekti dar kartą praeiti tinkamumo įvertinimo procedūras.

Danielius Dalba nedvejodamas paspaudė vienetą.

– Dėkojame ir džiaugiamės galėdami patvirtinti, kad esate laukiamas mūsų rašytojų prieglobstyje. Jeigu pageidaujate fondo trans-

porto, prašome spausti vienetą, jeigu pageidaujate vykti nuosava transporto priemone, prašome spausti dvejetą.

Danielius Dalba paspaudė dvejetą.

– Dėkojame ir džiaugiamės galėdami patvirtinti, kad kelionės instrukcijos jau keliauja pas jus. Prašome susikrauti kelionkrepšį su daiktais savaitgalio išvykai, visa kita rasite mūsų prieglobstyje. Dar kartą norime pasidžiaugti galėdami jus priimti ir linkime kuo geriausio kūrybinio poilsio.

Vos baigus krautis nedidelį kelionkrepšį – tualetiniai reikmenys ir mėgstami kvepalai, kelios poros apatinių ir kojinių, marškinėliai, kašmyro megztinis, kiek padvejojęs įsimetė ir marškinius bei brangius juodus oksfordus – tam atvejui, jei prieglobstyje kartais būtų koks restoranas ar pasitaikytų įdomi moteris – taigi, vos jam baigus krautis daiktus, į buto duris paskambino. Danielius Dalba atidarė – priešais jį stovėjo šalmuotas motociklininkas kurjeris. Taip ir nenusiimdamas šalmo, tylėdamas padavė jam nedidelį paketėlį, įvilktą į polietileno maišelį su fondo logotipu, ir ištiesė elektroninę planšetę pasirašyti. Paketėlyje tebuvo satelitinės navigacijos prietaisas, ir jį įjungus buvo matyti, jog kelionės maršrutas jau įvestas, tereikia tik sekti. Danieliaus Dalbos ranka kiek paklajojo virš odinės lėkštelės prieangyje, rinkdamasi raktelius nuo ekstravagantiškos asmeninės automobilių kolekcijos, ir galiausiai nusileido ant seniai bejodyto motociklo „Triumph Speedmaster“ raktelio. Įsinėręs į sunkius chrominės odos aulinius ir užsimetęs baikerio striukę, Danielius Dalba pasiėmė krepšį, įvedė signalizacijos kodą ir, liftu nusileidęs į požeminį garažą, išriedėjo iš jo savo motociklu, su jau prisegtu navigacijos prietaisu, į gegužės popietę.

Važiuodamas savo greitaeigiu triumfu pagal instrukcijas, vedančias į galutinį tikslą, prieglobsčio link, Danielius Dalba jautėsi visiškai laimingas. Triumfuojantis netgi. Kad ir todėl, jog nebereikėjo rūpintis žodžiais, tekstais, sukti dėl jų galvos. Nebereikėjo galvoti, kur važiuoti, kur sukti, kaip išvengti kamščių, o tik sekti navigacinio

prietaiso nurodymus. Triumfas maloniai vibravo jam tarp šlaunų. Jeigu būčiau moteris, turbūt nuo savo triumfo patirčiau orgazmą, pamanė Danielius Dalba ir šyptelėjo nuo sakinio dviprasmybės. Pro šalį Vilniaus gatvėmis žingsniavo gražios panos, laidančios kviečiančius žvilgsnius, kavinės dūzgė, degalinės švietė reklamomis, o pakelės kioskai pardavinėjo kliuksinčius alaus bambalius ir todėl netgi benamiai grabaliojosi ir poravosi pakrūmėse – pavasarinio pavakario gyvenimas virė, greitkeliu išvažiavus jau į užmiestį, žydėjo vaismedžių sodai, slepiantys apšiurusias, šiferiu apkamšytas bakūžes, šalikelėje tranzavo bėdos ir įamžinimo kriminalinėse kronikose ieškančios studentės bei niekam, netgi maniakams, neįdomūs spuoguoti studentai, laukuose saldžiai kvepėjo švieži karvašūdžiai ir Danielius Dalba prisiminė vieno paryžiečio parfumerio pasakojimą, kad į visus prašmatniausius, brangiausius kvepalus kūrėjai įdeda mažą dalelytę tikro šūdo arba bent jau katės išskyrų, vienui vienintelę smarvės natą, *caca de luxe*, kad geriau suskambėtų pasąmonėn smogiančio, užburiančio kvapo akordas. „Tobulybės paslaptis, štai ji, – mąstė Danielius Dalba, – ne šiaip šūdas, o *caca de luxe*." Jis važiavo užplūstas tikros, visiškos palaimos, tarsi uostų gyvenimą ir akimirką it paties dievo sukurtą aromatą, ir, išvažiavęs į greitkelio tiesiąją, varydamas savo motociklą vis greičiau ir greičiau, jausdamasis vis geriau ir geriau, tarsi būtų išdygę sparnai, tie, nuo benzino bako, o jis pats – susiliejęs į vienį su savo triumfu, tarsi tikras pegasas kentauras. Kelionės tikslą pasiekė jau visiškai sutemus.

Kitą rytą Danielius Dalba atsibudo nuo varpo skambėjimo. Ir paukščių čiulbėjimo. Ir mažas kibirkštis primenančių saulės zuikučių, žaidžiančių ant lubų. Jautėsi visiškai pailsėjęs, šimtu balų iš šimto. Nieko neskaudėjo, netroškino, nesinorėjo. Net šlapintis. Seniai jau taip gerai jautėsi. Ypač iš ryto, nes vakardieną vis dažniau ir dažniau primindavo nemalonūs organizmo cheminiai procesai. O dabar buvo kaip kūdikis. Jis pasirąžė minkštoj, maloniai vėsioj

lovoj ir apsidairė. Buvo nedideliame, kvadratiniame kambaryje su senovišku akmeniniu židiniu, šachmatais išdėtom juodom ir baltom senovinėm grindų plokštėm, apstatytu beveik asketiškai, bet prabangiai. Patalai buvo natūralaus plonyčio lino, puošto vąšeliu nertais rankų darbo nėriniais, kėdė – viena, bet neabejotinai antikvarinė, odine atkalte ir sėdyne, tekintom kojom ir masyviom kniedėm, stalas – toks pat senas, ąžuolinis, tekintas, brangus. Senovinė skrynia, kuri nebūtų padariusi gėdos Etnografijos muziejaus rinkiniams; ant jos dabar gulėjo tvarkingai sulankstyti drabužiai iš Danieliaus Dalbos krepšio. Vaizdas pro nedidelius langučius – vertas milijono, tyliai siūbuojančios žydinčių obelų šakos, kitas langas buvo aklinai užvertom langinėm, bet turbūt jis saugojo nuo per daug ryškios ryto saulės. Ant stalo jo laukė sidabrinis (tikras, Dalba pakėlęs patikrino senovines įkaltas prabas) padėklas su įmantriai patiektais dietiniais pusryčiais – garuojančia čiobrelių arbata, varškės sūriu, su varvančiu koreliu medaus, papuoštu obels žiedu, ir duona. Tokios skanios duonos Danielius Dalba dar niekada nebuvo valgęs. Todėl pusryčiais liko patenkintas, nors pradžioje ir pamanė, kad toks valgiaraštis labiau tinka kokiai bobiškai lieknėjimo stovyklai nei rašytojų prieglobsčiui. Jam baigus valgyti, kažkas ėmė skambėti – ant stalo, tolėliau, prie sienos stovėjo antikvarinis telefonas – juodas, masyvus, be jokių mygtukų ar diskų, iš tų laikų, kai žmonės pakėlę ragelį prašydavo: „Panele, ar negalėtumėt sujungti su numeriu tokiu ir tokiu." Vietoj disko ant aparato puikavosi senovinis smarkiai apibraižytas herbas su Vyčiu raudoname fone. Danielius Dalba pakėlė antikvariškai gaudžiai skambančio telefono ragelį.

– Labas rytas, sveikiname jus atvykus į rašytojų prieglobstį, džiaugiamės, kad kelionė buvo greita ir sklandi, – kalbėjo jau pažįstamas tipas iš fondo. – Tikimės, kad jau puikiai ilsitės.

– Kur aš? – paklausė Danielius Dalba, mat vakar vakaras jo atminty buvo lyg pro miglas.

– Jūs randatės, ir norėčiau pabrėžti, jog tai – ne didžioji kalbos klaida, o iš tiesų taip ir yra, taigi, jūs šiuo metu randatės senoviniame katalikiškame atsiskyrėlių regulos vienuolyne. Vienuma ir komfortas. Čia yra puikus parkas, sodas, ir apskritai tai nuostabus architektūros paminklas, rekomenduojame pasivaikščioti po prieglobsčio teritoriją. Visas architektūrinis ansamblio planas, žvelgiant iš viršaus, primena du balandžius, geriančius vyną iš taurės. Balandžiai alkoholikai, ikonografija visai tinkama rašytojų prieglobsčiui, ar ne? – nusijuokė tipas. – Vienuolyno komplekse buvo pastatyta trylika namelių tylos įžadus iki gyvos galvos priėmusiems broliams atsiskyrėliams, iš jų šiandien yra išlikę tik trys, ir jūs turite unikalią, visiškai išskirtinę galimybę pagyventi viename iš neišlikusių namelių. Todėl rimtai manome, kad šis prieglobstis turėtų puikiai atitikti jūsų pasąmoninius poreikius, tarp jų ir visiško išskirtinumo siekį. Mūsų tikslas buvo sukurti idealiai individualiai jums pritaikytą aplinką, nuspėti jūsų norus dviem žingsniais į priekį. Įsivaizduoti, ko norėsite, kol dar nė pats nenutuokiate. Taip pat pasistengėme prieglobsčio interjerą paįvairinti netgi labai asmeniškomis detalėmis, kad nebūtų panašus į viešbučio numerį. Štai kad ir šis telefono aparatas, pavyzdžiui. Jis kažkada priklausė jūsų proseneliui. Tam, kuris buvo pašto viršininkas, tarpukariu. Ilgai ieškojome, kol radome. Jis ir yra pagrindinė jūsų komunikacijos priemonė prieglobstyje. Mes neskambinsime, kad netrikdytume jūsų ramybės, bet jums pakaks pakelti ragelį ir išdėstyti savo pageidavimus, arba tiesiog kreiptis rūpimu klausimu. Šis telefonas neturi atsakiklio, ryšys yra dvidešimt keturias valandas per parą, amžinai. Geros dienos ir kūrybinio įkvėpimo. Arba ne. Jūs juk neprivalote čia rašyti. Ilsėkitės ramiai.

– Geros dienos, – automatiškai atsakė Danielius Dalba ir padėjo ragelį.

Tada sumanė išeiti pasižvalgyti aplinkui, įsliuogė į džinsus, įsinėrė į marškinėlius, bet niekur nerado savo chrominės odos motocik-

lininko batų. Tačiau buvo įpratęs penkių žvaigždučių viešbučiuose šokdinti kambarių aptarnavimą, todėl nedvejodamas vėl pakėlė telefono ragelį.

– Klausome.

– Batai. Kur mano batai? Tie, kelioniniai.

– Ahmm... Dėl šito turime nuoširdžiai atsiprašyti. Deja, jūsų batai atvykimo metu buvo nebepataisomai sugadinti. Kaltas slenkstis, nepamenate? Striukė irgi nukentėjo, šiuo metu taisoma, dar keliaus į cheminę valyklą, gal pavyks išgelbėti, tačiau batai... deja... Dar kartą priimkite mūsų atsiprašymus. Kodėl gi jums neapsiavus savo oksfordų?

– Jie daugiau išeigai, ne parkui.

– Manykite, kad išeinate susitikti su draugais, kad kiekviena diena prieglobstyje kaip šventė. Netausokite. Jūs gi tikrai vertas gerų batų.

Danielius Dalba padėjo ragelį, apsiavė batus, pravėrė duris, kažką prisiminė ir nuo slenksčio vėl grįžo prie telefono.

– Klausome.

– Tualetas. Ar čia yra tualetas? Būtų neblogai prieš išeinant...

– Nusišlapinti? – tipas kitame laido gale buvo dalykiškas. – Bet ar tikrai norite, ar klausiate tik iš įpročio?

– Turbūt tik iš įpročio. Bet ar namelyje yra?

– Jeigu tikrai norėsite – bus. Jeigu nenorite – kam gi kvaršinti galvą? Mes pažadėjome – bus visiškas komfortas. Rūpinamės mes. Jūsų darbas – nesirūpinti.

– Paklausiau dėl visa pikta.

– Čia nėra pykčio, nusiraminkite. Atsipalaiduokite, ilsėkitės. Dar kuo nors galiu padėti?

– Ne, – Danielius Dalba padėjo telefono ragelį ir išėjo pro duris.

Visą likusią dieną jis praleido klaidžiodamas po prieglobstį, kuris pasirodė esąs ant milžiniško ežero kranto, su obelų sodu, nedidele baltute varpine, kuri pažadino jį ryte, eile vienuolyno pastatų su

arkadomis ir didžiule barokine bažnyčia, visa ištapyta freskomis, kurių buvo tiek daug, kad Danielius Dalba nutarė, jog bažnyčios apžiūrai reikės skirti atskirą dieną. Kažkuriuo metu pastebėjo, kad jo „Cartier“ laikrodis, priklausęs pačiam Trumanui Capote'i, yra sustojęs. Pagalvojo, kad gal ir gerai, visai simboliška – bus geriau atsipalaiduoti. Vienuolyne aptiko saulės laikrodį, tačiau nemokėjo jo perprasti ir likusią dienos dalį praleido susidomėjęs stebėdamas, kaip slenka šešėlis. Buvo šilta, ir temstant jis grįžo suprakaitavęs. Nustebo, kad prie namelio yra dušas – lauko dušas, medinių grotelių būdelė su apsivijusiomis gebenėmis ir puikiais variniais čiaupais. Kai grįžo namelio vidun nusiprausęs ir praalkęs, ant stalo stovėjo padėklas su krepšelyje gulsčiai paguldytu dulkėtu vyno buteliu su raudono lako herbiniu antspaudu, vaizduojančiu du iš taurės geriančius balandžius, ir garuojančiu pavasarinės ėrienos kepsniu. Ėriena kažką jam priminė, tačiau net įtempęs atmintį negalėjo atgaminti ką, daugių daugiausia – kad gal bus kažką su kažkuo prieš kelias dienas kalbėjęs apie ėrieną; kiek geriau paminė to tipo pašmaikštavimą apie balandžius alkoholikus. Todėl nutarė nesukti sau galvos ir mėgautis. Gėrė ir valgė godžiai, vietoj televizoriaus žvelgdamas į už lango siūbuojančias žiedais apkibusias šakas. Baigęs nei iš šio nei iš to užsimanė parūkyti, nors jau dešimt metų kaip buvo metęs. Tiesiog vakaras buvo toks puikus ir šiltas, kvapų buvo tiek daug, o ir vyno dar buvo nemažai likę. Visai nustebo ant stalo, šalia telefono, pamatęs praplėštą, bet pilną „Lucky Strike“ pakelį ir žiebtuvėlį. Prisipylęs taurę vyno, paėmė cigaretę, išėjo į lauką, atsirėmė į namelio sieną ir, prisidegęs giliai užsitraukė dūmo, kartu su obelžiedžių kvapu. „Tai yra tai, – pagalvojo. – Palaima.“

Iš pradžių manė, jog jam pasivaideno. Tačiau ne, tai buvo tiesa. Sode dar kažkas rūkė. Susidomėjęs, Danielius Dalba, su cigarete vienoje rankoje ir vyno taure – kitoje, žengdamas per žolę savo oksfordais, į kuriuos buvo įsispyręs basnirčia, patraukė per sutemose plevenančius žiedlapius svetimų dūmų kvapo link. Dūmas buvo stip-

resnis, aitresnis, tikresnis, tabakiškesnis nei jo „sėkmingojo brūkštelėjimo", bet taip, ten tikrai kažkas rūkė. Kažkas, prie tokio pat kito namelio. Aukštas pusamžis vyras, susegamu megztiniu, su baltais marškiniais, plačiu kaklaraiščiu, plačiom kelnėm su atvartais.

– Danielius Dalba, – pasakė Danielius ir, perėmęs cigaretę rankon su taure, jam ištiesė dešinę.

– Tada aš – Spanielius Kuvalda, – nusijuokė nepažįstamasis.

– Mano rimtai toks vardas, – visai nepykdamas atsakė Danielius Dalba.

– Jergau, ir kas buvo to nelaimėlio galvoj, kuris tamstą taip pakrikštijo. Užuojauta. Aš esu Padegėlis Kasmatė, tačiau savo noru. Pseudonimas – tai visai kitas dalykas, – bet ranką Kasmatė ištiesė. Danielius Dalba ant jo dilbio pastebėjo mėlynu rašalu ištatuiruotus skaičius. Jis pats irgi turėjo tatuiruotę – ant nugaros, savo pirmojo, visus lietuviškų tiražų rekordus sumušusio romano brūkšninį kodą.

– Už ką sėdėjom? – pasiteiravo Danielius Dalba.

– Už literatūrą. Be to, prašom vienaskaita – tamsta ten su manim nesėdėjai.

Pokalbis nesirišo.

Staiga nejaukią tylą nutraukė bildesys, metalo dzingtelėjimas, dūžtančių indų garsas, tarsi kažkas būtų nušveitęs vakarienės padėklą ant žemės.

– Ragana. Ragana numeris du vėl siautėja. Matyt, vėl nepatiko, kaip sutvarkė jos sodelį. Graži moteris, bet jau charakteris... Pernelyg jautri, – atsiduso Kasmatė.

– Kas per ragana? – susidomėjo Danielius Dalba.

– Turim čia dvi. Abi raganos, nors ir iš skirtingų pasakų. Stebėtina, bet neišvengiama – jei tik moteris su smegenim, iškart mūsuose pakrikštijama ragana. Neišvengiama tautosakos tradicija, nusidriekusi per lietuvių literatūrą. Abi mūsiškės – protingos raganos. Tam tikra prasme stebėtinai panašios. Daug išmintingesnės

už savo laikmečio rašytojus vyrus, bet, deja, abi kaip vaikai geidė tų slunkių pripažinimo. Globėjo figūros poreikis, tėvo ilgesys... Afirmacija... Nieko stebėtina, kad įsimylėdavo kaip pakvaišusios neprieinamus. Geriausia – kunigus. Gali sėdėt šimtas vyrų bažnyčioj ir žvelgt į tokią varvindami seilę, bet ne, ji matys tik kunigėlį. Sunkus atvejis, – atsiduso Kasmatė. – Gaila, kad su abiem savo laiku prasilenkiau. Anava, ir pirmoji prisistato, – mostelėjo ranka Kasmatė sodo gelmėn, tolyn, link ežero.

Iš tiesų, pro vis klampėjančias sutemas gilumoje, ežero blizgesio fone, prašiugždėjo tamsus moteriškas pavidalas, braukdamas žolę ilgais standaus audinio sijonais, ir tyliai pabeldė, matyt, į namelio duris. Po kelių akimirkų, tolumoje, pro medžių tarpą pasirodė jau dviese, du siluetai, tarsi iškirpti iš juodo popieriaus: viena su kuodu, iš pažiūros vyresnė, kita garbanė, abi ilgais sijonais, abi apsikabino, kurį laiką pastovėjo, ir irgi, kaip buvo galima spręsti iš žioruojančių, mažučių tarsi žvaigždės žiburėlių, irgi užsirūkė.

– Gražu. Tikras šešėlių teatras, – atsiduso Kasmatė.

– O tai kas ten per sodelis, dėl kurio šitaip reikia siautėt? – neatlyžo Danielius Dalba.

– Tai tamsta dar tokio neturi? Naujokas, vadinasi... – Kasmatė buvo lakoniškas. – Turim čia tokius simbolinius sodelius kiekvienas. Savuoju nesiskundžiu, nors kiek ir per nuobodus, kaip mano ekscentriškam būdui. Bet – gerai, tvarkingai užlaikomas. Tiesa, vienu metu buvo pernelyg išravėtas, išraudavo ir tai, kas reikalinga – augalų cenzūra, taip sakant. Bet dabar vėl atžėlė, kaip ir turi būti. O štai jaunosios raganos sodelis tvarkomas visai ne pagal jos skonį – statulėlės, šventyklėlės, fontanėliai, angeliukai, suoleliai lankytojams, fejerverkai, amžinosios ugnys norintiems prie jos pasišildyti. Viskas iš geriausių norų, viskas su šventu fondo įsitikinimu, kad ją tai turi labai džiuginti... O iš tikrųjų visa tai, ko ji norėjo, tėra baltos pakalnutės mėnesienoje, kuriomis galėtų gėrėtis pro langą vilkėdama savo mėgstamiausią raudonąją suknelę. Bet išėjo

viskas taip, kad sode jai visko per daug priveisė, prisodino per daug ir per įvairių gėlių, o į lagaminą, kelionėn, lyg tyčia, pridėjo baltų rūbų... Tai dabar ragana per klaidą yra įvilkta į angelo drabužius ir priversta kasdien žiūrėti į visą tą sodo kakofoniją. Dėl to ir siunta. Ilgisi savo raudonosios suknelės, pakalnučių ir aistros. Jai niekada nebuvo tas pat, kaip atrodo...

– Lyg kam nors būtų tas pat – jeigu taip sako, meluoja, – nepatikliai leptelėjo Danielius Dalba.

– Meluočiau ir aš, – užsitraukė dūmo Kasmatė. – Niekad nebuvau abejingas geriems angliškos vilnos kostiumams ir šilko kaklaraiščiams. Bet taip jau išėjo, kad geriausias tekstas gimė vilkint savotišką dryžuotą pižamą, siūtą anaiptol ne pagal išmatavimą. Ak, taip, pižamos, miego metas; labanakt tamstai, pasiilsėkit ramiai, – Kasmatė ištiesė tatuiruotą ranką Dalbai.

Grįžęs namelin, prieš guldamas miegoti, Dalba kažkodėl užsimanė paskambinti telefonu. Balsas kitame laido gale buvo nė kiek ne mieguistas:

– Klausom jūsų.

– Šįvakar sode susitikau keistą tipą. Ir mačiau dvi moteris. Maniau, prieglobstyje būsiu vienas, – pranešė Danielius Dalba.

– Ar jūs nepatenkintas? – subruzdo pašnekovas ir puolė atsiprašinėti. – Matote, šiais laikais absoliuti, visiška vienatvė neįmanoma. Niekas neatsiranda plynoje vietoje, iš niekur. Visada būna vienokia ar kitokia praeitis. Istorija ir tradicija, taip sakant. Tikrai stengėmės, kad kaimynai rašytojai jūsų neerzintų ir netrikdytų, ir itin nuosekliai juos rinkome pagal biografinį, kūrybinį ir šiaip dvasios bendrumo kriterijų.

– Kas tas tipas... Kasmatė? – paklausė Danielius Dalba. – Baisiai įdomus personažas. Sėdėjęs?

– Tikrai įdomus. Artimiausias jūsų analogas, kokį tik pavyko rasti. Iš visko besijuokiantis nihilistas, neigiantis bet kokį apgailestavimą ar saviplaką. Iš principo atsisakantis būti auka, nors ir su

liūdnom pasekmėm. Kaip ir jūs, pilkųjų zonų specialistas – milžinų paunksmės, apyaušriai, dieviškųjų miškų tankmės; žodžiu, jį domino tos vietos, kur nelabai šviečia saulė... Tikrai labai jums artimas. Visom prasmėm, netgi biografine. Žinoma, laiko dvasia įveda savo neišvengiamų korekcijų. Priešingai nei jūs, Kasmatė sėdėjo ne už muštynes ir sunkų kūno sužalojimą, bet už politines pažiūras ir literatūrą, ir ne kelis mėnesius kalėjime, o daug ilgiau ir daug blogesnėmis sąlygomis. Paskui ir parašė savo didžiausią šedevrą...

– Iš kur jūs... – Danielius Dalba buvo nejaukiai nustebęs, kad fondas žino apie jo kruopščiai slepiamą audringos jaunystės teistumą, niekada neišlindusį į jokią žiniasklaidą.

– Apie savo kandidatus mes žinome viską, nes tikime, kad net nereikšmingiausios biografinės detalės formuoja literatūrinį stilių. Juk tai dėl jų gimsta kompleksai, fobijos, bravūra, literatūrinė problematika... Kasmatė iš tiesų yra stebėtinai panašus į jus – irgi mėgo prabangius greitus automobilius. Vien ko verta istorija, kaip būdamas tikras, jog laimės nacionalinę premiją, iš to džiaugsmo iš anksto nusipirko prabangią mašiną. Nelaimėjo ir ilgai dar mokėjo paskolą. Komisija ir kritikai jam paprasčiausiai šitaip pakiaulino, prieš tai pašnibždomis tikinę sėkme – nekentė jo it maro, nes buvo velniškai talentingas, mėgavosi savo tekstu ir buvo, kaip jūs sakote, „dėjęs skersą“ ant visų kritikų. O kur dar Kasmatės herojų portretai, tokie taiklūs, jog po kiekvieno kūrinio pasirodymo visas politinis elitas manydavo, jog tai *roman-à-clef* apie juos... Išėjus knygai, kaip sakoma, neįžeistų nelikdavo. Šitai – irgi neabejotinas panašumas su jumis. Kaip ir tai, jog buvo išimtis tarp lietuvių autorių, nes buvo išvaizdus vyras, turėjo stulbinantį pasisekimą tarp moterų ir nevengė tuo naudotis. Nors iš tiesų jam, kaip ir jums, moteris turėjo būti ne tik išskirtinai graži, bet ir išskirtinai protinga – štai kodėl jums reikalinga Lakmė, o anas buvo susiradęs savo gyvenimo meilę – gražią it paveikslėlis ir dar su mokslų daktarės laipsniu. Kai jį pasodino, ji darė viską, kad jį paleistų, bet galiausiai buvo priversta

emigruoti, įsitikinusi, kad Kasmatė nebeišeis. Jį paleido, bet jiedu daugiau taip ir nebepasimatė, nes jis pasitraukė į prieglobstį.

– Žiauri istorija, būtų geras filmo scenarijus, – nusižiovavo Danielius Dalba. – Pats tas prieš miegą. Ačiū ir labanakt.

Kitą rytą pabudus ant padėklo jo vėl laukė restoraniškai gražiai serviruoti pusryčiai. Šįkart – vėl šviežutėlė duona. Tikras, geltonas sviestas. Pipirmėčių arbata. Ir kietai virti kiaušiniai porceliano taurelėse. Juos pamatęs, Danielius Dalba mintyse nusikeikė – buvo itin reiklus virtiems kiaušiniams, negalėjo pakęsti nei kietų, nei skystų, jokių kitų, tik išvirtus taip, kad kietame trynyje būtų likę žirnio dydžio skystimo. Susierzinęs pradėjo lupti pirmąjį, bet tasai buvo išvirtas būtent taip, kaip jam patinka. Slūgstant pykčiui ir augant apetitui, suvalgė antrą, lygiai tokį patį. Nusiprausė lauko duše, apsivilko ir išėjo į lauką.

Buvo nusprendęs apeiti visą prieglobsčio plotą, patyrinėti jį tarsi koks Robinzonas Kruzas ir po kelių valandų įsitikino esąs savotiškoje saloje – iš vienos pusės tyvuliavo ežeras, iš kitų trijų milžinišką sodą su keliais pakraščiuose išmėtytais nameliais supo aukšta neperlipama baltai tinkuoto mūro tvora su čerpių stogeliu, gale stovėjo baltutėlė varpinė. Artyn atsiskyrėlių namelių nelindo, nors ir knietėjo – bet ryškioje dienos saulėje jie atrodė kažin kokie gryni, atšiaurūs, plieskiantys į akis sienų skaistumu; medžiai buvo tolokai, krūmai neslėpė, priartėjęs būtų neišvengiamai pastebėtas, ir jis nusprendė, jog nėra nusiteikęs bendrauti su jų gyventojais, kad ir kiek ten jų būtų, netgi su moterimis ir netgi jei jos gražios. Vienintelis išėjimas buvo pro kaltos geležies vartus, į bažnyčios šventorių, į sparnus su arkadomis ir į priekinį kiemą su milžiniškomis liepomis ir dviem šuliniais, puoštais kaltos geležies nėrinių kepurėmis. Prisiminęs vakarykštį savo pažadą apžiūrėti bažnyčią, žengė link durų. Staiga sustojo, apimtas suvokimo, kad juk vakar lygiai taip pat vaikščiojo po vienuolyno teritoriją, po parką, bet nieko iš to pasivaikščiojimo nebeprisiminė. Viskas šiandien atrodė taip,

lyg matytų pirmą kartą. Nebepaminė, ar vakar matė tuos gražius šulinius. Namelius. Sodą. Ežerą. Varpinę. Arkadas. Stebėtinai nieko nebepaminė, išskyrus vien tik tai, kad klaidžiojo po vienuolyną. Paminė tiktai patį klaidžiojimo procesą. Ėjimą be tikslo, į niekur, iš esmės – sukimąsi ratu. „Šitame prieglobstyje jaučiuosi kaip šūdas eketėj, – pamanė Danielius Dalba. – Dar truputį ir pradėsiu rašyti sušiktai intelektualius romanus apie gilią ėjimo į niekur prasmę, apie tai, kaip geriausia eiti, kad niekur nenueitum“, – jis net norėjo nusispjauti, bet prisiminė vis dėlto esąs šventoriuje. Todėl tik pečiu stumtelėjo sunkias duris ir žengė vidun.

Viduj buvo tamsu, vėsu ir gera. Virpantis ir pulsuojantis juodas ir raudonas marmuras kėlė Danieliui Dalbai įspūdį, tarsi būtų patekęs į kieno nors vidurius. Freskose virte virė paranormalus gyvenimas – kėlėsi šventųjų lavonai, skyrėsi jūros, skleidėsi vizijos, vyko ekshumacijos, dekapitacijos ir išmoningi kankinimai, o visą šį spektaklį stebėjo madingai europietiškai apsitaisę barokiniai fundatoriai ir fundatorės. Ir vietiniai bajorai su azijatų žiponais. „Vietiniai euroentuziastai ir euroskeptikai. Jau tada. Niekas, po galais, čia nesikeičia“, – Danielius Dalba šyptelėjo pats sau.

Jo dėmesį patraukė šventojo Kristoforo kankinimas ir mirtis, dvi freskos. Su kepimo, skrudinimo ir plikymo karštu aliejumi scena. Ir su egzekucija – užrištos akys, surištos rankos, kalavijas virš galvos. Milžinas, įveiktas pigmėjų. Guliveris ir jį supančioję liliputai. Asmenybė prieš minią. Nereikia nė klausti, kas nugali. Tačiau kas įvyksta po to, kai ką nors akmenimis užmėčiusi ar į gabalus suplėšiusi minia išsiskirsto ir virsta atskirais individais? Jie eina namo, ramiai sau valgyti vakarienės. Būti pavyzdingomis šeimos galvomis, šlerpti sriubos ir ėsti kotletų. Skusti bulvių ir nerti kepurėlių kūdikiams. Ruošti pamokų. Džiaugtis, kad aikštės vidury šiandien buvo ne jie, ir linguojant galvomis kartoti seną lietuvišką išmintį, kad aukštai kilęs – žemai krisi. Baudžiauninkų išminties perlai, sužvejoti lauko šikinyko dugne...

– Visai nebloga metafora. Sakau kaip metaforos „Lietuva – visatos subinė“ autorius.

Danielius Dalba krūptelėjo. „Lietuva – visatos subinė“ buvo jo asmeniškai sugalvota metafora, pavartojo ją dar pirmajame savo romane, tačiau balsas, aidu atsimušęs nuo freskų skliautų, buvo ne jo. Jis atsisuko. Bažnyčios suole sėdėjo nepažįstamas tipas, ką tik šventvagiškai prisidegęs cigaretę. Nemalonios išvaizdos tipas, su retro sutenerio akiniais ir ūsais, neslepiančiais karčiai nusvirusių lūpų kampučių. Jis užmetė koją ant kojos, įžūliai užsitraukė dūmo, nuleido kaulėtą ranką ant kelio ir šitaip sau sėdėjo, provokuojančiai supdamas blauzdą. Eilinis tipas, kuris kažkuo išskirtinai erzino. Taip gali erzinti tik pranašesnis intelektas, susidomėjęs pagalvojo Danielius Dalba.

– Na, tuomet abu turėtume uždėti „kopyraitus“ savo metaforoms, – nusijuokė Danielius ir jo juokas makabriškai nuskardeno po bažnyčios kupolu. – Danielius Dalba, – jis ištiesė ranką nepažįstamajam.

Nepažįstamasis dar kartą užsitraukė cigaretę, taip ir neištiesdamas plaštakos pasisveikinti. Vietoje to tik atsainiai mostelėjo freskų link.

– Puikios freskos. Grožis. Didybės saulėlydis. Ikidonelaitiškoji Lietuvos era, neįtikėtina.

– Nagi būtent, iš tų laikų, kai vietiniai oligarchai dar rūpinosi savo sielomis ir galvojo apie amžinybę. Bet neprovokuokit manęs. Su Donelaičiu, – Danielius Dalba pajuto, kaip jam kyla kraujospūdis.

– Turit rūpesčių dėl Donelaičio? – šyptelėjo nepažįstamasis.

– O jūs ne? – čia Dalbai trūko kantrybė. – Jums tas mūsų tautinis epas nekelia jokios, nė mažiausios problemos? Šita murmelė atbukusiam girnų arkliui, besisukančiam keturių metų laikų ratu? Šito sušikto juodaskvernio batvinių Homero *Iliada* žemės ūkio vergams? Šita *Odisėja* daržovėms, pūvančioms nesibaigiančiam sezoniniam cikle? Su savo nuostabia, tiesiog herojiška paradigma

„tarnauk savo ponui, šiukštu nebandyk nieko nauja, neik į miestą, nesikeisk"? Su mantra hegzametru, „esi menkas, esi menkas, esi menkas", „esam griešni siratos, biedni nabagėliai", nieko daugiau? Ir su receptu visiems gyvenimo atvejams: „kantriai palūkėkim"? Su savo puikiuoju epilogu, su savo *motto*, savo finaline ištarme „Vargsim"?! Koks tautos epas, toks ir jos gyvenimas; dievaži, tą suknistą donelaitišką „Vargsim" reiktų pradėti spausdinti ant visų litų banknotų, kaip *„In God We Trust"* ant dolerių! Nacionalinis devizas, paradigma, gaji jau šimtmetį! Vargo entuziastai, profesionalai ir virtuozai, galėtume vesti seminarus tarptautinei auditorijai – mokyti pasaulį, kaip profesionaliai vargti ir kantriai laukti savo galo nieko nedarant, vien tik kantriai „trūsinėjant ant laukų"! Po galais, norėčiau pamatyti tą tipą ar tipus, kurie šitą vargo rašliavą išvilko į dienos šviesą ir šitaip prasuko mūsų tautinėms tapatybės reikmėms! Įtraukė į mokyklų programas ir pradėjo mokinukams kalti į galvas! Nabagėlio sindromą, kantrų pasyvumą nuo mokyklos suolo, su nepatenkinamu pažymiu vien už mintį, jog šitai gali būti visiškas šūdas! Koncepcija ne prastesnė už „tarybinį žmogų" – už žmogų, kuris be tarybos, be bandos palaiminimo nesugeba nieko daryti pats. Nesugeba būti vienas. Bybį dėjęs ant visų tarybų, sąjungų, komitetų ir ministerijų. Nesugeba net mąstyti vienas. Nes, o siaube, jei ims ir pamąstys ką nors pats, gali pasirodyti, kad jo mintys skiriasi nuo kitų. Originalios, vadinasi – nenormalios. Neišlaikytas abitūros egzaminas, jei tau nepatinka Donelaitis! Visa valdžia minčių taryboms!

– Bijau, kad abu šie dalykai susiję ir tuo pasirūpino ištisa neregima sistema, – ūmai surimtėjęs tarstelėjo pro ūsą nepažįstamasis. – Ją itin sunku apčiuopti, bet kiek man pavyko – jos pėdsakus aptikau visame pasaulyje, nors mūsiškę vietinę, itin įkyrią atmainą vadinu *kanukais*. Bet viskas kur kas sudėtingiau ir globaliau, nei gali pasirodyti. Įdomi įžvalga, ta jūsų donelaitiškoji. Visai racionali, kai štai pradedu mąstyti. Juk vienas vyraujančių nacionalinio

epo epizodų, sakyčiau, kulminacija netgi – mėšlavežis. O kur dar Donelaičio „Pasaka apie šūdvabalį"... Kanukai ir ekskrementai yra tiesiogiai susiję, dvi to paties medalio pusės. Ne, veikiau Möbijaus lapas – neaišku, kur prasideda viena ir baigiasi kita. Tačiau ir šiaip viskas racionaliai gula į savo vietas: pasyvumo paradigma, panieka sėkmei ir individualumui. Nuobodybė ir nykuma kaip didingas tikslas, jei prisiminsim kito klasiko žodžius. Ir ritmas – monotonijos ekstraktas. Ir stilius – pilkumos esencija. Visuomet sakiau, kad pilkuma yra pati pavojingiausia. Ji – žudanti. Tarp šviesos ir šešėlių gali rasti kelią, tačiau pilkumos rūke pasiklysti. Möbijaus lapas neišvengiamai turėtų būti pilkos spalvos. Beje, šnekat kaip geras pamokslininkas. Ar pastorius, – nepažįstamasis ironiškai šyptelėjo. – Jūsų jie nebandė užverbuoti?

– Ne, pasirodžiau jiems pernelyg lengvabūdis, pernelyg vartotojiškas, be to, pabrėžtinai nepretenduojantis į klasikus ar autoritetus. Neprognozuojamas ir balansuojantis ties kvailumo riba. Iš principo atsisakantis rimties, darnos, susikaupimo ir orumo. Turintis imunitetą ne tik ignoravimui, bet ir pajuokai. Nes tai aš iš visų juokiuosi.

– Nulis marcenų, vadinasi, – dalykiškai konstatavo nepažįstamasis.

– Ko? – nesuprato Danielius Dalba.

– Marcenų. Tai matavimo vienetas, pavadintas mūsų poeto Justino Marcinkevičiaus garbei. Marcenomis kaip vienetais matuojamas ilgesingas tautinis liūdnumas literatūroje. Kitaip tariant, marcena yra patoso kupino aukos šauksmo decibelas. Kuo daugiau marcenų kūryboje – tuo didesnis šansas gauti valstybinę premiją.

– Turit pats problemų su amžiną atilsį Marcinkevičium? – šyptelėjo Danielius Dalba. – Matot, kiekvienam savo.

– O jis, pasirodo, jau amžiną atilsį? – abejingai pasiteiravo akiniuotis.

– O taip! Ir dar kaip, visi jį kuris laikas buvo pamiršę, kaip giliai lentynoje nukištą knygą, bet kai iškeliavo – tapo mylimiausiu masinės sąmonės personažu. Visiems padovanojo tiesiog nekrofilinį orgazmą, net ir tiems, kurie nesugebėtų padeklamuoti nė vieno jo ketureilio. Įdomiausia, kad iškeliavo su tvirtai, nenuplėšiamai prilipdyta etikete „Tautos sąžinė“. Vienas iš tų retų atvejų, kai pakuotė visiškai tiksliai atitinka turinį.

– Ar jūs rimtai? – nepažįstamasis ūmai tapo nepatiklus.

– Visiškai. Visose enciklopedijose parašyta, kad jo „brandžiajai totalitarizmo laikotarpio kūrybai būdingas metaforiškas kalbėjimas, užuominos, nutylėjimai“. Nieko, nė vieno žodžio, prie kurio galėtų prisipisti cenzoriai ir atimti režimo teikiamas privilegijas. Kažkas lyg ir bandoma sakyti, bet taip ir neištariama balsu. Tautos sąžinė... Kokia tauta, tokia ir sąžinė. Sąžinė, kalbanti ezopinėmis užuominomis. Arba dar geriau – nutylėjimais. Tylinti sąžinė. Nenuostabu, kad jį taip mylėjo visa Lietuva. Kai turi tokį kolektyvinės praeities bagažą, tylinti sąžinė yra palaima. Balzamas sielai.

– Jūs turbūt neseniai atvykote į prieglobstį? Aktualijos dar tokios šviežios...

Danielius Dalba norėjo atsakyti, prieš kiek dienų, tačiau stebėtinai negalėjo prisiminti, ar tai buvo vakar, ar užvakar, ar prieš tris dienas. Todėl tik atsakė:

– Ne, neseniai. O jūs?

– Reliatyvu. Kaip pažiūrėsi, – vyras gūžtelėjo pečiais. – Jau turit savo sodelį?

– Dar ne. Ar man jo reikia?

– Irgi reliatyvu. Tačiau perspėju, jis gali visiškai neatitikti jūsų lūkesčių ar netgi kelti frustraciją. – Akiniuotasis apsidairė ir palinko prie Dalbos. – Kartais man atrodo, kad tie sodeliai – irgi kanukų plano dalis. Juos taip lengva tvarkyti kaip užsimanius. Želdinti, ravėti ar net užbetonuoti. Arba užritinti girnapusę. Bet man jau

metas. Buvo įdomu padiskutuoti, galbūt dar pasimatysime, – dabar jau jis atsisveikindamas ištiesė ranką.

Danielius Dalba grįžo temstant, susierzinęs, nors pats negalėjo paaiškinti, dėl ko. Pokalbis buvo protingas, vyras – irgi nekvailas. Veikiausiai suerzino tai, kad pats audringai reagavo. Buvo priverstas kalbėti apie tai, apie ką niekada nekalbėdavo. Tokie dalykai kritikų ar žiniasklaidos labai lengvai galėjo būti panaudoti piktam; ypač tokie nuoširdūs ir giliai apmąstyti pasisakymai apie klasikus, juolab mirusius, vadinasi – šventus ir nepajudinamus. Danielius Dalba vylėsi, kad nepažįstamasis nėra žurnalistas, nors ką gali žinoti, juk šiais laikais dažnas rašytojas prisiduria žurnalistika ar turi kokią skiltį laikraštyje. Jis nusprendė palįsti po dušu; besiprausdamas po lietumi tarp gebenių, probėgšmais mintyse nusistebėjo, kad seniai nesituštino. Ir nesišlapino. Bet ir nesinorėjo, todėl nutarė nesukti sau galvos.

Grįžus į namelį jo jau laukė vakarienė. Maistas tarsi pratęsė tos dienos pokalbio virškinamojo trakto ir ekskrementų temą – lėkštėje gulėjo dailiai sukomponuoti rusvi vėdarai, nubarstyti kapotomis petražolėmis, grūstais pipirais ir kadagio uogomis.

Danielius Dalba pakėlė telefono ragelį.

– Klausome, – žvaliai atsiliepė fondo tipas kitame laido gale.

– Kas čia per supistas lietuvių liaudies patiekalas? – Danielius Dalba buvo nemandagus. – *Shit's out, potatoe's in?* Bulvė kaip šūdo pakaitalas? Aš nevalgau vėdarų. O jūs sakėte, kad mano norai ir poreikiai bus idealiai atspėjami.

– Emm... – numykė fondo tipas. – Visos indikacijos rodė, kad giliai pasąmonėje šįvakar jums norėsis kokio paprasto liaudiško patiekalo. Sotaus, šiltučio, užpildančio. Raminančio, teikiančio komforto jausmą. Keliančio malonų tingulį, sutelkiančio kraujotaką ne smegenyse, bet skrandyje. Kai nesinori galvoti, tik virškinti. Labai tautiško. Tačiau akivaizdu, jog dabar jūsų sąmonė aktyviai kontroliuoja pasąmonę.

– Visiškai teisingai, man nereikia patiekalo su potekste „šūdu buvai, šūdu pavirsi“. Ačiū, šiandien jau prisibendravau su kažkokiu koprologu, mažiausiai man to reikia dar ir lėkštėje. Beje, kas jis toks?

– O koks jis jums pasirodė? – pasiteiravo tipas.

– Nepasakyčiau, kad labai malonus. Kažkoks trikdantis, frustruotas, bet šiaip žiauriai protingas. Gerai, tiek to, gal net genialus.

– Kaip įdomu. Trikdantis – tikrai taip. Tokio kalibro mintys kaip jo negali būti netrikdančios. Dėl frustracijos – turbūt pradėjo skųstis savo sodeliu, kartais jam atrodo, kad mūsų fondas bendradarbiauja su tų, kanukų ar kaip jie ten, visuotiniu sąmokslu. Tačiau matote, mes, būdami senas, istoriškai jau daugelį šimtmečių įsitvirtinęs fondas, nelabai pripažįstame visuotinių pasaulinių sąmokslų. Globalias bendrąsias bukumo, kvailumo ar ydingumo tendencijas – taip. Tačiau jos ne visuomet būna kaip nors sistemingai organizuotos, čia jau būtų planas, prilygstantis dieviškajam. Ne, mūsų stebėjimai rodo, kad šios tendencijos kyla daugiau spontaniškai, bet vystosi pagal tuos pačius neišvengiamus, tačiau labai elementarius ir prognozuojamus dėsnius. Kaip ir tam tikro tipo – gerai jau, vadinkim jį „kanukiškuoju“ – individai neišvengiamai ieško vienas kito draugijos ir akimirksniu atpažįsta į save panašius. Su jais ir vienijasi, tačiau veikiau ne kaip organizuota kariuomenė, o plinta spontaniškai, kaip dumblių kolonija. Ar kaip kerpės. Tereikia tik palankios terpės. Taip, sodeliai, be abejonės, yra palanki terpė kerpėms plisti. Šiandienykščio jūsų naujo pažįstamo sodeliu dabar itin žavimasi, nes jis yra labai, nepaprastai, egzotiškai apkerpėjęs, todėl jis, faktiškai, laikomas kone unikumu. Apie jo sodelį yra net išleista monografijų ir organizuojamos mokslinės konferencijos. Ir tai jį, žinoma, siutina. Dėl paprastos priežasties – jis pats niekada nėra sulaukęs nė vieno oficialaus įvertinimo. Jo kūriniai buvo tokie geri, kad jiems pasirodžius vie-

toje kritikos audros įsivyraudavo visiškas kritinis štilis: nė vienos recenzijos, nė vieno paminėjimo, nė burbt. Tarsi jo nė nebūtų. Tarsi jis nebūtų ką tik išleidęs naujos knygos. Literatūros pasaulio atstovus ištikdavo tokie ūmūs tulžies priepuoliai, kad jų tulžies pūslės išsipūsdavo iki pat plaučių, iki pat gerklų, net pradėdavo dusinti. Jis tikėdavosi, kad jo kūriniai erzins, trikdys, provokuos, tačiau neapskaičiuodavo intelekto ir literatūrinės jėgos dozės, ji buvo per didelė: vietoj stimuliavimo, priešingai – sukeldavo katalepsiją. Taigi – apie jį patį nieko, o štai apie jo sodelį – prašom, mokslinės konferencijos. Beje, labai įdomu, ką pasakėte apie genialumą – jis pats niekaip negalėjo patikėti, kad yra genialus. Nors kartais ir nujausdavo. Ir tai jam kėlė neviltį.

– Komplikuotas tipas. Neeilinės smegenys ir kartu neeilinis jautrumas. Beveik moteriškas. – Danieliui Dalbai tas šiandien sutiktasis staiga pradėjo imponuoti.

– Kas jums sakė, kad moterys yra jautrios? – kitame laido gale nuskambėjo nuoširdi nuostaba. – Tai antropologinė klišė, ne daugiau. Bet labai įdomu, ką pasakėte apie smegenis ir jautrumą, mat mūsų anketa rodo... nežinau, įžeis tai jus ar pradžiugins... kad judu, na, turite nepaprastai daug panašumų.

– Negali būti, – Danielius Dalba buvo nepatiklus.

– Gali. Pavyzdžiui, jis, kaip ir jūs, nekenčia televizijos ir laiko ją visuotiniu blogiu, masių bukinimo įrankiu. Būdamas preciziškai mąstantis fizikas, tikėjo loginėmis teksto struktūromis ir savo romanams braižydavo grafines schemas – visiškai kaip ir jūs...

– Na ir kas? Tai smulkmenos.

– Tas pats užplūstantis bejėgiškumo ir frustracijos pojūtis. Individas prieš sistemą. Biografinės, šeimos tragedijos.

– Aš neturiu jokių biografinių tragedijų. Tik komedijas.

– Tikrai? Dar daugiau – nors jūsų abiejų stilius ir labai skiriasi, tačiau daugelio jūsų tekstų pasažai, ištisos mintys yra nepaprastai

panašios. Kartais atrodo, kad nė pats nesuvokdamas rašote tai, ką parašė jis. Arba būtų galėjęs parašyti.

– Kaltinate plagiatu?

– Jokiu būdu ne. Plagiatas literatūroje neįmanomas. Įmanoma tik paties kūrinio vagystė. Betgi štai, jūsų nauja vakarienė.

Danielius Dalba atsigręžė į stalą. Ant pakeisto padėklo lėkštėje garavo puikus jautienos išpjovos kepsnys. Su grūstais pipirais, kadagiu, keptas virš malkų ugnies. Skrudintos daržovės, prieskoninės žolelės. Vynas.

– Na kaip, geriau? – paklausė tipas. – Kaip ir mėgstate, jautiena su krauju, paruošta lietuviškai. Matote, mūsų prieglobsčio meniu – tik nacionalinis, tik ekologiški vietinės kilmės produktai. Tik tradiciniai paruošimo būdai. Viskas lietuviška. Mėgaukitės.

– Iki, – džiugiai pratarė Danielius Dalba ir padėjo ragelį.

Mėsa po dailiai apskrudusiu luobu buvo minkštutėlė, aštrus peilis čirkštelėjo luobą tarsi chirurgas, net ištryškindamas syvus iš kepsnio, ir jų lašeliai lenkta trajektorija nusėdo ant baltai tinkuotos sienos, o iš gabalo ėmė sunktis kraujas, tačiau jis buvo kažkoks keistas – ne skystas ir rausvas, kaip kad būdinga kepsniams, o tirštai raudonas, tankus, tarsi tikras kraujas – toks, kuris bėga iš gyvos žaizdos. „Kaip keista, – pamanė Danielius Dalba, – niekad nieko panašaus nesu matęs. Nei valgęs." Lašeliai ant sienos irgi buvo tamsūs. Išblizginęs lėkštę jis įsipylė dar vyno ir vėl pakėlė telefono ragelį.

– Klausom jūsų, – atsiliepė fondo tipas ir pats pradėjo pokalbį. – Tikimės, vakarienė patiko?

– Negaliu sakyti, kad ne. Bet kas čia per nacionalinis steikas – niekada panašaus nesu valgęs.

– Tiesiog lietuviškas steikas. Su krauju.

– Tikrai geras, turiu pripažinti.

– Nepaklausite, su kieno krauju?

– Kaip tai – „kieno krauju"? Jaučio? – Danielius Dalba nesuprato.

– Ne, ne jaučio. Juk perspėjom – lietuviškas steikas su krauju. Su *tikru* krauju, kaip ir dera aukštajai virtuvei. Tai nepaklausite kieno?

– Kieno? – Danielių Dalbą persmelkė negera nuojauta.

– Tai jūs mums pasakykite kieno. Mūsų fondui tas nuoširdžiai įdomu.

Danielius Dalba susigraibė cigaretę iš pakelio ant stalo ir užsirūkė.

– Užsirūkėte? Teisingai. Atsipalaiduokite, nereikia nerimauti. Tai ne tardymas, tai – nuoširdus domėjimasis. Mums tikrai įdomu, kokios inspiracijos slypi už tokios geros, tokios, atleiskit už atsitiktinį žodžių žaismą, *pilnakraujės* lietuviškos literatūros, kokią rašote jūs. Juk rašote krauju. Ir perkeltine, ir tiesiogine prasme. Kitaip nebūtų šitiek gyvybės ir tiesos jūsų tekstuose. Tik štai mums be galo įdomu, kokiu, kieno krauju rašote. To valkatos, kurį pridaužėte beveik negyvai, ar savo prosenelio. Esminis klausimas.

Danielius Dalba pažvelgė į telefono aparatą ant stalo, kažkada priklausiusį jo proseneliui pašto viršininkui. Pirmas impulsas buvo padėti ragelį, tačiau pasijuto tarsi suakmenėjęs.

– Nusiraminkite. Tai ne tardymas. Ir mes neteisiame. Tai mus domina lygiai tiek pat, kiek kokį nors literatūros biografą domintų, kada geriausiai autoriui rašosi – ryte ar vakare, kokiu rašalu labiausiai mėgstate rašyti – mėlynu ar juodu. Tik tiek.

– Iš kur jūs...

– Neklauskite. Mes žinome tikrai labai daug, nors ir ne viską. Žinome tik tai, kas nepamiršta. Štai, pavyzdžiui, žinome, kad jūsų gerbiamas prosenelis buvo baltaraiščių kažkur išvestas ir paskui daugiau niekas jo nebematė. Vienas jų, to paties miestelio gyventojas, sutikęs jūsų prosenelę ir jos tris paauglius vaikus, tik smulkiai papasakojo visą egzekuciją. Šitas naratyvas, be abejonės, yra pačią didžiausią įtaką jums padaręs literatūrinis tekstas;

kas, kad neužrašytas, o tik perduotas verbaliniu būdu. Dėl to ne mažiau vaizdingas, nes baltaraištis pasakotojas našlei nešykštėjo detalių, vaizdingai literatūriškai jas išryškindamas, pabrėždamas, kad, prieš nušaudami, jūsų proseneliui, tam išvaizdžiam vyrui, kurį pažįstate tik iš nuotraukos, šautuvo buože išmušė visus dantis. Ir kad kūną paliko kažkur voliotis; paliko pesliams, šunims ar vilkams. Nepaaiškino už ką ir kodėl, bet, atrodo, viskas dėl to, kad prosenelis buvo tvirto būdo ir kažką griežto bus pasakęs tiems bernams anksčiau, dar prieš tai, kai jie gavo šautuvus į rankas ir baltus raiščius ant rankovių. Jo kūno taip ir nerado, todėl nėra net jo kapo. Jūsų prosenelė net negalėjo atlikti tokiais atvejais įprasto Antigonės vaidmens ir jo apraudoti ar palaidoti. Lietuviška tragedija, didesnė už graikiškas antikines. Pastebime, kad ji stebėtinai veikia jūsų kūrybą. Rašote taip, lyg kiekvienu tekstu privalėtumėte savo prosenelį palaidoti pats, asmeniškai. Savo kūrinių herojus psichologiškai preparuojate taip, lyg kiekvienas jų galėtų būti kuris nors iš tų baltaraiščių. Arba – tiesioginis jų palikuonis. Į praeivius, į pažįstamus ir kaimynus žvelgiate klausiamai: kuris iš jų staiga, spragtelėjus pirštais, galėtų imti ir šautuvo buože jums išdaužti dantis, o paskui nušauti. Juk sakėme – biografijos ar šeimos faktai neabejotinai veikia literatūrą. Tik štai jūsų atveju nežinome, kurio naratyvo įtaka jūsų kūrybai didesnė. Šio ar istorijos su valkata.

– Aš ir pats nežinau.

– Pabandykit paanalizuoti pats. Prisiminkit. Kaip viskas buvo.

– Laikiau valstybinį egzaminą. Ir komisijoje buvo jis. Aš žinojau, kad jis egzaminuos. Kagėbistas, įdavęs mano tėvą ir sunaikinęs jo gyvenimą, visiškai palaužęs ir privedęs iki savižudybės. Vienas iš sovietinio saulėlydžio skundikų, atgavus nepriklausomybę saugiai nudreifavęs į šiltą akademinę vietą. Laukiau to momento, kaip aš jo laukiau! Norėjau ištraukęs bilietą pažiūrėt jam į akis, o tada pasa-

kyt, kieno aš sūnus. Ir spjaut į veidą. Arba bent jau viešai pasakyt, kaip jį niekinu.

– Ir kas buvo toliau?

– Nieko. Ištraukiau bilietą ir išlaikiau egzaminą aukščiausiu balu. Gavau jo parašą studijų knygelėje. Atsistojau. Ir išėjau.

– Kodėl? Nenorėjote nemalonumų, gadinti būsimos akademinės karjeros?

– Ne. Motina. Pažadėjau motinai, kad nieko tokio nedarysiu. Išplėšė iš manęs pažadą. Net ne pažadą. Priesaiką. Kad nedarysiu nesąmonių. Kad pamiršiu visą tą istoriją. Kad nepakenksiu nei sau, nei jai. Visa laimė, kad neprašė jam atleisti.

– Negalėtumėt?

– Ne. Tokiems paprasčiausiai negalima atleisti. Net jei ir norėčiau.

– Ir kas buvo toliau?

– Išėjus po egzamino iš universiteto, senamiestyje mane užkabino kažkoks agresyvus valkata ir aš jį pridaužiau. Iki kraujų ir sąmonės netekimo. O iš tikrųjų – iš savo paties bejėgiškumo. Tą akimirką jaučiau pačią bejėgiškumo esmę ir esatį. Iš tikrųjų šitaip norėjau sužaloti save, tik pasipainiojo tas valkata. Visa laimė, kad jis priešinosi. Jeigu būtų nesipriešinęs, būčiau jį užmušęs. Gal ir patį save. Keista, bet paskui bausmė tapo it dovana. Turėjau laiko pagalvoti. Kalėjimas mane iš tiesų išlaisvino. Išėjęs nebenorėjau jiems spjaut į veidą. Tik juoktis iš jų. Iš to, kokie jie vis dėlto naivūs ir apgailėtini.

– Tad kuri istorija jus labiau paveikė? Prosenelio ar jūsų?

Danielius Dalba norėjo sustoti, bet kažkas atsakinėjo už jį patį. Su palengvėjimu. Pagaliau. Apie tai, apie ką niekada nekalbėjo.

– Abi.

– Kokiu būdu?

– Privertė suprasti, kad Lietuvoje mes visi – arba budeliai, arba aukos. Kad kartais būdamas budeliu esi didesnė auka už auką. Šūdas, turbūt nesuprantamai šneku.

– Nesvarbu, tęskit, mes pasistengsim suprasti. Galbūt jūs irgi. Ką dar suvokėte?

– Kad absoliučiai kiekviena šeima turi kraujo dėmę savo istorijoje. Budelio. Arba aukos. O jeigu jos neturi – vadinasi, buvo liudininkai, kurie bailiai stebėjo ir nieko nedarė. Trūsinėjosi po savo laukelį vadovaudamiesi šūkiu, kad už tvoros – „ne mano kiaulės, ne mano pupos". Tebuvo pilkuma, besidžiaugianti, kad egzekucijos aikštėje šiandien ne jie. Tas tipas šiandien labai teisingai pasakė apie pilkumą. Pilkuma yra pavojingiausia.

– Kodėl?

– Jeigu visi be išimties būtų arba vien budeliai, arba vien aukos, viskas neišvengiamai išvirstų į dvi besikaunančias puses. Juoda ir balta. Būtų mūšis. Tai – kažkaip garbingiau. O kai pilkuma stovi ir žiūri, tai nebe mūšis, o egzekucija aikštėje. Arba gladiatorių kautynės. Tuomet ir atsiranda budeliai ir aukos. Kai yra žiūrovų.

– O kas jūs? Budelis ar auka? Ar žiūrovas?

Danieliui Dalbai gerklėje užsimezgė gumulas, neleidžiantis išstenėti nei viena, nei kita. Pagaliau pratarė:

– Aš – Danielius Dalba.

Tipas kitame laido gale kiek patylėjo. Paskui pagarbiai paklausė:

– Grįžtant prie pradinio klausimo... Apie rašalą, tai yra... kraują... taigi, kuo jūs rašote savo tekstus?

– Aš – Danielius Dalba. Aš rašau kompiuteriu. Apie ką tik noriu. Aš ne auka, ne budelis ir ne pilka masė. Aš – Danielius Dalba. Žmogus. Ir eik tu nachui su savo psichoanalizėm.

Danielius Dalba padėjo telefono ragelį.

Ir tuomet jam keistai palengvėjo. Jis atsidarė langą į obelų sodą, po kurį galbūt tamsoje maklinėjo dar kažkokios žmogystos, dar kartą užsirūkė, ir jį užplūdo geras jausmas. Žinojimo, išsipildymo jausmas. Galvoje jis jau turėjo likusias savo bildungsromano dalis, laisvai, bet neprimityviai pagrįstas autobiografinėmis detalėmis.

Tereikėjo sėsti ir rašyti, ir jis buvo tikras, kad tekstas eisis sklandžiai, drieksis kaip greitkelis po jo motociklo ratais. Rašymas bus ne betikslis kankinantis klaidžiojimas po ribotumo labirintą, o nuostabi kelionė – kai turi tikslą kur nuvykti, bet tuo pat metu esi atviras visiems pakelės nuotykiams. Jam jau dabar niežtėjo sėsti ir rašyti, jausmas buvo panašus į geismą moteriai, jo laukiančiai, pasiruošusiai visiškai atsiduoti; į geismą, kurį jauti paskutines akimirkas grožėdamasis tuo vaizdu, prieš tai, kai ji bus visiškai tavo. Danielius Dalba žinojo, ką jis rytoj padarys – susikraus savo šlamštą, sės ant motociklo ir grįš į Vilnių. Rašyti. Gyventi. Juoktis toliau. Eina velniop visi tie rašytojų prieglobsčiai, jis taip ir žinojo, jog visa tai – ne jam.

Kitą rytą Danielių Dalbą pažadino telefono skambutis. Netikėtai ištrauktas iš miegų, jis nuogas paknopstom išsiropštė iš lovos ir pakėlė telefono ragelį:

– Klausau, – jis pats iš pradžių nepažino savo balso, toks buvo užsimiegojęs, bet pamažu pradėjo atgauti sąmonę. – Beje, kodėl man skambinate? Maniau, kad tai prieštarauja įstatams.

– Visur visuomet būna išimtis. Ši išimtis – mūsų staigmena jums, – fondo tipas iš pat ryto buvo keistai iškilmingas. – Danieliau Dalba, prašome atverti langą, tą su langinėmis.

Danielius Dalba, vis dar laikydamas ragelį prie ausies, ištiesė ranką link aklinai iš vidaus uždarytos medinės langinės, kuri anksčiau buvo nepajudinama. Dabar ji švelniai girgždėdama lengvai pasidavė ir atsivėrė, įleisdama skaisčią, beveik akinančią ryto šviesą. Tai, ką jis išvydo, galima buvo nusakyti tik vienui viena fraze, visiška literatūrine klišė – jam atėmė žadą.

Priešais jį buvo mažas kiemelis, apsuptas baltos tinkuotos sienos. Griozte, tiesiog pramoniniu mastu užgriozdintas kažkokiom šiukšlėm, taip gausiai, kad iš pirmo žvilgsnio priminė sąvartyną ar automobilių kapines. Danieliaus Dalbos akis toje masėje ne iš karto

pradėjo skirti pavienius objektus. Tuščius vyno butelius. Degtinės. Tekilos. Blizgančios folijos balionus. Sulamdytus cigarečių pakelius. Pliušinius meškučius. Žiebtuvėlius. Nugertus alaus bokalus. Netgi keletą porų moteriškų kelnaičių, vieną nėriniuotą liemenėlę, nerūpestingai užmestą ant akmeninės atbrailos. Gėles. Gausybę gėlių – vazonėlių, su hiacintais, narcizais, o vieną netgi su ilga linguojančia kanape. Ir apvytusių puokščių, mažų ir didelių, pigių ir brangių, su celofanu ir be celofano. Dešimtis, šimtus bebaigiančių degti ar išdegusių žvakių ir parafino lempelių. Ir gausybę jo, Danieliaus Dalbos, nuotraukų. Spalvotų ir nespalvotų. Besišypsančio, susiraukusio, rodančio vidurinį pirštą, žvelgiančio gundančiai ar mąsliai. Su motociklu, be motociklo, pusnuogio ir apsirengusio. Keletą savo knygų egzempliorių. Ranka prikraigliotų atvirukų, raštelių, geltonų lipnių kvadratėlių ir aerozoliu, ant kiemelio sienų, vandališkai išpurkštų *grafitti*. „Danielius Dalba – Nr. 1“, „Mylim tave, Danieliau“, „Amžinai kartu“, „Danielius Dalba amžiams“, „Niekada nepamiršiu“.

Vidury to šiukšlyno, priklaupusi ant vieno kelio, tupėjo Lakmė ir po truputį krovė visą tą šlamštą į juodą atliekų maišą. Ji vilkėjo juodą lietpaltį, mūvėjo juodas kojines su siūlėmis per blauzdas, avėjo juodus aukštakulnius ir ant juodų ilgų plaukų įrėminto veido buvo užsibalnojusi milžiniškus juodus akinius nuo saulės. Buvo tokia graži, kad Danieliui Dalbai net tas šiukšlynas pasirodė stilingas ir panašus ne į sąvartyną, o į fotosesijos scenografiją. Fotosesijos kokiame nors progresyviame madų žurnale, su jo asmeniniu supermodeliu centre. Lakmė atsigręžė į Danieliaus Dalbos pusę. Iš po jos juodų akinių skruostais sroveno juodos, blakstienų tušo nudažytos ašaros. Danielius Dalba ją pašaukė.

– Ji jūsų negirdi, – pasakė balsas telefono ragelyje.

– Kas, po galais, čia vyksta? – paklausė Danielius Dalba.

– Jūs pagaliau turite savo asmeninį sodelį, – fondo tipas buvo iškilmingas. – Kaip ir visi pasaulinės literatūros klasikai mūsų prieglobstyje.

Lakmė sodelyje už lango atsistojo, užrišo juodą šiukšlių maišą ir žengė iš ritinio atsiplėšti kito. Jai už nugaros buvo akmeninis vertikalus blokelis, ant kurio atbrailos kabėjo ta kažkieno palikta juoda liemenėlė. Akmenyje buvo iškalta:

DANIELIUS DALBA
... - 2012
Iki greito pasimatymo!

Danielius Dalba nustėro:

– Ar aš miręs?

– Visiškai. Dabar esate tikras literatūros klasikas. Miręs klasikas. Kaip matote – dievinamas skaitytojų, apraudamas kolegų ir jau pradedamas garbinti kritikų. Literatūros institutas 2013 metais jau yra suplanavęs mokslinę konferenciją, skirtą jūsų kūrybai.

Danieliui Dalbai pasidarė šalta.

– Lakme! – suriko jis iš visų jėgų.

– Kaip jau minėjome, ji jūsų negirdi. Tačiau jai bus viskas gerai. Ji laikosi puikiai, nors, suprantama, šiuo metu ir neduoda ramybės paparacai. Bet jai bus viskas gerai, nesirūpinkite. Ji – protinga mergina, jau pasirašė puikų, pelningą kontraktą savo pirmajai knygai. Kulinarinei. Vadinsis „Gedėk ir lieknėk: ilgintis Danieliaus Dalbos“. Apie tai, kaip sveikai maitintis, nepulti valgyti tortų ir pyragaičių ir nepriaugti svorio jūsų gedint. Bus visiškas bestseleris tarp jūsų moteriškosios skaitytojų auditorijos. Lakmė – tikra šaunuolė.

Danielius Dalba netikėjo savo ausimis. Taip jis ir pasakė:

– Aš negaliu tuo patikėt. Viskas, važiuoju namo. Ikiii! – pašiepiančiai nutęsė.

– Jums niekur nereikia važiuoti. Jūs jau namie. Čia – absoliučiai vieninteliai namai, kuriuos tik galite turėti. Kaip to nesuprantate, – tipo balsas buvo liūdnas, bet kategoriškas.

– Aš netikiu. Čia kažkoks tikrovės šou. Su paslėpta kamera?

– Na, tam tikra prasme galima sakyti ir taip. Tam tikra dirbtinė tikrovė, taip.

– Vis vien netikiu. Gerai, tai kaip aš numiriau? – Danielius Dalba vis dar buvo skeptiškas. – Parodykit man nors vieną laikraštį su antrašte apie mano mirtį.

– Danieliau Dalba – negi neprisimenate, kaip numirėte? – tipo balsas atkuto. – Tikrai įspūdingai, tiesiog kinematografiškai gražiai užsimušėte greitkelyje. Rovėte greičio pavarą iki galo. Bet nesuvaldėte savo „Triumfo" ir išsitaškėte į gabalus, ką ten į gabalus – į ląsteles, į molekules. Atvažiavusi greitoji jus rinko su šaukštu! Net iš jūsų galingų chrominių batų liko tik skivytai! – tipas aiškiai gardžiavosi pasakodamas. – Na, bet laikraščių antraštės?! Neįsijauskite, gerai? – jis skardžiai nusikvatojo kitame laido gale. – Visko matėm, bet dar nė vienas laikraštis nespausdino antraščių ar nekrologų mirus literatūriniam personažui.

– Kam?

– Literatūriniam personažui. Tokiam kaip jūs, gerbiamas Danieliau Dalba. Tik nesakykite, kad pats įtikėjote savo egzistavimu... Nagi, nagi... Negali būti, kad pats savimi patikėjote. Negi galėjote patikėti, kad galite egzistuoti tikrovėje? Ir dar kur – lietuviškoje tikrovėje? Nagi, nejuokinkit! Charizmatiškas, kultinis pasaulinio lygio lietuvių rašytojas? Antikvarinis „Cartier" ir „Ritz" apartamentai? Už ką? Kaip mes mėgstam sakyti – už kokius pinigus!? Draugės indės supermodeliai? Iš kur? Iš šlapių sapnų? Apetito pojūčiams, gyvenimo džiaugsmo ir minties galios vienovė? Geismas ir juokas? Kas, po galais, manėtės esąs? Salmanas Rushdie's? Frédéricas Beigbeder? – tipas kitame laido gale jau kvatojosi net springdamas, paskui surimtėjo: – Danieliau Dalba, juk esate protingas žmogus, pats mums viską labai racionaliai išaiškinote, kas ir kaip – apie tradiciją, terpes ir kerpes, apie „kentėsim ir vargsim". Turite pats susiprotėti.

– Vis tiek niekaip nesuprantu, kodėl aš būtinai turėjau mirti.

– Bijau, kad šito jums paprasčiausiai neduota suprasti.

– O vis dėlto? Pamėginkit, – neatlyžo Danielius Dalba, spazmiškai spausdamas telefono ragelį prie ausies.

– Nes taip norėjo autorius, gerai? – tipas ėmė irzti.

– Bet kodėl?

– O šito, gerbiamasis, tai niekas nesužinos. Gal jūs – autobiografinis personažas, o gal berašant pradėjo po truputį jus įsimylėti ir to išsigando? O gal autorius – tiesiog racionalus, viską apskaičiuojantis, ir jam paprasčiausiai reikėjo tokios pabaigos? O gal nė vienas variantas? O gal visi po truputį iš karto? O gal dar kas nors? Štai šito tikrai niekas niekada nesužinos...

Telefono ragelyje pasigirdo pratisas signalas.

Kristina Sabaliauskaitė
Danielius Dalba & kitos istorijos

Viršelio dizainas
Kristinos Sabaliauskaitės

Apipavidalino
Audris Šimakauskas

Maketavo
Audris Šimakauskas

Tiražas 7 000 egz.

Išleido UAB „Baltų lankų“ leidyba
Palangos g. 4, LT-01402 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė“
Vakarinis aplinkkelis 24, LT–48184, Kaunas

Fotografija: Paulius Gasiūnas

Žinoma žurnalistė, rašytoja, menotyrininkė Kristina Sabaliauskaitė labiausiai išgarsėjo romanu *Silva rerum* ir jo tęsiniu *Silva rerum II*. Abu kūriniai sulaukė didelės sėkmės ir ne vienos laidos. *Silva rerum* pelnė Jurgos Ivanauskaitės premiją, buvo įtrauktas į 2008 m. kūrybiškiausių knygų dvyliktuką, o 2009-aisiais išrinktas Metų knyga. Kritikai romaną oficialiai įvardijo kaip vieną įsimintiniausių dešimtmečio knygų. *Silva rerum II* 2011 m. taip pat tapo Metų knyga, o autorė buvo apdovanota Šv. Kristoforo statulėle už Vilniaus atspindžius literatūroje. Pagal šiuos romanus vedamos literatūrinės ekskursijos. Trečioje Kristinos Sabaliauskaitės knygoje nei stilius – dialogų prisodrinta dabarties kalba, nei pasakojimo vieta – Vilniaus senamiestis, pasaulio didmiesčiai, nei laikas – dabartis ar iš atminties dar neišdilusi praeitis – niekas neprimena barokiškosios *Silva rerum* romanų tikrovės. Tai visiškai kitoks, daug kam būsiantis netikėtas kūrinys.

Šioje knygoje susipažįstame su kitokia, dar nematyta Kristina Sabaliauskaite. Dabartinio gyvenimo realijos, kasdienio stiliaus dialogai, šiuolaikinis slengas kūrinyje pinasi su preciziškais nesenos praeities gyvenimo epizodais. Karo metu bręstanti moksleivė, šešėlio veikėjas, aprūpinantis kvaišalais užsienio aktorius, anglofilė pensininkė, lankanti emigrantę dukrą Londone, nuobodžiaujanti turtingo vyro žmona, praeities persekiojama prašmatnaus viešbučio kambarinė, senas žydas milijardierius, grįžtantis į vaikystės miestą, kagėbistas, daugiau nei pusę šimtmečio besigalynėjantis su Vilniumi, ir, žinoma, „titulinis" personažas, sėkmės viršūnę pasiekęs, bet niekaip dvasios ramybės nerandantis rašytojas Danielius Dalba – kiekvienas herojus gyvena įdomų, bet tarsi visiškai kasdienį gyvenimą šalia mūsų. Tačiau kasdieniškumas – tik apgaulė. Iš tiesų visos istorijos yra vienaip ar kitaip tarpusavyje susijusios, o po juoduoju humoru dvelkiančiu pasakojimų paviršiumi slypi žmogaus ydų, sudužusių iliuzijų, meninės kūrybos principų ir ironiškos istorinės patirties apmąstymai.

Atpažinusieji paslėptas užuominas tikrai neliks abejingi.

ISBN 978-9955-23-625-2

www.baltoslankos.lt